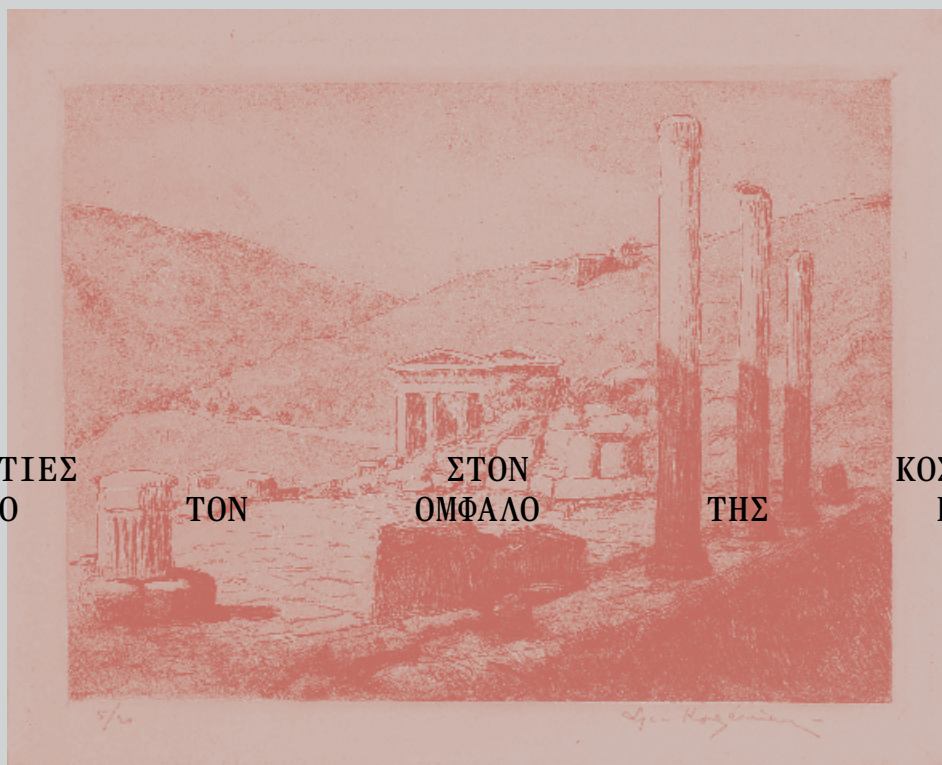

ISSN: 2945-1612

ΟΕ

ΜΑΤΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΟΝ ΟΜΦΑΛΟ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟ ΓΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ 1934
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2024
Τ.1009

Η πράσινη μετακίνηση σήμερα είναι ...blue

Η ηλεκτροκίνηση αλλάζει τον τρόπο που κινούμαστε και η **ΔΕΗ blue**, το πιο εκτεταμένο δίκτυο φόρτισης στην Ελλάδα, κάνει την ηλεκτροκίνηση ακόμα πιο προσβάσιμη σε όλους, **με πάνω από 2.000 σημεία φόρτισης που αυξάνονται δυναμικά.**

Σήμερα **περισσότερα από 230 σημεία ταχυφόρτισης** βρίσκονται ήδη σε κομβικά σημεία, για να κάνουν τη φόρτιση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων **ακόμα πιο γρήγορη.**

Με ενέργεια που προέρχεται αποκλειστικά από Ανανεώσιμες Πηγές, η **ΔΕΗ blue** προσφέρει έναν ολόκληρο κόσμο υπηρεσιών για όλους!

Κατεβάστε την εφαρμογή **ΔΕΗ blue**

blue

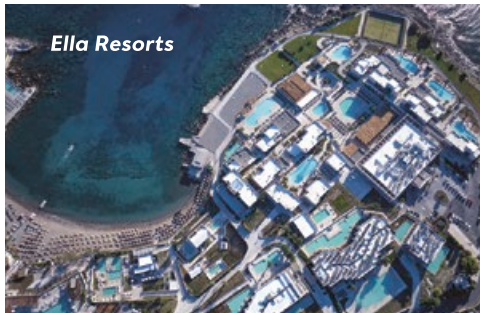
Το μέλλον
φορτίζει

deiblue.com

Υποστηρίζουμε τα μεγάλα έργα, γιατί έτσι **στηρίζουμε** κάθε δικό σου μπροστά.

Έργα υποδομών, ενέργειας,
τηλεπικοινωνιών, τουρισμού
και βιομηχανίας που μας
πάνε όλους μπροστά.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕ ΑΞΙΑ ΟΔΗΓΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Με σημαντική διεθνή παρουσία,
370 έργα σε εξέλιξη και 5.800 εργαζόμενους,
ο Όμιλος Intrakat επαναπροσδιορίζει το τοπίο
των κατασκευών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη,
παράγει αξία και συμβάλλει στη βιώσιμη
ανάπτυξη της Ελλάδας.

8

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΜΦΑΛΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

18

Η ΜΕΓΑΛΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ
- ΣΤΑ ΑΔΥΤΑ
ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ ΤΣΟΜΩΚΟΣ,
ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΩΜΑΤΟΣ,
ABLA ABDEL-LATIF,
ALBERTO ALEMANO,
MARIA ELENA
AGÜERO,
WILLIAM DROZDIAK,
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ

32

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ
ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ

NIALL FERGUSON,
DAVID PETRAEUS,
ΙΝΩ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ,
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΩΚΟΥ,
THE ECONOMIST

64

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,
ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΙ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΤΥΑ

ANNET ARIS,
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ
ΤΣΕΚΕΡΗΣ,
THE ECONOMIST

80

ΨΗΛΑΦΩΝΤΑΣ ΤΟ
ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ

EBTESAM AL-KETBI,
YAN XUETONG,
THE ECONOMIST

102

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ
(ΜΕΡΟΣ Α'): **ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΘΕΜΑΤΑ**

MARK MAZOWER, ΚΩΣΤΑΣ
ΣΚΡΕΚΑΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΑ
ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ, ΘΑΝΟΣ
ΤΣΙΡΟΣ

122

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ
(ΜΕΡΟΣ Β'): **ΟΨΕΙΣ
ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΥ
ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΕΞΑΡΧΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΧΑΛΗΣ
ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΛΟΥΚΙΑ
ΣΑΡΑΝΤΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ
ΜΑΡΓΩΝΗΣ, ΛΑΜΠΡΟΣ
ΜΠΙΣΑΛΑΣ, ΜΠΑΜΠΗΣ
ΜΠΑΚΟΛΙΑΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΑΡΚΟΣ
ΒΕΡΕΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΜΑΥΡΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΒΑΣΙΛΗΣ
ΤΣΑΪΤΑΣ, ΘΑΝΟΣ ΜΑΥΡΟΣ,
ΜΑΓΚΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ,
ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΖΑΧΑΡΟΣ,
ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΟΡΦΙΔΗΣ,
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΕΦΑΝΗΣ,
ΦΑΝΟΥΡΗΣ ΔΡΑΚΑΚΗΣ,
ΜΑΓΔΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

12

ΑΝΑΛΥΣΗ
Η ΑΝΗΦΟΡΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ
ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ

14

ΠΡΟΒΟΛΕΑΣ
ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ, Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΦΑΣΗ
ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΒΑΡΑ

16

ΙΔΕΕΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟ Ή ΜΕ ΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΛΑΚΟΥ

164

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΟΙ ΔΕΛΦΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ,
ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

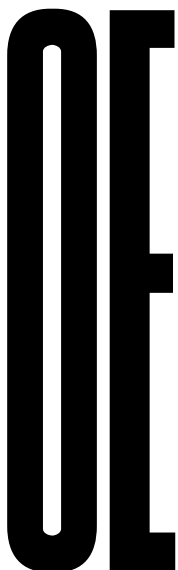
166

ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ
Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΣΜΩΝ.
90 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ
ΤΟΥ ΧΑΡΗ Γ. ΣΑΒΒΙΔΗ

170

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ
ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

ΕΞΟΦΥΛΛΟ. «ΔΕΛΦΟΙ», ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΚΟΓΕΒΙΝΑ

1934

ΙΔΡΥΤΗΣ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
(1934-1990)
ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΤ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
(1995-2022)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ
ECONOMIA MEDIA A.E.
ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ 4, ΑΘΗΝΑ 106 71

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΛΑΚΟΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΖΟΒΑΡΑΣ/ΚΗ+D

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΜΑΓΔΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΖΑΧΑΡΟΣ
ΒΙΚΥ ΚΑΛΙΑΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΑΜΑΛΕΓΚΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΒΑΡΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΛΑΚΑΣΑΣ
ΟΝΤΙΝ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΑΓΓΗΡΙΑΔΗΣ
ΡΟΝΑΛΤ ΜΑΪΝΑΡΝΤΟΥΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΕΤΤΑΣ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΟΡΦΙΔΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΕΦΑΝΗΣ
ΜΑΡΙΝΑ ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ
ΧΑΡΗΣ ΣΑΒΒΙΔΗΣ
ΠΑΝΟΣ ΣΑΚΚΑΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΚΟΥ
ΘΑΝΟΣ ΤΣΙΡΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ/ΔΙΟΡΘΩΣΗ
ΔΑΦΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

PHOTO EDITING
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΝΟΤΑΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΑΠΕ
GETTY IMAGES/IDEAL IMAGE
ΑΡΧΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΑΡΧΕΙΟ ΒΟΒΟΛΙΝΗ
EFA/PHOTOHÉQUE

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΛΙΑΔΗΜΑΣ/
SEMIOTIK DESIGN
SEMIOTIKDESIGN.COM
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ/DPS
ATHENS
DIMITRISPARAZOGLU.COM

INFOGRAPHICS
ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΖΟΒΑΡΑΣ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ
D9

EXECUTIVE PRODUCER
ΚΡΙΣΤΗ ΔΗΜΑ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
FUTURE FORMAT
ΠΑΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ
ΒΑΣΩ ΚΑΡΙΩΤΕΛΛΗ
KARIOTELLI@ECONOMIA.GR

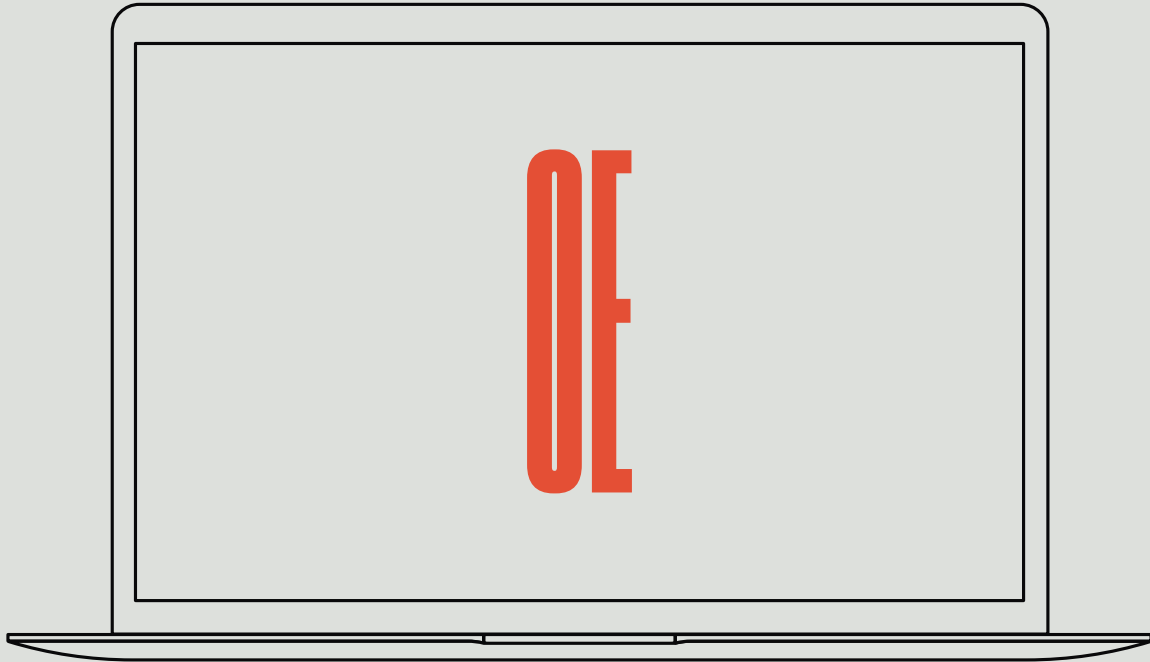
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ €60
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ €86
ΦΟΙΤΗΤΕΣ €45
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ €40
ΦΟΙΤΗΤΕΣ €30
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ €3,90

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΑΝΤΑ ΠΑΠΑΡΑΠΗ
PAPARAPTI@ECONOMIA.GR

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
(+30) 210 728 9015
INFO@ECONOMIA.GR

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

economia.gr

ΣΑΡΩΣΤΕ ΤΟ QR CODE ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙΤΕ
ΤΟ SITE ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ.

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΑΣ.
ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ

facebook:.....economiagreece
instagram:@economia_group
Twitter (X):@EconomiaGroup
Linkedin: economia-gr

—ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ —

ΜΑΤΙΕΣ
ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΟΜΦΑΛΟ
ΤΗΣ ΓΗΣ

Είναι εντυπωσιακό -και δυσάρεστο, συνάμα- το πώς στην ελληνική μας πολιτική πραγματικότητα επανέρχονται επεισόδια που διακινδυνεύουν να τραυματίσουν μian ομαλή, σε τελευταία ανάλυση, πορεία που ζήσαμε και ζούμε στα χρόνια της Μεταπολίτευσης. Είναι και 50 χρόνια, μισός αιώνας, το ένα τέταρτο της ζωής της Ελλάδας ως ανεξάρτητου κράτους...

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πόλωση που όξυνε επικίνδυνα το πολιτικό κλίμα τις τελευταίες εβδομάδες και οι εκατέρωθεν κατηγορίες περί διαπλοκής, πριν και μετά τη συζήτηση στο πλαίσιο της διαδικασίας ψήφου δυσπιστίας για την τραγική (όπως και να την προσεγγίσει κανείς) υπόθεση των Τεμπών.

Δεν θα επιδιώξουμε να παρακάμψουμε τη βαριά ατμόσφαιρα που μένει πίσω από αυτό το τελευταίο επεισόδιο. Δεν θα μπορούσαμε άλλωστε, καθώς οι επόμενοι δύο μήνες είναι βέβαιο πως θα μας δώσουν πολλές ακόμη αντίστοιχες αφορμές. Ωστόσο, το μέλλον βρίσκεται ούτως ή άλλως μπροστά μας - και είναι ένα μέλλον ευρύτερο, ασφαλώς δε και απαιτητικό. Το να θεωρεί άλλωστε κάποιος η χώρα του ή ο ίδιος θα πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής είναι πάντοτε δελεαστικό, πλην όμως λίαν επικίνδυνο, όπως μας λέει ο ιστορικός Μαρκ Μαζάουερ.

ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ποιο είναι, λοιπόν, αυτό το μέλλον; Είναι πριν απ' όλα εκείνο των Ευρωεκλογών, με όλα όσα η ψήφος σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα δρομολογήσει -ή και θα ανακόψει-, αλλά βεβαίως και της αμερικανικής κάλπης, οι συνέπειες της οποίας θα είναι καταλυτικές συνολικά για το παγκόσμιο γίνεσθαι. Είναι, επίσης, τα συνεχιζόμενα σοκ μεγάλης έντασης -η τραγωδία της τρομοκρατικής επίθεσης στη Μόσχα έρχεται «σε φόντο» του σταθερά αναβαθμιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία, αλλά και της ακραίας κατάστασης που διαμορφώθηκε στη Γάζα/στη Μέση Ανατολή- που κάνουν τον τραυματισμό της συνείδησης των ανθρώπων να αποτελεί σημαντικό πλέον παράγοντα στις διεθνείς ισορροπίες. Ή ανισορροπίες. Είναι, ακόμη, η επείγουσα απειλή της κλιματικής κρίσης και των φυσικών καταστροφών, προοίμιο των οποίων συνιστούν αναμφισβήτητα οι πολύ υψηλές θερμοκρασίες που είδαμε αυτόν τον χειμώνα. Είναι, όμως, και η εύθραυστη κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας, η οποία καλείται να προσαρμοστεί στις όλο και αυξανόμενες κινήσεις «οικονομικού πατριωτισμού» και απο-παγκοσμιοποίησης, τα εργασιακά και ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν από την άνοδο της τεχνητής νοημοσύνης.

Ο ΠΡΟΒΟΛΕΑΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Και για να επιστρέψουμε και στα δικά μας, είναι ανάγκη να συζητήσουμε σε βάθος και ανοιχτά για τα μεγάλα ζητήματα που ανακύπτουν σε αυτή τη νέα φάση της πορείας της χώρας, μετά τη δεκαετή κρίση: την κληρονομιά της Μεταπολίτευσης, τις κακοδαιμονίες του ελληνικού Δημοσίου και πώς μπορούν αυτές κάποτε να διορθωθούν, την επιμονή της ακρίβειας και την τεράστια δυσκολία εξεύρεσης προσιτής στέγης, τις δυνατότητες αύξησης του αποτυπώματος της βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία, τις προκλήσεις για την ανάπτυξη ενός εξωστρεφούς οικοσυστήματος τεχνολογίας στη χώρα, την πράσινη μετάβαση και πολλά ακόμη.

Με αφορμή τη διοργάνωση του Ένατου Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών, που καλεί ούτως ή άλλως πάντοτε σε μακρότερη και ψυχραιμότερη ματιά στα πράγματα, επιχειρούμε ακριβώς να επιστρατεύσουμε δυνάμεις για να βοηθήσουν σ' αυτή την προσπάθεια - να πάμε τα πράγματα παραπέρα, να δούμε πέρα από την επόμενη στροφή, να συμβάλουμε στο άνοιγμα της συζήτησης. Στο τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας, λοιπόν, διαπρεπείς προσωπικότητες από την Ελλάδα και το εξωτερικό, που δραστηριοποιούνται σε διάφορα πεδία και συμμετέχουν στο Φόρουμ, μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τη μεταβατική φάση που, όπως όλα δείχνουν, διανύει ο κόσμος μας. Και, την ίδια στιγμή, φωτίζουν πτυχές και αναδυόμενες νέες τάσεις που ίσως καθορίσουν τον δρόμο της αναδιαμόρφωσής του.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Η επιθυμία πρόβλεψης του μέλλοντος είναι εγγενής, θα λέγαμε, στην ανθρώπινη ιδιότητα. Οι Δελφοί αποτελούν ίσως το διαχρονικότερο σύμβολο αυτής της επιθυμίας. Η ελληνική γλώσσα διαθέτει, ωστόσο, και μια άλλη, εξίσου ενδιαφέρουσα, λέξη γι' αυτή τη διαδικασία: την πρόγνωση. Η τελευταία δεν παραπέμπει μόνο στην πρόβλεψη, στην ιδέα μιας εκ των προτέρων γνώσης των πραγμάτων, αλλά και σε μια προ-γνώση, σε ένα πρώιμο στάδιο γνώσης ή, πιο σωστά, σε ένα άλλο είδος γνώσης, που δεν διαθέτει τη βεβαιότητα και την αναντίρρητη φύση που συνήθως αποδίδουμε στην επιστημονική γνώση από τον 19ο αιώνα και μετά. Μας υπενθυμίζει έτσι ότι η ιστορία δεν έχει ούτε σωστή ούτε λάθος πορεία ή πλευρά. Το πού θα γείρει η πλάστιγγα στο μέλλον εξαρτάται από τις μικρές και μεγάλες επιλογές που θα κάνουμε εμείς σήμερα στα μικρά και τα μεγάλα.

Ενόψει αυτών των επιλογών, λοιπόν, η ανάγκη να διατηρηθεί ένα επίπεδο κοινωνικής συνοχής -ένα ελάχιστο περιθώριο συναίνεσης ή, για να επικαλεστούμε μια πολύ γόνιμη ιδέα του μεγάλου Γάλλου φιλοσόφου Κλωντ Λεφόρ, η αναγνώριση της ύπαρξης διαφορετικών οραμάτων, προτεραιοτήτων και προταγμάτων, και η διασφάλιση ενός δημόσιου χώρου όπου αυτά μπορούν να αναμετρηθούν, χωρίς κάθε φορά να αμφισβητείται το ποιόν ή η δυνατότητα των πολιτικών και κοινωνικών υποκειμένων να τα εκφέρουν, αναπόσπαστο στοιχείο της εύρυθμης δημοκρατικής λειτουργίας- μοιάζει θεμελιώδης. Παντού. Και πάντως σίγουρα σ' εμάς... ■■■

OF

1934

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: Το πρόγραμμα βιομηχανισμού, οι ευρωπαϊκοί πιστώσεις και το αμερικανικόν ενδιαφέρον.

«ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ»: (Κρίσις και 'Απόψεις).

«ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ».

«ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ».

ΚΑΤΗΦΟΡΗ Π.: Μία επίσκεψις εις τὴν ἰργαστάσιον Ὑαλοφυγίας τῆς Ἐταιρίας Χημικῶν Προϊόντων καὶ Λιπασμάτων, φ. κ.: Αἱ νέα ἐν Θεσσαλονικῇ μηχανικαὶ ἔγκαταστάσεις τῆς Βιομηχανίας Ἀμύλου καὶ Ἀμυλοσάκχαρον Α.Ε. («ΒΙΑΜΥΛ»).

ΤΡΟΥΜΠΟΥΝΗ Π.: Ἡ σημερινὴ Βιομηχανία τῆς Νορβηγίας παράγει τὴν ὑπόστασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας τῶν Φινλανδῶν.

Σ. Μ.Κ.: Ὁ Ἀυτοκράτωρ τῆς Αἰθιοπίας Χαἰλέ Σελασιε εἰς τὸ ἐν Νιζ Περύρ μέγα ἰργαστάσιον τῆς Α.Ε. «Πειραϊκὴ - Πατραϊκὴ».

- Ἡ ἰσπανικὴ μεταλλικὴ ἐξόρυξις πολυτιμῶν ὑπερσπιδίος εἰς τὸν προσημαίνον τῆς Α.Ε. «Πειραϊκὴ - Πατραϊκὴ» Ο.κ. Χριστόφορος Κατσάλατος ἀπὸλυγίσει τὴν ἰδρυσιν καὶ πέμπτον ἰργαστάσιον τῆς ἑταιρίας εἰς Πάτρας.
- Ἀγγέλος Σπ. Μεταξῶς (σκιαγραφία).
- DAWAR N.: Ἡ ἐπιληκτικὴ ἐξόρυξις τῆς Βιομηχανίας Πάλκετος καὶ Ζακολέτας διὰ μέσου τῶν τελευταίων αἰώνων.
- Τὰ νέα κέρματα καὶ οἱ ἐπιχειρηματίαι μας.
- BLANCHARD L.: Οἱ ἐπίτολοι τοξιδίων τῆς Ουίνισκοι θὰ διευκολύνουν σημαντικῶς τὴν διεθνή πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν.
- ΡΙΚΑΚΗ ΑΝΤ.: Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἠφορολαμμένων εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως (μὴ ἐπιστολή).
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Σ.: Αἱ ἔλληνοαμερικανικαὶ ἔμπορικαὶ σχέσεις (μὴ ἐπιστολή).
- «Ἡ Ἐπισκόπησις τῆς Χρηματαγοράς».
- Τὴν 15ην Νοεμβρίου ἀρχίζει ἡ ἐκδόσις τακτικῶν ὑπερπλοικῶν ἀεροπορικῶν δρομολογίων.
- «Ἡ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ».

240

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1934
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΕΔ.ΦΟΡΟΣ ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 18
ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ: 22-398, 22-404
(ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΕΡΓΑΣΙΜΟΥΣ ΩΡΑΣ: 22-396)
ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΒΙΟΜΗΧ.
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ: ΨΑΡΙΝ 2, ΤΗΛ. 52-283
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΣΠ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ 1934 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011 | ΤΙΜΗ: 3,90€ | ΤΕΥΧΟΣ 8

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

www.economia.gr

Το ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΣΧΕΣΗΣ

Χριστόφορος Πασαριόης:
«Η λιτότητα συνεχίζει να κάνει ζημιά»

Τρόφιμα - Ποτά:
τα δύο big bang της κρίσις και μια δυναμική επιστροφή

Μ. Κόνσολας:
Το σχέδιο δημοσιονομίας Τουρισμού

Προς απογείωση τα υδροπλάνα

Μ. Δερμιτζάκης:
«Έναίο οικοσύστημα από την έρευνα μέχρι το επιχειρείν»

Εγεννήθη η Macedonia the Great

Είδη από The Economist

ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ. ΑΠΟ ΤΟ 1934

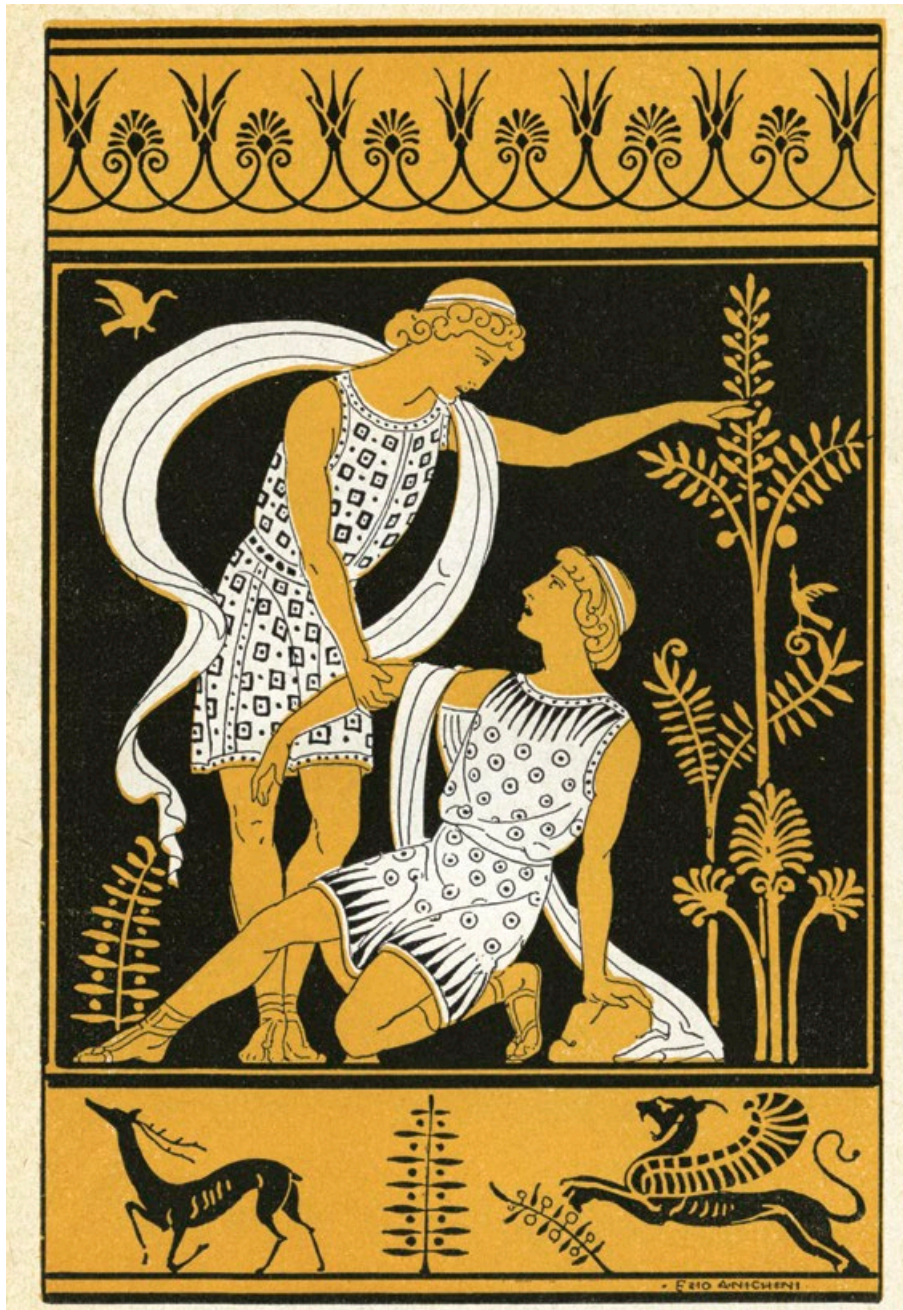
2024

- ΑΝΑΛΥΣΗ -

Η ΑΝΗΦΟΡΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ

Έτσι όπως πορεύεται η Ελλάδα της άνοιξης του 2024 προς την πολυεπίπεδη πρόκληση των Ευρωεκλογών και της Ευρώπης του «μετα-», και τούτο σε φόντο κατακόρυφης ανόδου της αναταραχής διεθνώς μετά και τη μεγάλη τρομοκρατική επίθεση στη Μόσχα, ο καθείς/η καθεμιά επιλέγει ποια θα είναι η πλέον καίρια αναμέτρηση.

Θα είναι μήπως η δεξιά -και ακροδεξιά, άλλωστε- στροφή μιας Ευρώπης/ενός συστήματος πολιτικών αξιών που μας είχε μάθει να ισορροπεί στο κέντρο, άντε στο ζεύγμα Κεντροδεξιά/Κεντροαριστερά; Θα είναι η ανάδυση των ταυτοτικών ζητημάτων, που βρίσκουν μια «εύκολη» έκφρασή τους στο μεταναστευτικό, αλλά -όπως το είδαμε με αφορμή το θέμα του γάμου των ομόφυλων ζευγαριών- μπορούν να πηγαίνουν και πολύ πιο βαθιά; Θα είναι μήπως οι περιφερειακές αναταράξεις - αναμείναι τις εκλογές σε Βόρεια Μακεδονία, άμα μάλιστα κερδίσει το εθνικιστικό/απορριπτικό VMRO-DPMNE και «ξανανοίξει» η υπόθεση της Συμφωνίας των Πρεσπών; (Ενώ η Ελλάδα θα αναμετράται με την υπόθεση Μπελέρη/Αλβανίας, με τον πειρασμό άσκησης βέτο και μάλιστα μετά τη σκέψη ένταξης Μπελέρη σε Ευρωψηφοδέλτιο;) Θα είναι διάψευση της αντίληψης περί ήρεμων νερών με την Τουρκία, όπου πολλά είχαν επενδυθεί, από τη στιγμή που ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δράττεται της πρώτης ευκαιρίας για να φανταστεί ένα 1974 όπου τα πράγματα... θα ήταν απλούστερα, αν είχε καταληφθεί τότε ολόκληρη η Κύπρος; Και πώς θα αλλάξει τις ισορροπίες η πρόσφατη υποχώρηση Ερντογάν στην Τουρκία, σε τοπικές έστω εκλογές;

Για να πάμε σε χαμηλότερα επίπεδα πολιτικής, εκεί στην οικονομία, όπου βέβαια κρίνεται κατά πολύ η κοινωνική συνοχή και πάντως η εμπιστοσύνη: πώς θα κριθούν π.χ. οι επιδόσεις στο μέτωπο της ακρίβειας; Όπου ο Πρωθυπουργός (και ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, άλλωστε) δεν διστάζουν να κάνουν λόγο για «πληθωρισμό απληστίας», και για «ολιγοπωλιακή πραγματικότητα», ενώ το θέμα τίθεται και ενώπιον της Προέδρου της Δημοκρατίας πλην το αρμόδιο (;) υπουργείο περισσότερο επικεντρώνεται επικοινωνιακά στην αμφίβολη αποτελεσματικότητα μέτρων; (Όταν η κάθε νοικοκυρά γνωρίζει την κατάσταση!) Ενώ η Αντιπολίτευση αναλύεται σε συνολική/γενική κριτική, με προτάσεις φορολογικού περιεχομένου και ελέγχου των τιμών, που παραπέμπουν σε παλιότερες εποχές - ανεξαρτήτως της μονότονης αντιδικίας περι-

κοστολογημένου ή μη χαρακτήρα τους; Κατά τα άλλα, δε, καλούμαστε να θαυμάσουμε την ελληνική πορεία με *Economist*, ή να ανησυχούμε με Moody's για τη μακρο-ισορροπία...

Κοινός παρονομαστής αυτών των ερωτηματικών που διαμορφώνουν το αύριο -πάντως το ελληνικό αύριο, ειδικότερα- είναι η διεκδίκηση της εμπιστοσύνης. Η οποία εμπιστοσύνη αποδεικνύεται πολύ ανηφορική υπόθεση.

Αυτό φάνηκε -δυσάρεστα- σε δύο πολύ πιο εσωτερικά/«δικά μας» μέτωπα. Η τραγική και φρικιαστική συνάμα υπόθεση των Τεμπών δεν λέει, με τίποτε, να φύγει από τη μέση: η εικόνα μιας Εξεταστικής που δεν εξέτασε, η απόπειση ευθυνών μπροστά στη φρίκη, η εικόνα μιας Δικαιοσύνης που τα αντανάκλαστικά της μόνον εμάς (στην Ελλάδα του 2024) δεν σοκάρουν, η ρηχότητα στη συζήτηση στη Βουλή με απουσία του Πρωθυπουργού, και πάντως του Κώστα Αχ. Καραμανλή (σε λογική *keep out of the picture*, που ανετράπη βέβαια με την πρόταση δυσπιστίας!) - όλα αυτά δύσκολα σβήνουν. Η ταραχή από πρωτοσέλιδο *του Βήματος* «χειρισμών» του ηχητικού υλικού από την τραγωδία των Τεμπών το κατέδειξε αυτό. Η ψήφος δυσπιστίας/εμπιστοσύνης στη Βουλή τακτικά μόνον εκτονώνει... Ακόμη λιγότερο η εγκατάστασή μας, εφεξής, στον κόσμο των δημοσκοπήσεων!

Αντίστοιχα, η ασύλληπτης ελαφρότητας διάθεση των e-mails ψηφοφόρων προκειμένου να μοιράσει προεκλογικό υλικό μια (επίδοξη υποψήφια) Ευρωβουλευτής, καταλήγει να χτίζει δυσπιστία απέναντι σε μια σημαντική θεσμική καινοτομία όπως η επιστολική ψήφος - η οποία είχε άλλωστε ήδη υπονομευθεί με άγαρμπες κινήσεις της υπουργού Εσωτερικών στο ίδιο το ξεκίνημά της. Το γεγονός ότι το κόμμα της Αξιωματικής (ακόμη) Αντιπολίτευσης κάλεσε σε... μετάκληση ξένων παρατηρητών για τις (όποιες) επόμενες εκλογές δείχνει τη βύθιση από πλευράς εμπιστοσύνης.

Και στην πρώτη, και στη δεύτερη περίπτωση, δε, μια ευρωπαϊκή διάσταση τείνει να λειτουργήσει επιβαρυντικά. Η τάση υποτίμησης ή/και «μαλώματος» τη μια φορά κατά της πλειοψηφίας του Ευρωκοινοβουλίου, που είδε προβλήματα με το κράτος δικαίου στην Ελλάδα, τη δεύτερη κατά της Ευρωπαϊκής εισαγγελίας για τις επικριτικές παρατηρήσεις της ως προς το ακαταδίωκτο των πολιτικών στην Ελλάδα, και μάλιστα με σχηματισμούς της Δικαιοσύνης να συμπαρατάσσονται λίγο πολύ με την πολιτική επιθετικότητα Αδώνιδος Γεωργιάδη - αυτή ακριβώς η τάση είναι που υπόσχεται να βαρύνει τα πράγματα. Πέραν των εσκαμμένων.

Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δει κανείς την πολλαπλά διεισδυτική συζήτηση με τον Μαρκ Μαζάουερ σ' αυτό το τεύχος. Αν κάτι είχε φθάσει να ανησυχεί τα χρόνια της οικονομικής κρίσης από μια Ελλάδα που την είχε ζήσει να ολισθαίνει σε σημείο, κάποιες στιγμές, να γεννά στους «έξω» προβληματισμούς για την ευστάθειά της, ήταν γι' αυτόν η «ανησυχία για τις επιπτώσεις στους θεσμούς». Για να συμπληρώσει κάτι που είναι αυτονόητο μεν, πλην συχνά παραβλέπεται. Ότι «χρειάζεται πολύς χρόνος για να θεμελιωθούν [οι θεσμοί], αλλά καταρρέουν πολύ εύκολα».

**ΚΟΙΝΟΣ
ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΤΗΣ
ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΟΥ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΟ
ΑΥΡΙΟ -ΠΑΝΤΩΣ ΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΥΡΙΟ,
ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ-
ΕΙΝΑΙ Η
ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΗΣ
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ.
Η ΟΠΟΙΑ
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ
ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ
ΠΟΛΥ ΑΝΗΦΟΡΙΚΗ
ΥΠΟΘΕΣΗ.**

- ΠΡΟΒΟΛΕΑΣ -

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ, Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΦΑΣΗ

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΒΑΡΑ

Πενήντα χρόνια μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, το πολιτικό σκηνικό στη χώρα μοιάζει να μετεωρίζεται: θα επιστρέψει στον κλασικό διπολισμό του παρελθόντος, με δυο μεγάλες παρατάξεις να ανταγωνίζονται για την εξουσία, ή θα περάσει σε μια άλλη φάση, κατά την οποία τα κόμματα θα συγκλίνουν τόσο πολύ στο Κέντρο, ώστε όποιος κερδίζει εκεί να είναι ο απόλυτος κυρίαρχος; Οι τελευταίες εθνικές εκλογές έδειξαν ότι κινούμαστε προς τη δεύτερη εκδοχή. Το πολιτικό κλίμα, όμως, μέσα στο οποίο οδηγούμαστε στις Ευρωεκλογές, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο να επιστρέψουμε στην πρώτη.

Είτε έτσι είτε αλλιώς, πάντως, μια απλή παρατήρηση της σημερινής πολιτικής κατάστασης μας δείχνει ότι βασικές παθογένειες της Μεταπολίτευσης εξακολουθούν μέχρι σήμερα να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων. Λαϊκισμός, θεωρίες περί διαπλεκόμενων συμφερόντων, σκληρό ροκ, κυβερνήσεις που αυτο-αποθεώνονται και αντιπολιτεύσεις που τα βλέπουν όλα μαύρα.

Σε πρόσφατη δημοσκόπηση της Pulse για το συνέδριο που πραγματοποίησε η εφημερίδα *Καθημερινή* με αφορμή την επέτειο των 50 χρόνων από τη Μεταπολίτευση, δύο είναι οι πολιτικές προσωπικότητες που θεωρούνται ότι καθόρισαν τις εξελίξεις: Κωνσταντίνος Καραμανλής και Ανδρέας Παπανδρέου. Αυτοί που έζησαν τη Μεταπολίτευση (ήταν τουλάχιστον 12 ετών το 1974) επιλέγουν σε ίδιο ποσοστό τους δύο ηγέτες (45% τον Καραμανλή, 45% τον Παπανδρέου), ενώ στην ομάδα που περιλαμβάνει όλες τις ηλικίες υπάρχουν μια προτίμηση στον Ανδρέα Παπανδρέου (45%), έναντι του ποσοστού που επιλέγει τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (37%). Στο ίδιο γκάλοπ, στο ερώτημα «Οι ιδέες ποιου πολιτικού χώρου κυριάρχησαν στη Μεταπολίτευση;», η εικόνα ανάμεσα στα δύο κοινά δεν είναι σημαντικά διαφοροποιημένη. Το 42% όσων γνώρισαν όλη τη Μεταπολίτευση απάντησε ότι οι ιδέες του Κέντρου κυριάρχησαν, έναντι 36% για το σύνολο των ηλικιών. Το 27% απάντησε ότι κυριάρχησαν οι ιδέες της Δεξιάς έναντι του 29%, το 14% οι ιδέες της Αριστεράς και στις δύο ομάδες, και το 13% εκτίμησε ότι δεν κυριάρχησαν οι ιδέες κανενός, έναντι 15% για όλες τις ηλικίες.

Εάν υποθέσουμε ότι οι κυρίαρχες ιδέες στη Μεταπολίτευση ήταν όντως αυτές του Κέντρου, δύσκολα πάντως θα μπορούσαμε να αποδεχθούμε ότι οι ιδέες αυτές κυριάρχησαν με κεντρώες πολιτικές πρακτικές. Η σύγκλιση στο Κέντρο γινόταν συνήθως μέσα από συγκρούσεις που παρέπεμπαν στα άκρα. Αυτό ίσως είναι και το πιο ενδιαφέρον στοιχείο της Μεταπολίτευσης διαχρονικά: οι συγκλίσεις και οι όποιες πολιτικές συναινέσεις είχαν ως αφορμή την ακραία πόλωση, που οδηγούσε σε αδιέξοδα.

Η Μεταπολίτευση συνδέθηκε άμεσα με την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας. Η Ελλάδα από τότε που μπήκε στην ΕΟΚ ήταν μια χώρα με μεγάλες ανισότητες. Διέθετε μια δυναμική, εξωστρεφή, κοσμοπολιτική ελίτ (στη ναυτιλία, στα πανεπιστήμια, στις τέχνες), που συνδυαζόταν με ένα βαλκανικού τύπου κράτος και μια κοινωνία μεγάλων ανισοτήτων. Η δημοκρατία υπήρξε μια τεράστια κατάκτηση και η εδραίωσή της στη Μεταπολίτευση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Είναι ενδεικτικό ότι η δημοκρατία άντεξε στην απώλεια του 25% του ΑΕΠ στα χρόνια της κρίσης, γεγονός που δείχνει πόσο βαθιά έχει ριζώσει στον τόπο. Αντίθετα, το μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης της Μεταπολίτευσης μας οδήγησε στη χρεωκοπία, οδηγώντας σε μεγάλο βαθμό και το πολιτικό σύστημα στην απαξίωση. Έχουμε μια παράδοση λαϊκισμού κι ένα πολιτικό σύστημα προσωποκεντρικό. Οι ηγεσίες παίζουν κεντρικό ρόλο, γιατί έχουμε περισσότερο πρόσωπα παρά θεσμούς. Έχουμε συγκροτημένα οικονομικά συμφέροντα, τα οποία τις πιο πολλές φορές η πολιτική εξουσία αντιμετωπίζει με δέος. Το πολιτικό σύστημα που παράγει τον λαϊκισμό, παράγει επίσης και μεγάλους πολιτικούς ηγέτες. Τα κόμματα είναι σήμερα πιο αδύναμα από παλιά – σήμερα δεν είναι συστατικό στοιχείο της προσωπικότητας κάποιου να ανήκει σε ένα κόμμα, όπως συνέβαινε στις δύο πρώτες δεκαετίες της Μεταπολίτευσης. Ο ελληνικός λαός στη μεγάλη του πλειοψηφία βιώνει μια βαθιά κρίση εμπιστοσύνης. Ενώ εμπιστευόμαστε τη δημοκρατία μας, αμφισβητούμε βασικούς πυλώνες της – τα κόμματα, τη δικαιοσύνη, την ανεξαρτησία των ΜΜΕ. Αυτή η κρίση εμπιστοσύνης αποτελεί ένα σαθρό υπόβαθρο σε μια ισχυρή δημοκρατία. Και είναι το βασικό πρόβλημα που καλούμαστε να λύσουμε εάν θέλουμε να περάσουμε πραγματικά στην επόμενη φάση.

ΣΣ: Μέρος των απόψεων που εκφράζονται σε αυτό το άρθρο αποτελούν προϊόν της πρόσφατης συζήτησης με τον καθηγητή, διευθυντή του ΕΛΙΑΜΕΠ Λουκά Τσούκαλη, την οποία διοργάνωσε η ΤΤΕ.

**Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ
ΣΥΝΔΕΘΗΚΕ
ΑΜΕΣΑ ΜΕ ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. Η
ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΤΕ
ΠΟΥ ΜΠΗΚΕ ΣΤΗΝ
ΕΟΚ ΗΤΑΝ ΜΙΑ
ΧΩΡΑ ΜΕ ΜΕΓΑΛΕΣ
ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.
ΔΙΕΘΕΤΕ ΜΙΑ
ΔΥΝΑΜΙΚΗ,
ΕΞΩΣΤΡΕΦΗ,
ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΛΙΤ (ΣΤΗ
ΝΑΥΤΙΛΙΑ, ΣΤΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ,
ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ),
ΠΟΥ ΣΥΝΔΥΑΖΟΤΑΝ
ΜΕ ΕΝΑ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ
ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ.
Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΗΡΞΕ ΜΙΑ
ΤΕΡΑΣΤΙΑ
ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΚΑΙ Η
ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗ
ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΘΕΙ.**

- ΙΔΕΕΣ -

ΜΕ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟ ἢ ΜΕ ΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ;

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΛΑΚΟΥ

Υπάρχει μέλλον για τις ανθρωπιστικές σπουδές; Υπάρχει χώρος για τη μελέτη της λογοτεχνίας, της τέχνης, της γλώσσας, της φιλοσοφίας, αλλά και τις πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες γενικότερα, σε έναν κόσμο που τείνει να επικεντρώνεται, σχεδόν εμμονικά, μόνο σε ό,τι έχει να κάνει με την οικονομική ανάπτυξη και την παραγωγικότητα; Ποιο σκοπό μπορούν να υπηρετήσουν, όταν η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και η μετατόπιση από το πραγματικό στο ψηφιακό τείνουν να υπονομεύσουν την αποκλειστικότητα βασικών γνωρισμάτων διά των οποίων ο άνθρωπος προσδιόριζε, τουλάχιστον από τον Διαφωτισμό και μετά, τη μοναδικότητά του - νοημοσύνη, ορθός λόγος, παραγωγική εργασία.

Η διακήρυξη του τέλους των αποκαλούμενων humanities δεν είναι, βεβαίως, κάτι νέο. Επαναλαμβάνεται σταθερά και αδιαλείπτως εδώ και αρκετά χρόνια, κάθε φορά που ένα μεγάλο ακαδημαϊκό ίδρυμα του εξωτερικού μειώνει τη χρηματοδότηση ή κλείνει έδρες και τμήματα ανθρωπιστικών σπουδών. Όπως όμως συμβαίνει με τις περισσότερες διακηρύξεις περί τέλους (της ιστορίας, της πολιτικής κ.ο.κ), οφείλει κανείς να είναι πολύ προσεκτικός. Της απώθησης έπεται πολύ συχνά η επιστροφή του απωθημένου· και μάλιστα με δριμύτητα.

Τελευταίως, η όψιμη προάσπιση των ανθρωπιστικών σπουδών από ορισμένους λαμβάνει μια απροσδόκητη μορφή, μέσα από την τοποθέτηση της έμφασης στα περίφημα soft skills, που υποτίθεται ότι προσφέρουν οι σπουδές αυτές· μεταξύ αυτών, οι επικοινωνιακές δεξιότητες, η δημιουργική επίλυση προβλημάτων, η ομαδικότητα, η λήψη αποφάσεων, το self-management και η κριτική ανάλυση. Αλλά και με την παράθεση σειράς ερευνητών και αναφορών, σύμφωνα με τις οποίες οι εργοδότες, σταθερά και συνεχώς, αναζητούν προσωπικό που να κατέχει αυτές ακριβώς τις δεξιότητες - ιδίως τις επικοινωνιακές και την ικανότητα σύνταξης συγκροτημένων και εμπειριστατωμένων κειμένων.

Μια τέτοια υπεράσπιση είναι, νομίζω, λίαν αποπροσανατολιστική. Υπερθεματίζει για το έλασσον και χάνει εντελώς το μείζον. Και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, η «χρησιμότητα», αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον εν λόγω όρο, των ανθρωπιστικών σπουδών δεν είναι πρωτίστως πρακτική και πραγματιστική, αλλά υπαρξιακή. Ο Αμερικανός συγγραφέας Ντάνιελ Μέντελσον, ένας από τους σημαντικότερους φιλόλογους και δοκιμιογράφους της εποχής μας, το έχει συνοψίσει με ουσιαστικό τρόπο. «Πάντοτε», γράφει ο Μέντελσον, «αντιστέκομαι όταν ακούω το σύνθημα “οι κλασικοί δεν έχουν καμία χρησιμότητα” από ανθρώπους που συζητούν για

την πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε αυτά τα πεδία. Μπορείς πράγματι να σπουδάσεις λογιστική. Είναι μια σπουδή που, υπό μια έννοια, έχει στ’ αλήθεια πρακτικό αντίκρισμα. Όταν όμως πεθάνει ο πατέρας σου, το πτυχίο λογιστικής δεν πρόκειται να σε βοηθήσει να επεξεργαστείς αυτή την εμπειρία. Ο Όμηρος, αντιθέτως, θα σε βοηθήσει. Η Οδύσσεια θα σε βοηθήσει. Τα μεγάλα έργα της λογοτεχνίας θα σε βοηθήσουν να στοχαστείς γύρω από τη θνητότητα και την απώλεια των αγαπημένων σου. Και αυτό μου φαίνεται κάτι πολύ πρακτικό».

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες, λέει ο Μέντελσον, μας βοηθούν να προετοιμαστούμε για τις αληθινά ανθρώπινες εμπειρίες, την αγάπη, τη θλίψη, την αμφιβολία ή τη χαρά, με έναν τρόπο που οι αυτοπροβαλλόμενες ως «πρακτικές» επιστήμες δεν μπορούν. Μας επιτρέπουν να ψηλαφήσουμε, με επισφαλής και πάντοτε προσωρινό βεβαίως τρόπο, τα βασικά ερωτήματα της ανθρώπινης κατάστασης. Η δε διάσταση αυτή αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία σήμερα, που οι τεκτονικές αλλαγές που φέρνουν οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις, η κλιματική αλλαγή, η άνοδος του ψηφιακού κόσμου και της τεχνητής νοημοσύνης, φαίνεται να εντείνουν μια αίσθηση ανασφάλειας, ματαίωσης, απώλειας νοήματος και έλλειψης προσανατολισμού.

Υπάρχει, όμως, και ένα δεύτερο σημείο, εξίσου σημαντικό. Η διάζευξη ανάμεσα σε «σκληρές» και «μαλακές» δεξιότητες πηγάζει από μια παλιά επιστημολογική διάκριση ανάμεσα στις «σκληρές» και τις «μαλακές» επιστήμες· τουτέστιν τις «φυσικές», που βασίζονται, υποτίθεται, στην αντικειμενική παρατήρηση και την πειραματική επαλήθευση, και τις πνευματικές ή πολιτιστικές, οι οποίες εμπιρεύουν αυτό που ο Καντ αποκαλούσε στοιχεία πρακτικού λόγου· στοιχεία δηλαδή ηθικής, πολιτικής και αξιών. Οι δεύτερες, με άλλα λόγια, διαφέρουν από τις πρώτες, διότι με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, εμμέσως, γεννούν προβληματισμούς, ή και παίρνουν θέση, σε ζητήματα αξιών, με πρώτο εκείνο της δικαιοσύνης. Είναι δηλαδή στρατευμένες σε μια οπτική γωνία ή, για να το πούμε ακόμη πιο καθαρά, σε μια συγκεκριμένη ιδέα ή έννοια της δικαιοσύνης. Η διατύπωση των υποθέσεων και η αποκάλυψη συγκεκριμένων πτυχών της πραγματικότητας εξαρτάται απολύτως από αυτή την οπτική γωνία· από την αναμέτρηση της πραγματικότητας με την ιδέα (ή, πιο σωστά, με τις διάφορες και ανταγωνιστικές ιδέες) ή την έννοια, όπως τονίζει ο Γεράσιμος Κουζέλης σε ένα σημαντικό κείμενό του για τον μεγάλο Κοσμά Ψυχοπαίδη, μια αναμέτρηση που αποκαλύπτει τα τυφλά σημεία της πρώτης (για παράδειγμα, η αναμέτρηση της πραγματικότητας της ανισότητας με την ιδέα της ισότητας, της επιμονής των πεδίων εξουσιασμού, παρά τις διακηρύξεις περί ελευθερίας).

Αυτή ακριβώς η αναμέτρηση είναι εκείνη που απελευθερώνει τις δημιουργικές δυνάμεις της πλουραλιστικής κριτικής του υπάρχοντος, προσφέροντας τη δυνατότητα της αλλαγής. Και αυτός είναι ο λόγος που η γνωστή θέση περί σύνδεσης ανθρωπιστικών και κοινωνικών σπουδών με την πολιτικότητα δεν είναι ένα απλό «κλισέ».

Το κατά πόσο είναι «μαλακοί» ή «μη πρακτικοί» αυτοί οι προβληματισμοί είναι κάτι που ο αγνώστου μπορεί εύκολα να το διακρίνει. Το ενδεχόμενο, πάντως, ενός κόσμου, όπου οι επικλήσεις σε ανταγωνιστικές ιδέες περί δικαιοσύνης εκλείπουν, θα έμοιαζε μάλλον με εφιάλτη, παρά με παράδεισο. Θα ισοδυναμούσε με μια σιωπηρή και πλήρη αποδοχή του δεδομένου και του υπάρχοντος. Με τον Όμηρο, λοιπόν. Ξανά και ξανά.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ, ΛΕΕΙ Ο ΜΕΝΤΕΛΣΟΝ, ΜΑΣ ΒΟΗΘΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΛΗΘΙΝΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ, ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ, ΤΗ ΘΛΙΨΗ, ΤΗΝ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ Η ΤΗ ΧΑΡΑ, ΜΕ ΕΝΑΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΟΙ ΑΥΤΟΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΩΣ «ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ» ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ. ΜΑΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΨΗΛΑΦΗΣΟΥΜΕ, ΜΕ ΕΠΙΣΦΑΛΗ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΒΕΒΑΙΩΣ ΤΡΟΠΟ, ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ
- ΣΤΑ ΑΔΥΤΑ
ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

(ΣΕΛ. 20-33)

////////////////////////////////\////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ
ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ
ΤΙ ΚΡΑΤΑΜΕ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ: ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

ΤΟΥ ΣΥΜΕΩΝ ΤΣΟΜΩΚΟΥ

Η ιδέα για τη δημιουργία του Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών, που βρίσκεται πλέον ένα βήμα πριν από την ευτυχή επέτειο των 10 χρόνων δράσης και λειτουργίας, βασίστηκε σε δύο Σκέψεις και ένα Όραμα.

Σκέψη πρώτη: Ο κόσμος, έτσι τουλάχιστον όπως είχε δομηθεί μετά τη λήξη του δεύτερου Μεγάλου Πολέμου, βρισκόταν στην αρχή μιας συγκλονιστικής ανακατάταξης. Στη Γεωπολιτική και τις Διεθνείς Σχέσεις, στην Οικονομία και την Κοινωνία, ακόμη και στον τρόπο που οι άνθρωποι αλληλεπιδρούσαν και συναλλάσσονταν, το παλιό «βιβλίο οδηγιών» αδυνατούσε να δώσει πειστικές απαντήσεις και να εξασφαλίσει σταθερότητα, συναίνεση και ασφάλεια, τα στοιχεία που έκαναν τη μεταπολεμική πρόοδο σχεδόν αυτονόητη. Παρά τις επιμέρους κρίσεις, συγκρούσεις και δυσκολίες της περιόδου, μετά το τέλος του δεύτερου Μεγάλου Πολέμου, οι πυλώνες του διεθνούς συστήματος παρέμεναν σταθεροί. Αυτό το στοιχείο χάθηκε απότομα την προηγούμενη δεκαετία και επιταχύνθηκε δραματικά την τρέχουσα. Άλλοτε εξαιτίας γεγονότων περιφερειακής σημασίας (οικονομική κρίση στη χώρα μας) είτε παγκόσμιας (Brexit, κλιματική κρίση, πανδημία), οι βεβαιότητες όλων μας άρχισαν να καταρρέουν. Ήταν σαφές πως χρειαζόμασταν νέους κανόνες και φρέσκια ματιά.

Σκέψη δεύτερη: Μπροστά σε αυτή την παγκόσμια αναταραχή, ήταν σαφές πως έπρεπε για ακόμη μία φορά η ανθρωπότητα να απευθυνθεί στη συλλογική της σοφία. Έπρεπε να επιστρέψουμε στα βασικά: στη θεραπευτική ιδιότητα μιας κοινότητας ανθρώπων να εμπλουτίζουν την οπτική τους, να ακονίζουν την ικανότητά τους να επεξεργάζονται λύσεις, να ξεπερνούν τους εαυτούς τους, συζητώντας οργανωμένα και με τη διάθεση να συμφωνήσουν και να βρουν λύσεις στα μεγάλα προβλήματα.

Αυτή η μοναδική, αλλά συχνά παραγνωρισμένη, ικανότητα του κοινού των ανθρώπων όφειλε να έλθει ξανά στο προσκήνιο: να λειτουργήσει ως αντίδοτο στον διχαστικό λόγο, τον κατακερματισμένο κοινωνικό ιστό, τον φορτισμένο, λόγω των προβλημάτων, δημόσιο διάλογο.

Το Όραμα αφορούσε κάτι πολύ πιο προσωπικό. Τη βαθιά μας πεποίθηση πως η Ελλάδα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένας οικοδεσπότης, και παράλληλα ως φορέας της παγκόσμιας αυτής συζήτησης που ξεκινούσε. Πως η πρόκληση της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που διέτρεχε την ελληνική κοινωνία μπορούσε να αποτελέσει το κατάλληλο όχημα για να διαδραματίσει η χώρα μας τον ρόλο που διαχρονικά διεκδικεί το Ελληνικό

Πνεύμα: να διυλίζει το απόγειο της ανθρώπινης σκέψης και να το παραδίδει, προς αξιοποίηση, στον υπόλοιπο κόσμο.

Η ιστορία μας, λοιπόν, ξεκίνησε στους Δελφούς, το 2016. Ο συμβολισμός της επιλογής του χώρου, αυτονόητος. Οι «χρησμοί» του απαραίτητοι για το μέλλον. Το περιφερειακό συνέδριο, που αρχικά είχε ως στόχο να συγκεντρώσει τα πιο φωτισμένα ελληνικά μυαλά, μεγάλωσε. Έγινε ευρύτερο, πιο αντιπροσωπευτικό, ευρωπαϊκό, και ίσως παγκόσμιο. Ένα σημείο αναφοράς στο ετήσιο καλεντάρι αντίστοιχων μεγάλων εκδηλώσεων του εξωτερικού, –όπως είναι το Συνέδριο Ασφαλείας του Μονάχου, το Φόρουμ του Παρισιού για την Ειρήνη, το Φόρουμ του Μπλεντ, το Φόρουμ Ασφάλειας της Βαρσοβίας, το Raisina Dialogue–, μέλος μιας ιδιότυπης «διεθνούς» της διαβούλευσης. Το Φόρουμ συνεργάζεται, μέσα σε λίγα μόνο χρόνια, με τις πλέον επιδραστικές δεξαμενές σκέψης (think tanks) και ιδρύματα του κόσμου, όπως το Chatham House στο Λονδίνο, το Rand Corporation στην Ουάσινγκτον, το Bruegel στις Βρυξέλλες, το Atlantic Council στην Ουάσινγκτον, το RUSI στο Λονδίνο, το ISPI στη Ρώμη, το FIIA στο Ελσίνκι, το Club de Madrid στη Μαδρίτη, το Konrad Adenauer Stiftung στην Αθήνα, και άλλα πολλά, καθώς και τους πιο σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Επενδυτική Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Οικονομικής Ανασυγκρότησης.

Οι συνεργασίες αυτές δίνουν τη δυνατότητα στο Φόρουμ να προσελκύει τους κατά καιρούς κορυφαίους διανοητές, ακαδημαϊκούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες, για να «διαλεχθούν» σε έναν τόπο μαγικό και ιερό, διαγράφοντας με τόλμη και αυτοπεποίθηση στρατηγικές συνεργασίες με τα μεγαλύτερα διεθνή συνέδρια στον κόσμο, με στόχευση πάντοτε την εξωστρέφεια. Έτσι, ξεκινήσαμε επιτυχημένα ετήσια συνέδρια στις μεγάλες πρωτεύουσες: στην Ουάσινγκτον και στο Παρίσι κάθε Φεβρουάριο, στις Βρυξέλλες και στο Τορόντο κάθε Οκτώβριο, και ακόμα, στην ευρύτερη γεωτομία μας: στη Σόφια, στο Βελιγράδι, στα Τίρανα, στα Σκόπια και στη Λευκωσία. Συνστήσαμε επίσης τρία Κέντρα Μελέτης για κάποιες από τις πιο δύσκολες προκλήσεις του καιρού μας, το μέλλον της Εργασίας, της Υγείας και της Κυβερνοασφάλειας, σε συνεργασία με μεγάλα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού. Μια πραγματική πηγή γνώσης, με ισχυρό και αναντίρρητο αποτύπωμα στις μεγάλες παγκόσμιες συζητήσεις, στους μεγάλους προβληματισμούς, αλλά και με χρώμα, και υπόσταση, Ελληνική. Πάντοτε, όμως, με την ίδια βασική ιδέα: πως σε έναν κόσμο ολοένα και πιο περίπλοκο, ολοένα και πιο ασταθής, έναν κόσμο γεμάτο νέες προκλήσεις, αλλά και νέες δυνατότητες, οι λύσεις ξεκινούν πάντοτε τη στιγμή που οι άνθρωποι αποφασίζουν συνειδητά να συσχεφθούν μαζί γύρω από ένα τραπέζι.

Αυτή η βασική ιδέα μάς δίνει τη χαρά να εγκαινιάζουμε φέτος ένα ακόμη Οικονομικό Φόρουμ στους Δελφούς, αφιερωμένο ακριβώς σε αυτή τη Μεγάλη Μετάβαση, στην οποία βαδίζει σήμερα η ανθρωπότητα, με τη βαθιά πεποίθηση πως αξίζει τον κόπο να συνεχίσουμε να βαδίζουμε στην ίδια κατεύθυνση, για τα επόμενα πολλά χρόνια. Και με την ελπίδα πως η Ελληνική Πολιτεία θα αγκαλιάσει ακόμα περισσότερο αυτή τη μεγάλη ετήσια εκδήλωση, το Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών, που έχει πια μια μεγάλη και αναντίρρητη διεθνή απήχηση και αναγνώριση, και που μπορεί ουσιαστικά να βοηθήσει την προώθηση των ελληνικών θέσεων στο διεθνές περιβάλλον.

ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ
ΟΛΟΕΝΑ ΚΑΙ ΠΙΟ
ΠΕΡΙΠΛΟΚΟ,
ΟΛΟΕΝΑ ΚΑΙ ΠΙΟ
ΑΣΤΑΘΗ, ΕΝΑΝ
ΚΟΣΜΟ ΓΕΜΑΤΟ
ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ,
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ,
ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ
ΞΕΚΙΝΟΥΝ ΠΑΝΤΟΤΕ
ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ
ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΝ
ΣΥΝΕΙΔΗΤΑ ΝΑ
ΣΥΣΚΕΦΘΟΥΝ ΜΑΖΙ
ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΕΝΑ
ΤΡΑΠΕΖΙ. ΑΥΤΗ Η
ΒΑΣΙΚΗ ΙΔΕΑ ΜΑΣ
ΔΙΝΕΙ ΤΗ ΧΑΡΑ ΝΑ
ΕΓΚΑΙΝΙΑΖΟΥΜΕ
ΦΕΤΟΣ ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΦΟΡΟΥΜ ΣΤΟΥΣ
ΔΕΛΦΟΥΣ.

– Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ – ΣΤΑ ΑΔΥΤΑ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ –

ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΘΩΜΑΤΟΥ

Ο Γιάννης Θωμάτος είναι εκτελεστικός αντιπρόεδρος και ιδρυτικό μέλος του Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών.

Η δημοφιλία νεολογισμών, όπως η «πολυ-κρίση», η «μεγα-κρίση» ή ακόμη η «μονιμο-κρίση» δείχνει πως περιγράφουμε, προσεγγίζουμε, προσπαθούμε να κατανοήσουμε τους καιρούς μας, ξανά και ξανά, μέσα από τη φορτισμένη έννοια της κρίσης.

Ο όλο και πιο ακραίος αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής, η υπονόμευση του μοντέλου της παγκοσμιοποίησης που διαμορφώθηκε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η επιστροφή της λογικής των όπλων στην καρδιά της Ευρώπης, η διάβρωση των θεσμών της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά και η απειλή ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα καταστήσει περιττή την ανθρώπινη εργασία, μπορούν εύκολα να εξηγήσουν το γιατί.

Πόσο επαρκής, όμως, είναι μια τέτοια περιγραφή; Πόσο χρήσιμη είναι η αποτύπωση της τρέχουσας «στιγμής» μόνο υπό το πρίσμα της κρίσης; Ως Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών, αποφασίσαμε εφέτος συνειδητά να δώσουμε έμφαση σε έναν άλλο, πιο παραγωγικό κατά τη γνώμη μας, όρο: τη *μετάβαση*.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Σε αντίθεση με τη στατικότητα και την αίσθηση του αδιεξόδου, στις οποίες παραπέμπει η κρίση, η έννοια της μετάβασης υπογραμμίζει την κίνηση, την πορεία από ένα σημείο μιας διαδρομής σε ένα άλλο. Υπ' αυτή την έννοια, μας επιτρέπει να δούμε την όποια κρίση ως σύμπτωμα βαθύτερων μετασχηματισμών, και όχι ως αιτία· να την εντάξουμε σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και έτσι να την κατανοήσουμε καλύτερα· κυρίως, όμως, να αντιληφθούμε την κομβική σημασία των σημερινών μας αποφάσεων.

Μπορεί να πει κανείς ότι βρισκόμαστε σε μια ιστορική φάση, αντίστοιχη με αυτό που στον Μεσαίωνα αποκαλούσαν «μεσοβασιλεία», το χρονικό δηλαδή διάστημα ανάμεσα στον θάνατο του ηγεμόνα και την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον διάδοχό του. Το παλιό έχει υποχωρήσει, χωρίς όμως ακόμη το νέο να έχει διαμορφώσει μια καινούργια κανονικότητα. Βρισκόμαστε, για να το πούμε απλά, σε ένα μεταίχμιο, ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον, σε μια φάση διάπλωσης.

Όπως ακριβώς οι επιλογές που γίνονται τα πρώτα χρόνια ενός παιδιού διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τη μετέπειτα πορεία του, έτσι και αυτές που κάνουμε εμείς σήμερα - και κυρίως αυτές που θα κάνουμε την αμέσως επόμενη περίοδο - θα καθορίσουν το περίγραμμα της νέας κατάστασης του συλλογικού μας μέλλοντος. Η αλλαγή των γραμμών πλευσης που χαράσσουμε σήμερα θα είναι πολύ πιο δύσκολη σε μια δεκαετία, όταν πια η νέα κανονικότητα θα έχει ιζηματοποιηθεί και θα έχει αποκτήσει τη δική της δυναμική.

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι κάθε μετάβαση, ακόμη και η πιο συνειδητοποιημένη, προκαλεί πόνο, ανασφάλεια και δυσχέρειες, καθώς η προσαρμογή σε νέες συνθήκες είναι συχνά απότομη. Οι δύσκολες περιόδους, όμως, διεγείρουν επίσης την καινοτομία και την εφευρετικότητα. Και εδώ, η μετατόπιση της έμφασης από την κρίση στη μετάβαση μπορεί να αποδειχθεί γόνιμη. Σε αντίθεση με την πρώτη, ο ενεργητικός χαρακτήρας της μετάβασης φωτίζει περισσότερο το στοιχείο της ανθρώπινης ανθεκτικότητας, της δυνατότητας υπέρβασης και επανεπίθεσης του εαυτού.

Αν ρίξουμε μια προσεκτική ματιά γύρω μας, θα δούμε ότι μια τέτοια διεργασία ήδη λαμβάνει χώρα. Οι δημοκρατίες μας απαντούν δημιουργικά στις νέες προκλήσεις και ανταποκρίνονται με τόλμη σε νέα

αιτήματα συμπερίληψης· οι εργασιακοί χώροι εκσυγχρονίζονται, ενώ όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αναλαμβάνουν το μέρος της κοινωνικής ευθύνης που τους αναλογεί· η συνειδητοποίηση των κινδύνων της κλιματικής αλλαγής και της ανάγκης ρύθμισης της τεχνολογίας αυξάνεται, ενώ ο κόσμος απαιτεί αδιαπραγμάτευτα πλέον υπευθυνότητα και λογοδοσία από όσους λαμβάνουν κρίσιμες αποφάσεις. Όλα αυτά δεν είναι καθόλου αμελητέα. Προμηνύουν ένα πιθανό, πλην όμως καθόλου προδιαγεγραμμένο, ευοίωνο μονοπάτι προς το μέλλον.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

Τέλος, το ότι προτάσσουμε τη μετάβαση, και όχι για παράδειγμα μια έννοια όπως η ρήξη, σημαίνει εξάλλου ότι σε αυτή την πορεία προς το αύριο το παρελθόν έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Στον αντίποδα της ιδέας της επανάστασης ως μιας απόλυτα νέας αρχής, ως επανέκκλισης εκ του μηδενός, η μετάβαση αντιτείνει ότι ξεκινάμε πάντοτε από τη μέση· από κάτι που ήδη υπάρχει, ένα πολύτιμο απόθεμα γνώσεων, εμπειριών και διδαγμάτων, το οποίο χρησιμοποιούμε και επανεργονεύουμε, για να αντεπεξέλθουμε στη νέα κατάσταση.

Παίρνοντας αποστάσεις τόσο από τον συντηρητισμό, που βλέπει σε κάθε αλλαγή μια απειλή, όσο και από τη λατρεία του νέου, που ταυτίζει καθετί καινούργιο με το αγαθό, το σταθερό βήμα που απαιτεί κάθε μετάβαση εξασφαλίζεται μόνο εάν καταφέρουμε να είμαστε κριτικοί, χωρίς να γίνουμε συντηρητικοί· και ανατρεπτικοί, χωρίς να αγνοούμε τις κατακτήσεις εκείνων που υπήρξαν πριν από εμάς.

Μετάβαση, λοιπόν, αλλά γιατί «μεγάλη»; Οι μεταβάσεις αντιμετωπίζονται συνήθως ως προσωρινές διαταραχές της κανονικότητας της ζωής. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της. Προσαρμοζόμαστε και μετασχηματιζόμαστε διαρκώς, ακόμη και όταν φαινομενικά βρισκόμαστε στην πιο «κανονική» συνθήκη. Παρά τον διακαή πόθο μας για σταθερότητα, η ανθρώπινη κατάσταση είναι ένα μωσαϊκό μικρών και μεγάλων μεταβάσεων.

Για πρώτη φορά στην πρόσφατη ιστορία της, λόγω της κλιμακας και της έντασης των μετασχηματισμών που λαμβάνουν χώρα, η ανθρωπότητα φαίνεται να το συνειδητοποιεί. Η *μεγάλη μετάβαση* σηματοδοτεί αυτό το τελευταίο πέρασμα. Με την ανασφάλεια που το συνοδεύει, αλλά και την προσμονή που προκαλεί το νέο.

ΤΙ ΚΡΑΤΑΜΕ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ;

Χρησιμοποιώντας τη γνώριμη μεταφορά της κιβωτού, ζητήσαμε από πέντε εκλεκτούς ομιλητές του 9ου Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών να μας πουν τι θα επέλεγαν να σώσουν από το παρελθόν (και το παρόν) στην πορεία της ανθρωπότητας προς το μέλλον.

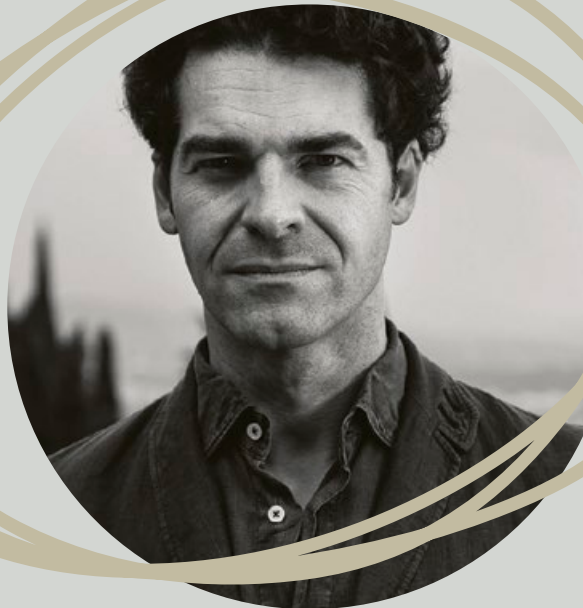
ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ

ABLA ABDEL -LATIF

ALBERTO ALEMANNO

MARIA ELENA AGÜERO

WILLIAM DROZDIAK

Καθώς η ανθρωπότητα βιώνει πολλές μεταβάσεις, με μετασχηματιστικούς παράγοντες όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η κλιματική κρίση, τα ενεργειακά ζητήματα, η διαχείριση φυσικών πόρων, η ατζέντα της πράσινης μετάβασης και η ανάδυση ενός πολυπολικού, μετα-δυτικού κόσμου, μεγάλο ζητούμενο είναι η προσαρμογή στη γρήγορη και ριζική αναδιαμόρφωση της πραγματικότητάς της.

Ακροβατώντας μεταξύ της αναπόλησης του παρελθόντος και της ενατένισης του μέλλοντος –που καταφθάνει γρηγορότερα από ό,τι περιμέναμε– έχουμε, στην πραγματικότητα, σήμερα μια μοναδική ευκαιρία. Και τούτο διότι είναι ίσως η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία που το ανθρώπινο είδος έχει συνολική εικόνα του πολιτισμού που έχει αναπτύξει και των επιπτώσεων των επιλογών του πάνω στη γη. Βαδίζοντας, λοιπόν, προς το μέλλον, αυτή η γνώση μάς δίνει τη δυνατότητα να επιλέξουμε συλλογικά τι πρέπει να αφήσουμε πίσω μας και τι αξίζει να διατηρήσουμε ως θεμέλιο των κοινωνιών του αύριο.

Χρησιμοποιώντας τη γνώριμη μεταφορά της κιβωτού, ζητήσαμε από επιδραστικούς επιστήμονες, ερευνητές, αναλυτές και στελέχη διεθνών οργανισμών –όλοι τους εκλεκτοί ομιλητές στο ΙΧ Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών–, να μας απαντήσουν τι θα επέλεγαν να σώσουν από το παρελθόν (και το παρόν), για το καλό της ανθρωπότητας: «Αν ζητηθεί από την ανθρωπότητα, υπό τις σύγχρονες συνθήκες, να φτιάξει μια “κιβωτό” του ανθρώπινου πολιτισμού, ποιες ανθρώπινες δημιουργίες, επιτεύγματα ή αξίες θα επιλέγατε να διασώσετε, από τον τομέα της ειδικότητάς σας σε αυτήν και γιατί;».

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Καθηγητής Decision Sciences & Technology Management στο INSEAD, μία από τις κορυφαίες μεταπτυχιακές σχολές στον τομέα της διοίκησης επιχειρήσεων στον κόσμο. Το Institut Européen d'Administration des Affaires διατηρεί πανεπιστημιούπολεις στη Γαλλία, τη Σιγκαπούρη, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τις ΗΠΑ.

Κατά την είσοδό τους στο διάσημο Infinite Corridor του MIT, οι επισκέπτες παρατηρούν δύο διακριτά πάνελ, τα οποία κρέμονται από την οροφή του επιβλητικού Lobby 7, τονίζοντας τις αξίες: «Αριστεία + Περιέργεια».

Οι αξίες μας βρίσκονται στον πυρήνα της διακυβέρνησής μας και μας οδηγούν ανεπιφύλακτα προς τον συλλογικό μας προορισμό - απηχώντας το διάσημο απόφθεγμα του Ουίλιαμ Τζέιμς σχετικά με τις συνήθειές μας, που με ακαταμάχητο τρόπο μας κατευθύνουν προς το ατομικό μας πεπρωμένο.

Η περιέργεια είναι η δύναμη που μετακινεί την ανθρωπότητα από τις σκιές του μυστικισμού και των προκλήσεων, προς το φως της κατανόησης και των λύσεων. Η αριστεία είναι το κλειδί για την επίτευξη των υψηλότερων δυνατοτήτων μας.

Ωστόσο, η υποδειγματική διακυβέρνηση από μόνη της –που περιλαμβάνει ισχυρές αξίες, μια επιτακτική αποστολή, σαφείς κανόνες και αποτελεσματικές δομές– δεν αρκεί. Ενώ παρέχει το πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να σημειωθεί πρόοδος, ενεργώντας ως κρίσιμος παράγοντας διαφοροποίησης μεταξύ των εθνών και των πολιτισμών (π.χ. βλ. διαφορετικά πολιτικά συστήματα), δεν μπορεί από μόνη της να ξεπεράσει τα όρια του δυνατού.

Είναι η τεχνολογία και η επιστήμη που κινούν πραγματικά τη βελόνα, με την αποτελεσματική διακυβέρνηση να παρέχει κατεύθυνση και έλεγχο.

Αυτά μαζί οδήγησαν το ταξίδι μας από τον μυστικισμό στον νατουραλισμό, ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα, την επιστημονική επανάσταση αιώνες αργότερα, τις τεχνολογικές επαναστάσεις και την αναδυόμενη νέα επιστήμη και τη μηχανική της νοημοσύνης –που χαρακτηρίζονται από την τεχνητή νοημοσύνη και τις βιολογικές ανακαλύψεις– που διαμορφώνουν τον σημερινό κόσμο.

Ίσως δεν είναι τυχαίο ότι η τεχνολογία και η αποτελεσματική διακυβέρνηση είναι τα δύο πιο σημαντικά στοιχεία που χρειάζεται επιγόντως ο κόσμος μας σήμερα.

Επομένως, εάν έπρεπε να επιλέξουμε για την «κιβωτό» του συλλογικού μας μέλλοντος τα σημαντικότερα στοιχεία, αυτά θα έπρεπε αναμφίβολα να είναι η τεχνολογία και η διακυβέρνηση, οδηγούμενα από την περιέργεια και την αριστεία.

ABLA ABDEL - LATIF : ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΑΞΙΑΣ (GVC)

Εκτελεστική διευθύντρια και επικεφαλής έρευνας στο Egyptian Center for Economic Studies, μία ανεξάρτητη μη κερδοσκοπική δεξαμενή σκέψης που στοχεύει στην ενθάρρυνση του διαλόγου μεταξύ της κυβέρνησης, των μέσων ενημέρωσης, του ιδιωτικού τομέα και του ακαδημαϊκού κόσμου, προωθώντας την οικονομική ανάπτυξη στην Αίγυπτο, μέσω της διάδοσης της εφαρμοσμένης έρευνας πολιτικής.

Στην «κιβωτό» του ανθρώπινου πολιτισμού θα έβαζα το καλά εδραιωμένο οικονομικό σύστημα «παγκόσμιων αλυσίδων αξίας» (GVC). Πρόκειται για ένα σύστημα διεθνούς κατανομής, μέσω του οποίου η παραγωγή χωρίζεται σε δραστηριότητες και καθήκοντα που εκτελούνται σε διαφορετικές χώρες. Τα GVC, ως μία μεγάλης κλίμακας επέκταση του συστήματος καταμερισμού της εργασίας, χρονολογούνται από την εποχή του Άνταμ Σμιθ.

Τα GVC λειτουργούν επιτυχώς εδώ και δεκαετίες, με θετικά αποτελέσματα για όλους. Δεν επιτυγχάνουν μόνο οικονομική αποδοτικότητα μέσω της σωστής κατανομής πόρων, αλλά προσφέρουν στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες την ευκαιρία για ενσωμάτωση στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Αυτό κατά συνέπεια σημαίνει και μία ευκαιρία να αναπτύξουν και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των λαών τους.

Όλος ο κόσμος επωφελείται από αυτή τη ρύθμιση. Μετά τις πρόσφατες αλληπάλληλες κρίσεις, οι μεγαλύτερες ανεπτυγμένες χώρες άρχισαν να πιέζουν προς τον οικονομικό εθνικισμό, μέσω του οποίου αποθαρρύνουν τις επενδύσεις εκτός των χωρών τους, θέλοντας να υιοθετήσουν τον προστατευτισμό έναντι των παγκόσμιων αλυσίδων αξιών.

Η αναδυόμενη αυτή τάση, πέραν των προφανών αρνητικών επιπτώσεων στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και την ευημερία ολόκληρου του κόσμου, σε Βορρά και Νότο, προκαλεί οικονομικές απώλειες και μείωση της ευημερίας ακόμη και στις χώρες που την ενθαρρύνουν. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, δεδομένου ότι οι εκκλήσεις για τη νέα τάση προστατευτικών πολιτικών είναι περισσότερο πολιτικές, παρά οικονομικές ή κοινωνικές.

Συμπερασματικά, ενώ μπορεί να υπάρξει αντίσταση στην ένταξη των GVC στην «κιβωτό» του ανθρώπινου πολιτισμού από τους μεγάλους παίκτες, είναι σημαντικό να πιέσουμε γι' αυτήν, με γνώμονα το συμφέρον όλου του κόσμου. Αν οι κρίσεις που ζήσαμε δίδαξαν κάτι στην ανθρωπότητα, είναι ότι η συνεργασία όλων είναι βασική προϋπόθεση για τη μελλοντική μας επιβίωση.

ALBERTO ALEMANNΟ : Η ΙΔΕΑ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Καθηγητής Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτοχος της έδρας Jean Monnet του HEC στο Παρίσι. Το Πρόγραμμα Jean Monnet είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενθάρρυνση της διδασκαλίας, της έρευνας και του προβληματισμού στον τομέα των σπουδών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε κορυφαία ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι έδρες απονέμονται σε διεθνώς διακεκριμένους πανεπιστημιακούς.

Η «κιβωτός» μας δεν έχει την πολυτέλεια να αφήσει πίσω της την ιδέα στην οποία βασίζεται ολόκληρη η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αυτή του να είσαι πολίτης με πολλαπλές εδαφικές και πολιτικές αναφορές, σε μια περιοχή, σε ένα έθνος και σε μια ήπειρο. Εάν περισσότερες περιοχές του κόσμου υιοθετήσουν μια τέτοια ιδέα, ίσως η ειρήνη και η ευημερία αποτελέσουν επακόλουθα αυτής.

WILLIAM DROZDIAK : ΠΥΞΙΔΕΣ ΟΡΘΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Global Europe Fellow στο Woodrow Wilson International Center for Scholars, μία από τις επιδραστικότερες δεξαμενές σκέψης στον κόσμο, αφοσιωμένη στην παροχή αμερόληπτης γνώσης σχετικά με τις παγκόσμιες υποθέσεις.

Αυτό είναι ένα συναρπαστικό τεστ της ανθρωπίνης φαντασίας για να προσδιορίσει τι ελπίζουμε να μάθουν οι μελλοντικές γενιές από τη δική μας εμπειρία σε αυτόν τον πλανήτη.

Θα επέλεγα για την «κιβωτό» αντικείμενα που κυριάρχησαν στη ζωή μας και ανέδειξαν τη σημασία της ανθρωπίνης καινοτομίας, της αυτοσυντήρησης και των πολιτικών αξιών που έχουν αντέξει στον χρόνο και μπορούν να χρησιμεύσουν στις μελλοντικές κοινωνίες ως πυξίδες ορθής πορείας προς την ελευθερία, την ευημερία, την ειρήνη και τη δημοκρατία.

Πρώτον, θα επέλεγα το Apple Iphone, για τον εκπληκτικό τρόπο που έχει μεταμορφώσει τις επικοινωνίες για δισεκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Μέσα σε μία γενιά, έχουμε μεταπηδήσει από τα σταθερά περιστροφικά τηλέφωνα στους φορητούς μικρούς ισχυρούς υπολογιστές τσέπης - τα κινητά μας, κάτι που μπορεί να εμπνεύσει τις μελλοντικές γενιές να ξεπεράσουν τα όρια της τεχνολογίας για να βελτιώσουν την κατάσταση της ανθρωπότητας.

Δεύτερον, θα επέλεγα ένα αντίγραφο της πυρηνικής βόμβας (εξουδετερωμένης, φυσικά), για να αναδείξω τους τρομακτικούς κινδύνους που συνιστούν τα όπλα μαζικής καταστροφής για όλη την ανθρωπότητα. Το γεγονός ότι η χρήση αυτών των βομβών περιορίστηκε στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι για να τερματιστεί ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος πριν από ογδόντα χρόνια δείχνει ότι τα έθνη και οι κυβερνήσεις μπορούν να μάθουν να συνεργάζονται για να αποτρέψουν τη μελλοντική εξάλειψη της ανθρωπίνης ζωής.

Τρίτον, θα συμπεριλάμβανα ένα αντίγραφο του Αμερικανικού Συντάγματος, το οποίο για δύο αιώνες προστατεύει τη δημοκρατία, την ελευθερία της έκφρασης και τα ίσα δικαιώματα για όλους τους άνδρες και τις γυναίκες. Η τρέχουσα πρόκληση για την αμερικανική δημοκρατία στις επικείμενες προεδρικές εκλογές υπογραμμίζει την ανάγκη για διαρκή, επιμελή υπεράσπιση αυτών των ύψιστων αξιών.

MARIA ELENA AGÜERO : ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΙΑΧΕΕΙ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

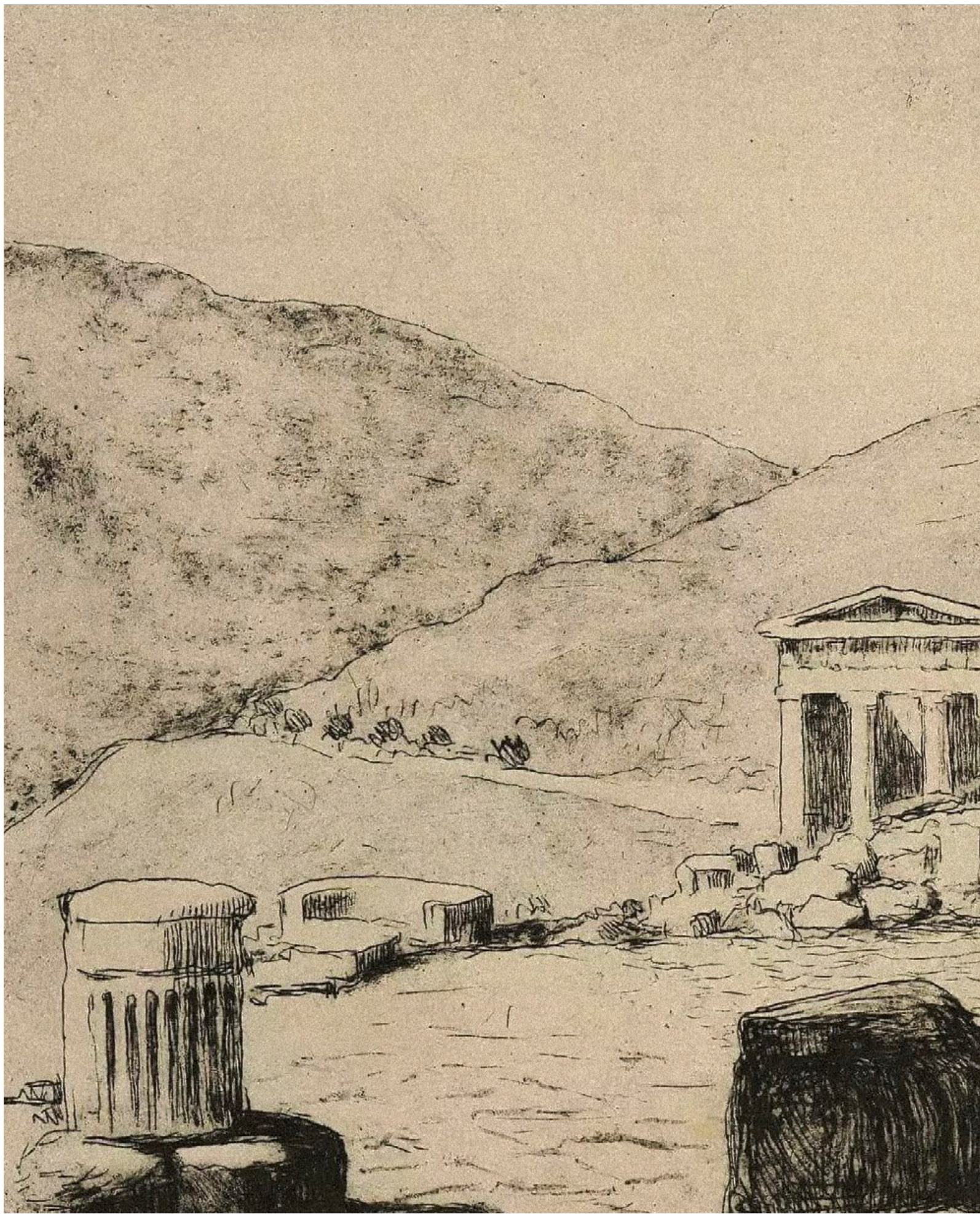
Γενική Γραμματέας του Club de Madrid, ενός από τα μεγαλύτερα φόρουμ πρώην προέδρων και πρωθυπουργών με στόχο την προώθηση της δημοκρατίας. Αποτελείται από 126 τακτικά μέλη από 73 χώρες, συμπεριλαμβανομένων 7 βραβευμένων με Νόμπελ Ειρήνης και 20 πρώτων γυναικών αρχηγών-κρατών ή κυβερνήσεων.

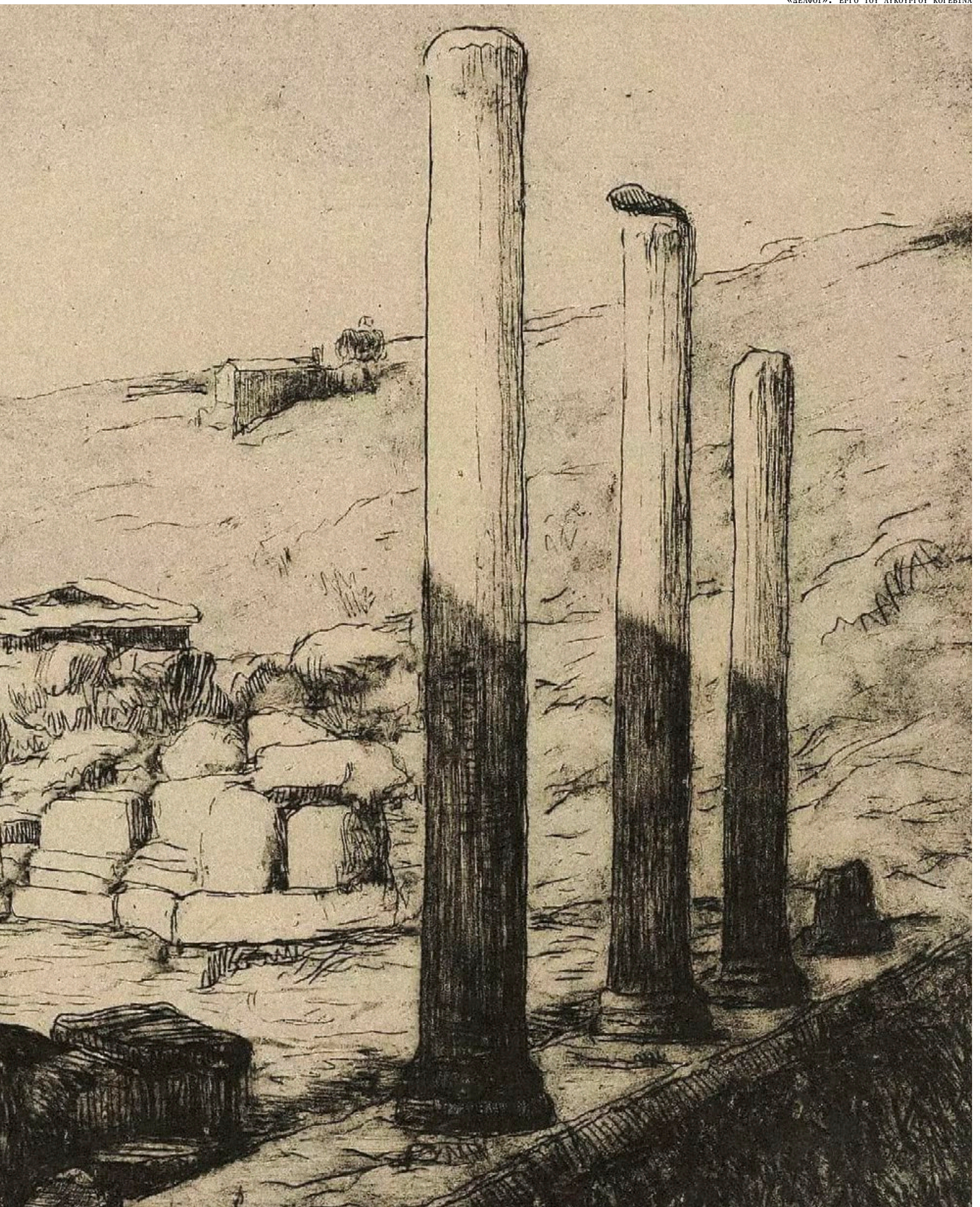
Μια αρχική παρόρμηση θα μπορούσε να μας οδηγήσει να ανταποκριθούμε σε «λειτούργια επιβίωσης» (survival mode), λόγω της εικόνας που προκαλεί η ιδέα κατασκευής μιας σωστικής «κιβωτού». Αναφερθήκατε όμως συγκεκριμένα σε αυτό που αξίζει να σωθεί από τον ανθρώπινο πολιτισμό για τις μελλοντικές γενιές, υπό τις σύγχρονες συνθήκες και από την οπτική γωνία του συγκεκριμένου τομέα εξειδίκευσής μας.

Για να επωφεληθούν καλύτερα οι μελλοντικές γενιές από την εξέλιξή μας ως κοινωνίες, θα επέλεγα έργα που από νωρίς προσπάθησαν να εξηγήσουν την ανθρώπινη κατάσταση καθώς και τις αξίες που θα πλαισιώσουν τις πράξεις και τις ζωές μας στην κοινωνία: από τη Βίβλο, τα γραπτά λογίων και φιλοσόφων όπως ο Κομφούκιος, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης, μέχρι το Κοράνι και μεταγενέστερα έργα όπως η Magna Carta, η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ, η Χάρτα του ΟΗΕ ή η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τα δοκίμια της Χάνα Άρεντ, της Μάργκαρετ Άτγουντ και του Γιουβάλ Νόε Χαράρι... μία επιλογή που θα βοηθούσε τους άλλους να κατανοήσουν και να αξιοποιήσουν την εμπειρία μας.

Το σπουδαιότερο που θα μοιραζόμουν είναι αυτό που διαχέει την ομορφιά στη ζωή μας. Η φύση, σε όλες της τις μορφές, και η τέχνη, στις διάφορες εκφάνσεις της - λογοτεχνία, μουσική, εικαστικές τέχνες - όλα όσα επιτρέπουν στους ανθρώπους να εκφράσουν τα συναισθήματα, τα πάθη και τους φόβους τους.

Η πνευματική ανάπτυξη, η επιστήμη, η τεχνολογία και η καινοτομία στην υγεία, τις επικοινωνίες και την παραγωγή, ως φορείς προόδου, πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν. Πάνω από όλα, θα αναδείκνυα τις τεράστιες προσπάθειες που καταβλήθηκαν, και εξακολουθούν να απαιτούνται, για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων, για την προώθηση της ελευθερίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και ενός πιο βιώσιμου, φωτισμένου και ανθεκτικού πολιτισμού για όλους.

Δ Η Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ι Α ,
Γ Ε Ω Π Ο Λ Ι Τ Ι Κ Η
Κ Α Ι Π Α Γ Κ Ο Σ Μ Ι Α
Α Ν Α Τ Α Ρ Α Χ Η

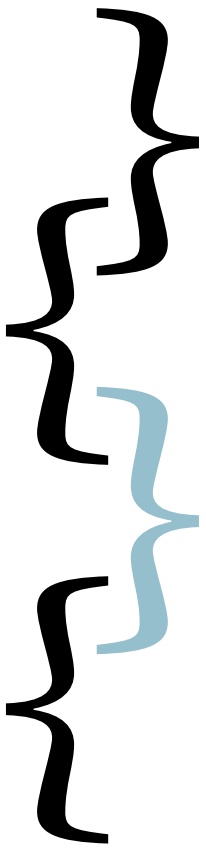

(ΣΕΛ. 36-63)

////////////////////////////////////\////////////////////////////////////
////////////////////////////////////\////////////////////////////////////
////////////////////////////////////\////////////////////////////////////
////////////////////////////////////\////////////////////////////////////

**ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ
ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗ ΣΤΙΣ ΚΑΛΠΕΣ
ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΗΠΑ-ΚΙΝΑΣ**

ΝΙΑΛΛ FERGUSON :

Η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει
σήμερα ο κόσμος είναι ο πυρηνικός πόλεμος

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΜΑΓΓΗΡΙΑΔΗ

Τον πυρηνικό πόλεμο, και όχι την κλιματική κρίση, αξιολογεί ως τη μεγαλύτερη απειλή για την ανθρωπότητα σήμερα ο Νάιαλ Φέργκιουσον, ένας από τους πιο ρηξικέλευθους, ανανεωτικούς και εμβριθείς ιστορικούς μελετητές της εποχής μας. Ο διαπρεπής ακαδημαϊκός, σήμερα Milbank Family Senior Fellow στο Ίδρυμα Hoover του Πανεπιστημίου Στάνφορντ και senior fellow στο Belfer Center for Science and International Affairs του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, μίλησε στην *Οικονομική Επιθεώρηση* για την ιστορία και τη βιασύνη να κηρύξουμε το υποτιθέμενο τέλος της, τους νέους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς και τον Β΄ Ψυχρό Πόλεμο που βιώνουμε σήμερα, τη μετανάστευση, την άνοδο της ακροδεξιάς, αλλά και την τεχνητή νοημοσύνη.

«Να σας θυμίσω πως μόλις οι άνθρωποι αποκτούν νέα τεχνολογία, έχουν την τάση να τη χρησιμοποιούν και για κακούς σκοπούς. Αναρωτηθείτε: Μετά την ανακάλυψη της πυρηνικής σχάσης, τι φτιάξαμε; Περισσότερους πυρηνικούς σταθμούς ή πυρηνικές κεφαλές; Η απάντηση είναι, φυσικά, κεφαλές» σημειώνει χαρακτηριστικά. Στη συζήτηση μας, δεν δίστασε μάλιστα να προχωρήσει και σε μια ριψοκίνδυνη πρόβλεψη για το αποτέλεσμα των αμερικανικών εκλογών.

ΠΟΛΥΚΡΙΣΗ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ;

Κύριε καθηγητά, θα λέγατε πως η λέξη του 21ου αιώνα είναι η «πολυκρίση»; Κάθε χρονιά είναι χωρίς προηγούμενο. Μία εποχή χωρίς βεβαιότητες, κατά την οποία η τεχνολογία αλλάζει σχεδόν τα πάντα, μια πανδημία που φέρνει τα πάνω κάτω στον κόσμο, ένας πόλεμος που μαίνεται στο κατώφλι της Ευρώπης... Είναι αυτή μια πραγματικότητα την οποία θα πρέπει να συνηθίσουμε;

Μπορείτε να το αποκαλείτε πολυκρίση, αν σας αρέσουν οι εξεζητημένες λέξεις. Εγώ το λέω απλώς Ιστορία. Αν πηγαίναμε πίσω, στο 1920, δεν θα λέγαμε πως επικρατούσε περισσότερη ηρεμία στον κόσμο. Βασικά, από πολλές απόψεις τα πράγματα ήταν λιγότερο ήρεμα και η Ευρώπη ήταν πολύ πιο ασταθής. Οπότε είναι σημαντικό να διατηρούμε μια ιστορική προοπτική. Περάσαμε μία αρκετά ήρεμη φάση μετά το τέλος του Α΄ Ψυχρού Πολέμου. Αυτό προκάλεσε την ψευδαίσθηση πως οι συγκρούσεις ανήκαν στο παρελθόν, πως δεν θα είχαμε άλλους πολέμους, τουλάχιστον στην Ευρώπη. Ήταν μια αυταπάτη, καθώς έγινε μεγάλος πόλεμος στα Βαλκάνια τη δεκαετία του 1990, όπως και μεγάλοι πόλεμοι σε Μέση Ανατολή και Νότια Ασία τη δεκαετία του 2000. Είπαμε, μ' έναν τρόπο, πως αυτές ήταν ειδικές περιπτώσεις και θεωρούσαμε πως ήταν μια περίοδος ειρήνης και ευημερίας. Τώρα είναι ξεκάθαρο πως η Ιστορία συνεχίστηκε και πως το τέλος της Ιστορίας ήταν μια φαντασίωση.

Πότε θεωρείτε πως τελείωσε αυτή η ψευδαίσθηση; Ίσως την 11η Σεπτεμβρίου;

Δεν νομίζω. Επειδή αυτό που συνέβη μετά την 11η Σεπτεμβρίου ήταν πως οι ΗΠΑ άσκησαν τη φαινομενικά ανεξέλεγκτη ισχύ τους και μετά ανακάλυψαν τα όριά της. Ήταν υποτιθέεται η μονοπολική εποχή. Η Σοβιετική Ένωση είχε διαλυθεί και οι ΗΠΑ είχαν τη μοναδική ευκαιρία για πλήρη κυριαρχία στη στρατιωτική τεχνολογία. Όμως, αποδείχθηκε πως δεν μπορούσαν να επιβάλουν τη θέλησή τους στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Δεν πιστεύω

πως ήταν το σημείο καμπίς που νόμιζαν τότε. Μάλιστα, είχα γράψει πως δεν αποτελούσε μεγάλο ιστορικό σημείο καμπίς επειδή συνέβαιναν πιο ουσιαστικές διεργασίες, και ότι ο ισλαμικός εξτρεμισμός δεν ήταν η μεγαλύτερη απειλή για την αμερικανική επικράτηση. Τελικά ήταν η άνοδος της Κίνας. Η ανάδυση της Κίνας ως οικονομικής και τεχνολογικής υπερδύναμης ήταν το σημαντικότερο γεγονός. Η Αμερική άργησε να το συνειδητοποιήσει αυτό. Σημείο καμπίς ήταν η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ το 2016, επειδή είχε θέσει ως βασικό θέμα της εκστρατείας του την Κίνα. Μετά άλλαξε πολύ η αμερικανική πολιτική προς τον υπόλοιπο κόσμο, και ειδικά προς την Κίνα. Αυτό ήταν το σημείο καμπίς, η Ιστορία άλλαξε κατεύθυνση περίπου από το 2016.

ΗΓΕΣΙΑ

Στο τελευταίο σας βιβλίο λέτε ότι δίνουμε σημασία στους δημοκρατικά εκλεγμένους αξιωματούχους και ότι υποτιμούμε την ικανότητα των γραφειοκρατών να αντιμετωπίζουν προκλήσεις, όπως την πρόσφατη πανδημία. Όμως τι είναι ηγεσία αν όχι η αρετή να εμπνέεις τους πιο ταλαντούχους και καλλιεργημένους να δρουν με στόχο το κοινό συμφέρον;

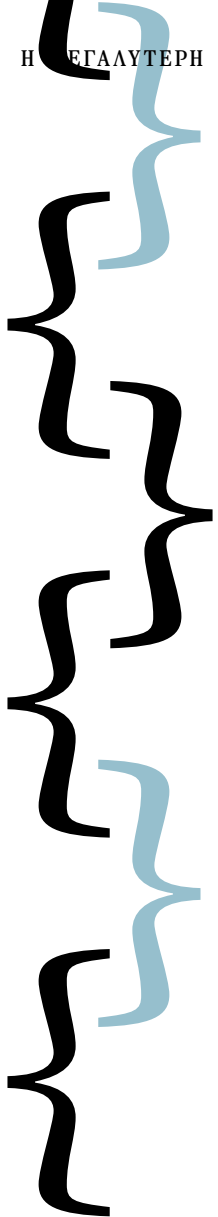
Σε έναν ιδανικό κόσμο, αυτό πρέπει να κάνουν οι ηγέτες· όμως, αν κοιτάξουμε γύρω μας, θα δούμε στην Ευρώπη, στη Βόρεια Αμερική, πως υπάρχουν δύο είδη ηγετών σήμερα, με λίγες εξαιρέσεις - θα αναφερθούμε και σ' αυτές. Υπάρχουν ηγέτες που θα αποκαλούσαμε τεχνοκράτες. Στόχος τους είναι να βγάλουν την εβδομάδα χωρίς να αποσταθεροποιήσουν την επισφαλή εγχώρια πολιτική θέση τους. Γνώμονάς τους είναι οι δημοσκοπήσεις. Δεν ηγούνται, ακολουθούν. Αυτού του είδους οι πολιτικοί είναι κάτι πολύ κοινό στην Ευρώπη τα τελευταία 20-30 χρόνια. Μετά έχουμε τους δημαγωγούς: τους «Τραμπ», τους «Τζόνσον», τους «Μόντι», άτομα που απευθύνονται στη βάση τους κι ενδιαφέρονται πολύ περισσότερο για τον συμβολισμό και τη ρητορική παρά για αποτελέσματα. Ο αριθμός των πολιτικών που ασκούν πραγματική ηγεσία είναι σχετικά

μικρός. Όταν λέω πραγματική ηγεσία, εννοώ να πείθεις τον λαό σου να κάνει βραχυχρόνιες θυσίες για να έχει μακροπρόθεσμες επιτυχίες. Αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος να ορίσουμε την ηγεσία. Ο αριθμός των ηγετών που το κάνουν αυτή την εποχή είναι πολύ μικρός. Πιστεύω πως ο πρωθυπουργός σας, ο Κυριάκος Μητσοτάκης, είναι από τους λίγους σοβαρούς ηγέτες σήμερα στον κόσμο. Αναλαμβάνει διαρκώς δύσκολα έργα κι έχει αποτελέσματα, έπειτα από μια περίοδο που η Ελλάδα θεωρούνταν το καμένο χαρτί της Ευρώπης, υπό την προηγούμενη διοίκηση. Οπότε υπάρχουν εξαιρέσεις στον κανόνα μου. Γενικά, οι περισσότεροι ηγέτες στον δημοκρατικό κόσμο είναι είτε τεχνοκράτες που ακολουθούν τις δημοσκοπήσεις είτε δημαγωγοί. Κανείς από αυτούς δεν φέρνει καλά αποτελέσματα.

Ο Β' ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Στο βιβλίο σας αναφέρετε πως στον κόσμο σήμερα λαμβάνει χώρα ένας Ψυχρός Πόλεμος. Ο Ψυχρός Πόλεμος του 20ού αιώνα έληξε με την κατάρρευση της μίας εκ των δύο υπερδυνάμεων. Αναρωτιέμαι αν αυτό είναι το καλό σενάριο για τον τρέχοντα Ψυχρό Πόλεμο.

Δεν ξέρουμε πώς θα τελειώσει ένας Ψυχρός Πόλεμος. Δεν έχουμε τεράστιο μέγεθος δείγματος, δεν έχουν γίνει πολλοί ψυχροί πόλεμοι. Ο Τζορτζ Όργουελ όρισε τον ψυχρό πόλεμο ως ειρήνη που δεν είναι ειρήνη. Έλεγε πως με την εμφάνιση των ατομικών όπλων το 1945 οι μεγάλες δυνάμεις δεν θα μπορούσαν να κάνουν πόλεμο η μία με την άλλη, εξαιτίας του πολύ υψηλού κόστους. Ο Α΄ Ψυχρός Πόλεμος κράτησε περίπου 40 χρόνια. Στο τέλος, η αμερικανική στρατηγική της συγκράτησης είχε αποτέλεσμα. Προσπάθησαν να ανακόψουν τη ρωσική επεκτατικότητα και μετά περίμεναν τις σοβιετικές παθογένειες, τις εσωτερικές αδυναμίες να εμφανιστούν. Όταν ασκούμε την πολιτική της συγκράτησης έναντι της Κίνας, είναι ένα διαφορετικό είδος συγκράτησης. Εν μέρει είναι τεχνολογική συγκράτηση, αλλά ο στόχος είναι ο ίδιος. Να εμποδίσουμε την Κίνα να επεκταθεί, να μη

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΟ ΑΠΟΚΑΛΕΙΤΕ ΠΟΛΥΚΡΙΣΗ, ΑΝ ΣΑΣ ΑΡΕΣΟΥΝ ΟΙ ΕΞΕΖΗΤΗΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ. ΕΓΩ ΤΟ ΛΕΩ ΑΠΛΩΣ ΙΣΤΟΡΙΑ. ΠΕΡΑΣΑΜΕ ΜΙΑ ΑΡΚΕΤΑ ΗΡΕΜΗ ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. ΑΥΤΟ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕ ΤΗΝ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ ΠΩΣ ΟΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΑΝΗΚΑΝ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΧΑΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ, ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΑΥΤΑΠΑΤΗ.

γίνει τεχνολογικά ισότιμη με τις ΗΠΑ. Μετά περιμένεις να εμφανιστούν οι ενδογενείς παθογένειες ενός μονοκομματικού κράτους. Δεν είναι κακή στρατηγική. Είναι καλύτερη από το να ρισκάρεις μια αντιπαράθεση με θερμό πόλεμο. Από το 2018 διατείνομαι πως διεξάγεται ο Β΄ Ψυχρός Πόλεμος. Το επιχείρημά μου είναι: «Μην πανικοβάλλεστε, είναι προτιμότερος από έναν Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο».

Πράγματι. Αυτή την περίοδο ο Πούτιν απειλεί με κλιμάκωση, με έναν πυρηνικό πόλεμο. Όμως μήπως υποβαθμίζουμε τις πυρηνικές δυνατότητες της Κίνας;

Υπάρχουν δύο ζητήματα. Το ένα είναι πως, σύμφωνα με τη βασική θεωρία αποτροπής, που νόμιζα πως την είχαμε μάθει από τον Ψυχρό Πόλεμο, δεν θα είχαμε επιτρέψει σε έναν Ρώσο ηγέτη να κάνει αυτά που κάνει ο Πούτιν. Όταν ο Πούτιν ξεκίνησε να απειλεί με τη χρήση πυρηνικών όπλων στον πόλεμο στην Ουκρανία, η αντίδρασή μας έπρεπε να ήταν: «Έχουμε κι εμείς. Θα τα χρησιμοποιήσουμε κι εμείς εναντίον σου». Έτσι αντιδρούσαμε στις απειλές κατά τον Α΄ Ψυχρό Πόλεμο. Πώς το ξέχασαν αυτό οι αρμόδιοι χάραξης πολιτικής στις ΗΠΑ; Εάν δεν το κάνεις αυτό, αν επιτρέψεις στον Ρώσο ηγέτη να διατυπώνει αυτές τις απειλές και ουσιαστικά υποχωρείς, τότε του δίνεις το πλεονέκτημα της κυριαρχίας στην κλιμάκωση. Το δεύτερο θέμα είναι ο ρόλος της Κίνας. Χωρίς αυτήν, οι ρωσικές προσπάθειες θα είχαν καταρρεύσει καιρό τώρα. Τεράστιες προμήθειες από την Κίνα με είδη διπλής χρήσης θα δώσουν ώθηση στη ρωσική πολεμική μηχανή να συνεχίσει. Ας μην υποκρινόμαστε πως η Κίνα είναι ουδέτερη. Υποστήριξε τον Πούτιν από την αρχή σε αυτή τη σύρραξη. Στο μεταξύ, η Κίνα ξεκίνησε τεράστιο επανεξοπλιστικό πρόγραμμα ή εξοπλιστικό, αφού κατασκευάζει όπλα που δεν είχε ποτέ πριν, όπως τεράστιο πυρηνικό οπλοστάσιο, καθώς και πολλούς μη πυρηνικούς πυραύλους, που θα μπορούσαν να βυθίσουν αμερικανικά αεροπλανοφόρα. Οπότε υπάρχει μία ακόμα απειλή, πλέον της ρωσικής, που πρέπει να αντιμετωπίσει η Δύση: η πολύ πιο επικίνδυνη κινεζική απειλή. Η οικονομία της Κίνας είναι πολύ μεγαλύτερη από της Ρωσίας. Διαθέτει τεράστιους πόρους για την ανάπτυξη οπλικών συστημάτων.

Κύριε καθηγητά, ποια είναι η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει σήμερα ο κόσμος;

Ο πυρηνικός πόλεμος, αλλά αυτό ισχύει από τη δεκαετία του 1960. Από τη δεκαετία του '60 διαθέτουμε αρκετές πυρηνικές κεφαλές που μπορούν να προκαλέσουν τεράστια

καταστροφή στον πλανήτη και στο ανθρώπινο είδος. Έτσι, όταν ο κόσμος μιλάει για άλλες απειλές, και κυρίως μιλούν για την κλιματική αλλαγή, απαντώ πως είναι σοβαρό ζήτημα μεν, αλλά εξελίσσεται αργά σε σχέση με τους πυρηνικούς πυραύλους. Εάν ξεσπούσε πυρηνικός πόλεμος, θα υπήρχε ακαριαία αλλαγή στη φύση της ζωής στον πλανήτη. Είναι ένα θέμα το οποίο δεν σκεφτόμαστε σχεδόν καθόλου. Σε κάθε εκατό άρθρα για την κλιματική αλλαγή που διάβασα τα τελευταία πέντε χρόνια αντιστοιχεί μόνο ένα για το πυρηνικό πρόγραμμα της Κίνας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ

Εδώ, στην Ευρώπη, θεωρούμε δύο τα μείζονα ζητήματα για την άνοδο της ακροδεξιάς: την αύξηση των ανισοτήτων και το μεταναστευτικό. Θεωρείτε πως αυτό ισχύει και στις ΗΠΑ;

Το θέμα των ανισοτήτων είναι πιο σοβαρό στις ΗΠΑ. Οι ανισότητες σε εισόδημα και πλούτο είναι πολύ μεγαλύτερες. Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας δεν επαρκεί για τη μείωσή τους. Το μεταναστευτικό είναι πιο σημαντικό. Ας δούμε γιατί τα ακροδεξιά κόμματα τα πάνε καλά και γιατί επιστρέφει ένας υποψήφιος σαν τον Ντόναλντ Τραμπ το 2024. Στα νότια σύνορα των ΗΠΑ, τέσσερα χρόνια τώρα επικρατεί χάος. Η διοίκηση Μπάιντεν δεν αντιμετώπισε με σοβαρότητα τον περιορισμό των ροών των παράτυπων μεταναστών. Αυτό αποτέλεσε πολύ δυνατό χαρτί για τον Ντόναλντ Τραμπ στο παιχνίδι αυτών των εκλογών. Στην Ευρώπη, έπειτα από μια σύντομη μείωση κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι ροές μεταναστών από τη Μεσόγειο και από την Ανατολή αυξήθηκαν. Θα συνεχίσουν να αυξάνονται τα επόμενα χρόνια. Είναι πολύ δύσκολο να σταματήσουν. Τα κίνητρα παραμένουν πολύ ισχυρά για τους ανθρώπους σε Βόρεια Αφρική και Εγγύς Ανατολή, που θα αναζητήσουν καλύτερες οικονομικές ευκαιρίες στην Ευρώπη. Το μεταναστευτικό ενισχύει την ακροδεξιά. Οι συμβατικοί πολιτικοί δεν δίνουν καλές λύσεις σε αυτό το πρόβλημα. Είναι κατανοητό το κοινό να ανησυχεί για τις ανεξέλεγκτες ροές. Ο κόσμος στην Ευρώπη δεν είναι εχθρικός προς τη νόμιμη μετανάστευση. Αυτό ισχύει και στις ΗΠΑ. Το θέμα είναι η παράτυπη ανεξέλεγκτη μετανάστευση. Οι πολίτες αισθάνονται, και λογικά, πως η κυβέρνηση τους πρέπει να ελέγχει τα σύνορα και να αποφασίζει ποιοι θα μπαίνουν στη χώρα με νόμιμο τρόπο.

Ως προς αυτό, οι ηγέτες της παραδοσιακής Δεξιάς πώς μπορούν να προσεγγί-

σουν το ζήτημα; Θα πρέπει να δεχτούν τα επιχειρήματα της ριζοσπαστικής Δεξιάς ή πρέπει να εμφανιστούν ως μια μετριοπαθής εναλλακτική και να βρουν λύσεις σαν αυτές που μόλις αναφέρατε;

Είναι φανερό πως υπάρχουν πρακτικές λύσεις και δεν θα 'πρεπε να αποτελούν μονοπώλιο της άκρας Δεξιάς. Είναι σαφές πως θα 'πρεπε να μπορούμε να επιτηρούμε τα σύνορα των χωρών μας καλύτερα. Η τεχνολογία το καθιστά αυτό πιο εύκολο απ' ό,τι στο παρελθόν, απ' ό,τι πριν από 20 χρόνια. Δεν είναι αμφιλεγόμενο να πούμε πως χρειαζόμαστε τη μετανάστευση σε έναν βαθμό. Αν κοιτάζουμε τα ποσοστά γονιμότητας και τη γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη, η εναλλακτική είναι η οικονομική στασιμότητα. Σαφώς χρειάζεται η μετανάστευση, αλλά πρέπει να ρυθμιστεί, πρέπει να υπάρχει επιλογή ως προς το ποιος εισέρχεται. Γιατί να είναι επίμαχο ζήτημα; Γιατί οι σοσιαλδημοκράτες πρέπει να διαφωνούν; Σε κάποιες χώρες στη Σκανδιναβία είναι γεγονός ότι οι σοσιαλδημοκράτες έχουν υιοθετήσει αυτό το επιχείρημα. Το ότι αφήσαμε την άκρα Δεξιά να έχει το μονοπώλιο σε αυτό το θέμα ήταν ένα μεγάλο λάθος που έκαναν οι κεντρώοι. Τώρα πρέπει να αναγνωρίσουν πως οι πολίτες δικαιούνται ασφαλή σύνορα και νόμιμη, όχι παράτυπη, μετανάστευση. Και πρέπει να το υλοποιήσουν αυτό, αλλιώς θα εκλεγούν άλλοι πολιτικοί. Είναι ένα ξεκάθαρο ζήτημα, που απασχολεί πολύ τον κόσμο. Υπάρχει εν μέρει η πολύ λανθασμένη άποψη πως, αν είσαι ενάντια στην παράτυπη μετανάστευση, είσαι ρατσιστής. Δεν έχουν τίποτα το προοδευτικό τα ανοιχτά σύνορα, η αρρυθμιστή μετανάστευση. Όσοι είναι υπέρ των ανοιχτών συνόρων δεν επηρεάζονται από την παράτυπη μετανάστευση. Είναι άτομα που ζουν σε πόλεις, σε ελίτ γειτονιές, και αντέχουν αυτές τις προοδευτικές πολιτικές επειδή δεν ζουν με τις συνέπειες στο σύστημα υγείας, στο στεγαστικό, που επιβαρύνονται από τις εισροές από άλλες χώρες.

ΤΡΑΜΠ Η ΜΠΑΪΝΤΕΝ;

Αναφέρατε τον Τραμπ προηγουμένως. Είναι καθ' οδόν για τον Λευκό Οίκο τον ερχόμενο Νοέμβριο; Θα ήταν κακή εξέλιξη για την Ευρώπη;

Πρώτον, είναι πολύ δύσκολο να κάνει κάποιος μια πρόβλεψη. Οι εκλογές θα είναι αμφίρροπες, όπως όλες οι πρόσφατες, γιατί θα κριθούν σε λίγες κομητείες, σε περίπου πέντε πολιτείες. Η απόφαση λίγων εκατοντάδων χιλιάδων ατόμων θα κρίνει αν θα επανεκλεγεί ο Τζο Μπάιντεν ή ο Ντόναλντ Τραμπ. Εάν θα έπρεπε να κάνω μία πρόγνωση, θα έλεγα

πως θα επανεκλεγεί οριακά ο Τζο Μπάιντεν, για δύο λόγους. Πρώτον, για όλα τα νομικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο Ντόναλντ Τραμπ, ειδικά τις ποινικές κατηγορίες. Πρόκειται για σημαντικό πρόβλημα. Αν προκύψει καταδίκη πριν από τις 5 Νοεμβρίου, αυτό θα επηρέαζε, εις βάρος του, τους ανεξάρτητους εκλογείς οι οποίοι και θα κρίνουν το αποτέλεσμα. Επίσης ο Τραμπ κάνει διαρκώς αβίαστα λάθη στην εκστρατεία του. Λέει πράγματα που θα τον βλάψουν όσο πλησιάζουν οι εκλογές. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα: τις προάλλες είπε σε μια συνέντευξη πως είναι υπέρ των περικοπών στο σύστημα υγείας και στην πρόνοια. Αυτό κόστισε στον Μιτ Ρόμνεϊ τις εκλογές το 2012. Η ομάδα του Μπάιντεν ακολουθεί μία εκστρατεία όπως του 2012. Θα επικεντρωθεί στα ελαττώματα του Τραμπ, και πιθανώς αυτό να αρκεί. Αλλά θα είναι μια σκληρή αναμέτρηση. Δεν είμαι απολύτως σίγουρος.

Οι Ευρωπαίοι αντιδρούν υπερβολικά όταν εκλέγεται Ρεπουμπλικάνος. Είχαν πολύ αρνητική άποψη για τον Ρόναλντ Ρέιγκαν, έναν από τους σπουδαιότερους προέδρους του προηγούμενου αιώνα. Είχαν πολύ αρνητική άποψη για τον Τζορτζ Γ. Μπους, και πάρα πολύ αρνητική γνώμη για τον Ντόναλντ Τραμπ. Αν κοιτάξουμε τις δημοσκοπήσεις, ο απίστευτος τρόπος με τον οποίο αντέδρασαν στην προεδρία Τραμπ, θα σας έκανε να νομίσετε πως καταλύθηκε η Δημοκρατία. Αλλά, φυσικά, η προεδρία Τραμπ ήλθε και παρήλθε. Δεν έφερε την καταστροφή που φοβόνταν οι Ευρωπαίοι. Η οικονομική πολιτική του Τραμπ ήταν πολύ επιτυχημένη, το ίδιο και η εξωτερική πολιτική του. Η εξωτερική πολιτική του Μπάιντεν ήταν πολύ χειρότερη. Οι Ευρωπαίοι δεν ευνοήθηκαν από την εκλογή Μπάιντεν. Ας σκεφτούμε μόνο δύο πράγματα. Η διοίκηση Μπάιντεν απέτυχε να αποτρέψει την εισβολή Πούτιν στην Ουκρανία. Δεν ξέρω αν θα συνέβαινε αυτό αν είχε επανεκλεγεί ο Τραμπ. Επίσης, με τον νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού, ξεκίνησε μία πολιτική που βλάπτει τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Οπότε δεν καταλαβαίνω γιατί οι Ευρωπαίοι έχουν την τάση να μισούν τον Τραμπ και ν' αγαπούν τον Μπάιντεν. Ο Μπάιντεν υπήρξε χειρότερος για την Ευρώπη απ' ό,τι ο Τραμπ.

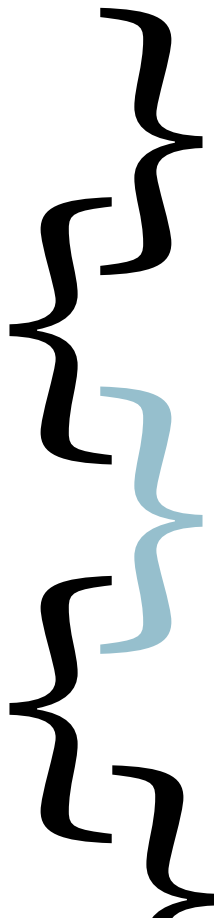
ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Υπάρχει, επίσης, ανησυχία για το ουκρανικό μέτωπο. Υπήρξε μια ενιαία αρχική αντίδραση, όμως η στήριξη πλέον κλονίζεται. Το ερώτημα είναι πώς βλέπετε να εξελίσσεται η κατάσταση;

Πριν από δύο χρόνια ήταν εύκολο να προβλέψεις πως, αν ο πόλεμος διαρκούσε

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΥΟ ΕΙΔΗ ΗΓΕΤΩΝ ΣΗΜΕΡΑ. ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΚΑΛΟΥΣΑΜΕ ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΕΣ. ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΒΓΑΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΦΑΛΗ ΕΓΧΩΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥΣ. ΓΝΩΜΟΝΑΣ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ. ΔΕΝ ΗΓΟΥΝΤΑΙ, ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ. ΜΕΤΑ ΕΧΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΔΗΜΑΓΩΓΟΥΣ: ΤΟΥΣ «ΤΡΑΜΠ», ΤΟΥΣ «ΤΖΟΝΣΟΝ», ΤΟΥΣ «ΜΟΝΤΙ». Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΙΚΡΟΣ. ΠΙΣΤΕΥΩ ΠΩΣ Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΣΑΣ, Ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ, ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΙΓΟΥΣ ΣΟΒΑΡΟΥΣ ΗΓΕΤΕΣ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.

ΕΙΝΑΙ ΣΑΦΕΣ ΠΩΣ ΘΑ
 'ΠΡΕΠΕ ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΜΕ
 ΝΑ ΕΠΙΤΗΡΟΥΜΕ ΤΑ
 ΣΥΝΟΡΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΑΣ
 ΚΑΛΥΤΕΡΑ. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
 ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΟ ΝΑ ΠΟΥΜΕ
 ΠΩΣ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ
 ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ
 ΣΕ ΕΝΑΝ ΒΑΘΜΟ.
 ΑΝ ΚΟΙΤΑΞΟΥΜΕ ΤΑ
 ΠΟΣΟΣΤΑ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ
 ΚΑΙ ΤΗ ΓΗΡΑΝΣΗ ΤΟΥ
 ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ
 ΕΥΡΩΠΗ, Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ
 ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
 ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ.
 ΣΑΦΩΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Η
 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΑΛΛΑ
 ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΕΙ,
 ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ
 ΕΠΙΛΟΓΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ
 ΠΟΙΟΣ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ.
 ΤΟ ΟΤΙ ΑΦΗΣΑΜΕ ΤΗΝ
 ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΟ
 ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΣΕ ΑΥΤΟ ΤΟ
 ΘΕΜΑ ΗΤΑΝ ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ
 ΛΑΘΟΣ ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΟΙ
 ΚΕΝΤΡΩΟΙ.

τόσο πολύ, η ενότητα της Δύσης θα κλυδωνιζόταν, οι Αμερικανοί θα έχαναν το ενδιαφέρον τους, όπως και συνέβη, ειδικά οι Ρεπουμπλικάνοι. Οι Ευρωπαίοι θα ανησυχούσαν για το κόστος του πολέμου, όπερ και φυσικά επίσης συμβαίνει πλέον. Ήταν σοβαρό λάθος που δεν προσπαθήσαμε να τελειώσει νωρίτερα αυτός ο πόλεμος. Υπήρξαν ευκαιρίες που χάθηκαν, τότε που σε ΗΠΑ και Ευρώπη υπήρχε η αυταπάτη πως η Ουκρανία θα είχε μια μεγάλη νίκη. Εκείνη η περίοδος, το 2023, έθρεψε υπερβολικές προσδοκίες του τι θα μπορούσε να πετύχει πέρσει η Ουκρανία. Τώρα έχουμε κολλήσει, επειδή ο πόλεμος συνεχίζεται. Δεν υπάρχουν ενδείξεις πως η Ρωσία θα χάσει και, φυσικά, χωρίς την αμερικανική στήριξη η Ουκρανία θα έχει έλλειψη πυρομαχικών. Πολύ δύσκολα διατηρείς διευρυμένο μέτωπο χωρίς πυρομαχικά. Όλα αυτά ήταν προβλέψιμα. Ήταν από τις πιο εύκολες προβλέψεις που έκανα το 2022: αν παρατεινόταν ο πόλεμος, η δυτική στήριξη θα μειωνόταν. Η Ρωσία έχει μακρά ιστορία στο να ξεκινάει πολέμους άσχημα και στο τέλος να κερδίζει: π.χ. στον «χειμερινό» πόλεμο κατά της Φινλανδίας, και φυσικά στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οπότε αυτό ήταν πολύ προβλέψιμο. Οι ηγέτες της Δύσης έπρεπε να είχαν καταλάβει πως θα ήταν περιορισμένο το χρονικό περιθώριο κατά το οποίο το κοινό θα ήταν υποστηρικτικό. Ήταν στρατηγικό λάθος που επέτρεψαν στον πόλεμο να συνεχιστεί. Δεν χρειαζόταν. Το 2022 και το 2023 κάποιος έλεγαν πως αυτό είναι καλό, επειδή θα αποδυνάμωνε τον ρωσικό στρατό. Μάχονταν οι Ουκρανοί, εμείς έπρεπε απλώς να κόβουμε επιταγές. Εντάξει, αλλά αυτό το επιχείρημα ήταν πολύ κοντόφθαλμο. Δεν έβλεπαν πως η Ρωσία έχει περισσότερους πόρους και γι' αυτό είχε περισσότερες πιθανότητες να νικήσει σε μια περίοδο τριών τεσσάρων ετών.

Υπάρχει διέξοδος τώρα;

Πάντα υπάρχει, οι πόλεμοι δεν συνεχίζονται για πάντα. Το ερώτημα είναι τι επιλέγουμε. Μπορούμε βλακωδώς να αφήσουμε την Ουκρανία αβοήθητη και να επιτρέψουμε στη Ρωσία να νικήσει. Είναι μια επιλογή, η ήλιθια επιλογή. Είναι προτιμότερο να αυξήσουμε τη στήριξη προς την Ουκρανία, να καταστήσουμε σαφές στη Ρωσία πως δεν θα κερδίσει αυτόν τον πόλεμο έναντι ανεκτού κόστους. Έτσι πρέπει να κινηθούμε. Προτρέπω τους Αμερικανούς νομοθέτες και τους Ευρωπαίους εκλογείς και πολιτικούς να μη σταματήσουν τώρα να στηρίζουν την Ουκρανία. Αυτή είναι η κρίσιμη στιγμή του πολέμου. Ο πόλεμος θα διαρκέσει τουλάχιστον άλλο ένα χρόνο. Όμως, όσο η Ουκρανία συνεχίζει να πολεμάει και να εμποδίζει τη Ρωσία από το να αποκτή

νά εδαφικά κέρδη, κάποια στιγμή Ρωσία και Ουκρανία θα πρέπει να διαπραγματευτούν το λιγότερο μια εκχειρίδια. Να σημειώσουμε πως οι Ουκρανοί νίκησαν τον πόλεμο στη θάλασσα. Προκάλεσαν μεγάλη καταστροφή στο Ρωσικό Ναυτικό στη Μαύρη Θάλασσα. Οπότε ας μη λέμε πως η Ουκρανία χάνει τον πόλεμο, δεν ισχύει αυτό. Αν όμως σταματήσουμε να τη στηρίζουμε, τότε υπάρχει κίνδυνος να χάσει. Αυτό θα έχει πολύ μεγαλύτερο κόστος για την Ευρώπη από το να στηρίξει την Ουκρανία για ακόμα ένα χρόνο.

ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

Κύριε καθηγητά, μιλήσαμε πολύ για τη γεωπολιτική. Η τελευταία μου ερώτηση αφορά την τεχνητή νοημοσύνη. Είναι άλλο ένα ζήτημα που απασχολεί και τις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Μπορείτε να υπολογίσετε τους κοινωνικο-οικονομικούς κινδύνους που συνδέονται με την επανάσταση της ΑΙ; Είστε αισιόδοξος για τη χρήση της ή απαισιόδοξος;

Περιβάλλομαι από αισιόδοξους εδώ στην Καλιφόρνια. Εγώ οφείλω να επισημάνω τους ιστορικούς λόγους για τους οποίους πρέπει να είμαστε απαισιόδοξοι. Πρέπει να ανησυχούμε για την τεχνητή γενική νοημοσύνη. Η τεχνητή νοημοσύνη υπάρχει καιρό τώρα. Παρέχει αποτελεσματικές λύσεις σε συγκεκριμένες εργασίες. Το ερώτημα είναι εάν, αυξάνοντας εκθετικά τους υπολογιστικούς πόρους για ακόμα λίγα χρόνια, θα καταλήξουμε στην τεχνητή γενική νοημοσύνη, που είναι ισοδύναμη της ανθρώπινης νοημοσύνης. Αυτό θέλει να πετύχει ο Σαμ Άλτμαν της OpenAI. Αυτό είναι το πραγματικά επικίνδυνο ζήτημα. Θα ήμουν πολύ επιφυλακτικός εάν δημιουργούσαμε την τεχνητή γενική νοημοσύνη. Επίσης, να σας θυμίσω πως μόλις οι άνθρωποι αποκτούν νέα τεχνολογία, έχουν την τάση να τη χρησιμοποιούν και για κακούς σκοπούς. Αναρωτηθείτε: Μετά την ανακάλυψη της πυρηνικήςσχάσης, τι φτιάξαμε; Περισσότερους πυρηνικούς σταθμούς ή πυρηνικές κεφαλές; Η απάντηση είναι, φυσικά, κεφαλές. Οι περισσότεροι σήμερα υποτιμούν τους τρόπους με τους οποίους η ΑΙ θα χρησιμοποιηθεί για αρνητικούς και καταστροφικούς σκοπούς. Όσο θα κάνουμε αυτό το λάθος, θα έχουμε σοβαρά προβλήματα. Τα οφέλη της ΑΙ είναι ευπρόσδεκτα, ειδικά στην ιατρική επιστήμη. Το πρόγραμμα AlphaFold της DeepMind είναι ένα θαυμαστό επίτευγμα. Όμως υποτιμούμε το πώς η ΑΙ μπορεί να μετατραπεί σε όπλο, καθώς και τους κινδύνους της τεχνητής γενικής νοημοσύνης, η οποία θα είναι εξίσου, ή ακόμα πιο έξυπνη, από εμάς. Αυτό θα ήταν ένα πολύ σοβαρό λάθος.

Επενδύουμε στην Ελλάδα. Επενδύουμε στο Μέλλον.

Στον Όμιλο ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ υλοποιούμε επενδύσεις 10 δισ. ευρώ και δημιουργούμε περισσότερες από 20.000 νέες θέσεις εργασίας στα επόμενα χρόνια.

Εδώ και μισό αιώνα εργαζόμαστε, δημιουργούμε, καινοτομούμε και θέτουμε γερά θεμέλια για να οικοδομήσουμε την Ελλάδα του μέλλοντος.

Με έμπρακτη μέριμνα για το περιβάλλον, με ουσιαστική συνεισφορά στις τοπικές κοινωνίες, με σεβασμό στους ανθρώπους μας, αποτελούμε έναν υπεύθυνο εταιρικό πολίτη και ένα στιβαρό πυλώνα ανάπτυξης για τη χώρα.

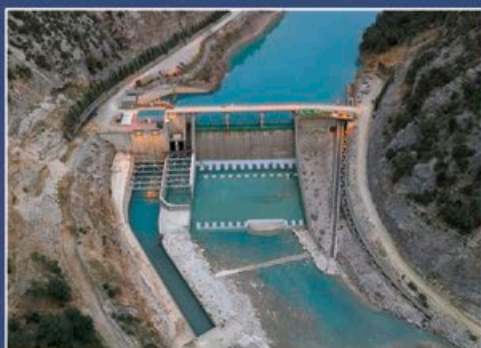
Αξιοποιούμε το εγχώριο ανεξάντλητο ενεργειακό δυναμικό για την παραγωγή και αποθήκευση φθηνής καθαρής ενέργειας.

Σχεδιάζουμε, αναπτύσσουμε και λειτουργούμε καίριες υποδομές, που εξασφαλίζουν άνετες κι ασφαλείς μετακινήσεις και αναβαθμίζουν το τουριστικό προϊόν της χώρας μας.

Κατασκευάζουμε απαιτητικά κι εμβληματικά έργα που αναδιαμορφώνουν το αστικό τοπίο και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής.

20.000
νέες θέσεις εργασίας

€10 δισ.
επενδύσεις

Όραμά μας, η βιώσιμη ευημερία για όλους.

ΟΤΑΝ Ο «ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ» ΧΤΙΖΕΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΜΕΤΩΠΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

The
Economist

Ο Ντόναλντ Τραμπ έχει καταλάβει ολόκληρο το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα. Ανά την Ευρώπη, δε, τα εθνικά συντηρητικά κόμματα βρίσκονται σε άνοδο. Από τις πέντε πολυπληθέστερες χώρες της ΕΕ (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Πολωνία) οι τέσσερις έχουν στην κυβέρνηση κόμματα της σκληρής Δεξιάς, ή πάλι με άνω του 20% στις κάλπες (μόνη εξαίρεση η Ισπανία).

Άλλοτε, λαϊκιστές της Δεξιάς αποκλείονταν από τους κυβερνητικούς συνασπισμούς, αλλά σήμερα κόμματα όπως οι Σουηδοί Δημοκράτες ή το Κόμμα των Φινλανδών έχουν τέτοια ισχύ, που δεν μπορεί να αγνοηθούν. Σύμφωνα με τον *Economist*, γινόμαστε μάρτυρες της ανάδυσης μιας νέας εκδοχής συντηρητισμού, αρκετά διαφορετικής από εκείνον του παρελθόντος. Η νέα συμμαχία του «εθνικού συντηρητισμού» μπορεί να είναι ασύντακτη ή να καταγράφει σημαντικές διαφορές στο εσωτερικό της, αυτό όμως δεν την καθιστά λιγότερο επικίνδυνη.

Θα μπορούσε να αποκαλέσει κανείς τη Βουδαπέστη «Μέκκα», αν δηλαδή το Ισλάμ δεν αποτελούσε ανάθεμα για τους προσκυνητές που συγκεντρώνονται σ' αυτήν. Ίσως καλύτερη περιγραφή να ήταν το «αντι-Νταβός», δηλαδή ένας τόπος όπου συγκεντρώνονται συντηρητικοί εθνικιστές απ' όλο τον κόσμο, προκειμένου να ανταλλάξουν ιδέες για το πώς θα κατανικηθεί ο φιλελευθερισμός διεθνώς. Ούτως η άλλως, πάντως, η πρωτεύουσα της Ουγγαρίας αποτελεί πλέον το κέντρο ενός παγκόσμιου κινήματος, το οποίο επιδιώκει να επαναδιατυπώσει την πολιτική της Δεξιάς.

Ο Βίκτορ Όρμπαν -πρωθυπουργός της Ουγγαρίας από το 2010- είναι ένας από τους κύριους θιασώτες του «εθνικού συντηρητισμού», που τελευταίως καταγράφει ανοδική τάση ανά την υφήλιο. «Η Ουγγαρία διακηρύσσει ευθέως, και με ηχηρό τρόπο, ορισμένα πράγματα απέναντι στο κατεστημένο, σε θέματα όπως η μετανάστευση, ο ρόλος της οικογένειας, το φύλο των ανθρώπων, ο ρόλος της εθνικής κυριαρχίας» εξηγεί ο Μπάλαντς Όρμπαν, διευθυντής του πολιτικού γραφείου του πρωθυπουργού (χωρίς συγγένεια μαζί του).

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΚΔΟΧΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΥ

Η κυβέρνηση της Ουγγαρίας έχει ξοδέψει πολύ χρόνο και χρήμα σε μια προσπάθεια προώθησης της ιδεολογίας της. Ίνστιτούτα και think-tanks με κρατική χρηματοδότηση έχουν καλλιεργήσει στενούς δεσμούς με φορείς της αμερικανικής Δεξιάς που προωθούν τις πολιτικές ιδέες του Ντόναλντ Τραμπ. Συνέδρια συγκεντρώνουν υποστηρικτές του εθνικού συντηρητισμού απ' όλο τον κόσμο. Εκ πρώτης όψεως, αυτού του είδους οι συναντήσεις δείχνουν κάπως βεβιασμένες: το βασικό πράγμα που έχουν κοινό οι Β. Όρμπαν, ο Ντ. Τραμπ και η πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι είναι μια τάση να καταφέρονται εναντίον της πολιτικής ορθότητας, εναντίον των μεταναστών, και εναντίον των διεθνών θεσμών.

Όσο όμως κι αν βρισκόμαστε μπροστά σε μια εννοχρήστρωση και όχι σε ένα οργανικό φαινόμενο, το φαινόμενο αυτό δεν παύει να έχει σημασία. Σε επίπεδο καθαρής πολιτικής ισχύος, το κίνημα έχει καταγράψει εξαιρετικές επιδόσεις. Ο Ντόναλντ Τραμπ έχει καταλάβει ολόκληρο το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, με τη ζωνή παρέα οπαδών του «Πρώτα η Αμερική!». Ανά την Ευρώπη, δε, τα εθνικά συντηρητικά κόμματα βρίσκονται σε άνοδο.

Η Τζόρτζια Μελόνι, επικεφαλής των Fratelli d' Italia -κόμματος που προέρχεται από θαυμαστές του Μουσουλί- πήρε την εξουσία

στην Ιταλία το 2022. Από τις πέντε πολυπληθέστερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Πολωνία) οι τέσσερις έχουν στην κυβέρνηση κόμματα της σκληρής Δεξιάς, ή πάλι με άνω του 20% στις κάλπες (μόνη εξαίρεση η Ισπανία). Άλλοτε, λαϊκιστές της Δεξιάς αποκλείονταν από τους κυβερνητικούς συνασπισμούς, αλλά σήμερα κόμματα όπως οι Σουηδοί Δημοκράτες ή το Κόμμα των Φινλανδών έχουν τέτοια ισχύ, που δεν μπορεί να αγνοηθούν. Στην Ολλανδία οι διαπραγματεύσεις για σχηματισμό κυβέρνησης δεν αποκλείεται να εγκαταστήσουν στην πρωθυπουργία τον ακραίο εθνικιστή συντηρητικό Χέρτ Βίντερς. Ενώ μια άλλη αντίστοιχη περίπτωση -η Μαρίν Λεπέν- δείχνει να προηγείται στις δημοσκοπήσεις για τις επόμενες προεδρικές εκλογές στη Γαλλία (2027).

Αυτή η νέα εκδοχή συντηρητισμού αποτελεί σαφή μεταβολή από το είδος εκείνο που κυριαρχούσε στην εποχή του Ρόναλντ Ρέιγκαν ή της Μάργκαρετ Θάτσερ. Αντί για μια φωτεινή αισιοδοξία και μια εικόνα της Αμερικής ως «λαμπερής πόλης επί λόφου κειμένης», όπως το διετύπωνε ο Ρέιγκαν, σήμερα γίνεται λόγος για παρακμή και «αμερικανική σφαγή» κατά την τοποθέτηση του Ντ. Τραμπ. Αντί για δυναμική διεθνιστική στάση, βλέπει κανείς βαθύτερο σκεπτικισμό γύρω από το ενδεχόμενο πολέμων στο εξωτερικό και έναντι των πολυμερών διεθνών οργανισμών. Η προτεινόμενη οικονομική πολιτική είναι πολύ πιο ευθυγραμμισμένη προς τη γραμμή σκέψης της Αριστεράς: δυσπιστία έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων, προθυμία να προωθηθεί ένα μεγάλο κοινωνικό κράτος, ενασχόληση με τις δοκιμασίες της εργατικής τάξης, και προθυμία να προστατευθεί η εγχώρια βιομηχανία -και οι θέσεις εργασίας- με τη χρήση προστατευτισμού.

ΣΩΣΤΟΣ ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΔΕΞΙΑ

Οι οπαδοί του εθνικού συντηρητισμού υποστηρίζουν ότι οι εκλογές που θα λάβουν χώρα φέτος θα τον εγκαθιδρύσουν ως κυρίαρχη δεξιά ιδεολογία στη Δύση, διαψεύδοντας δηλαδή την εντύπωση ότι θα μπορούσε να πρόκειται για ένα πρόσκαιρο κύμα. «Όπως τον Ιούνιο του 2016 η ψήφος υπέρ του Brexit κινήθηκε στην ευθεία της εκλογής Τραμπ τον Νοέμβριο, έτσι θεωρώ ότι στις Ευρωεκλογές του φετινού Ιουνίου θα δείτε να προαναγγέλλεται μια ευρύτατη νίκη του λαϊκίστικου κινήματος στις ΗΠΑ» εξηγεί ο Στιβ Μπένον, πρώην σύμβουλος του Ντόναλντ Τραμπ στρατευμένος επί χρόνια προκειμένου να βάζει λαϊκιστικές φωτιές εδώ κι εκεί. «Ο πρόεδρος Τραμπ είναι ο οδηγός μας σ' αυτό το κίνημα, όμως το ίδιο το κίνημα ενέχει στοιχεία μονιμότητας. Τώρα βρισκόμαστε στη φάση οικοδόμησης θεσμών. Δεν πρόκειται να φύγει πια. Δεν παύει να δυναμώνει και να μεγαλώνει».

Πολλές πτυχές είναι εκείνες που ξεχωρίζουν τον εθνικό συντηρητισμό από τον «εξ υφαρπαγής φιλελευθερισμό των νεοσυντηρητικών/ neocons και των ελευθεριακών δεξιών» εξηγεί ο Ισραηλινο-Αμερικανός Γιόραμ Χαζόνι, διοργανωτής σειράς συνεδρίων με την ονομασία «NatCon» με στόχο να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του κινήματος ανά την υφήλιο: «η μετανάστευση, η εχθρότητα προς εκείνο που θα λέγαμε επεκτατικό πόλεμο... και το ερώτημα: έχει βλάψει τον κοινωνικό ιστό της χώρας η ελεύθερη αγορά;». Και κάτι ακόμη: «Πάρα πολλοί εθνικιστές αισθάνονται ειλικρινά ότι ζούμε κάτι σαν νεο-μαρξιστική κατάληψη των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των γραφειοκρατικών μηχανισμών».

Στο βιβλίο του *The Virtues of Nationalism* (Οι αρετές του εθνικισμού) ο Γ. Χαζόνι αντιπαρατίθεται με ιδρυτικά κείμενα του φιλελευθερισμού, όπως του Ζαν-Ζακ Ρουσσώ ή του Τζον Λοκ, «οι πολιτικές θεωρίες των οποίων έφεραν στη ζωή έναν ονειρικό κόσμο, ένα ουτοπικό όραμα, όπου οι πολιτικοί θεσμοί του ιουδαίο-χριστιανικού κόσμου -το εθνικό κράτος, η κοινότητα, η οικογένεια, οι θρησκευτικές παραδόσεις- δείχνουν να μην έχουν λόγο ύπαρξης».

Ένας άλλος επιδραστικός στοχαστής είναι ο Πάτρικ Ντίνιν του Πανεπιστημίου Νοτρ Νταμ, ο οποίος θεωρεί ότι οι σημερινές ελίτ θα 'πρεπε να αντικατασταθούν από «μια καλύτερη αριστοκρατία, που θα δημιουργηθεί από έναν δυναμικό λαϊκισμό», ο οποίος θα χρησιμοποιήσει τη δύναμη του Κράτους για να προωθήσει το «κοινό καλό» - τουλάχιστον όπως το κατανοεί ο ίδιος. Σε βιβλίο του, που κυκλοφόρησε το 2023 με τίτλο *Regime Change* (Αλλαγή καθεστώτος), ο Π. Ντίνιν βαφτίζει το εν λόγω κοινό καλό ως «ενοποιητική λειτουργία», την οποία ορίζει με φλύαρο αλλά και ασαφή συνάμα τρόπο, πλην όμως τρόπο που

καταλήγει -μεταξύ άλλων- σε επανένωση Εκκλησίας και Κράτους.

Η ΣΩΣΤΗ /ΔΕΞΙΑ ΣΚΕΨΗ

Αυτού του είδους οι διανοούμενοι και οι αντίστοιχες λογικές πολιτικοί χτίζουν με εντατικό τρόπο δεσμούς. Στις NatCon συνάξεις του Γ. Χαζόνι θα συναντούσε κανείς τον Β. Ορμπαν, την Τζ. Μελόνι, αλλά και σημαντικές φιγούρες της νέας Δεξιάς των ΗΠΑ, όπως ο κυβερνήτης της Φλόριντα Ρον Ντε Σάντις, ή οι γερουσιαστές Τζον Χόλεϊ και Τζ. Ντ. Βανς. Στην Ουάσινγκτον, κατεστημένα συντηρητικά think-tanks, όπως το Heritage Foundation, επαναστοχεύονται προς μια κατεύθυνση εθνικού συντηρητισμού. Ο Κέβιν Ρόμπερτς, πρόεδρος του Heritage, διακήρυξε σε ομιλία του σε συνάθροιση των NatCon τον Μάιο του 2023 στο Λονδίνο: «ο εθνικός συντηρητισμός -όχι το επιχειρηματικό, αντιθρησκευτικό, νεοφιλελεύθερο κατεστημένο- είναι εκείνος που σηκώνει το λάβαρο του θατοσερισμού και του ρεϊγκανισμού στον 21ο αιώνα μας».

Στις 13 Φεβρουαρίου, ένας από τους εμπνευστές του Heritage Project 2025 -του αναλυτικού σχεδίου για ξεδόντιασμα του βαθέος κράτους των ΗΠΑ, στη δεύτερη προεδρία Τραμπ- βρέθηκε στη Βουδαπέστη προκειμένου να παρουσιάσει τα συμπεράσματά του σε εκδήλωση που φιλοξενούσε το (στηριζόμενο από το Δημόσιο) think-tank CPAC, στο πλαίσιο της ετήσιας διοργάνωσης της αμερικανικής Δεξιάς. Το 2022, ο Β. Ορμπαν είχε προσκληθεί να εκφωνήσει λόγο στο Ντάλας. «Στον διάβολο να πάνε οι οπαδοί της παγκοσμιοποίησης, εδώ βρίσκομαι στο Τέξας» είχε πει θριαμβευτικά.

Το CPAC έχει αρχίσει να οργανώνει συνέδρια σε ετήσια βάση και στην Ουγγαρία, από κοινού με το Κέντρο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ένα κρατικά χρηματοδοτούμενο (αν και εμμέσως) think-tank. Στο φετινό συνέδριο αναμένεται ότι θα μιλήσει ο Χέρτ Βίλντερς.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΗΣ

Στην Ουγγαρία, ο εθνικός συντηρητισμός αποτελεί κρατικά οδηγούμενο σχέδιο. Το 2020, το Κοινοβούλιο της Ουγγαρίας δώρισε μετοχές εταιρειών κρατικής ιδιοκτησίας αξίας 1,7 δισ. δολαρίων στο Κολέγιο Ματίας

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΟΥΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΥ ΑΠ' ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ. ΕΚ ΠΡΩΤΗΣ ΟΨΕΩΣ, ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΚΑΠΩΣ ΒΕΒΙΑΣΜΕΝΕΣ: ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΠΡΑΓΜΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΚΟΙΝΟ ΟΙ Β. ΟΡΜΠΑΝ, Ο ΝΤ. ΤΡΑΜΠ ΚΑΙ Η ΤΖΟΡΤΖΙΑ ΜΕΛΟΝΙ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΤΑΣΗ ΝΑ ΚΑΤΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΡΘΟΤΗΤΑΣ, ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΘΕΣΜΩΝ. ΟΣΟ ΟΜΩΣ ΚΙ ΑΝ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΜΙΑ ΕΝΟΡΧΗΣΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΕ ΕΝΑ ΟΡΓΑΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ, ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΠΑΥΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ.

Η ΝΕΑ ΕΚΔΟΧΗ
ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΙ
ΣΑΦΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΠΟ
ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ
ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ
ΤΟΥ ΡΟΝΑΛΝΤ ΡΕΪΓΚΑΝ
Ή ΤΗΣ ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΘΑΤΣΕΡ.
ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ
ΔΙΕΘΝΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ,
ΒΛΕΠΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΒΑΘΥΤΕΡΟ
ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟ ΓΥΡΩ ΑΠΟ
ΤΟ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ ΠΟΛΕΜΩΝ
ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΠΟΛΥΜΕΡΩΝ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ.
Η ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΠΙΟ
ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΙΣΜΕΝΗ ΠΡΟΣ
ΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΣΚΕΨΗΣ ΤΗΣ
ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ: ΔΥΣΠΙΣΤΙΑ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ,
ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΙΣ
ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΤΗΣ
ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ,
ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΜΙΑ ΝΑ
ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΘΕΙ Η ΕΓΧΩΡΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Κορβίνους (MCC), το οποίο εξασφαλίζει εκπαίδευση σε προικισμένους νέους - εκπαίδευση με χαμηλό μεν κόστος, αλλά με σαφή εθνικιστική κατεύθυνση. Ως ποσοστό του ουγγρικού ΑΕΠ, η δωρεά αυτή ήταν μεγαλύτερη από τα κεφάλαια που έχουν δοθεί -συνολικά- στο Χάρβαρντ, το Γιέιλ, το Πρίνστον και το Στάνφορντ (αν δηλαδή μετρηθούν σε σχέση με το μέγεθος της αμερικανικής οικονομίας).

Η Κιμ Λέιν Σεπέλε του Πρίνστον χαρακτηρίζει το MCC «φροντιστήριο για τον Όρμπαν», το οποίο μάλιστα «επεκτείνει τα προγράμματά του με τρόπο που να περιλαμβάνονται σύμμαχοι του από δεξιές παρατάξεις άλλων κρατών». Η ηγεσία του MCC απορρίπτει τον ισχυρισμό ότι πρόκειται για εργαλείο πολιτικής κατήχησης. «Κύριος στόχος μας είναι να εντοπίζουμε τους πιο προικισμένους, τους πιο ταλαντούχους νέους» εξηγεί ο γενικός διευθυντής του οργανισμού Ζόλταν Τσαλάι, ο οποίος είναι και αρχισυντάκτης του φιλο-κυβερνητικού εβδομαδιαίου περιοδικού *Mandiner*. Ο Όρμπαν, διευθυντής του πρωθυπουργικού πολιτικού γραφείου, είναι πρόεδρος του Δ.Σ.

Το MCC διατηρεί γραφεία στην Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία. Έχει ανοίξει ένα κέντρο στις Βρυξέλλες, το οποίο προωθεί την ιδέα «μιας Ευρώπης κυρίαρχων κρατών» καθώς και τη δημιουργία «ισχυρών συνόρων». Εναντιώνεται στους «πολιτισμικούς πολέμους» και δηλώνει «αποδεδειγμένο από τον περιβαλλοντισμό». Υποκαταστήματα υπάρχουν και στο Βερολίνο και τη Βιέννη, ενώ ένα ετοιμάζεται και στη Βρετανία.

Η ουγγρική κυβέρνηση χρηματοδοτεί επίσης μια σειρά από think-tanks. Κατευθύνει κεφάλαια σε ένα ίδρυμα, το οποίο εν συνεχεία τα διανέμει σε think-tanks όπως το Κέντρο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (εκ των υποστηρικτών του CPAC Ουγγαρίας) και το Ινστιτούτο του Δούναβη, το οποίο δίνει υποτροφίες σε ξένους συντηρητικούς διανοούμενους. Το ίδιο ίδρυμα στηρίζει οικονομικά και δυο αγγλόφωνα περιοδικά, το *European Conservative* και το *Hungarian Conservative*. Ο εκτελεστικός διευθυντής του Ινστιτούτου του Δούναβη εξηγεί ότι ως στόχο έχει να λειτουργεί «ως ένα είδος περιφερειακής οδού μεταξύ της περιοχής μας και της αγγλόσφαιρας». Ο πρόεδρός του, ο Τζον Ο' Σάλιβαν, υπήρξε λογογράφος της Μάργκαρετ Θάτσερ και εκδότης της συντηρητικής αμερικανικής επιθεώρησης *National Review*.

Υπάρχουν όμως και άλλοι αγγλόφωνοι διανοούμενοι που έχουν προσελκυστεί στη Βουδαπέστη. Ο Γκλέντεν Πάπιν, εκ των πρώτων πολιτικών φιλοσόφων που επεδίωξε να δώσει θεωρητικό ένδυμα στον τραμπισμό, είναι σήμερα πρόεδρος του Ουγγρικού Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, το οποίο υπάγεται απευθείας στον πρωθυπουργό. Ο Γκ. Πάπιν εξηγεί ότι «αποτελεί εθνικό συμφέρον της Ουγγαρίας να

προωθήσει αντίστοιχης ιδεολογίας κόμματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όλα τους με εθνική αναφορά». Κάτι τέτοιο, εξηγεί, είναι αναγκαίο επειδή «οι Συντηρητικοί έχουν διαπιστώσει ότι η φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση έχει μια ιδεολογία “διαίρει και βασίλευε”, οπότε οι συντηρητικοί αισθάνονταν αποκλεισμένοι».

Η δικτύωση επέτρεψε σε εθνικούς συντηρητικούς να δανείζονται ιδέες ανάμεσά τους. Ο Γιάροσλαβ Κατσίνσκι, ηγέτης του PiS, το οποίο μέχρι προ ολίγου είχε τα ηνία στην Πολωνία, είχε εισαγάγει από την Ουγγαρία μεθόδους κατάληψης του κρατικού μηχανισμού. Στη Φλόριντα, πάλι, ο Ρ. Ντε Σάντις προώθησε νομοθεσία η οποία απαγορεύει τη διδασκαλία που αφορά την ομοφυλοφιλία και την ιδεολογία ουδετερότητας των φύλων, μήνες μόλις αφότου η κυβέρνηση Όρμπαν είχε κάνει το ίδιο. Ένας άλλος νόμος της Φλόριντα, που απαγόρευε τη διδασκαλία κριτικής φυλετικής θεωρίας στα πανεπιστήμια, ή πάλι η ανάληψη του ελέγχου ενός μικρού κολεγίου που θεωρήθηκε υπερβολικά φιλελεύθερο, απηχούν επίσης πολιτικές Όρμπαν.

ΔΕΞΙΑ ΜΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Συντονισμένες πολιτικές διαμορφώνονται και σε θέματα οικογένειας. Η φράση «Ουγγαρία, φιλική για τις οικογένειες» προβάλλεται σ' όλο το αεροδρόμιο της Βουδαπέστης σε μια σειρά από γλώσσες. Οι πολύτεκνες γυναίκες έχουν σημαντικές φορολογικές εκπτώσεις, διαγραφική φοιτητικών δανείων και σημαντική βοήθεια κατά την αγορά κατοικίας. Στην Πολωνία, ένα από τα δημοφιλέστερα συστήματα είναι το μηνιαίο επίδομα 500 ζλότι (125 δολάρια) για κάθε παιδί, πολιτική που εφάρμοσε το PiS, με την οποία επετεύχθη σημαντική μείωση της παιδικής φτώχειας. Στις ΗΠΑ, ένα τμήμα της Δεξιάς υποστηρίζει την καταβολή επιδομάτων στους εργαζόμενους γονείς, ως μορφή στήριξης προς την οικογένεια - και τούτο παρά τις επιφυλάξεις της Δεξιάς για το κοινωνικό κράτος.

Η επιθυμία στήριξης των οικογενειών μεταφράζεται συχνά και σε εμμονή με τη γονιμότητα. «Ίσως να μην περιμένατε ότι θα αποκτήσετε μωρό ένα πρωί Δευτέρας» εξηγεί η Μίριαμ Κέιτς, βουλευτής των Βρετανών Συντηρητικών, «αλλά αν θέλετε να είστε υπέρ του εθνικού συντηρητισμού, χρειάζεται να

έχετε ένα έθνος για να συντηρείτε». Σε πρόσφατο συνέδριο που στήριξε η Τζόρτζια Μελόνι, ο Ίλον Μάσκ -ο πλουσιότερος άνθρωπος του πλανήτη- απηύθυνε έκκληση στους παριστάμενους «να κάνετε περισσότερα Ιταλία, ώστε να σώσετε την κουλτούρα της Ιταλίας».

Παρ' όλες αυτές τις συγκλίσεις, πάντως, οι οπαδοί του εθνικού συντηρητισμού παραμένουν ένα ανόμοιο σύνολο με πλήθος διαφωνίες μεταξύ τους. Βαθιές διαφορές καταγράφονται ως προς τα οικονομικά, την εξωτερική πολιτική και τα κοινωνικά θέματα. Οι οπαδοί του «Πρώτα η Αμερική!» και του ουγγρικού Fidesz είναι εναντίον κάθε πρόσθετης ενίσχυσης προς την Ουκρανία προκειμένου να αποκρουστεί η ρωσική επίθεση. Το PiS, όταν βρισκόταν στην κυβέρνηση, καταγραφόταν όμως στους πιστότερους συμμάχους της Ουκρανίας. Στην Αμερική, την Ουγγαρία και την Πολωνία οι εθνικιστές ανησυχούν για τη διαφώτιση των παιδιών στα θέματα δικαιωμάτων των γκέι και των διεμφυλικών· οι πιο προβεβλημένοι οπαδοί του εθνικού συντηρητισμού σε Γαλλία και Ολλανδία -η Μ. Λεπέν και ο Χ. Βίλντερς- στηρίζουν περισσότερο τα δικαιώματα της γκέι κοινότητας (που τη χρησιμοποιούν και ως εργαλείο αντιπαράθεσης με το Ισλάμ).

Ο Ντόναλντ Τραμπ θέλει να επιβάλει υψηλούς δασμούς προκειμένου να προστατεύσει την εγχώρια βιομηχανία, ενώ η κυβέρνηση της Ουγγαρίας μπορεί μεν να εξοργίζεται με τους γραφειοκράτες των Βρυξελλών, αλλά δεν έχει καμιά διάθεση να εγκαταλείψει την ΕΕ και την ενιαία αγορά της. «Είμαστε εναντίον της παγκοσμιοποιητικής ιδεολογίας, όχι εναντίον της παγκοσμιοποίησης» εξηγεί ο πολιτικός διευθυντής του γραφείου του Ούγγρου πρωθυπουργού.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΟΝΙ

Καλό παράδειγμα για τη μελέτη των εσωτερικών αντιφάσεων αυτής της συμμαχίας αποτελεί η Τζόρτζια Μελόνι. Με δεδομένο τον έντονο Ευρώσκεπτικισμό που τη χαρακτήριζε προτού γίνει πρωθυπουργός, πολλοί φοβούνταν ότι θα συμμαχήσει με τον Β. Όρμπαν στις συνεχείς αντιδικίες του με την ΕΕ. «Μπορεί να υπερασπιζόμαστε και την ιταλική κυριαρχία, αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνούμε να υπερασπιζόμαστε την Ουγγαρία του Βίκτορ Όρμπαν ή την Πολωνία του Κατσίνσκι, που υφίστανται και πάλι την επίθεση του προοδευτικού κατεστημένου της Ευρώπης» είχε δηλώσει σε συνδιάσκεψη των NatCon στη Ρώμη το 2020.

Όταν όμως βρέθηκε στην κυβέρνηση, συμπαρατάχθηκε με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους ηγέτες όταν αποφασίστηκε η διακοπή της πληρωμής δισεκατομμυρίων ευρωπαϊκών κονδυλίων προς την Ουγγαρία λόγω αμφιλεγόμενης πολιτικής της στα θέματα κράτους δικαίου. Η Τζ. Μελόνι στήριξε και τη βοήθεια προς την Ουκρανία, παρ' όλες τις αντιρρήσεις

Όρμπαν, ενώ βοήθησε να του ασκηθεί πίεση προκειμένου αυτός να δεχθεί την έγκριση ενός πρόσθετου ποσού βοήθειας 50 δις. ευρώ για το Κίεβο.

Μεταξύ των οπαδών του εθνικού συντηρητισμού δεν υπάρχει και τόση συμφωνία σχετικά με το πώς θα 'πρεπε να λειτουργεί μια μετα-φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Προκειμένου να κερδίσουν ευρύτερη υποστήριξη -ίσως δε και όταν είδαν τις επώδυνες συνέπειες του Brexit- υποχώρησαν από το ενδεχόμενο Frexit, Huxit ή Nexit. Η Ουγγαρία χρησιμοποίησε μεν το βέτο της στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ, προκειμένου να πετύχει παραχωρήσεις από τους εταίρους της, όμως δεν θέλει ούτε ο ένας ούτε ο άλλος από αυτούς τους υπερεθνικούς οργανισμούς, από τους οποίους αποκομίζει μεγάλα οφέλη υπό μορφήν άμεσων χρηματοδοτήσεων ή εγγυήσεων ασφαλείας, να βρεθεί υπό διάλυση. Παρ' όλες δε τις διαμαρτυρίες τους για την παγκοσμιοποίηση, οι περισσότεροι από τους οπαδούς του εθνικού συντηρητισμού δείχνονται ανεκτικοί απέναντί της.

Υπάρχουν μάλιστα ορισμένοι που επιχειρηματολογούν ότι όλη αυτή η υπόθεση του εθνικού συντηρητισμού είναι τόσο ασυντόνιστη και ασυνάρτητη, ώστε να μην αξίζει να την παίρνει κανείς στα σοβαρά. Όμως, ακόμη και κινήματα με βαθύτερες εσωτερικές ασυνέπειες μπορούν να μετασηματίσουν τον κόσμο. Στις ΗΠΑ, η επανάσταση της εποχής Ρέιγκαν στηρίχθηκε σε μια παράδοση συστράτευση αντι-κομμουνιστικών γερακίων, κοινωνικών συντηρητικών που μάχονταν εναντίον του δικαιώματος στην άμβλωση, και ελευθεριακών οπαδών των ανοιχτών αγορών, και τούτο με αποτέλεσμα να ξαναγραφτεί η έννοια του συντηρητισμού επί δεκαετίες διεθνώς. Άλλωστε, η Πρώτη Διεθνής και η Δεύτερη Διεθνής ήταν συνάξεις ασύντακτων αριστερόστροφων ομάδων του 19ου αιώνα, οι οποίες κατέρρευσαν με αντιπαραθέσεις - πλην όμως συνέβαλαν στην προώθηση τόσο του κομμουνισμού, όσο και της σοσιαλδημοκρατίας.

Το 1934 οι Ιταλοί φασίστες είχαν συγκαλέσει συνδιάσκεψη στο Μοντρέ της Ελβετίας με την επιδίωξη να διατυπωθεί μια παγκόσμια θεωρία του φασισμού. Η προσπάθεια εκείνη κατέληξε σε απόλυτη αποτυχία. Η ναζιστική Γερμανία είχε αποκλεισθεί από τη σύναξη λόγω διπλωματικών διαφωνιών με την Ιταλία. «Οι απεσταλμένοι στο Μοντρέ βρέθηκαν να δι-

ΟΙ ΟΠΑΔΟΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ
ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΠΟΥ ΘΑ
ΛΑΒΟΥΝ ΧΩΡΑ ΦΕΤΟΣ
ΘΑ ΤΟΝ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΟΥΝ
ΩΣ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΔΕΞΙΑ
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΔΥΣΗ,
ΔΙΑΨΕΥΔΟΝΤΑΣ ΔΗΛΑΔΗ
ΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΗ ΟΤΙ
ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ
ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΕΝΑ
ΠΡΟΣΚΑΙΡΟ ΚΥΜΑ.

αφωθούν σχεδόν σε οτιδήποτε είχε ιδεολογική ουσία: την κεντρική σημασία του φασιστικού κορποριτισμού, το φυλετικό ζήτημα και τη λεγόμενη “εβραϊκή διάστασή” του, τον ρόλο του χριστιανισμού... και, εντέλει, για την ίδια την ισορροπία μεταξύ εθνικής ανεξαρτησίας και διεθνούς συνεργασίας», σύμφωνα με τον ιστορικό των φασιστικών κινημάτων Αριστοτέλη Καλλή. Όσο πολυδιασπασμένο κι αν ήταν το φασιστικό κίνημα, πάντως, δεν έπαψε να έχει την ικανότητα ανάφλεξης του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου...

ΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΚΑ

Οι σύγχρονοι οπαδοί του εθνικού συντηρητισμού δεν είναι φασίστες, καταβάλλουν δε κάθε προσπάθεια ώστε να διαφοροποιηθεί το κίνημά τους από την καταστρεπτικότητα της δεκαετίας του 1930. Ο Γ. Χαζόνι, για παράδειγμα, ισχυρίζεται ότι οι ναζί δεν ήταν γνήσιοι διεθνιστές, αλλά εθνικιστές που στόχευαν να καταλάβουν όλη την Ευρώπη, ενώ ο αληθινός εθνικισμός συνεπάγεται αντίθεση προς τον ιμπεριαλισμό και προς άλλες ολοκληρωτικές ιδεολογίες - συμπεριλαμβανομένου του φιλελευθερισμού.

Στην πράξη, βέβαια, οι εθνικιστές συχνά παρακάμπτουν τη διάκριση κατά Χαζόνι. Ο πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν βάσισε την αυταρχική του εξουσία στη διαφθορά και την αρπαγή εθνικιστικών προταγμάτων. Αγκαλιάζει τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία, δηλώνει έξαλλος με την αγνωμοσύνη της Δύσης για τις θυσίες της Σοβιετικής Ένωσης κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, και εκφράζει την αηδία του για την ηθική έκπτωση των ξένων. Προκειμένου να δικαιολογήσει την εισβολή του στην Ουκρανία, παρουσίασε μια ανόμοια σύνθεση εθνικιστικής προπαγάνδας, επιμένοντας ότι οι δύο χώρες ήταν μέρος του ίδιου σλαβικού έθνους.

Όταν -στις τελευταίες ημέρες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου- ο Τζορτζ Όργουελ αναστοχαζόταν το ζήτημα του εθνικισμού, αναφερόταν στους κινδύνους του με τον ακόλουθο τρόπο: «Ο εθνικισμός είναι ακόρεστη όρεξη για εξουσία μετριασμένη από αυταπάτη. Κάθε εθνικιστής είναι ικανός για την πιο ανεπιφύλακτη ανειλικρίνεια, ενώ την ίδια στιγμή -με τη βεβαιότητα ότι υπηρετεί κάτι μεγαλύτερο από τον εαυτό του- διαθέτει την απόλυτη βεβαιότητα ότι έχει δίκιο».

Εν πολλοίς το ίδιο είδος κριτικής μπορεί να βρει εφαρμογή και για τους σημερινούς οπαδούς του εθνικού συντηρητισμού. Μπορεί ορισμένοι απ’ αυτούς -όπως η Τζ. Μελόνι- να κυβερνούν τηρώντας τους κανόνες· όμως πολλοί από τους πιο προβεβλημένους του κινήματος, όπως οι Τραμπ, Όρμπαν και Κατσίνσκι, έχουν τέτοια βεβαιότητα για την ορθότητα των δικών τους απόψεων, ώστε δεν διστάζουν

ΠΑΡ’ ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ
ΤΙΣ ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ,
ΠΑΝΤΩΣ, ΟΙ ΟΠΑΔΟΙ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ ΕΝΑ
ΑΝΟΜΟΙΟ ΣΥΝΟΛΟ ΜΕ
ΠΛΗΘΟΣ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ.
ΒΑΘΙΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ
ΚΑΤΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ
ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΤΗΝ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΘΕΜΑΤΑ. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΣΗ
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ
ΤΟ ΠΩΣ ΘΑ ΄ΠΡΕΠΕ ΝΑ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΜΙΑ
ΜΕΤΑ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

να υπονομεύσουν το Κράτος, προκειμένου να παραμείνουν στην εξουσία. Η δικαιοσύνη δεν θεωρείται σημαντικό αντίβαρο έναντι της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά εμπόδιο που θα πρέπει να γίνει πιο συμβιβαστικό. Η ίδια μεταχείριση επιφυλάσσεται και στον κόσμο των μέσων ενημέρωσης. Ο Ντόναλντ Τραμπ το πήγε παραπέρα όταν επιχείρησε να ανατρέψει ένα εκλογικό αποτέλεσμα.

Οι οπαδοί του κινήματος του εθνικού συντηρητισμού επιμένουν ότι αυτό το κίνημα είναι συμβατό με τη δημοκρατία, όχι ανταγωνιστικό προς αυτήν, πλην όμως πολλοί από τους κυριότερους εκφραστές του δεν θέλουν να χάσουν την εξουσία. Ήδη, κυριαρχεί το κίνημα αυτό στην πολιτική της Δεξιάς σε μεγάλο μέρος της Δύσης. Οι εκλογές του 2024 θα μπορούσαν να του δώσουν την κυριαρχία επί της πολιτικής συνολικά.

©The Economist. Μεταφράστηκε και δημοσιεύθηκε από την Economía Media A.E., έπειτα από ειδική άδεια. Το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο βρίσκεται στο www.economist.com

DAVID PETRAEUS :

Πολύ μικρή η πιθανότητα να δούμε «boots on the ground» από πλευράς νατοϊκών χωρών στην Ουκρανία

Πρώην διευθυντής της CIA, κορυφαίος στρατηγός στους πολέμους του Ιράκ και του Αφγανιστάν, αλλά και συγγραφέας σημαντικών βιβλίων για την εξέλιξη του σύγχρονου πολέμου, ο Ντέιβιντ Πετρέους αναγνωρίζεται διεθνώς ως ένας από τους πιο έμπειρους και διεισδυτικούς αναλυτές στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Με αφορμή την παρουσία του στο IX Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών, η *Οικονομική Επιθεώρηση* ζήτησε τη ματιά του προέδρου του KKR Global Institute για τα τεκταινόμενα στο ουκρανικό μέτωπο, τα επόμενα βήματα των ΗΠΑ, τον ρόλο της Ελλάδας στη σύγκρουση, αλλά και για το εάν η Ευρώπη μπορεί να αναλάβει το βάρος της στήριξης της Ουκρανίας. Όπως θα διαπιστώσει από τις πρώτες κιόλας γραμμές της συνέντευξης που ακολουθεί ο αναγνώστης, οι απαντήσεις του στρατηγού Πετρέους παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΝΑΤΡΑΠΕΙ ΑΝ ΕΓΚΡΙΘΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ, ΑΝ ΟΙ ΟΥΚΡΑΝΟΙ ΛΥΣΟΥΝ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ MAXIMΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ, ΑΝ Η ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΣΘΕΝΑΡΗ, ΚΑΙ ΑΝ Η ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΠΡΟΟΔΟ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΜΒΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΩΝ, ΕΝΑΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ DRONES ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΟΝΤΑΙ ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ.

Η ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Εδώ και πολύ καιρό η προοπτική της ανάκτησης από την Ουκρανία των χαμένων εδαφών της (συμπεριλαμβανομένης της Κριμαίας) ήταν στο επίκεντρο της δυτικής ανάγνωσης του πολέμου. Μετά τη «μη-επιτυχή» ουκρανική αντεπίθεση του 2023-24, είναι ακόμη πειστική η προσέγγιση αυτή;

Η περσινή αντεπίθεση που ανέλαβε η Ουκρανία σαφώς δεν πέτυχε όσα ήλπιζαν ότι θα συμβούν τόσο η Ουκρανία όσο και οι υποστηρικτές της. Το ίδιο σαφές είναι ότι η Ρωσία βρίσκεται σήμερα επιτιθέμενη και έχει πετύχει σταδιακά περισσότερα κέρδη, αν και με πελώριο κόστος. Δεδομένης της πραγματικότητας και της συνεχιζόμενης αβεβαιότητας γύρω από μια ουσιώδη πρόσθετη υποστήριξη από πλευράς ΗΠΑ -καθώς και της υφιστάμενης ανάγκης να δούμε την Ουκρανία να μεταβάλλει τη δική της πολιτική σε θέματα επιστρατεύσεως και δημιουργίας μάχιμων δυνάμεων- είναι πολύ απίθανο να δούμε μια επιθετική τακτική από την Ουκρανία μέχρι το τέλος της χρονιάς, αν μη το 2025.

Τούτου λεχθέντος, πάντως, οι Ουκρανοί έχουν αναλάβει στρατηγικά αξιολογες πρωτοβουλίες στη Μαύρη Θάλασσα, όπου έχουν βυθίσει περίπου το 1/3 του Ρωσικού Στόλου της Μαύρης Θάλασσας και έχουν υποχρεώσει τους Ρώσους να αποσύρουν τα πλοία τους από το σημαντικό λιμάνι της Σεβαστούπολης. Αυτό, πάλι, επέτρεψε στην Ουκρανία να επαναλάβει τις εξαγωγές των σιτηρών με πλοία (μην παραβλέπουμε ότι η Σύμβαση του Μοντρέ απαγορεύει τον διάπλου του Βοσπόρου από πολεμικά πλοία, οπότε η Ρωσία δεν μπορεί να αντικαθιστά όσα πλοία έχει χάσει). Πέραν τούτου, οι προσπάθειες των Ουκρανών να πλήξουν και να υποβαθμίσουν ρωσικά διυλιστήρια υποχρέωσε τους Ρώσους να διακόψουν τις εξαγωγές βενζίνης που πραγματοποιούσαν· αν δε αυτή η καμπάνια συνεχίσει

να είναι επιτυχής, τότε θα μπορούσε να θέσει υπό πίεση και τις προσπάθειες της Ρωσίας να προμηθεύει τις δικές της στρατιωτικές δυνάμεις με καύσιμα από τα διυλιστήριά της.

Ακόμα και για τους πλέον ένθερμους υποστηρικτές του Κιέβου/του Ζελένσκι, βασικό «πιστεύω» αποτελούσε η αρχή «no boots on the ground»/μη ανάμειξη δυνάμεων επί του πεδίου. Την ίδια στιγμή, όμως, κεντρικό ρόλο διεκδικεί και η αρχή «κανενός είδους διαπραγμάτευση υπό όρους που δεν θα δεχόταν το Κίεβο». Μπορούν αυτά τα δύο να συνεχίσουν να ισχύουν - και για πόσον καιρό ακόμη;

Βλέπω πολύ μικρή την πιθανότητα να δούμε σε σοβαρούς αριθμούς ανάμειξη δυνάμεων επί του πεδίου από πλευράς νατοϊκών χωρών, μολονότι οι περισσότερες χώρες που διατηρούν πρεσβείες στο Κίεβο διατηρούν στις εν λόγω πρεσβείες την παρουσία στρατιωτικών, προκειμένου να επιβλέπουν την παρεχόμενη βοήθεια και να δίνουν απολογισμό για όση βοήθεια έχει ήδη παρασχεθεί. Υπάρχει δε και η πληροφορία ότι ορισμένες χώρες διατηρούν επί του πεδίου ειδικές δυνάμεις οι οποίες αναλαμβάνουν διάφορες αποστολές - σε μεγάλη απόσταση από τη γραμμή του μετώπου. Όμως η πιθανότητα να δούμε ανάπτυξη μάχιμων δυνάμεων θα 'πρεπε να θεωρηθεί περιορισμένη, αν και θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι δεν θα 'πρεπε να αποκλειστεί.

Αντιστοίχως, βλέπω περιορισμένο το ενδεχόμενο να υποχρεώσει οποιαδήποτε χώρα την Ουκρανία να διαπραγματευτεί - και μάλιστα από τη στιγμή που ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν είναι απίθανο να διαπραγματευθεί στα σοβαρά, καθώς οι δικές του δυνάμεις βρίσκονται στην επίθεση, η βοήθεια των ΗΠΑ έχει ανασχεθεί και η Ουκρανία δεν έχει ακόμη βγάλει άκρη με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει για την επιστράτευση και τη δημιουργία μάχιμων δυνάμεων από μέρους της.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Γιατί μέχρι πριν από λίγο καιρό ήταν περίπου ταμπού να κάνει κανείς λόγο για «αδιέξοδο» στην Ουκρανία; Τελικά, αυτή δεν είναι η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί επί του πεδίου; Μπορεί να ανατραπεί - και πώς;

Η κατάσταση επί του πεδίου μπορεί να ανατραπεί αν εγκριθεί σημαντική αμερικανική βοήθεια, αν οι Ουκρανοί λύσουν τα θέματα επιστρατεύσεως και δημιουργίας μάχιμων δυνάμεων, αν η στήριξη των Ευρωπαίων παραμείνει σθεναρή, και αν η Ουκρανία καταγράψει περαιτέρω πρόοδο στη δική της παραγωγή κομβικής σημασίας πυρομαχικών, εναέριων και θαλάσσιων drones και άλλων τεχνολογιών που αποδεικνύονται πολύτιμες. Πολύτιμες τόσο για το πεδίο των μαχών στην Ουκρανία όσο και για τις ουκρανικές επιχειρήσεις επί ρωσικού εδάφους.

Το Κίεβο έχει τελευταίως προβεί σε αλλαγές στη στρατιωτική ηγεσία. Πώς σας φαίνεται αυτή η κίνηση;

Σε πολέμους μακράς διάρκειας βλέπουμε γενικά αλλαγές στη στρατιωτική ηγεσία, ιδίως δε όταν φαίνεται να υπάρχει μια κάποια προστριβή ανάμεσα στους πολιτικούς και τους στρατιωτικούς ηγέτες. Υπ' αυτή την έννοια η αντικατάσταση του επικεφαλής των ουκρανικών δυνάμεων (Βάλερι Ζαλούζνι) δεν αποτελέσει έκπληξη. Θα έλεγα μάλιστα ότι ήταν μια κίνηση ευρύτερα αναμενόμενη, και μάλιστα από τη στιγμή που ο πρώην επικεφαλής των Ουκρανών είχε δώσει συνέντευξη (μαζί και με κύριο άρθρο) στον *Economist* - προ μηνών. Ξέρετε υπήρξα κι εγώ επικεφαλής δυνάμεων με πολύ υψηλό προφίλ σε δύο πολέμους, οπότε μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι δεν χαίρονται όλοι οι πολιτικοί ηγέτες μια κατάσταση όπου σημαντικοί στρατιωτικοί ηγέτες καταλήγουν να γίνονται «σελέμπριτις»! Έχω λάβει κατά το παρελθόν ενημέρωση από τον νέο επικεφαλής των ουκρανικών δυνάμεων (Ολεξάντρ Σίρσκι) και είμαι βέβαιος ότι θα αποδειχθεί ικανός, άξιος και επαγγελματίας. Διαδραμάτισε κάρριο ηγετικό ρόλο στην επιτυχή άμυνα του Κιέβου στο ξεκίνημα του πολέμου, εν συνεχεία δε είχε και την εποπτεία περαιτέρω επιχειρήσεων στη νοτιοανατολική Ουκρανία (συμπεριλαμβανομένης της -τελικώς- ανεπιτυχούς άμυνας του Μπάκχμουτ, η οποία είχε μεγάλο κόστος για τους Ρώσους, αλλά και για τους Ουκρανούς).

Πέραν τούτου, πάντως, η συμβολή του προηγούμενου επικεφαλής των ουκρανικών δυνάμεων έχει αναγνωριστεί με την επόμενη τοποθέτησή του, ως πρέσβευς της Ουκρανίας στη Βρετανία: πρόκειται για κρίσιμη διπλωμα-

τική θέση, αν αναλογιστεί κανείς τον ρόλο της Βρετανίας στη στήριξη της Ουκρανίας.

THE WEST VS. THE REST ;

Ανεξαρτήτως του τι λέει η Ρωσία/ο Πούτιν, ανεξαρτήτως και του τι πιστεύει ακόμα και το Πεκίνο, θεωρείτε ότι στον -λεγόμενο- παγκόσμιο Νότο επικρατεί πλέον μια αίσθηση «The West vs. the Rest»/η Δύση απέναντι σε όλους τους άλλους; Ποιες θα θεωρούσατε τις συνέπειες μιας τέτοιας κατάστασης;

Θεωρώ ότι όντως υπάρχει μια τέτοια αίσθηση σήμερα. Για να είμαι ειλικρινής, θεωρώ ότι πάντοτε υπήρχε κάτι τέτοιο, αν και μπορεί τώρα τελευταία να είναι πιο τονισμένη αυτή η αίσθηση. Πιστεύω, πράγματι, ότι οι ΗΠΑ και οι υπόλοιπες δυτικές χώρες χρειάζεται να δίνουν μεγαλύτερη σημασία σε «όλους τους άλλους» - εκτιμώ δε ότι αυτό αναγνωρίζεται στην Ουάσινγκτον, στις Βρυξέλλες και σε άλλες πρωτεύουσες.

Αντιλαμβανόμαστε ότι σε ορισμένες από τις ευρωπαϊκές χώρες -και μάλιστα αν κινηθούμε δυτικότερα από, παραδείγματος χάριν, τις Βαλτικές ή τη Φινλανδία- οι τοπικοί πληθυσμοί, αλλά και οι κυβερνήσεις, έχουν αρχίσει να ζουν με μια αίσθηση «πολέμου που πλησιάζει». Στη Γερμανία ο υπουργός Υγείας ζητούσε ετοιμότητα -στη Σουηδία έτρεξαν καμπάνιες ενημέρωσης ώστε τα νοικοκυριά να είναι σε επιφυλακή. Είναι σφόδρες παρόμοιες κινήσεις;

Θεωρώ ότι είναι σφόδρες. Όπως παρατηρούμε στο βιβλίο που γράψαμε με τον Άντριου Ρόμπερτς *Conflict: The Evolution of Warfare from 1945 to Ukraine*, τα χρήματα που δαπανώνται προκειμένου να ενισχυνται η αποτροπή είναι χρήματα σωστά επενδυμένα. Πράγματι, το κόστος ενός πραγματικού πολέμου υπερβαίνει εντυπωσιακά το κόστος της πρόληψης του πολέμου. Κάθε πρωτοβουλία που βελτιώνει πλευρές της πολεμικής ετοιμότητας είναι για μένα μακράν προτιμότερη.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΕ

Στις αρχές Μαρτίου, ο Έλληνας πρωθυπουργός Μητσοτάκης επισκεπτόταν την Οδησό για συνάντηση με τον πρόεδρο Ζελένσκι, και παρ' ολίγον να πληγεί από πύραυλο Kinzhal ή κάτι αντίστοιχο. Θέτει κάτι τέτοιο την Ελλάδα περισσότερο στο στόχαστρο; Και γενικότερα: ποιος είναι ο ρόλος της Ελλάδας σ' αυτή τη σύγκρουση - με τη δική σας ματιά;

ΔΕΝ ΘΕΩΡΩ ΟΤΙ ΤΟ ΠΑΡ' ΟΛΙΓΟΝ ΠΛΗΓΜΑ ΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ. ΕΙΛΙΚΡΙΝΑ, ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕΧΡΙΣ ΕΝΟΣ ΣΗΜΕΙΟΥ Η ΕΛΛΑΔΑ ΗΤΑΝ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ - ΑΚΡΙΒΩΣ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ. ΠΑΝΤΩΣ ΔΕΝ ΕΚΤΙΜΩ ΟΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΚΙΝΗΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ.

ΚΑΤΑ ΚΑΝΟΝΑ,
ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΠΟΥ ΕΡΧΟΝΤΑΙ
ΜΕ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΠΙΕΖΟΥΝ ΤΟΥΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ. ΦΕΤΟΣ,
ΣΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ,
ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΗΤΑΝ
ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΗΤΑΝ
ΣΟΒΑΡΟΙ ΚΑΙ ΠΙΕΖΑΝ
ΤΟΥΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥΣ ΝΑ
ΚΑΝΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ!

Η Ελλάδα, παρά το μικρό μέγεθός της, συνέβαλε στην αντιμετώπιση της ανοιχτής ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία με τις διάφορες μορφές βοήθειας που συνεισέφερε - μεταξύ αυτών, με την ανάπτυξη ενός από τα λιμάνια της προκειμένου να καθίσταται εφικτή η μεταφόρτωση προμηθειών για την τροφοδότηση της Ουκρανίας. Πέραν τούτου, ήταν πολύ θετικό να βλέπει κανείς τον επανεκλεγέντα πρωθυπουργό Μητσοτάκη να επισκέπτεται την Ουκρανία για να καταδείξει τη συνεχιζόμενη ελληνική συμπαράσταση προς τη χώρα αυτή. Συνεπώς δεν θεωρώ ότι το παρ'ολίγων πλήγμα θέτει την Ελλάδα περισσότερο στο στόχαστρο· ειλικρινά, πιστεύω ότι μέχρι ενός σημείου η Ελλάδα ήταν στο στόχαστρο - ακριβώς όπως είναι στο στόχαστρο και οι άλλες χώρες που υποστηρίζουν την Ουκρανία. Πάντως δεν εκτιμώ ότι θα έπρεπε να υπάρχει ανησυχία για απευθείας κίνηση εναντίον του ελληνικού εδάφους.

Αν τελικώς οι ΗΠΑ αρχίσουν να αποστασιοποιούνται -πάλι- από την Ευρώπη, μέχρι ποιου σημείου θεωρείτε ότι τα μέσα που διαθέτει η ίδια η Ευρώπη θα μπορούσαν να αναλάβουν το βάρος; Αποτελεί για παράδειγμα η γερμανική *Zeitenwende* επαρκή βάση; Πώς θα αξιολογούσατε τα πρώτα βήματα απάντησης της ΕΕ, ή πάλι τις τοποθετήσεις της Φον ντερ Λάιεν; Τα ανταντακλαστικά της Γαλλίας;

Για να σας πω την αλήθεια, ήταν πολύ θετικό για μένα να βλέπω τις ευρωπαϊκές χώρες -την κάθε μια ξεχωριστά και συλλογικά την ΕΕ- να έρχονται και να στηρίζουν ευθέως την Ουκρανία. Υπηρέτησα σε διάφορες θέσεις στην Ευρώπη και σε περιβάλλον NATO από τότε που ήμουν νεαρός ανθυπολοχαγός, και μέχρι την κορυφή της ιεραρχίας, αλλ' ουδέποτε είχα συναντήσει τέτοια σοβαρότητα προθέσεων στην Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ιδιαίτερα η φετινή Συνδιάσκεψη Ασφαλείας του Μονάχου υπήρξε διαφορετική από κάθε άλλη στην οποία έχω λάβει μέρος εδώ και δεκαετίες. Κατά κανόνα, οι Αμερικανοί είναι που έρχονται με σοβαρότητα και πιέζουν τους Ευρωπαίους να κάνουν περισσότερα. Φέτος, οι Ευρωπαίοι ήταν εκείνοι που ήταν σοβαροί και πίεζαν τους Αμερικανούς να κάνουν περισσότερα!

Τούτου λεχθέντος και πάλι, η αντικειμενική πραγματικότητα είναι ότι οι ΗΠΑ δαπανούν για την άμυνα υπερδιπλάσια απ' όσα ξοδεύουν όλες οι άλλες χώρες του NATO - μαζί! Υπ' αυτή την έννοια, το NATO, χωρίς οι ΗΠΑ να εξασφαλίζουν τη στρατιωτική βάση για όποια επιχείρηση, θα είχε δραματικά μειωμένη ικανότητα. Και τούτο ακόμα και τώρα, που οι ευρωπαϊκές χώρες αυξάνουν τις δαπάνες προς

τον στόχο του 2% του ΑΕΠ, για την άμυνα, που στηρίζουν την Ουκρανία συλλογικά, και που η καθεμιά χωριστά και όλες μαζί έχουν πλέον σοβαρές προθέσεις να βελτιώσουν την ετοιμότητα και τις στρατιωτικές τους ικανότητες.

Πώς θα μπορούσε να εκτιμήσει κανείς -κατά τη γνώμη σας- την επίπτωση της πρόσφατης τρομοκρατικής επίθεσης στην αίθουσα *Crocus* στη Μόσχα;

Πολλά είναι τα διδάγματα που θα μπορούσε κανείς να κρατήσει από την τρομερή επίθεση του Ισλαμικού Κράτους στην αίθουσα συναυλιών της Μόσχας. Πρώτον, μας υποχρεώνει να αναγνωρίσουμε μια ιδιαίτερα ανησυχητική εξέλιξη, ότι δηλαδή η «Ομάδα Κορασάν» του Ισλαμικού Κράτους (IS-K), ξεκινώντας από περιοχές στο Αφγανιστάν και σε ορισμένες γειτονικές χώρες, έχει την ικανότητα να προχωρεί σε σημαντικές επιθέσεις πολύ μακριά από τις βάσεις του IS-K.

Δεύτερον, ότι η πραγματικότητα δείχνει πως οι Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και οι δυνάμεις ασφαλείας στις γειτονικές χώρες του Αφγανιστάν δεν κατόρθωσαν να ασκήσουν αρκετή πίεση στο IS-K, ώστε να προλάβουν ακριβώς την αύξηση και επέκταση των δυνατοτήτων του IS-K (που, μέχρι σήμερα, είχαν βρει εν πολλοίς έκφραση σε επιθέσεις μόνον εντός Αφγανιστάν).

Τρίτον, η επίθεση αυτή αποδεικνύει την ανικανότητα της ρωσικής FSB, δηλαδή της υπηρεσίας εσωτερικής ασφαλείας, αλλά και των δυνάμεων της αστυνομίας να προλάβουν μια τέτοια επίθεση και εν συνεχεία να ανταποκριθούν με ταχύτητα - και τούτο παρά το γεγονός ότι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών αναφέρθηκε ότι είχαν μοιραστεί με τους Ρώσους, δυο φορές, προειδοποιήσεις σχετικά με επαπειλούμενες επιθέσεις του IS-K.

Τέταρτον, ότι οι ΗΠΑ διαθέτουν πηγές και μεθόδους που τους επιτρέπουν να επισημαίνουν επαπειλούμενες απειλές στη Ρωσία - αλλά και να μοιράζονται αυτή την πληροφόρηση βάσει της αρχής «Καθήκον Ενημέρωσης»: αυτή είναι μια σημαντική διάσταση.

Πέμπτον, και τελευταίο, με δεδομένες τις ακραίες επιθέσεις στη Γαλλία, το Βέλγιο και άλλες ευρωπαϊκές χώρες την εποχή που το Ισλαμικό Κράτος βρισκόταν στην κορύφωση της ισχύος του στο βόρειο Ιράκ και τη βορειοανατολική Συρία, καθίσταται σαφές ότι οι ευρωπαϊκές χώρες χρειάζεται να επικεντρωθούν σοβαρά στις πηγές και μεθόδους που διαθέτουν, ώστε να επισημαίνουν και να προλαμβάνουν ενδεχόμενες επιθέσεις του IS επί του εδάφους τους.

ΤΕΛΟΣ ΕΠΟΧΗΣ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΟ ΜΕΣΟΝ ΔΥΟ ΑΚΗΡΥΚΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Η ΕΕ αντιμετωπίζει για πρώτη φορά μετά τη δημιουργία της ΕΟΚ το 1957 εξωτερική απειλή, και χρειάζεται κοινή εξωτερική πολιτική και άμυνα για να την αντιμετωπίσει. Πρόκειται για την πεμπτουσία της εθνικής κυριαρχίας που δυνάμεις της ακροδεξιάς, όπως η Εθνική Συσπείρωση της Λεπέν ή η Εναλλακτική για τη Γερμανία, οι οποίες αυξάνουν τα ποσοστά τους, δεν είναι διατεθειμένες να εκχωρήσουν. Εξού και η κρισιμότητα της Ευρωκάλπης του Ιουνίου.

Δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηριστεί η χρονιά που διανύουμε ως μια από τις κρίσιμότερες της μεταπολεμικής ιστορίας για την Ευρώπη, αλλά και για την Αμερική. Για την τελευταία είναι ίσως προφανέστερο, λόγω των εκλογών του Νοεμβρίου που χαρακτηρίζονται ως δοκιμασία για τη δημοκρατία και τους θεσμούς της. Αλλά γιατί για την Ευρώπη;

ΑΠΟ ΤΟ 1945 ΣΤΟ 2025

Πέραν του γεγονότος ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η τύχη της Ευρώπης ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τις ΗΠΑ, αλλαγές βαθιές στην ίδια τη Γηραιά Ήπειρο είναι πολύ πιθανόν να αλλάξουν την πορεία της και να την οδηγήσουν σε νέα ιστορική φάση. Η φάση στην οποία βρίσκεται η Ευρώπη σήμερα ξεκίνησε με τη νίκη των Συμμάχων το 1945, την ήττα της Γερμανίας και την είσοδο των ΗΠΑ στα ευρωπαϊκά πράγματα για τη διασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας σε μια ήπειρο που ήταν ο αυτονόητος εταίρος για την αντιμετώπιση της αναδυόμενης σοβιετικής απειλής. Οι δύο πλευρές του Ατλαντικού συνέκλιναν σε δύο στρατηγικούς στόχους: να μην απειληθεί ξανά η ειρήνη από μια ισχυρή Γερμανία, και να μην επικρατήσει το σοβιετικό μοντέλο πέραν των ορίων της Γιάλτας.

Δημιούργησαν, για να τους επιτύχουν, θεσμούς που υπερέβαιναν την εθνική κυριαρχία, ώστε με τη σύγκλιση συμφερόντων να περιορίζεται ο κίνδυνος ανάδυσης μιας κυρίαρχης δύναμης με επεκτατικές διαθέσεις. Το NATO και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα θα έπαιζαν αυτόν τον ρόλο. Και εξακολουθούν να τον παίζουν έως σήμερα. Μόνο που αυτός ο ενοποιητικός καμβάς της ευρωπαϊκής ηπείρου απειλείται με ξήλωμα. Εάν δε αυτό ξεκινήσει με την προεδρία Τραμπ τον Ιανουάριο 2025, η εποχή που άρχισε το 1945 θα έχει κλείσει οριστικά.

Η ΡΩΣΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

Για να είμαστε σαφέστεροι: Η Ευρώπη απειλείται για πρώτη φορά μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου από τη Ρωσία. Βρίσκεται ουσιαστικά σε μια προ-συγκρουσιακή περίοδο και διεξάγει πόλεμο δι' αντιπροσώπου, την Ουκρανία. Η Ρωσία δεν έχει κάνει το επόμενο βήμα, επειδή γνωρίζει ότι επίθεση εναντίον χώρας-μέλους του NATO θα προκαλέσει τη συλλογική του αντίδραση. Αν όμως αρθεί αυτή η συνθήκη, το επόμενο βήμα μπορεί να γίνει. Και ο Τραμπ διακηρύσσει ότι θα άρει αυτή τη συνθήκη. Επομένως, η Ευρώπη χωρίς την αμερικανική στρατιωτική υποστήριξη θα βρίσκεται στο έλεος της Ρωσίας, από τη στιγμή που δεν μπορεί να αμυνθεί με τα δικά της μέσα.

Μα καλά, η ισχυρότατη οικονομικά Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να προστατεύσει τον εαυτό της; Και όμως όχι. Μόνο η Γαλλία διαθέτει πυρηνικά, δεν υπάρχει κοινή άμυνα, ούτε μπορεί να αναπτυχθεί γρήγορα, ακόμα και αν υπάρξει πολιτική βούληση. Το εγκυρότερο ερευνητικό ινστιτούτο για την πορεία των αμυντικών δαπανών και των εξοπλισμών, το σουηδικό SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), δημοσίευσε πρόσφατα μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μελέτη.

Σύμφωνα με τα ευρήματά της, οι ευρωπαϊκές χώρες το διάστημα 2019-2023 αύξησαν τις εισαγωγές όπλων κατά 94% για να υποστηρίξουν την Ουκρανία. Από πού όμως προέρχονται αυτά τα όπλα; Σε ποσο-

στό 55% από τις ΗΠΑ. Μόνο δύο ευρωπαϊκές χώρες, η Γαλλία και η Ιταλία, είναι σημαντικοί εξαγωγείς όπλων και αύξησαν τις εξαγωγές τους κατά 47% και 86% αντιστοίχως.

Η ΕΕ μπορεί να αναπτύξει κοινή αμυντική πολιτική αν ληφθούν από την επόμενη Επιτροπή οι αναγκαίες αποφάσεις και αν συμφωνήσουν οι χώρες-μέλη. Αλλά θα πάρει χρόνο, και χωρίς την αμερικανική ομπρέλα η ΕΕ θα αντιμετωπίσει για πρώτη φορά μετά από ογδόντα χρόνια την απειλή πολέμου.

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ «ΕΧΘΡΟΣ»

Υπάρχει ωστόσο και ένα άλλο μέτωπο, εσωτερικό, που απειλεί τη συνοχή της ΕΕ. Πρόκειται για την αυξανόμενη δυσαναλογία μεταξύ του ευρωπαϊκού ιδεώδους και της πραγματικότητας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπως αυτή τεκμηριώνεται από πρόσφατα εκλογικά αποτελέσματα. Μια απλή απαρίθμηση μπορεί να μας πείσει.

Αρχής γενομένης από την Ισπανία το περασμένο καλοκαίρι, τα κόμματα της άκρας δεξιάς αυξάνουν τα ποσοστά τους. Τελευταίο παράδειγμα η Πορτογαλία, ενώ έχει προηγηθεί η Ολλανδία. Όλες οι εκτιμήσεις συγκλίνουν ότι στις Ευρωεκλογές του Ιουνίου θα επιβεβαιωθεί αυτή η τάση. Ο κοινός παρονομαστής είναι η μετανάστευση, η ισλαμοφοβία και η επιστροφή σε αξίες συντηρητικές, που όσοι τις ενστερνίζονται θεωρούν ότι απειλούνται από τις φιλελεύθερες πολιτικές υπέρ των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Και σ' αυτό το μέτωπο οι ΗΠΑ προηγήθηκαν. Η επικράτηση του Τραμπ στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αντίδραση των μεσαίων στρωμάτων στον κοινωνικό φιλελευθερισμό και στην αναζήτηση σκέπης σε ακραία θρησκευτικά κινήματα. Οφείλεται όμως και σε κάτι πιο καθοριστικό ακόμη, στην έλλειψη πίστης σ' ένα καλύτερο μέλλον, και στην πεποίθησή τους ότι αυτό τους το «κλέβουν» οι ξένοι. Δεν είμαστε μακριά από την εδραίωση αντίστοιχου ρεύματος στην Ευρώπη. Τα δείγματα είναι πολλά, και καθώς οι μεταναστευτικές ροές δεν πρόκειται να σταματήσουν, το μόνο βέβαιο είναι ότι οι εξτρεμιστικές δυνάμεις θα πολλαπλασιαστούν.

Η άρνηση του «άλλου» υπονομεύει τις θεμελιώδεις αρχές της ευρωπαϊκής ενοποίησης, τη δημοκρατία, την ανεξιθρησκεία, την

ανεκτικότητα. Οι ακροδεξιές δυνάμεις είναι αντι-ευρωπαϊκές εκ φύσεως, καθώς ομνύουν στα εθνικά κράτη. Υπάρχει παράδειγμα ζωντανό στην ΕΕ, που κακώς το ανέχθηκε, αυτό της Ουγγαρίας. Η επικράτηση του Τραμπ θα ενισχύσει αυτές τις δυνάμεις και πολιτικά και οικονομικά, όπως τις ενισχύει αποδεδειγμένα και ο Πούτιν.

Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

Ακόμα και εάν τον Ιούνιο τα παραδοσιακά πολιτικά ευρωπαϊκά ρεύματα, η σοσιαλδημοκρατία και η χριστιανοδημοκρατία, δεν συντριβούν, δεν θα μπορούν πλέον να «κάνουν χωρίς τον ξενοδόχο», δηλαδή τα κόμματα των άκρων. Η σοσιαλδημοκρατία βρίσκεται εδώ και αρκετά χρόνια σε αποδρομή, μην έχοντας κάτι διαφορετικό να προτείνει από τη δεξιά. Η τελευταία όμως θα αναγκάζεται να πηγαίνει όλο και δεξιότερα για να κόψει τον δρόμο στην άκρα δεξιά. Δεν είναι και η καλύτερη προοπτική, καθώς βάζει τέλος σε μια παράδοση δεκαετιών που ήθελε τα δύο κύρια ευρωπαϊκά πολιτικά ρεύματα να επιδιώκουν συναινέσεις με στόχο την ενίσχυση των δύο βασικών συνιστωσών του ευρωπαϊκού μοντέλου, δημοκρατία και κοινωνική οικονομία της αγοράς. Η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, που αγωνιά για την επανεκλογή της, δήλωσε χωρίς περιστροφές ότι δεν θα απέρριπτε στήριξη από την ακροδεξιά αν τα κουκιά δεν βγαίνουν για να συγκεντρώσει την απαιτούμενη πλειοψηφία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η κυβερνησιμότητα της άκρας δεξιάς έχει ήδη νομιμοποιηθεί σε πολλές χώρες (Δανία, Ιταλία, Ουγγαρία, Ολλανδία, Ισπανία, Πολωνία, Πορτογαλία). Η συμμετοχή των κομμάτων της σε κυβερνητικούς συνασπισμούς δεν είναι πλέον ταμπού και αυτό ενισχύει το ρεύμα υπέρ τους. Η οργή της μεσαιας τάξης, όπως καταγράφεται σε πολλές έρευνες, είναι η αιτία της ενίσχυσής τους.

Αν το κόμμα της Λεπέν αναδειχθεί πρώτη δύναμη στη Γαλλία, όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις, το σήμα κινδύνου θα γίνει εκκωφαντικό, όπως και αν η Εναλλακτική για τη Γερμανία (AFD) καταγράψει μεγαλύτερο ποσοστό στις Ευρωεκλογές από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού.

Οι εσωτερικές εξελίξεις στις χώρες-μέλη επηρεάζουν άμεσα τη «συλλογικότητα» που είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά τον μεγάλο βαθμό αυτονομίας των οργάνων της. Η ΕΕ μπορεί να μην έχει καταφέρει να αναδειχθεί σε παγκόσμια υπερδύναμη, αλλά για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του περιγυρού της θα πρέπει τα επόμενα λίγα χρόνια να επιδείξει ενότητα που μόνο με συν-αντίληψη των εθνικών κυβερνήσεων μπορεί να επιτευχθεί. Αν αυτή δεν υφίσταται, οι διαιρέσεις θα υπερισχύσουν προς όφελος των αντιπάλων της.

Η ΠΙΟ ΚΡΙΣΙΜΗ ΚΑΛΠΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει για πρώτη φορά μετά τη δημιουργία της ΕΟΚ το 1957 εξωτερική απειλή, και χρειάζεται κοινή εξωτερική πολιτική και άμυνα για να την αντιμετωπίσει. Πρόκειται για την πεμπτούσια της εθνικής κυριαρχίας που δυνάμεις όπως η Εθνική Συσπείρωση της Λεπέν ή η Εναλλακτική για τη Γερμανία δεν είναι διατεθειμένες να εκχωρήσουν.

Εάν δε αυτές οι δυνάμεις καταφέρουν να υπερισχύσουν ιδεολογικά, επηρεάζοντας ζητήματα εσωτερικής πολιτικής, όπως η μετανάστευση, οι ατομικές ελευθερίες, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, ακόμη και αν δεν κυβερνούν, τότε η ΕΕ θα διολισθήσει σταδιακά σε μια κατεύθυνση επικίνδυνης διάβρωσης της δημοκρατίας, που θα υπονομεύσει το ενοποιητικό εγχείρημα πάλι προς όφελος των αντιπάλων της.

Το αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών του Ιουνίου θα δώσει το στίγμα της ευρωπαϊκής κατεύθυνσης. Αν οι παραδοσιακές δυνάμεις αντέξουν, δεν θα πρέπει να επαναπαυθούν. Θα χρειαστεί επιτάχυνση της ενοποίησης σε κρίσιμους τομείς - αντιμετώπιση κλιματικής κρίσης, μετανάστευση, άμυνα. Αν υποστούν σοβαρό πλήγμα, και πάλι θα πρέπει να αντιδράσουν για να μη γενικευθεί η ριζοσπαστικοποίηση προς τα δεξιά. Αλλά εάν οι κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Γερμανίας αποδυναμωθούν, θα έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν; Η συνεννόησή τους είναι ήδη προβληματική και το Βερολίνο με τη σημερινή του ηγεσία απουσιάζει από το ευρωπαϊκό μέτωπο, αφήνοντας χώρο σε άλλες χώρες με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, όπως η Πολωνία, για παράδειγμα. Με τον πόλεμο στην Ουκρανία να μαίνεται, η υποχώρησή του γαλλο-γερμανικού άξονα προς όφελος των ανατολικών χωρών δεν είναι απαραίτητα καλά νέα για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικά για τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Έχει για τον λόγο αυτό σημασία ποιος θα πάρει τι στα τρία θεσμικά όργανα, Επιτροπή, Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, αλλά και η κατανομή χαρτοφυλακίων στη νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ
ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΜΕΤΑ
ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΣΙΑ.
ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ
ΣΕ ΜΙΑ
ΠΡΟ-ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΑΙ
ΔΙΕΞΑΓΕΙ ΠΟΛΕΜΟ ΔΙ'
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ, ΤΗΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ. Η ΡΩΣΙΑ
ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙ
ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ,
ΕΠΕΙΔΗ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΟΤΙ
ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ
ΧΩΡΑΣ-ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ
ΝΑΤΟ ΘΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ
ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ
ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ.
ΑΝ ΟΜΩΣ ΑΡΘΕΙ ΑΥΤΗ
Η ΣΥΝΘΗΚΗ,
ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ
ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ.

* Η Ινώ Αφεντούλη είναι εκτελεστική διευθύντρια του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων.

Μαζί βρίσκουμε λύσεις για την επιχείρησή σου.

Στην COSMOTE, θα είμαστε πάντα εκεί με λύσεις τεχνολογίας για την επιχείρησή σου. Όταν θα ξεκινάς, όταν θα θέλεις βοήθεια, όταν όλα θα πηγαίνουν καλά ή και όχι. Θα είμαστε πάντα εκεί για να γίνει το όνειρό σου πραγματικότητα!

Γιατί το να είσαι επιχειρηματίας, δεν σταματάει ποτέ.

cosmote.gr/business

Member of Group

COSMOTE

Ένας κόσμος, καλύτερος για όλους.

Η ΠΡΟΕΔΡΙΚΗ ΚΟΥΡΣΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ακόμη και αν δεν υλοποιηθεί, η πιθανότητα να επιστρέψει ο Ντόναλντ Τραμπ στην προεδρία θα επηρεάσει τις εξελίξεις το 2024 πολύ πέρα από τα σύνορα των Ηνωμένων Πολιτειών. Ιδίως σε ό,τι αφορά τις κινήσεις της Ρωσίας, του Ισραήλ και της Τουρκίας στα ανοιχτά τους μέτωπα.

ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΣΩΚΟΥ

Το γνωστό ευφυολόγημα ότι είναι δύσκολο να κάνει κανείς προβλέψεις, ειδικά για το μέλλον, ισχύει απολύτως για το 2024. Και αν μπορεί να κάνει κανείς μία πρόβλεψη για τι θα επιφυλάξει το νέο έτος στις Ηνωμένες Πολιτείες, είναι ότι οποιαδήποτε πρόβλεψη είναι επισφαλής.

Οι δύο αντίπαλοι για την προεδρία έχουν βέβαια αναδειχθεί, καθώς ως εν ενεργεία πρόεδρος ο Τζο Μπάιντεν είναι απίθανο να χάσει το χρίσμα των Δημοκρατικών, ενώ και ο πρώην πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ προηγείται σχεδόν πενήντα(!) μονάδες στη μάχη για το χρίσμα των Ρεπουμπλικάνων. Εφόσον αυτοί είναι οι δύο διεκδικητές, η μεταξύ τους αναμέτρηση προβλέπεται να είναι ντέρμπι, και το πιθανότερο είναι ότι θα κριθεί από κάποιες χιλιάδες ψήφους, όπως έγινε και στις προηγούμενες δύο αναμετρήσεις για την προεδρία.

Ο «ΜΑΥΡΟΣ ΚΥΚΝΟΣ»

Την ίδια στιγμή όμως, η πιθανότητα κάποιου «μαύρου κύκνου», ενός απρόβλεπτου γεγονότος που θα ανατρέψει τα μέχρι σήμερα δεδομένα, ακόμη και τους διεκδικητές της προεδρίας, είναι αυξημένη. Αυτό μπορεί να είναι ένα θέμα υγείας του προέδρου Μπάιντεν, που θα τον αναγκάσει να αποσυρθεί από την αναμέτρηση, ή μία δικαστική καταδίκη του Ντόναλντ Τραμπ. Μάλιστα, ο πρώην κυβερνήτης του Νιου Τζέρσι και μέχρι πρότινος διεκδικητής του χρίσματος Κρις Κρίστι διακινδύνευσε την πρόβλεψη ότι ο πρώην πρόεδρος ίσως να μην μπορέσει να ψηφίσει στις εκλογές, καθώς θα είναι στη φυλακή. Ωστόσο, το Σύνταγμα των ΗΠΑ δεν του απαγορεύει να είναι υποψήφιος!

Η πρόβλεψη για την πορεία των δικαστικών υποθέσεων εναντίον του πρώην προέδρου επίσης είναι επισφαλής. Αν και αντιμετωπίζει 91 κατηγορίες, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ θα κρίνει αν μπορεί να δικαστεί για τη σοβαρότερη από αυτές, την παρακίνηση σε εξέγερση. Οι δικαστικές του περιπέτειες μπορεί να έχουν πολιτικές συνέπειες, καθώς το 31% των Ρεπουμπλικάνων και το 59% των Αμερικανών ανεξαρτήτως πολιτικής προτίμησης λένε ότι δεν θα ψήφιζαν τον Τραμπ αν καταδικαζόταν. Με δεδομένο όμως ότι η νομική του ομάδα ακολουθεί μία αποτελεσματική τακτική καθυστερήσεων, το πιθανότερο είναι να μην έχουμε δικαστικές αποφάσεις πριν από τις εκλογές της 5ης Νοεμβρίου.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Σε κάθε περίπτωση, η προεκλογική εκστρατεία θα εστιάσει στις αδυναμίες των δύο διεκδικητών της εξουσίας. Σε μικρότερο βαθμό, οι εκλογές θα κριθούν και από τα θέματα που θα κυριαρχήσουν στην αμερικανική επικαιρότητα. Η αίσθηση ανασφάλειας ευνοεί την αντιπολίτευση, ενώ η στοχοποίηση των αμβλώσεων από τους Ρεπουμπλικάνους ευνοεί την κυβέρνηση Μπάιντεν.

Όσο για την οικονομία, αν η Fed καταφέρει να αποτρέψει την ύφεση, όπως φαίνεται πλέον πιθανό, τότε το θετικό οικονομικό κλίμα θα ευνοήσει την υποψηφιότητα Μπάιντεν. Αντιθέτως, η συνεχιζόμενη μεταναστευτική κρίση στα νότια σύνορα της χώρας την υπονομεύει, και πληθαίνουν τα πολιτικά επιχειρήματα προς τον πρόεδρο να επιχειρήσει έναν συμβιβασμό με τους Ρεπουμπλικάνους στο Κογκρέσο για τον έλεγχο της μετανάστευσης, ο οποίος θα απελευθερώσει επίσης την έγκριση της βοήθειας που ζητά για την Ουκρανία.

Αν και είναι πολύ σημαντική για την παγκόσμια ασφάλεια, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ παίζει μικρό ρόλο στις αμερικανικές εκλογές.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ
ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΠΟΥΤΙΝ
ΗΔΗ ΕΚΤΙΜΑ ΟΤΙ Η
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΕΧΕΙ
ΕΞΑΣΘΕΝΙΣΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ
ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΤΡΑΜΠ
ΕΧΕΙ ΔΗΛΩΣΕΙ ΟΤΙ, ΑΝ
ΕΠΕΝΕΚΛΕΓΕΙ ΘΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ
ΤΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
ΣΤΗ ΧΩΡΑ, ΤΟΥ ΔΙΝΕΙ
ΚΙΝΗΤΡΟ ΝΑ ΤΡΑΒΗΣΕΙ
ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ.
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ, ΜΙΑ
ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΕΠΑΝΕΚΛΟΓΗ
ΤΡΑΜΠ ΔΙΝΕΙ ΚΙΝΗΤΡΟ
ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ
ΜΠΕΝΙΑΜΙΝ ΝΕΤΑΝΙΑΧΟΥ ΝΑ
ΑΝΤΙΚΡΟΥΣΕΙ ΤΙΣ ΠΙΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΠΑΪΝΤΕΝ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗ ΓΑΖΑ.

Ωστόσο, η συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία μπορεί να δώσει επιχειρήματα στον Τραμπ εναντίον της βοήθειας στη χώρα, ενώ όσο συνεχίζεται ο πόλεμος του Ισραήλ στη Γάζα, τόσο θα χρεώνεται ο πρόεδρος Μπάιντεν τη στήριξη στο Ισραήλ από ένα μέρος της βάσης του Δημοκρατικού Κόμματος. Οι πιθανότητες είναι μεγάλες και για τα δύο.

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

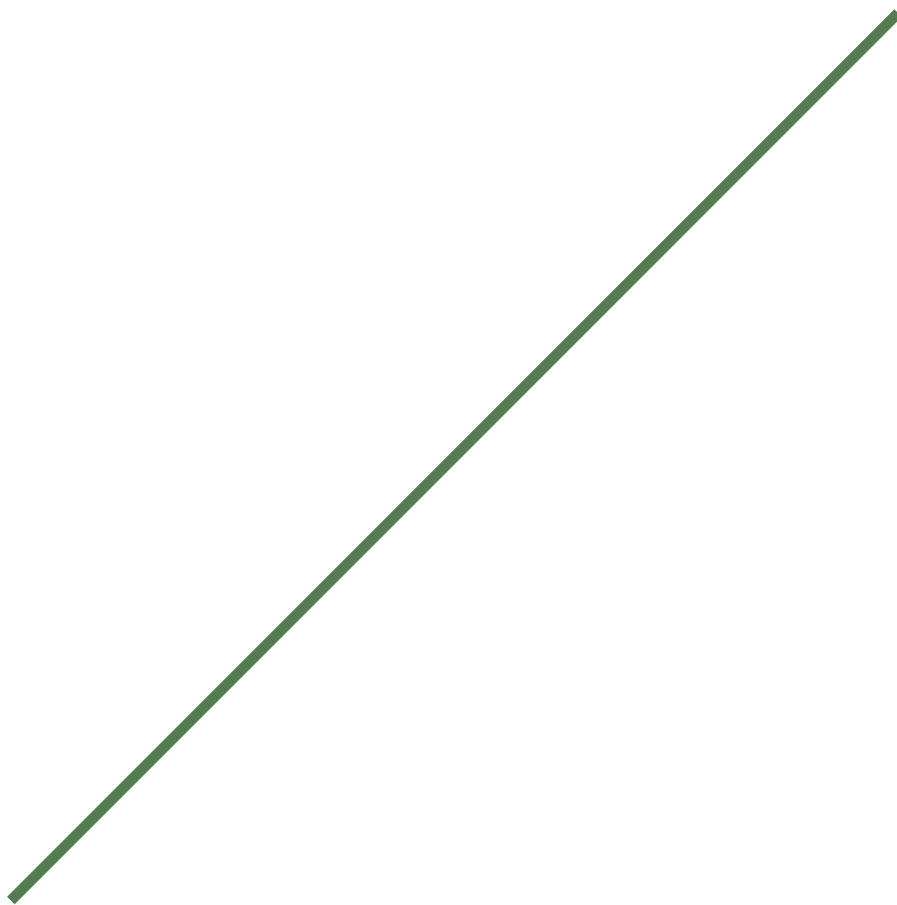
Διότι ακόμη και αν δεν υλοποιηθεί, η πιθανότητα να επιστρέψει ο Ντόναλντ Τραμπ στην προεδρία θα επηρεάσει τις εξελίξεις το 2024 πολύ πέρα από τα σύνορα των Ηνωμένων Πολιτειών. Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν ήδη εκτιμά ότι η υποστήριξη της Δύσης προς την Ουκρανία έχει εξασθενήσει, και το γεγονός ότι ο Τραμπ έχει δηλώσει ότι, αν επενεκληθεί θα σταματήσει τη στρατιωτική βοήθεια στη χώρα, του δίνει κίνητρο να τραβήξει τον πόλεμο μέχρι τότε.

Αντίστοιχα, μία ενδεχόμενη επανεκλογή Τραμπ δίνει κίνητρο στον πρόεδρο του Ισραήλ Μπενιαμίν Νετανιάχου να αντικρούσει τις πιέσεις της κυβέρνησης Μπάιντεν για τον περιορισμό του πολέμου στη Γάζα, τον τερματισμό της πολιτικής των βίαιων εποικισμών στη Δυτική Όχθη, και την προοπτική δημιουργίας ενός παλαιστινιακού κράτους. Και αυτό, καθώς ο πρόεδρος Τραμπ ήταν από τους ισχυρότερους υποστηρικτές της πολιτικής Νετανιάχου όσο ήταν στην εξουσία, ενώ το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα δεν έχει τους ενδοιασμούς που έχει η κυβέρνηση Μπάιντεν σχετικά με τις επιπτώσεις του πολέμου στη Γάζα. Όσο για τον Τούρκο πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, θα συνεχίζει να παίζει καθυστερήσεις στο ζήτημα της ένταξης της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ, γνωρίζοντας πόσο σημαντικό είναι το ζήτημα για τον Λευκό Οίκο, περιμένοντας είτε τις εκλογές είτε ένα καλό παζάρι με τον πρόεδρο Μπάιντεν.

Τουλάχιστον στις σινο-αμερικανικές σχέσεις προβλέπεται σχετική ηρεμία το 2024, καθώς η κυβέρνηση Μπάιντεν επιδιώκει την αποκλιμάκωση της έντασης και συμφώνησε την επανεκκίνηση των στρατιωτικών επαφών για την αποφυγή ατυχημάτων. Όσο η οικονομία της Κίνας παραμένει αδύναμη, η κινεζική ηγεσία δεν θα θελήσει να ταραξεί τα νερά.

Όσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καλό θα είναι να προετοιμαστεί για μία πιθανή επανεκλογή του Τραμπ: να αναλάβει μεγαλύτερη ευθύνη για την ασφάλειά της, για τη στρατιωτική στήριξη της Ουκρανίας και για την αντιμετώπιση της αστάθειας στη Μέση Ανατολή. Και όπως όλοι οι διεθνείς παίκτες που λειτουργούν με βάση το διεθνές δίκαιο, να πάρει πρωτοβουλίες που θα το ενισχύσουν, όσο μπορεί ακόμη να βασίζεται στη συνεργασία της αμερικανικής κυβέρνησης. Διότι, για να παραφορμάσουμε ένα άλλο ευφυολόγημα, αν δεν μπορείς να εμποδίσεις το μέλλον, μπορείς τουλάχιστον να προετοιμαστείς γι' αυτό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,
ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΙ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΤΥΑ

(ΣΕΛ. 66-79)

////////////////////////////////////\////////////////////////////////////
////////////////////////////////////\////////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////////

**ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ: ΤΕΛΟΣ ΕΠΟΧΗΣ
ΜΙΚΡΟΣΠΙΠ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ
Η ΖΩΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ SOCIAL MEDIA**

Η ΧΡΥΣΗ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ

Οι τιμές των μετοχών μπορεί να καλπάζουν ακόμη, όμως ακόμα και η ΑΙ δεν είναι πιθανό να φέρει επανάληψη των αποδόσεων της περασμένης δεκαετίας.

Η τάση των χρηματιστηριακών αγορών είναι να παρουσιάζουν κανονικά σταδιακή άνοδο: τα τελευταία όμως χρόνια γνώρισαν απογείωση. Από τα τέλη του περασμένου Οκτωβρίου μέχρι και τις αρχές Μαρτίου οι αμερικανικές μετοχές σημείωσαν άνοδο 21% και βρέθηκαν σχεδόν 5%, υψηλότερα από τη μεθυστική κορύφωση που είχαν γνωρίσει τον Ιανουάριο 2022. Στις 22 Φεβρουαρίου, οι ευρωπαϊκές μετοχές κατέγραψαν ρεκόρ διετίας. Η Ινδία ζει πολυετή φάση εκτόξευσης, καθώς περισσεύει η αισιοδοξία για την οικονομία της. Ακόμα και οι γιαπωνέζικες μετοχές - που κάποια στιγμή ταυτίζονταν με την έννοια της στασιμότητας - κατόρθωσαν πλέον να ξεπεράσουν τα επίπεδα που είχαν πιάσει το 1989 (προτού περάσουν σε φάση απαξίωσης επί δεκαετίες). Η εξέλιξη των τιμών υπήρξε εκπληκτική: από το 2010 έως τώρα, ο δείκτης S&P για τις αμερικανικές μετοχές έδωσε πραγματική απόδοση της τάξεως του 11% ετησίως.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΜΙΑ ΦΟΥΣΚΑ;

Τα κέρδη αυτά είναι ακόμα πιο εκπληκτικά, αν θυμηθεί κανείς με τι χρειάστηκε να αναμετρηθούν οι αγορές. Την εποχή του άφθονου/φθηνού χρήματος την ακολούθησε μια διετία αύξησης των επιτοκίων - ακόμα και σήμερα, δε, οι επενδυτές σε ομόλογα στοιχηματίζουν ότι δεν θα έχουμε άμεσα περικοπές των επιτοκίων. Εμπορικός πόλεμος έχει ξεσπάσει μεταξύ Αμερικής και Κίνας ταυτόχρονα, πραγματικοί πόλεμοι βρίσκονται σε εξέλιξη στην Ουκρανία, τη Μέση Ανατολή και σε μέρη της Αφρικής. Παντού ανά τον κόσμο, κυβερνήσεις απομακρύνονται από τις ελεύθερες αγορές και από την παγκοσμιοποίηση, στρεφόμενες προς τη βιομηχανική πολιτική και τον προστατευτισμό. Αν λοιπόν τίποτε απ' όλα αυτά δεν έσβησε την ανάφλεξη τιμών, τι θα μπορούσε να το κάνει;

Ένα συμπέρασμα θα μπορούσε να είναι ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια φούσκα που ετοιμάζεται να σκάσει, ιδίως στην Αμερική. Στη Γουόλ Στριτ οι αποτιμήσεις - δηλαδή ο πολλαπλασιαστής που εφαρμόζεται στα κέρδη - βρίσκονται κατά μέσον όρο στα 80% του επιπέδου που είχαμε δει την εποχή της μανίας των dotcoms, ή πάλι στο 90% του επιπέδου στο οποίο είχαν σκαρφαλώσει το 2021, προτού αρχίσει η άνοδος των επιτοκίων από το κατώτατο όπου βρίσκονταν. Και σε άλλες μετρήσεις μπορεί ο αναγνώστης να δει να καταγράφονται ακραίες θέσεις, όπως στη συγκέντρωση (το ποσοστό της χρηματιστηριακής αγοράς που καλύπτεται από τις μεγαλύτερες εταιρείες) ή την απόκλιση αξιών (πώς συγκρίνεται η αποτίμηση των ακριβότερων εταιρειών με εκείνη των φθηνότερων). Η αξία του 10% των μεγαλύτερων αμερικανικών εταιρειών ως ποσοστό της συνολικής αγοράς δεν έχει φτάσει σε επίπεδο σαν το σημερινό από την εποχή του κραχ, που υπήρξε μία από τις αιτίες της Μεγάλης Ύφεσης της δεκαετίας του '30. Και μην ξεχνάτε ότι η ζωρότερη γωνία των χρηματοπιστωτικών αγορών - το bitcoin - βρίσκεται γύρω στα 60.000 δολάρια, λίγο πριν την κορυφή του 2021.

ΠΕΡΙΦΡΟΝΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ

Δεν παύουν, όμως, να υπάρχουν και λόγοι να θεωρεί κανείς δικαιολογημένη τη συνεχιζόμενη ευφορία των αγορών. Καθώς οι ανά την υφήλιο Κεντρικές Τράπεζες αυστηροποιούσαν την εφαρμοζόμενη νομισματική πολιτική με ρυθμούς που δεν είχαμε ξαναδει επί μια γενιά,

The
Economist

πολλοί ήταν οι αναλυτές που προειδοποιούσαν για τον κίνδυνο υφέσεων και υποχώρησης των επιχειρηματικών κερδών. Στο ξεκίνημα του 2023, οι σοφοί που ασχολούνται με τα τεχνικά της Γουόλ Στριτ προέβλεπαν ότι η χρονιά που ξεκινούσε θα έβλεπε την αμερικανική οικονομία να καταγράφει μεγέθυνση κατά μόλις 0,7%. Το τελικό όμως αποτέλεσμα υπήρξε υπερτριπλάσιο... Εν τω μεταξύ σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων ανακοινώνει αυξημένα εταιρικά κέρδη - συμπεριλαμβανομένων μεγάλων του λιανεμπορίου, όπως η Αμερικανική Walmart, ή πάλιν αυτοκινητοβιομηχανιών όπως η γιαπωνέζικη Toyota.

Η οικονομία συνεχίζει να περιφρονεί τους νόμους της βαρύτητας. Μια συχνά χρησιμοποιούμενη πρόγνωση του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης των ΗΠΑ (τη δημοσιεύει η Federal Reserve της Ατλάντα) έδινε ρυθμό 3,2% για το πρώτο 3μηνο του 2024. Παρά την επιβράδυνση της Κίνας - της οποίας οι αδύναμες αγορές αποτελούν την εξαίρεση στην παγκόσμια εικόνα - έρχεται και το ΔΝΤ και ανεβάζει ελαφρά τις προβλέψεις του για την παγκόσμια ανάπτυξη.

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΙ

Στην ενθουσιώδη διάθεση των επενδυτών ήρθε και προστέθηκε η αισιοδοξία τους για την τεχνητή νοημοσύνη/AI. Δεν πρόκειται για παραισθήσεις τύπου ChatGPT. Το γεγονός εκείνο που εκτόξευσε μετοχές στη στρατόσφαιρα υπήρξε η δημοσιοποίηση (στις 22 Φεβρουαρίου) των κερδών της Nvidia, της εταιρείας που έχει σφιχταγκαλιασμένη την αγορά των μικροεπεξεργαστών, δηλαδή του βασικού κρίκου στη διαδικασία εκπαίδευσης των μοντέλων AI. Τον Οκτώβριο του 2022, λίγο προτού η OpenAI ανακοινώσει το ήδη περιώνυμο ρομπότ συζήτησης, η Nvidia κατέγραφε περί τα 3 δισ. δολάρια σε ακαθάριστα κέρδη - κυρίως από τις πωλήσεις καρτών για γραφικά ηλεκτρονικών παιχνιδιών. Στο 3μηνο μέχρι το τέλος Ιανουαρίου 2024, η ίδια Nvidia είχε 17 δισ. δολάρια ακαθάριστα κέρδη - και τούτο τη στιγμή που το περιθώριο που πετυχαίνει είναι 76%. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η τιμή της μετοχής της εταιρείας πενταπλασιάστηκε - όμως ο ρυθμός αύξησης των εσόδων της ήταν ακόμα ταχύτερος. Με άλλα λόγια, ο ενθουσιασμός που έφερε τη χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση της Nvidia κοντά στα 2 τρις

δολάρια δεν βασίστηκε σε υπερπροσδοκίες, όπως της εποχής ενθουσιασμού των dotcoms, αλλά σε ψυχρά, απτά κέρδη.

Πάντως, ακόμα κι αν κανείς θεωρήσει ότι αυτή η εκρηκτική άνοδος είναι δικαιολογημένη, αυτό δεν σημαίνει ότι θα ήταν σοφό να τρέξει σήμερα να αγοράσει μετοχές. Η συνέχεια των πραγμάτων δεν είναι πιθανό να φέρει χαμόγελο στους επενδυτές. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι ο ακραίος ενθουσιασμός για την ΑΙ επεκτείνεται, πέρα από τη Nvidia, και στα άλλα μέλη της ομάδας των «Υπέροχων 7» των τεχνολογικών μετοχών, όπως π.χ. της Microsoft - που η τελική στρατηγική τους στο πεδίο της ΑΙ απέχει πολύ ακόμη από το να είναι ξεκάθαρη. Αυτές οι εταιρείες έχουν δημιουργήσει απόθεμα μικροεπεξεργαστών Nvidia, πιστεύοντας ότι - με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο- οι δουλειές με την ΑΙ θα απογειωθούν. Δεν παύει όμως να υπάρχει μια ασάφεια γύρω από το πώς θα επιλύσουν βασικά προβλήματα που υπάρχουν με τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα τους. Πολλές startups της εποχής θέλουν να ξεκλέψουν από το φαγητό των «Υπέροχων 7», οπότε τα κέρδη θα βρεθούν συνολικά υπό πίεση - ακόμη και της Nvidia, τελικώς.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η τεχνολογική αισιοδοξία αποτελεί -σε ορισμένους κύκλους- τη βάση και για έντονα θετικές προσδοκίες σχετικά με τη συνολική αύξηση της παραγωγικότητας σε όλη την οικονομία. Το μάθημα όμως που πήραμε από άλλες θεμελιώδεις τεχνολογίες είναι ότι χρειάζεται χρόνος μέχρις ότου φανεί ξεκάθαρα ο τρόπος με τον οποίο αυτές θα αξιοποιηθούν. Οι επιχειρήσεις μιλούν ακατάπαυστα για τη γενετική ΑΙ- και όμως, αυτή δεν παύει να βρίσκεται σε πειραματικό στάδιο. Αποτέλεσμα: ακόμα κι αν η ΑΙ πρόκειται να μετασχηματίσει εντυπωσιακά τις κοινωνίες μας, και πάλιν οι σημερινοί επενδυτές θα χρειαστεί να επιλέξουν ποιες τελικά θα είναι οι εταιρείες που θα κερδίσουν απ' αυτό. Οι πιστοί του ενθουσιασμού με τις εταιρείες dotcom δεν είχαν πέσει έξω σχετικά με τη μετασχηματιστική ικανότητα του internet - και πάλιν, όμως, έχασαν πελώρια κεφάλαια.

Αν τα πράγματα κινηθούν κι αυτή τη φορά προς αντίστοιχη κατεύθυνση, τότε οι αποτιμήσεις δεν έχουν πολύ ακόμη δρόμο να σκαρφλώσουν. Αλλά και η ανοδική τάση των κερδών ως ποσοστό της συνολικής οικονομίας δείχνει επίσης να εξαντλείται. Η υπερβολική επέκταση των κερδών κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών ήταν μια εφάπαξ εξέλιξη, την οποία έφερε το πιεσμένο κόστος δανεισμού και η φορολογική πολιτική. Όσο ο πληθωρισμός καθυστερεί να υποχωρήσει και τα δημόσια οικονομικά παραμένουν προβληματικά, τόσο η κίνηση αυτή δεν είναι δυνατόν να συνεχιστεί. μπορεί μάλιστα και να ανατραφεί ως τάση.

Αν κανείς κάνει ρεαλιστικές παραδοχές για το τι θα συμβεί με τις αποτιμήσεις, με τα επιτόκια και με τη φορολογία, οι αμερικανικές εταιρείες ακόμη και για να πετύχουν μια σχετικά μετριοπαθή κεφαλαιακή απόδοση της τάξεως του 4% ετησίως στη διάρκεια της ερχόμενης δεκαετίας, θα χρειαστεί να εξασφαλίσουν ετήσια αύξηση των βασικών κερδών τους κατά περίπου 6%: αυτή ήταν περίπου η καλύτερη επίδοσή τους σ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο. Διόλου παράδοξο που ο βετεράνος επενδυτής Γουόρεν Μπάφετ λέει ότι «δεν βλέπει να υπάρχει δυνατότητα» υπεραπόδοσης για το δικό του αμοιβαίο κεφάλαιο.

ΜΑΚΡΥΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΟΝΟΣ Ο ΔΡΟΜΟΣ

Οι μετοχικές αξίες μπορεί να απογοητεύσουν υπό διάφορες μορφές εξέλιξης. Ενδεχομένως ο ενθουσιασμός με την ΑΙ να προκαλέσει σκάσιμο της φούσκας, όπως συνέβη και με την εποχή των dotcoms. Ή, πάλι, ένας καινούργιος πόλεμος ή/και μια κρίση μπορεί να φέρει κραχ. Ή οι τιμές μπορεί να μείνουν κολλημένες σε μια αγορά με υποτιμητική τάση, που θα χρειαστεί χρόνια προκειμένου να αναστραφεί.

Όποιο μονοπάτι κι αν φέρει απογοήτευση, σε δέκα χρόνια από τώρα κανείς δεν θα επαναλαμβάνει το αυτονόητο συμπέρασμα του σήμερα: ότι οι επενδυτές σε μετοχές -και μάλιστα σε αμερικανικές μετοχές- έζησαν μια χρυσή εποχή.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ 10%
ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ
ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΦΤΑΣΕΙ
ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΑΝ ΤΟ
ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ
ΤΟΥ ΚΡΑΧ, ΠΟΥ ΥΠΗΡΞΕ
ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΙΤΙΕΣ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΥΦΕΣΗΣ
ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '30.
ΚΑΙ ΜΗΝ ΞΕΧΝΑΤΕ ΟΤΙ
Η ΖΩΗΡΟΤΕΡΗ ΓΩΝΙΑ ΤΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ
ΑΓΟΡΩΝ -ΤΟ BITCOIN-
ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΓΥΡΩ ΣΤΑ
60.000 ΔΟΛΑΡΙΑ,
ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
ΤΟΥ 2021.

©The Economist. Μεταφράστηκε και δημοσιεύθηκε από την Economía Media A.E., έπειτα από ειδική άδεια. Το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο βρίσκεται στο www.economist.com

Καινοτομία εμπνευσμένη από τη ζωή

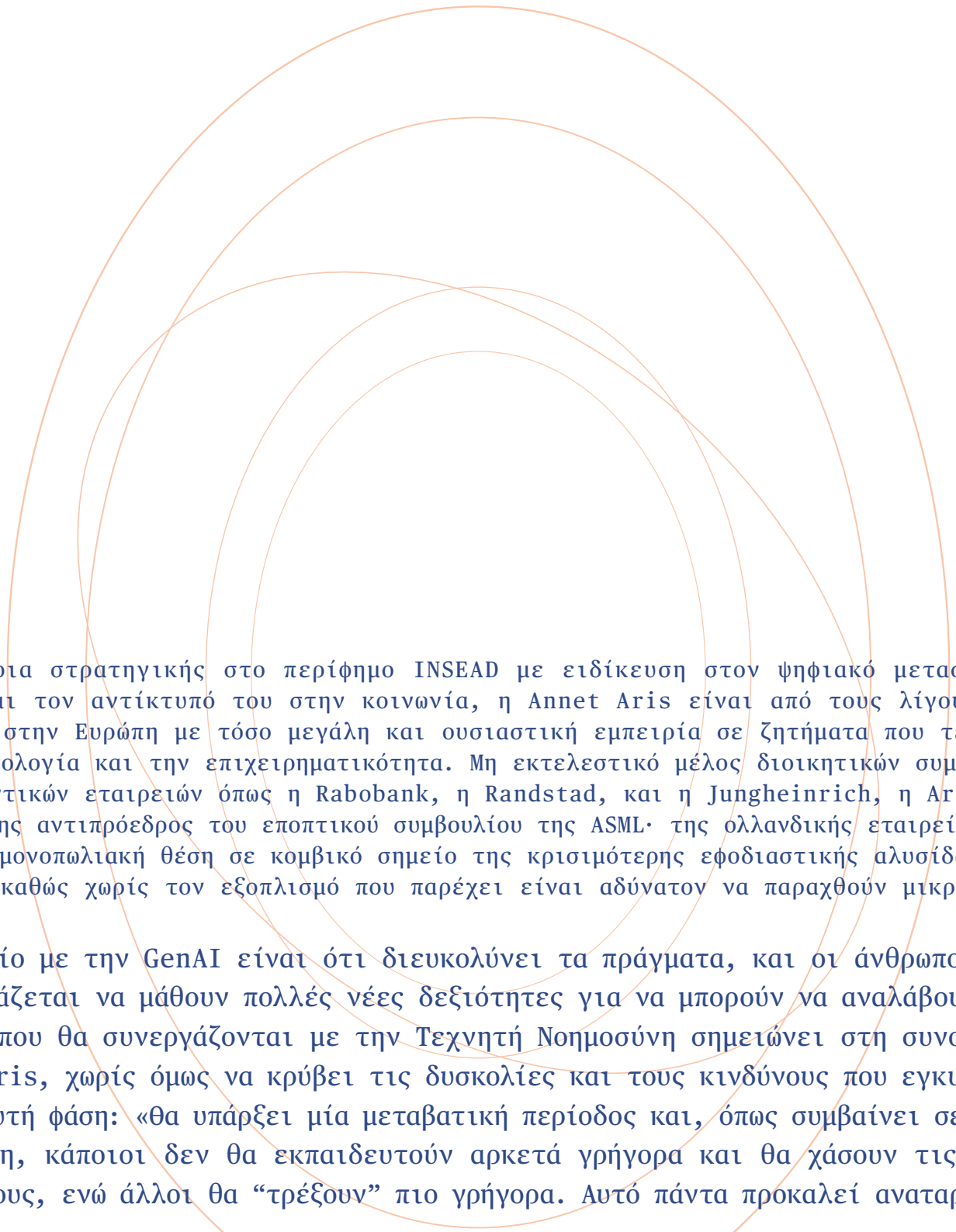
Στην Pharmathen αλληλάζουμε το μέλλον της υγείας, επενδύοντας συνεχώς στην έρευνα και την ανάπτυξη τεχνολογιών αιχμής. Αναπτύσσουμε, παράγουμε και διανέμουμε σύνθετα καινοτόμα φαρμακευτικά σκευάσματα σε περισσότερες από 90 χώρες, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των συνανθρώπων μας σε ολόκληρο τον κόσμο.

ANNETT ARIS :

θα χρειαστούν άλλα τρία με πέντε χρόνια
για να χρησιμοποιηθεί η ΑΙ σε μεγάλη κλίμακα

Καθηγήτρια στρατηγικής στο περίφημο INSEAD με ειδίκευση στον ψηφιακό μετασχηματισμό και τον αντίκτυπό του στην κοινωνία, η Annet Aris είναι από τους λίγους ανθρώπους στην Ευρώπη με τόσο μεγάλη και ουσιαστική εμπειρία σε ζητήματα που τέμνουν την τεχνολογία και την επιχειρηματικότητα. Μη εκτελεστικό μέλος διοικητικών συμβουλίων σημαντικών εταιρειών όπως η Rabobank, η Randstad, και η Jungheinrich, η Aris είναι επίσης αντιπρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου της ASML· της ολλανδικής εταιρείας που κατέχει μονοπωλιακή θέση σε κομβικό σημείο της κρίσιμότερης εφοδιαστικής αλυσίδας του κόσμου, καθώς χωρίς τον εξοπλισμό που παρέχει είναι αδύνατον να παραχθούν μικροτσιπ.

«Το ωραίο με την GenAI είναι ότι διευκολύνει τα πράγματα, και οι άνθρωποι δεν θα χρειάζεται να μάθουν πολλές νέες δεξιότητες για να μπορούν να αναλάβουν μία θέση» όπου θα συνεργάζονται με την Τεχνητή Νοημοσύνη σημειώνει στη συνομιλία μας η Aris, χωρίς όμως να κρύβει τις δυσκολίες και τους κινδύνους που εγκυμονεί η νέα αυτή φάση: «θα υπάρξει μία μεταβατική περίοδος και, όπως συμβαίνει σε κάθε μετάβαση, κάποιιοι δεν θα εκπαιδευτούν αρκετά γρήγορα και θα χάσουν τις δουλειές τους, ενώ άλλοι θα “τρέξουν” πιο γρήγορα. Αυτό πάντα προκαλεί αναταραχή».

Αυτό πάντα προκαλεί αναταραχή. Μακροοικονομικά, καθώς θα αυξηθεί η παραγωγικότητα, θα υπάρχουν περισσότερα χρήματα για επενδύσεις σε νέες δραστηριότητες, και ως εκ τούτου θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Αλλά η αλλαγή δεν θα είναι πάντα εύκολη».

ΜΙΚΡΟΤΣΙΠ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΙ

Πόσο σημαντική είναι η διαρκής βελτίωση των ημιαγωγών; Πόσο διαφορετική θα ήταν η καθημερινότητά μας αν οι δυνατότητες των ημιαγωγών είχαν «παγώσει» στο 2000 ή το 2010; Ποιες δεδομένες «πολυτέλειες» θα ήταν αδύνατες;

Όλοι γνωρίζουν τον νόμο του Μουρ, ότι ο αριθμός των τρανζίστορ ανά τσιπ διπλασιάζεται κάθε 18 μήνες με 2 χρόνια. Και μπορεί αυτό να ακούγεται «αθώο», από τα 2 στα 4, στα 8, στα 16, στα 32... αλλά μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα ο διπλασιασμός γιγαντώνεται, και έχουμε πολύ, πολύ μεγάλους αριθμούς. Πραγματική αύξηση της χωρητικότητας και τεράστια υπολογιστική ισχύ υπάρχει μόνο τα τελευταία πέντε με επτά χρόνια. Η τεχνητή νοημοσύνη υπήρχε ήδη από τη δεκαετία του 1980 και του 1990. Όλοι ασχολήθηκαν και προσπάθησαν να μιμηθούν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο εγκέφαλος, αλλά δεν τα κατάφεραν και σταμάτησαν. Τώρα η τεχνητή νοημοσύνη επιστρέφει δυναμικά, όχι επειδή ανέπτυξαν νέους αλγόριθμους, πολλοί από τους αλγόριθμους υπήρχαν, αλλά επειδή η ταχύτητα των υπολογισμών και ο όγκος των δεδομένων «ξερράγη». Έτσι, ό,τι έχει επιτευχθεί με την τεχνητή νοημοσύνη δεν θα είχε συμβεί αν δεν είχαμε βελτιώσει τα μικροτσιπ με την πάροδο του χρόνου. Δεν θα υπήρχε η GenAI. Η αναζήτηση στο Google, η πλοήγηση με χάρτες, το cloud, όλα αυτά δεν θα υπήρχαν όπως τα έχουμε σήμερα, χωρίς την τεράστια αύξηση της υπολογιστικής ισχύος την τελευταία δεκαετία. Και όλοι φοβούνται ότι ο νόμος του Μουρ θα σταματήσει, αλλά δεν πρόκειται να σταματήσει. Μέσα στην επόμενη δεκαετία θα έχουμε ακόμα αρκετούς διπλασιασμούς, ο τεχνολογικός χάρτης για αυτό ήδη υπάρχει.

Ο διπλασιασμός στις δυνατότητες των μικροτσιπ περνά και στην κατανάλωση ενέργειας; Χρειάζομαστε περισσότερη ενέργεια από ό,τι πριν από δέκα ή δεκαπέντε χρόνια;

Η ποσότητα ενέργειας ανά μονάδα υπο-

λογιστικής ισχύος μειώνεται, όπως και η ενέργεια που καταναλώνεται ανά τσιπ - γίνεται πολλή δουλειά για να μειωθούν οι ενεργειακές ανάγκες τους. Αλλά επειδή ο αριθμός των τσιπ αυξάνεται ραγδαία, θα δούμε μια αύξηση στη συνολική κατανάλωση ενέργειας. Και γι' αυτόν τον λόγο εξετάζονται εναλλακτικές και γίνεται προσπάθεια για κατασκευή data centers πολύ κοντά σε φυσικές πηγές ενέργειας, εκεί όπου υπάρχει πολλή ηλιακή, αιολική, υδροηλεκτρική ενέργεια.

Είπατε ότι η εξέλιξη στη βιομηχανία ημιαγωγών καθόρισε την πρόοδο της τεχνητής νοημοσύνης, αλλά σε τι βαθμό συμβαίνει και το αντίστροφο; Έδωσε η εκρηξη της τεχνητής νοημοσύνης ώθηση στη βιομηχανία ημιαγωγών;

Είναι πάντα δύσκολο να προβλέψει κανείς τη ζήτηση στους ημιαγωγούς. Πριν από πέντε χρόνια, ο κόσμος πίστευε ότι η ζήτηση για τσιπ θα σταθεροποιούνταν, και μετά ήρθαν οι νέες εξελίξεις γύρω από την τεχνητή νοημοσύνη, και η πανδημία COVID, και ξαφνικά η ζήτηση αυξήθηκε. Το ίδιο ισχύει και για τις GPU, όπως βλέπετε με τη Nvidia, κανείς δεν το είχε προβλέψει αυτό, επειδή κανείς δεν περίμενε ότι η γενική τεχνητή νοημοσύνη θα είχε τόσο επιτυχία. Αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό των τεχνολογικών εξελίξεων - συχνά βλέπουμε σημεία καμπίς. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι άνθρωποι μιλούν για όλα αυτά, αλλά τίποτα δεν συμβαίνει πραγματικά και, ξαφνικά, σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, συνδυάζονται μερικοί παράγοντες, και μόνο όταν όλα συνδυάζονται έχουμε ταχύτατη «απογείωση» στη χρήση τους.

Γιατί το ChatGPT ήταν τόσο επιτυχημένο; Είναι πάντα οι ίδιοι τέσσερις παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχημένη υιοθέτηση μιας τεχνολογίας: πρέπει να έχει πραγματικά, απτά οφέλη, όπως να είναι αποτελεσματική στο να γράφει τις απαντήσεις για μας, να είναι εύκολη στη χρήση, προσιτή, και η τέταρτη παράμετρος, που είναι λίγο πιο περίπλοκη, πρέπει όλο το οικοσύστημα γύρω από την τεχνολογία αυτή να «κουμπώνει» - οι προμηθευτές, οι προγραμματιστές, οι τελικοί χρήστες

και οι κανονισμοί. Το ίδιο θα δούμε και με τα γυαλιά εικονικής πραγματικότητας. Μπορεί να τα δούμε να «απογειώνονται» την επόμενη πενταετία. Είναι πολύ δύσκολη η πρόγνωση σημείων καμπίς, αν «βιαστείτε» θα βρεθείτε με επενδύσεις που δεν αξιοποιούνται, αν αργήσετε να προβλέψετε το σημείο καμπίς, κάποιος άλλος μπορεί να σας προλάβει.

ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Κάποιοι εκτιμούν, για παράδειγμα, ότι το Metaverse του Facebook ήρθε κάπως πιο νωρίς;

Έτσι νομίζω, γιατί το Metaverse γέννησε ενδιαφέρον και υποσχέσεις, αλλά δεν συνοδεύτηκε από ανάπτυξη του οικοσυστήματος και τότε είναι που ακολουθεί η μεγάλη απογοήτευση. Με την πάροδο του χρόνου το προϊόν γίνεται καλύτερο, οι προσδοκίες πιο ρεαλιστικές. Το Metaverse θα έρθει, αλλά όχι ίσως με τον τρόπο που το οραματίστηκε ο Μαρκ Ζάκερμπεργκ. Οι εταιρείες ήδη πειραματίζονται με αυτό και, σε συνδυασμό με τη δημιουργική τεχνητή νοημοσύνη και την αυξημένη υπολογιστική ισχύ, σε μερικά χρόνια θα κάνουμε πολύ περισσότερα σε εικονικό χώρο.

Ποιες είναι οι σκέψεις σας για την απόφαση της Meta να στραφεί στο open source για την τεχνολογία AI;

Από τη μία πλευρά, νομίζω ότι είναι πολύ σημαντικό να δώσουμε την ευκαιρία σε όλα τα είδη των μικρότερων επιχειρήσεων να δημιουργήσουν επιχειρηματικά μοντέλα και να αναπτύξουν εφαρμογές. Ταυτόχρονα, υπάρχει κίνδυνος, γι' αυτό πιστεύω και είμαι περήφανη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που έκανε ένα βήμα μπροστά με τους κανόνες για την τεχνητή νοημοσύνη. Δεν είναι τέλειοι, αλλά πραγματικά θέτουν σε εφαρμογή τρόπους για τη ρύθμισή της. Το πρόβλημα είναι ότι αυτοί οι κανόνες αφορούν την Ευρώπη, ενώ ταυτόχρονα τα πράγματα εξελίσσονται στην Ασία και άλλα μέρη του πλανήτη. Έτσι, νομίζω ότι ο ανοιχτός κώδικας θα πρέπει να συνοδεύεται από περιοριστικούς όρους, αλλά είναι απαραίτητος, διότι διαφορετικά η παρα-

γωγική τεχνητή νοημοσύνη θα οδηγήσει μόνο σε περαιτέρω συγκέντρωση ισχύος.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τώρα που η τεχνητή νοημοσύνη ενσωματώνεται σταδιακά σε κάθε πτυχή της ψηφιακής ζωής, τίθεται ζήτημα εξοπλιστικού ανταγωνισμού με τα μικροτσιπ, όπως για δεκαετίες συνέβαινε με τα αμυντικά συστήματα; Αν, για παράδειγμα, δύο εταιρείες χρησιμοποιούν το ίδιο σύστημα τεχνητής νοημοσύνης, έχει πλεονέκτημα η εταιρεία με τα καλύτερα μικροτσιπ;

Θα υπάρξει σαφής αύξηση της ζήτησης για μικροτσιπ. Η McKinsey (αμερικανική εταιρεία παροχής συμβουλών στρατηγικής και διαχείρισης) έκανε μια ανάλυση προβλέποντας έως και 30% μεγαλύτερη αύξηση λόγω της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης. Ωστόσο, ως προς τον τύπο των τσιπ, μόνο για συγκεκριμένες εφαρμογές χρειάζονται τα πολύ ισχυρά και τα πιο καινούργια τσιπ. Μεγάλη ανάπτυξη θα έχουν τα δοκιμασμένα τσιπ. Μια εταιρεία μπορεί να παρακάμψει, εν μέρει, το πρόβλημα της μη πρόσβασης στα μικρότερα τσιπ, θα είναι λίγο πιο ακριβό, αλλά θα έχει και πάλι μεγάλη υπολογιστική ταχύτητα με τα μεγαλύτερα, απλά τσιπ.

Πώς η κινεζική πολιορκία της Ταϊβάν και η προσπάθεια των ΗΠΑ να περιχαρακώσουν τις εξαγωγές των δικών τους τεχνολογικών προϊόντων επηρεάζουν την αγορά, αλλά και γεωστρατηγικά τις εξελίξεις;

Η συνέπεια θα είναι να μειωθεί η ταχύτητα της ανάπτυξης, και επιτρέψτε μου να εξηγήσω το γιατί. Στον κόσμο των ημιαγωγών, η αλυσίδα των διαφορετικών προμηθευτών που συμμετέχουν στη δημιουργία ενός τσιπ είναι πολύ λεπτή, με συχνά μόνο έναν ή δύο παίκτες ανά στάδιο παραγωγής. Έτσι, δεν υπάρχει πολύς ανταγωνισμός. Για παράδειγμα, οι φακοί που χρησιμοποιεί η ASML στις μηχανές παρέχονται από την Carl Zeiss, που είναι η μόνη στον κόσμο που μπορεί να τους κατασκευάσει. Για να σημειωθεί πρόοδος, πρέπει να επενδυθεί προκαταβολικά ένα τεράστιο ποσό χρημάτων στην έρευνα και την ανάπτυξη, και αυτό είναι εφικτό μόνο όταν υπάρχει η βεβαιότητα πως αργότερα θα μπορεί κανείς να πουλήσει σε καλές τιμές. Δεν πρόκειται για μια αλυσίδα όπως αυτή της αυτοκινητοβιομηχανίας, οι προμηθευτές και οι πελάτες συνεργάζονται πολύ στενά, και σε περίπτωση που κάποιος επιχειρούσε να αντιγράψει την αλυ-

σίδα, σε κάποιο άλλο μέρος του κόσμου, τότε η απόδοση της επένδυσης θα έπεφτε στο μισό και θα ήταν πολύ πιο δύσκολο να διατηρηθεί ο ίδιος ρυθμός στις επενδύσεις. Μακροσκοπικά η καινοτομία θα επιβραδυνθεί.

Γιατί είναι τόσο σημαντική η Ταϊβάν;

Επειδή εκεί επένδυσαν από πολύ νωρίς τεράστια κεφάλαια στις παραγωγικές δυνατότητες. Και όταν οι περισσότεροι κατασκευαστές τσιπ αποφάσισαν να μην παράγουν, αλλά μόνο να σχεδιάζουν τσιπ, ανέθεσαν ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής τους στην TSMC ή τη Samsung. Εταιρείες όπως η Intel κατασκεύαζαν τα δικά τους τσιπ, και στη συνέχεια μείωσαν την παραγωγή και την ανέθεσαν σε εξωτερικούς συνεργάτες (τώρα επανεκκινούν τη διαδικασία). Έτσι, με την πάροδο του χρόνου, η TSMC επένδυσε τόσα πολλά και έμαθε πάρα πολλά - είναι τόσο περίπλοκο να παράγεις μικροτσιπ, έχει προχωρήσει πολύ στην καμπύλη μάθησης. Μαζί με τη Samsung και μερικούς άλλους μικρότερους «παίκτες», ήταν οι μόνοι που το έκαναν σε πολύ μεγάλη κλίμακα.

Τώρα που η ζήτηση των ημιαγωγών αυξάνεται, υπάρχει περίπτωση νέοι παίκτες να πάρουν αυτό το δύσκολο, αρχικό ρίσκο και να διεκδικήσουν ένα κομμάτι της αγοράς, ακόμη και αν πρέπει να περιμένουν δέκα χρόνια;

Ναι, δείτε πόσα εργοστάσια χτίζονται με δισεκατομμύρια από κρατικές ενισχύσεις. Χρειάζεται χρόνος για να χτιστούν αυτά τα εργοστάσια, αλλά αν εξετάσουμε την παραγωγική ικανότητα που δρομολογείται στις ΗΠΑ, στη Γερμανία και σε άλλες χώρες... Και η Κίνα αυξάνει την παραγωγική της ικανότητα. Πιστεύω ότι η βιομηχανία θα καλύψει το κενό.

Φοβούνται και σε τι βαθμό οι εταιρείες τα φαινόμενα βιομηχανικής κατασκοπείας;

Και ναι και όχι. Πάντα θα υπάρχει κατασκοπεία και τώρα που οι γεωπολιτικές εντάσεις αυξάνονται, τα κίνητρα πληθαίνουν. Αλλά ταυτόχρονα, ακόμα και αν οι παράγοντες που κατασκοπεύουν διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις, είναι τόσο περίπλοκο να κατασκευάσουν τα πιο προηγμένα τσιπ - υπάρχουν τόσο πολλά μοναδικά εξαρτήματα, τα οποία παράγονται από άλλους μοναδικούς προμηθευτές... Και στη συνέχεια θα έπρεπε να ξέρουν πώς να τα συναρμολογήσουν. Ακόμα και αν κανείς είχε ολόκληρη τη «συνταγή», δεν θα μπορούσε να τα κατασκευάσει.

Ο, ΤΙ ΕΧΕΙ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΧΕ ΣΥΜΒΕΙ ΑΝ ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙ ΤΑ ΜΙΚΡΟΤΣΙΠ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΔΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. ΔΕΝ ΘΑ ΥΠΗΡΧΕ Η ΓΕΝΑΙ. Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ GOOGLE, Η ΠΛΟΗΓΗΣΗ ΜΕ ΧΑΡΤΕΣ, ΤΟ CLOUD, ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΔΕΝ ΘΑ ΥΠΗΡΧΑΝ ΟΠΩΣ ΤΑ ΕΧΟΥΜΕ ΣΗΜΕΡΑ, ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΦΕΡΕΙ Η ΑΙ

Σε ποιους τομείς περιμένετε τις μεγαλύτερες αλλαγές εξαιτίας της ΑΙ μέσα στην επόμενη πενταετία;

Οι εταιρείες πειραματίζονται με την παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη, αλλά είναι ακόμα πολύ νωρίς, οπότε φοβούνται να την αναπτύξουν σε μεγάλη κλίμακα, επειδή δεν είναι ακόμα αξιόπιστη τεχνολογία. Δεν ξέρουν αν τα δεδομένα είναι αξιόπιστα, αν οι αλγόριθμοι είναι σωστοί, τέτοια πράγματα. Θα χρειαστούν άλλα τρία με πέντε χρόνια για να χρησιμοποιηθεί αυτή η τεχνολογία σε μεγάλη κλίμακα. Ο πρώτος αντίκτυπος σε εξειδικευμένους τομείς θα είναι η βελτίωση της παραγωγικότητας. Οι άνθρωποι θα μπορούν να προγραμματίζουν πολύ πιο γρήγορα, να συνοψίζουν έγγραφα πολύ πιο γρήγορα, τα τηλεφωνικά κέντρα θα αλλάξουν. Αργότερα εταιρείες θα δημιουργήσουν νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Επίσης πράγματα για τα οποία μιλάμε εδώ και πολύ καιρό ίσως επιταχυνθούν. Στα αυτο-οδηγούμενα αυτοκίνητα, ο συνδυασμός καλύτερης τηλεπικοινωνιακής υποδομής, καλύτερων αισθητήρων και τεχνητής νοημοσύνης μπορεί πραγματικά να τα βοηθήσει να ξεπεράσουν το κρίσιμο σημείο που ακόμα δεν ξεπερνούν.

Βιάζονται ορισμένοι κολοσσοί να λανσάρουν προϊόντα ΑΙ πριν τα δοκιμάσουν επαρκώς, παραβλέποντας κάποιους κινδύνους; Είδαμε το διαβόητο deep fake τηλεφώνημα δήθεν από τον Τζο Μπάιντεν.

Φυσικά. Και θα το κάνουν ιδιαίτερα νεοσύστατες επιχειρήσεις και επιχειρήσεις που προσπαθούν να μεγαλώσουν. Οι Big Tech όπως η Amazon, η Google, η Microsoft, θα είναι πιο προσεκτικές επειδή βρίσκονται υπό ενδελεχή έλεγχο. Αλλά υπάρχουν μικρότερες εταιρείες, που θέλουν απλώς να βγουν γρήγορα στην αγορά, και κακόβουλοι παράγοντες. Οπότε θα κυκλοφορήσουν πολλά πραγματικά επικίνδυνα προϊόντα και γι' αυτό πρέπει να σκεφτούμε τρόπους αντιμετώπισης. Συζητώντας με φοιτητές μου στο INSEAD, κάποιοι είπαν ότι πρέπει να εντείνουμε τους ρυθμιστικούς κανόνες, αλλά άλλοι είπαν ότι είναι πιο σημαντικό να ευαισθητοποιήσουμε τον κόσμο. Θα πρέπει να καταβάλουμε μεγάλη προσπάθεια για να εκπαιδεύσουμε τους ανθρώπους ώστε να ξέρουν ότι σε πέντε χρόνια δεν θα πρέπει να εμπιστεύονται τυφλά τίποτε από όσα βλέπουν ή διαβάζουν, γιατί μπορεί να είναι fake.

Είπατε ότι πολλοί άνθρωποι θα γίνουν πιο παραγωγικοί. Το ΔΝΤ εκτίμησε ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα επηρεάσει περίπου το 40% των θέσεων εργασίας παγκοσμίως. Απειλούμαστε να γίνουμε μάρτυρες ενός δαρβινικού τοπίου, όπου πολλοί εργαζόμενοι απλά θα χάνουν τη δουλειά τους χωρίς να μετεκπαιδεύονται;

Το McKinsey Global Institute είχε κάνει μια πραγματικά ενδιαφέρουσα έρευνα, στην οποία δεν εξέτασε μόνο τις θέσεις εργασίας, αλλά και τις επιμέρους δραστηριότητες ανά θέση, για να εντοπίσει σε ποιο βαθμό θα υπάρξει αντικατάσταση. Και διαπίστωσαν π.χ. ότι σε κάποιες θέσεις η ΑΙ μπορούσε να αναλάβει το 20% μιας εργασίας, σε άλλες το 50%. Το ωραίο με την GenAI είναι ότι διευκολύνει τα πράγματα, και οι άνθρωποι δεν θα χρειάζεται να μάθουν πολλές νέες δεξιότητες για να μπορούν να αναλάβουν μία θέση. Θα υπάρξει μία μεταβατική περίοδος και, όπως συμβαίνει σε κάθε μετάβαση, κάποιοι δεν θα εκπαιδευτούν αρκετά γρήγορα και θα χάσουν τις δουλειές τους, ενώ άλλοι θα τρέξουν πιο γρήγορα. Αυτό πάντα προκαλεί αναταραχή. Μακροοικονομικά, καθώς θα αυξηθεί η παραγωγικότητα, θα υπάρχουν περισσότερα χρήματα για επενδύσεις σε νέες δραστηριότητες, και ως εκ τούτου θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Αλλά η αλλαγή δεν θα είναι πάντα εύκολη. Από την τεχνητή νοημοσύνη δεν επηρεάζονται τόσο οι εργαζόμενοι στις κατασκευές ή οι κομμωτές, αλλά οι πιο μορφωμένοι, τα «λευκά κολάρα». Γι' αυτούς είναι πιο εύκολο να σκεφτούν νέα πράγματα να κάνουν.

Αν ήσασταν 18 ετών τώρα, αλλά είχατε όλη την εμπειρία που έχετε τώρα, σε ποιον τομέα θα επιλέγατε να σταδιοδρομήσετε;

Αυτή είναι μια καλή ερώτηση. Έχω διατελέσει σύμβουλος για μεγάλο χρονικό διάστημα και πιστεύω ότι αυτό θα ήταν ακόμα ελκυστικό, επειδή θα εξαφανιζόταν ένα μεγάλο μέρος των «βαρετών εργασιών» και θα υπήρχε ενδιαφέρον για τις αλλαγές στη διοίκηση, οπότε...ναι, ίσως να γινόμουν σύμβουλος, που ήταν η καριέρα μου προτού γίνω καθηγήτρια και μέλος ΔΣ.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ CHATGPT ΗΤΑΝ ΤΟΣΟ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟ; ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ: ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ΑΠΤΑ ΟΦΕΛΗ, ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΗ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ, ΠΡΟΣΙΤΗ, ΚΑΙ Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΟ ΠΙΟ ΠΕΡΙΠΛΟΚΗ, ΠΡΕΠΕΙ ΟΛΟ ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΑΥΤΗ ΝΑ «ΚΟΥΜΠΩΝΕΙ» – ΟΙ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΣ, ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΕΣ, ΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ. ΤΟ ΙΔΙΟ ΘΑ ΔΟΥΜΕ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑ ΓΥΑΛΙΑ ΕΙΚΟΝΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΗΣ «ΠΑΡΑΞΕΝΗΣ ΜΑΓΕΙΑΣ» ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ

Πληροφοριακή υπερφόρτωση, δημιουργία συνθηκών συλλογικής τυφλότητας, πρόταξη της ανωνυμίας και της ανευθυνότητας, κυριαρχία των συναισθημάτων. Η σκοτεινή όψη της επίδρασης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην ανθρώπινη επικοινωνία, την ανάπτυξη των συναισθημάτων και των κοινωνικών σχέσεων του μετανεωτερικού ατόμου και πώς να την αντιμετωπίσουμε.

Το τεύχος Φεβρουαρίου 2024 του περιοδικού *Economist* είχε ως κύριο θέμα τα «social media». Στο κεντρικό του άρθρο αναφέρεται ότι, εξ αρχής, η «παράξενη μαγεία» των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) ήταν να συνδυάζουν τις προσωπικές αλληλεπιδράσεις με τη μαζική επικοινωνία. Τώρα, όμως, αυτό το αμάλγαμα χωρίζεται στα δύο. Από τη μία πλευρά, οι «ενημερώσεις κατάστασης» (status updates) από τους διαδικτυακούς φίλους έχουν δώσει τη θέση τους σε βίντεο από αγνώστους, τα οποία μοιάζουν με «υπερκινητική τηλεόραση». Από την άλλη, οι δημόσιες αναρτήσεις μεταναστεύουν όλο και περισσότερο σε κλειστές ομάδες, προσομοιάζοντας λίγο πολύ σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (το γνωστό μας email). Αυτό που ο Μαρκ Ζάκερμπεργκ, ιδιοκτήτης του διαδικτυακού κολοσού Meta, αποκαλεί «ψηφιακή πλατεία της πόλης» (μια έκφραση που έχει χρησιμοποιήσει και ο Ίλον Μασκ για το X, πρώην Twitter) ξαναχτίζεται και δημιουργεί προβλήματα στις επιγραμμικές (online) κοινότητες επικοινωνίας. Υπό το φως των παραπάνω εξελίξεων, ας δούμε τις διαδικτυακές επιδράσεις αφενός στην επικοινωνία και τα συναισθήματα και, αφετέρου, στο μετανεωτερικό άτομο και τις κοινωνικές σχέσεις.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΤΥΦΛΟΤΗΤΑΣ ;

Η «ψηφιακή τριάδα» που διαρκώς τροφοδοτεί το Διαδίκτυο (δεδομένα, αλγόριθμοι, πλατφόρμες) και οι σύγχρονες τεχνολογίες «εκτεταμένης πραγματικότητας» (δυναμική, επαυξημένη, εμπυθιστική πραγματικότητα) καθιστούν αβέβαιη την αντίληψη που έχουμε για την πραγματικότητα. Αυτό συμβαίνει κυρίως για δύο λόγους: Πρώτον, τα γεγονότα και οι πληροφορίες «κατασκευάζονται» από τα ψηφιακά μέσα και είναι εν πολλοίς προϊόντα αλγοριθμικών επιλογών (που θα μπορούσαν να είναι και διαφορετικές). Δεύτερον, τα άτομα σήμερα συμμετέχουν στην online επικοινωνία όλο και περισσότερο μέσα από ερμητικά κλειστούς ψηφιακούς χώρους, τους λεγόμενους «θαλάμους αντήχησης», που αφορούν σε ομάδες ομοφρόνων στις οποίες κατακερματίζεται ο Κοινωνικός Ιστός (Social Web).

Σε σημαντικό βαθμό, η χρήση του Διαδικτύου συνδέεται με τις εντεινόμενες «αόρατες» διαδικασίες του λογισμικού, των αλγορίθμων και άλλων αυτοματοποιημένων συστημάτων που χρησιμοποιούνται για την επιλογή πληροφορίας και τη λήψη αποφάσεων για κάθε πτυχή της ζωής των ψηφιακών χρηστών-πολιτών. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα των Pew Research Center και Elon University, το 56% των ειδικών υποστηρίζουν ότι έως το 2035 οι «πανταχού παρούσες» έξυπνες μηχανές, τα bots και τα αυτοματοποιημένα συστήματα «δεν θα έχουν σχεδιαστεί για να επιτρέπουν στους ανθρώπους να ελέγχουν εύκολα τις περισσότερες τεχνολογικά υποβοηθούμενες αποφάσεις».

Ειδικότερα, οι «προηγμένοι» και «έξυπνοι» αλγόριθμοι, πλέον, μας οδηγούν σιωπηρά στο να οικοδομούμε «ιδιωτικούς κόσμους» εντός των ΜΚΔ, δημιουργώντας έτσι συνθήκες συλλογικής τυφλότητας (αντί συλλογικής ευφυΐας) και οξύνοντας διακρίσεις και ανισότητες, όπως εξηγεί η Αμερικανίδα μαθηματικός και συγγραφέας Κάθι Ο'Νιλ στο βιβλίο της Όπλα μαθηματικής καταστροφής.

Σε αυτό το πλαίσιο, όπως έχει αποδειχθεί από μια σειρά εμπειρικών διαδικτυακών ερευνών, οι άνθρωποι τείνουν να εκτίθενται μόνο στις πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις προκαταλήψεις και μεροληψίες τους. Πιο συγκεκριμένα, στα ΜΚΔ δημιουργούνται θερμοκήπια επιθετικής αποξένωσης από τον κόσμο, όπου εξαφανίζεται η αίσθηση κοινής αλήθειας και θρυμματίζεται ο κοινός ορίζοντας. Ως αποτέλεσμα, τείνουμε να ζούμε σε κόσμους «κλειστούς» και «αυτοαναφορικούς», παρά την ύπαρξη ενός αυξανόμενου πλουραλισμού πηγών ειδησεογραφίας και ενημέρωσης.

Στη σημερινή εποχή της διαδικτυακής επικοινωνίας, σημασία για τον ψηφιακό χρήστη τείνει να έχει μόνο το εάν η πληροφορία ταιριάζει στη δική του αφήγηση. Έτσι, στις κοινωνίες μας συρρικνώνεται υπερβολικά ο χώρος του αληθινού πλουραλισμού, δηλαδή της αντιφατικής σύγκρουσης με πραγματικότητες αποδεκτές από όλες τις πλευρές. Κατά το μάλλον ή ήττον, δεν υπάρχει δυνατότητα ελέγχου της πραγματικότητας που κατασκευάζεται από τα ΜΚΔ, διότι οι πληροφορίες που λαμβάνουμε από αυτά δεν παρέχουν συγκείμενα, κοινωνικοϊστορικά συμφραζόμενα, όπως το θέτει ο Νιλ Πόστμαν. Μόνον με ελεύθερους συνειρμούς και ανάλογα με την προηγούμενη (διαμορφωμένη) γνώση που έχει ο καθένας για τα πράγματα θα ήταν σε θέση να δει ένα πλαίσιο και να προβεί σε συσχετισμούς.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΥΠΕΡΦΟΡΤΩΣΗ, ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ, ΑΝΩΝΥΜΙΑ

Επίσης, όπως περιγράφει η Γαλλίδα φιλόσοφος Μιριάμ Ρεβό ντ' Αλλόν, η δυνατότητα αντίληψης, αξιακής πρόσληψης και κριτικής αποτίμησης του πραγματικού κόσμου, όσο και ατομικής περισυλλογής, περιστελλεται σε σημαντικό βαθμό από το πνεύμα της εποχής, αλλά και από την έλλειψη παιδείας και την υπερφόρτωση με πληροφορίες (με περιορισμένους χρονικούς και γνωστικούς πόρους επεξεργασίας τους). Αυτή η πληροφοριακή υπερφόρτωση μειώνει τον αυτοέλεγχο, οπότε ο καθένας μπορεί να είναι ευάλωτος σε υποδείξεις και άρα χειραγωγήσιμος.

Επομένως, η επικοινωνία στα διαδικτυακά μέσα δεν βοηθάει ούτε τον διαφωτισμό ούτε τη λογική εξήγηση και κατανόηση σχετικά με τα συμβάντα που διαδραματίζονται. Άλλωστε σήμερα η επικοινωνία εκτυλίσσεται κυρίως μέσω των συναισθημάτων. Σύμφωνα με την κοινωνιολόγο των συναισθημάτων Ίβα Ιλούζ, ο δημόσιος χώρος δεν είναι πλέον ένας τόπος ορθολογικής συζήτησης και διαβούλευσης, ενώ οι σύγχρονες πολιτικές επιδιώκουν τη διάχυση και χειραγωγή των συγκινήσεων. Στα ΜΚΔ και τις κλιμακωτές ροές των πληροφοριών, ο ατομικός θυμός γίνεται συλλογικός και αποτελεί ένα δομικό φαινόμενο μακράς κλίμακας.

Για τον λόγο αυτό, στις μέρες μας, η απόσταση και η ανωνυμία στο Διαδίκτυο καταργούν τις αναστολές, τη μετριοπάθεια και την αυτοσυγκράτηση, συμβάλλοντας στην άνθηση και εξάπλωση των κάθε είδους «haters» (φορέων μίσους), που δεν βιώνουν

*Ο Χαράλαμπος Τσέκερης είναι κύριος ερευνητής ΕΚΚΕ, προεδρεύων της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνοηθικής.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ «ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ» ΑΠΟ ΤΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΕΝ ΠΟΛΛΟΙΣ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΛΓΟΡΙΘΜΙΚΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ (ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ). ΕΞΑΛΛΟΥ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΣΗΜΕΡΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ONLINE ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΡΜΗΤΙΚΑ ΚΛΕΙΣΤΟΥΣ ΨΗΦΙΑΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΜΕΝΟΥΣ «ΘΑΛΑΜΟΥΣ ΑΝΤΗΧΗΣΗΣ», ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ ΟΜΟΦΡΟΝΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΖΕΤΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ (SOCIAL WEB). ΟΙ «ΠΡΟΗΓΜΕΝΟΙ» ΚΑΙ «ΕΞΥΠΝΟΙ» ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΙ, ΠΛΕΟΝ, ΜΑΣ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΙΩΠΗΡΑ ΣΤΟ ΝΑ ΟΙΚΟΔΟΜΟΥΜΕ «ΙΔΙΩΤΙΚΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ» ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΜΚΔ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΕΤΣΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΤΥΦΛΟΤΗΤΑΣ (ΑΝΤΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΕΥΦΥΪΑΣ).

άμεσα τις συνέπειες του μίσους τους και γίνονται τόσο πιο επιθετικοί, όσο πιο ανώνυμοι μένουν. Το μίσος είναι μεταδοτικό, οι μετριοπαθείς χρήστες εύκολα μετατρέπονται σε αλληλοτροφοδοτούμενους τοξικούς χρήστες, πράγμα το οποίο δηλητηριάζει τον δημόσιο λόγο και πολιτικά έχει μοιραίες συνέπειες.

Η ΡΟΥΦΗΧΤΡΑ ΤΟΥ ΝΑΡΚΙΣΣΙΣΜΟΥ

Στις συνθήκες που διαμορφώνουν η σύγχρονη κοινωνία των δικτύων και η εκθετική αύξηση της πολυπλοκότητας, παρατηρείται ένας ριζικός κατακερματισμός των προτύπων οργάνωσης σε όλα τα πεδία ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο κατακερματισμός αυτός, σε συνδυασμό με τη συρρίκνωση του χρόνου σε ένα «διευρυμένο παρόν» (κατά τον Γερμανό φιλόσοφο Χανς Ούλριχ Γκούμπρεχτ) και την αντικατάσταση της λογικής των «παραδοσιακών» μαζικών μέσων επικοινωνίας από τη νέα προφορικότητα των ΜΚΔ, καθιστά αδύνατη την αναστοχαστική παρατήρηση του ατόμου και, σε μακρο-επίπεδο, την αυτο-παρατήρηση και αυτο-αμφισβήτηση της κοινωνίας, όπως το θέτει ο Κορνήλιος Καστοριάδης. Ο σημερινός «μετανεωτερικός» άνθρωπος δυσκολεύεται να γνωρίσει τον εαυτό του και τον άλλον. Τούτο οδηγεί σε αδυναμία παραγωγής ζωογόνου και ζωοποιού νοήματος και καθιστά ανέφικτη την επιδίωξη της ευτυχίας.

Σε ατομικό επίπεδο, αυτή η αδυναμία ενισχύεται από το εγγενές φαινόμενο της -μέσω των αλγορίθμων της τεχνητής νοημοσύνης- προσωποποίησης της δημόσιας επικοινωνίας, απαλλαγμένης από ιστορικούς προσδιορισμούς και μακροπρόθεσμες μελλοντικές στοχεύσεις. Η νεωτερική διαδικασία της αυτοπαρατήρησης του ατόμου μέσω των άλλων (ή στον «καθρέφτη» των άλλων), στον βαθμό που πλέον δεν υπάρχουν οι απέναντι «άλλοι», αντικαθίσταται από τον αυτοκαθρεπτισμό μιας «ταυτότητας» η οποία βιώνει τον εαυτό της αποκομμένη από τον καθημερινό κόσμο των εμπειριών (Lebenswelt) και γίνεται ναρκισσιστικά αυτο-αναφορική.

Αυτή η εσωτερική ανάγκη του ατόμου για άμεση βίωση της ταυτότητάς του ικανοποιείται με τον ριζικό μετασχηματισμό των μέσων επικοινωνίας, τα οποία δεν καθιστούν δυνατή την αντιπαράθεση με την «αλλαγή» του πραγματικού κόσμου, αλλά καλλιεργούν την «αυθεντικότητα» του ίδιου του εαυτού. Για την εξέλιξη των μέσων σε μηχανισμούς πνιγμένους σε διαφημίσεις και πειθαναγκαστικά μηνύματα, που ωθούν το κοινό σε μια ρουφήχτρα ναρκισσισμού, παρέλκυσης και σύγχυσης, ήδη μας είχε προειδοποιήσει ο σπουδαίος φιλόσοφος της επικοινωνίας Μάρσαλ Μακλούαν, πολύ νωρίτερα από την επινόηση του Διαδικτύου και του Παγκόσμιου Ιστού, στο έργο του *The Mechanical Bride: Folklore of Industrial Man* (1951).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΣΤΡΑΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Επιπλέον, στη μετανεωτερική συνθήκη των πολύπλοκων ψηφιακών δικτύων, γίνονται απροσπέλαστοι όχι μόνον οι κώδικες αλήθειας (συχνά προς χάριν των παραποιημένων ειδήσεων), αλλά και οι απρόσωποι καταναγκασμοί και οι σιωπηροί κανόνες σύμφωνα με τους οποίους λειτουργεί η δημοκρατική κοινωνία. Με άλλα λόγια, εκλείπει ο στοχασμός για τις θεμελιώδεις αλλαγές της κοινωνίας και της γνωσιακής της βάσης, όσο και για τα όρια που τίθενται σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον «πολυκρίσης». Σε αυτά τα συμφραζόμενα, οι νέες κοινωνικές σχέσεις καθίστανται το προσωρινό και ρευστοποιημένο (κατά τον Ζίγκμουντ Μπούμαν) αποτέλεσμα της κατασκευής δυνατοτήτων αποκομμένων από μια κοινή πραγματικότητα με μακρόχρονα δοκιμασμένους κανόνες ιστορικής καθημερινής πρακτικής. Ίσως πρόκειται για ό,τι ο Χανς Ούλριχ Γκούμπρεχτ εύστοχα αποκαλεί «προσκόλληση στις επιδράσεις της παρουσίας» (Fixierung auf Präsenzeffekte).

Αυτή η αποξένωση των ταυτόχρονα δικτυωμένων και ατομοποιημένων πολιτών από τη δική τους κοινωνία, που εκφράζεται με την πολιτική δυσανεξία και αποστασιοποίηση, ενισχύεται και από τις εγγενείς τάσεις των μέσων επικοινωνίας που, σε γενικές γραμμές, φαίνεται πως δεν προσπαθούν να εξερευνηούν/επεξεργάζονται εις βάθος θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος και να συμβάλλουν στον ενημερωμένο συλλογικό σχηματισμό γνώμης. Αντίθετα, απευθύνονται άμεσα στον αναγνώστη/θεατή και την ταυτότητά του με την τοξική δραματοποίηση του άγνωστου και αβέβαιου. Το βλέπουμε καθημερινά στις οθόνες του υπολογιστή, της ταμπλέτας, του κινητού και της τηλεόρασης.

Μπροστά σε αυτές τις καταγινιστικές εξελίξεις, το μεγάλο στοίχημα είναι να γίνει μια ουσιαστική επανάσταση στην εκπαίδευση, με το βλέμμα στραμμένο στο μακροπρόθεσμο μέλλον. Η χώρα μας σε αυτό το πεδίο μπορεί να φωτίσει τον δρόμο, πιάνοντας τον μίτο από την αριστοτελική φιλοσοφία και αρθρώνοντας τον δικό της λόγο για την τεχνοθητική (ή ψηφιακή ηθική) και συμβάλλοντας στη διάπλαση του ενάρετου και ενεργού παγκόσμιου ψηφιακού πολίτη. Έχουμε χάσει τις προηγούμενες τεχνολογικές επαναστάσεις. Σήμερα όμως μπορούμε να παίξουμε έναν καταλυτικό ρόλο στην υπό διαμόρφωση νέα εποχή.

Είμαστε κομμάτι κάθε οικογένειας.
Σε όποιο σημείο της Ελλάδας κι αν βρίσκεται.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- **Δίκτυο 391**
 - 351 Λιανικές
 - 15 GRAND Μασούτης
 - 1 πράσινο κατάστημα
 - 23 καταστήματα Cash & Carry
 - 1 dark store
- **Logistics Center**
 - με δυνατότητα άριστης εξυπηρέτησης όλου του δικτύου
 - 62.000 τ.μ. εγκαταστάσεις / 145.000 τ.μ. οικόπεδο
- **E-shop**
Ψηφιακό εμπορικό κέντρο
Εξυπηρέτηση σε 50 πόλεις
- **10.000+** εργαζόμενοι

ΕΡΕΥΝΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

- Καινοτόμα έργα τεχνολογίας
- Έργα βιώσιμης ανάπτυξης
- **130** βραβεύσεις και διακρίσεις
- Πάνω από **18** πιστοποιήσεις
- Συμμετοχή σε μεγάλα ερευνητικά προγράμματα
- Συνέργειες

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

- Οργανική ανάπτυξη
 - Τεχνολογία
 - Υποδομές
 - Επενδύσεις 5ετίας άνω των
- 127.000.000€**

ΨΗΛΑΦΩΝΤΑΣ
ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ
ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

(ΣΕΛ. 82-101)

Ο ΚΙΝΕΖΙΚΟΣ «ΔΡΑΚΟΣ»
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΡΥΠΑΙΝΟΝΤΕΣ

ΕΒΤΕΣΑΜ ΑΛ-ΚΕΤΒΙ :

Η αρχιτεκτονική ασφάλειας της Μέσης Ανατολής
βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή

ΣΥΝΕΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΑΝΤΩΝΗ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΤΣΑΛΑΚΟ

Ιδρύτρια και πρόεδρος του Emirates Policy Center με έδρα το Αμπού Ντάμπι, της πιο επιδραστικής δεξαμενής σκέψης αυτή τη στιγμή στη Μέση Ανατολή, η Δρ. Ebtasam Al-Ketbi παρακολουθεί, αναλύει και διατυπώνει προτάσεις στρατηγικής για τις παγκόσμιες και τις περιφερειακές εξελίξεις για πάνω από δύο δεκαετίες. Είναι, άλλωστε, η πρώτη γυναίκα που ηγείται ενός think tank στον αραβικό κόσμο, ενώ το 2018 το περιοδικό *Arabian Business* την συμπεριέλαβε στις 50 πιο επιδραστικές γυναίκες του αραβικού κόσμου.

Η ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Όταν συζητάμε για τα παγκόσμια γεωστρατηγικά ζητήματα που αφορούν την Εγγύς Ανατολή, συνήθως υιοθετούμε μια δυτική (ή μια «μη δυτική») οπτική. Σήμερα, πώς φαίνεται ο κόσμος από τη σκοπιά της ευρύτερης Μέσης Ανατολής;

Η στρατηγική γεωπολιτική θέση της Μέσης Ανατολής και ο ποικιλόμορφος κοινωνικοπολιτικός ιστός της προσφέρουν ένα πλεονεκτικό σημείο θέασης των παγκόσμιων υποθέσεων. Διάφοροι παράγοντες, όπως η ιστορική κληρονομιά, οι σύγχρονες προκλήσεις και οι φιλοδοξίες για το μέλλον, διαμορφώνουν αυτή την προοπτική. Από τη Μέση Ανατολή, ο κόσμος εμφανίζεται ως ένα περίπλοκο και διασυνδεδεμένο μέρος, όπου οι ιστορικοί δεσμοί συνδέουν χώρες, οι προκλήσεις προσφέρουν ευκαιρίες για συνεργασία, και η επιδίωξη ενός σταθερού, ευημερούντος μέλλοντος ωθεί τις διεθνείς δεσμεύσεις. Όλοι μοιάζουν να κατανοούν σε βάθος ότι, ενώ η περιοχή διαθέτει μια μοναδική προοπτική, η μοίρα της είναι συνυφασμένη με τις παγκόσμιες προκλήσεις, τα παγκόσμια ζητήματα και τις παγκόσμιες τάσεις. Έτσι, ο διάλογος, ο αμοιβαίος σεβασμός και η συνεργασία είναι βασικές αρχές που καθοδηγούν την εμπλοκή της με τον υπόλοιπο κόσμο.

Πρόσφατα η ΕΕ δοκίμασε μια νέα στρατηγική προσέγγιση για την Αίγυπτο, προσφέροντας ένα πακέτο βοήθειας 7,4 δισ. ευρώ (για πάνω από 3 χρόνια). Σχεδόν ταυτόχρονα, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιρά-

τα (ΗΑΕ) ξεκινούν ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα με την Αίγυπτο ύψους περίπου 35 δισ. δολαρίων. Είναι μωπικό να θεωρεί κανείς ότι η επιρροή στη Μέση Ανατολή βασίζεται κυρίως στην οικονομική ισχύ; Αν όχι, ποια είναι η βάση της; Θα μπορούσε να είναι θρησκεία;

Οι σημαντικές οικονομικές δεσμεύσεις που ανέλαβαν η ΕΕ και τα ΗΑΕ για την ενίσχυση της ανάπτυξης της Αιγύπτου υπογραμμίζουν τη στρατηγική σημασία της χώρας στην περιοχή, αλλά και γενικότερα. Αυτές οι επενδύσεις αντικατοπτρίζουν την αναγνώριση του κομβικού ρόλου που διαδραματίζει η Αίγυπτος σε μια σειρά από ζητήματα, από την οικονομική σταθερότητα και τη μετανάστευση, μέχρι την ασφάλεια και την ενέργεια. Ωστόσο, το να θεωρεί κανείς ότι η επιρροή στη Μέση Ανατολή έγκειται κυρίως στην οικονομική δύναμη θα ήταν μια υπεραπλουστεύση. Εκτείνεται πολύ πέρα από αυτήν. Περιλαμβάνει βαθείς ιστορικούς, πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς, που διαμορφώνουν σημαντικά τη δυναμική των περιφερειακών και διεθνών σχέσεων. Η κοινή πολιτιστική κληρονομιά και οι κοινί γλωσσικοί δεσμοί στον αραβικό κόσμο διευκολύνουν συνεργασίες που υπερβαίνουν τα οικονομικά συμφέροντα με τη στενή έννοια. Η θρησκεία διαδραματίζει επίσης κεντρικό ρόλο στην περιοχή, επηρεάζοντας τις κοινωνικές νόρμες, το νομικό πλαίσιο και τον πολιτικό λόγο. Η ιστορική σημασία της Μέσης Ανατολής ως γενέτειρας των μεγάλων θρησκειών του κόσμου συμβάλλει στην πολιτιστική και πνευματική επιρροή της, επηρεάζοντας τις περιφερειακές και παγκόσμιες ισλαμικές κοινότητες.

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Όταν σκεφτόμαστε τη Μέση Ανατολή, εστιάζουμε συνήθως στην ενέργεια, το πετρέλαιο ή το φυσικό αέριο. Τώρα που (υποτίθεται ότι) ζούμε σε ένα στάδιο ενεργειακής μετάβασης της παγκόσμιας οικονομίας, ποιο είναι το μέλλον για τις χώρες της περιοχής;

Η ενεργειακή μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες και βιώσιμες πηγές ενέργειας αντιπροσωπεύει μια από τις πιο σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία εδώ και δεκαετίες. Η Μέση Ανατολή, η οποία θεωρείται παραδοσιακά ως η δύναμη του παγκόσμιου εφοδιασμού πετρελαίου και φυσικού αερίου, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτού του μετασχηματισμού, όχι απλώς ως συμμετέχουσα, αλλά, όλο και περισσότερο, ως ηγέτης στο νέο ενεργειακό τοπίο. Οι χώρες της Μέσης Ανατολής αλλάζουν τα ενεργειακά τους χαρτοφυλάκια, επενδύοντας σε μεγάλο βαθμό σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η ηλιακή, η αιολική και η πυρηνική ενέργεια. Καθώς πλοηγούμαστε σε αυτή τη φάση της ενεργειακής μετάβασης της παγκόσμιας οικονομίας, το μέλλον για τις χώρες της Μέσης Ανατολής είναι ένα μέλλον μετασχηματισμού και ηγεσίας. Επενδύοντας στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαφοροποιώντας τις οικονομίες τους και αγκαλιάζοντας την καινοτομία, αυτά τα έθνη δεν προετοιμάζονται μόνο για την εποχή μετά το πετρέλαιο. Παίρνουν θέση ως κεντρικοί παίκτες στην παγκόσμια στροφή προς ένα πιο βιώσιμο και ανθεκτικό ενεργειακό μέλλον.

Η Ebtesam Al-Ketbi μίλησε στην *Οικονομική Επιθεώρηση* για τη σκοπιά της Μέσης Ανατολής στις διεθνείς εξελίξεις, τις προκλήσεις της ενεργειακής μετάβασης στην περιοχή, την κατάσταση στη Γάζα και το πώς αυτή επηρεάζει την αρχιτεκτονική ασφάλειας της περιοχής, τον μελλοντικό ρόλο της Δύσης. «Η αρχιτεκτονική ασφάλειας της Μέσης Ανατολής βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή», τονίζει, «καθώς επηρεάζεται από τις μεταβαλλόμενες συμμαχίες, τις αναδυόμενες απειλές και τη δυνατότητα για νέες διπλωματικές δομές».

Η ΓΑΖΑ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Στην υπόθεση της Γάζας, ο κύριος μεσο-λαβητής μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς ήταν το Κατάρ. Αυτό μεταφράζεται σε κάποιου είδους ενισχυμένη περιφερειακή αυτορρύθμιση των εντάσεων;

Η διπλωματία των ΗΑΕ έχει επανειλημμένα τονίσει την ανάγκη να τερματιστεί ο κύκλος της βίας και να απελευθερωθούν άνευ όρων οι όμηροι. Τα ΗΑΕ και πολλές άλλες χώρες πιστεύουν ότι η πολιτική προοπτική που οδηγεί στη λύση των δύο κρατών είναι ο μόνος τρόπος για να τερματιστεί αυτή η σύγκρουση. Παρά το γεγονός ότι η πορεία προς την αυτορρύθμιση των εντάσεων είναι γεμάτη πολυπλοκότητες, παραμένει εντός του πεδίου των δυνατοτήτων μας, μέσω συντονισμένων προσπαθειών, στρατηγικής προνοητικότητας και περιφερειακής συνεργασίας. Μέσω μιας πολύπλευρης προσέγγισης, που συνδυάζει τη διπλωματία, την οικονομική ολοκλήρωση, την αντιμετώπιση κοινωνικοπολιτικών αδικιών και τη δημιουργία περιφερειακών πλαισίων ασφάλειας, η Μέση Ανατολή μπορεί να προχωρήσει προς ένα μέλλον όπου οι εντάσεις θα αντιμετωπίζονται πιο αποτελεσματικά μέσω συλλογικών περιφερειακών προσπαθειών.

Γενικότερα, πώς βλέπετε να εξελίσσεται η κατάσταση στη Γάζα και ποιες είναι οι συνέπειές της για το μέλλον της αρχιτεκτονικής ασφάλειας της Μέσης Ανατολής; Θα επιβιώσει η ομαλοποίηση που

επιτεύχθηκε μέσω των συμφωνιών του Αβραάμ; Μπορεί ακόμα να συνεχιστεί η στρατηγική αποκλιμάκωσης και επέκτασης της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών της περιοχής;

Οποιαδήποτε εξέλιξη στην κατάσταση στη Γάζα απαιτεί μια συνολική προσέγγιση, που θα αντιμετωπίζει τις άμεσες ανθρωπιστικές ανάγκες και τα υποκείμενα πολιτικά ζητήματα. Η αρχιτεκτονική ασφάλειας της Μέσης Ανατολής βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή, καθώς επηρεάζεται από τις μεταβαλλόμενες συμμαχίες, τις αναδυόμενες απειλές και τη δυνατότητα για νέες διπλωματικές δομές. Η βιωσιμότητα των Συμφωνιών του Αβραάμ θα εξαρτηθεί από τη συνεχιζόμενη δέσμευση όλων των μερών να εμβαθύνουν τους δεσμούς τους, να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις από κοινού και να επεκτείνουν το πνεύμα της ομαλοποίησης σε ευρύτερες περιφερειακές πρωτοβουλίες ειρήνης. Τα ΗΑΕ πιστεύουν ότι ο ευρύς αντίκτυπος των Συμφωνιών του Αβραάμ στην περιοχή δεν θα είναι πλήρης χωρίς μια πολιτική προοπτική μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών, που θα εξασφαλίζει στους Παλαιστίνιους το δικαίωμα να ζήσουν σε ένα ανεξάρτητο κράτος. Η στρατηγική της αποκλιμάκωσης και της επέκτασης της οικονομικής συνεργασίας παραμένει θεμελιώδης για την ενίσχυση της περιφερειακής σταθερότητας και ευημερίας. Η οικονομική αλληλεξάρτηση δημιουργεί κοινά συμφέροντα, που μπορούν να μετριάσουν τις εντάσεις και να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την αντιμετώπιση πολιτικών διαφορών. Οι συνεχείς επενδύσεις σε περιφερειακά έργα, στο

εμπόριο, στις υποδομές και στις πολιτικές που προωθούν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας ειρηνικής και ευημερούσας Μέσης Ανατολής.

Τι ρόλο βλέπετε να παίζουν τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) στη γεωπολιτική της Μέσης Ανατολής και πέραν αυτής τα επόμενα χρόνια;

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν δεσμευτεί να λειτουργούν ως μια δύναμη που προτάσσει την ειρήνη και τη σταθερότητα στη Μέση Ανατολή. Μέσω διπλωματικών προσπαθειών και διαμεσολάβησης, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα στοχεύουν να συμβάλουν στην επίλυση μακροχρόνιων συγκρούσεων στην περιοχή, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που θα ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα θα συνεχίσουν να επεκτείνουν την επιρροή τους στα γεωπολιτικά πράγματα της Μέσης Ανατολής, αλλά και πέρα από αυτήν, με γνώμονα τις δεσμεύσεις τους για σταθερότητα, οικονομική διαφοροποίηση (diversification), βιωσιμότητα, τεχνολογική καινοτομία και ηγεσία που βάζει πρώτο τον άνθρωπο. Καθώς κοιτάζουμε προς το μέλλον, τα ΗΑΕ θα επιδιώξουν να ενισχύσουν τις παγκόσμιες συνεργασίες τους, να υποστηρίξουν την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και να συμβάλουν σε έναν πιο βιώσιμο, ευημερούντα και σταθερό κόσμο.

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ
ΑΠΟ ΤΑ ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ
ΣΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ
ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΕΣ
ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΕΙ
ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ
ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΔΩ ΚΑΙ
ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ.
Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ,
Η ΟΠΟΙΑ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΩΣ
Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ
ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ
ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ,
ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ
ΓΡΑΜΜΗ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ,
ΟΧΙ ΑΠΛΩΣ ΩΣ
ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΑ, ΑΛΛΑ,
ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ,
ΩΣ ΗΓΕΤΙΔΑ ΣΤΟ ΝΕΟ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Και τι γίνεται με το Ιράν, που φαίνεται να έχει εμπλακεί σε διάφορες αντιπαραθέσεις δι' αντιπροσώπων στην περιοχή, τον τελευταίο καιρό στην Ερυθρά Θάλασσα;

Η εμπλοκή του Ιράν σε διάφορες αντιπαραθέσεις δι' αντιπροσώπων σε όλη τη Μέση Ανατολή υπήρξε σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση των ισορροπιών και των δυναμικών της περιοχής για πολλά χρόνια. Αυτές οι δραστηριότητες εξετάζονται συχνά μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο του γεωπολιτικού ανταγωνισμού, των σχεταριστικών διαιρέσεων και του αγώνα για επιρροή ανάμεσα στις περιφερειακές δυνάμεις. Η κατάσταση στην Ερυθρά Θάλασσα, έναν ζωτικό διάδρομο για τη διεθνή ναυτιλία και το εμπόριο, έχει προσελκύσει αυξημένη προσοχή λόγω της στρατηγικής σημασίας της και της πιθανότητας οι συγκρούσεις να επηρεάσουν το παγκόσμιο εμπόριο και τον ενεργειακό εφοδιασμό. Η πολυπλοκότητα της ανάμειξης του Ιράν σε διενέξεις δι' αντιπροσώπων και ο αντίκτυπος της ανάμειξης αυτής στην περιφερειακή ασφάλεια απαιτούν μια ισορροπημένη προσέγγιση, που συνδυάζει την προσήλωση στις αρχές της κυριαρχίας και της μη παρέμβασης με το άνοιγμα στον διάλογο και τη διπλωματία.

Ποιος είναι ο μελλοντικός ρόλος της «Δύσης» στην περιοχή; Είμαστε, κατά τη γνώμη σας, σε μια ιστορική φάση μετάβασης, στην οποία κυριαρχεί το «The West vs. The Rest»; Πώς κρίνετε τον ρόλο και τη θέση της Ρωσίας; Και πώς την παρουσία της Κίνας- ειδικά μετά την προσέγγιση Ιράν/Σαουδικής Αραβίας με την παρότρυνση του Πεκίνου;

Η εμπλοκή των δυτικών χωρών ήταν ιστορικά σημαντική στη Μέση Ανατολή. Επρόκειτο για μια προσέγγιση καθοδηγούμενη από στρατηγικά και οικονομικά συμφέροντα, αλλά και συμφέροντα ασφάλειας. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι η φύση αυτής της εμπλοκής είναι πιθανό να μετεξελιχθεί. Η Μέση Ανατολή αναζητά ένα μοντέλο συνεργασίας που θα βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, την οικονομική συνεργασία και τους κοι-

νούς στόχους για σταθερότητα και ανάπτυξη. Στη θέση, λοιπόν, του διπόλου «The West vs. The Rest», στο μέλλον πιθανότητα θα δούμε μια πολυπολική και διαφοροποιημένη αλληλεπίδραση μεταξύ παγκόσμιων και περιφερειακών δυνάμεων, με τις δυτικές χώρες να συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, αλλά σε ένα ευρύτερο και πιο ισορροπημένο πλαίσιο διεθνών σχέσεων.

Ο ρόλος της Ρωσίας θα παραμείνει πιθανότητα σημαντικός, θα καθορίζεται δε από τις γεωπολιτικές φιλοδοξίες, τα αμυντικά και ενεργειακά συμφέροντά της, αλλά και τις σχέσεις με άλλες περιφερειακές δυνάμεις. Η συμμετοχή της Ρωσίας, ως ενδιαφερομένου στα πλαίσια περιφερειακής σταθερότητας και ασφάλειας, θα είναι ζωτικής σημασίας για την εποικοδομητική διαχείριση της εμπλοκής της. Η εμπλοκή της Κίνας ενέχει ευκαιρίες και προκλήσεις για την περιοχή, καθιστώντας αναγκαία μια στρατηγική προσέγγιση για την αξιοποίηση αυτών των δυναμικών προς αμοιβαίο όφελος, διατηρώντας παράλληλα μια ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων όλων των ενδιαφερομένων.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ

Πόσο σημαντική είναι κατά τη γνώμη σας η πρόκληση της κλιματικής αλλαγής; Πώς μπορούν οι θρησκευτικοί ηγέτες να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, όπως υποδείξατε σε ένα πρόσφατο άρθρο σας;

Οι θρησκευτικοί ηγέτες κατέχουν μια μοναδική θέση επιρροής και ηθικής αυθεντίας. Έχουν την ικανότητα να εμπνέουν, να καλλιεργούν την ανθεκτικότητα της κοινότητας και να προωθούν βιώσιμες πρακτικές μεταξύ των οπαδών τους. Αναπλαισιώνοντας την περιβαλλοντική διαχείριση ως ηθική επιταγή, οι θρησκευτικοί ηγέτες μπορούν να παρακινήσουν άτομα και κοινότητες να υιοθετήσουν πιο βιώσιμους τρόπους ζωής. Τα θρησκευτικά ιδρύματα διαθέτουν συχνά εκτεταμένα δίκτυα και πλατφόρμες, που μπορούν να χρησιμεύσουν για την εκπαίδευση σε σχετικά ζητήματα. Οι θρησκευτικοί ηγέτες μπορούν επίσης να υποστηρίξουν τοπικές, εθνικές και διεθνείς

περιβαλλοντικές πολιτικές. Πολλές θρησκευτικές οργανώσεις διαθέτουν βαθιές ρίζες στις κοινότητες που δραστηριοποιούνται και μπορούν να κινητοποιήσουν πρωτοβουλίες βάσης για τη διατήρηση του περιβάλλοντος, μέσα από εγχειρήματα όπως η φύτευση δέντρων, οι εκστρατείες καθαρισμού και τα έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η κλιματική αλλαγή είναι μια παγκόσμια πρόκληση που υπερβαίνει τις θρησκευτικές και πολιτιστικές διαφορές. Ενισχύοντας τη διαθρησκευτική συνεργασία σε περιβαλλοντικά ζητήματα, οι θρησκευτικοί ηγέτες μπορούν να οικοδομήσουν ισχυρούς συνασπισμούς που ενισχύουν το μήνυμα και τον αντίκτυπό τους.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πώς θα μοιάζει η Μέση Ανατολή το 2030;

Οραματιζόμαστε μια δυναμική, διασυνδεδεμένη και ανθεκτική Μέση Ανατολή, που θα έχει μετασηματιστεί σημαντικά σε διάφορους τομείς. Η ειρήνη και η σταθερότητα, η οικονομική καινοτομία και ολοκλήρωση, η τεχνολογική πρόοδος και βιωσιμότητα, η κοινωνική πρόοδος και η πολιτιστική διατήρηση, αποτελούν ορισμένους από τους πυλώνες που στηρίζουν το όραμά μας για την περιοχή. Οι προσπάθειες για ειρήνη και σταθερότητα αναμένεται να συνεχιστούν, ενώ έμφαση θα δοθεί στις διπλωματικές λύσεις στις συνεχιζόμενες συγκρούσεις και εντάσεις. Στην περιοχή μπορεί να ανθίσει μια νέα εποχή συνεργασίας, καθώς οι χώρες επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις μέσω διαλόγου και συνεργασίας.

Στη Μέση Ανατολή θα λάβει χώρα ένας σημαντικός οικονομικός μετασηματισμός λόγω των προσπαθειών που θα μειώσουν την εξάρτηση από το πετρέλαιο. Οι επενδύσεις στην τεχνολογία, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον τουρισμό και την εκπαίδευση αναμένεται να αυξηθούν, προωθώντας δυναμικές οικονομίες και δημιουργώντας νέες ευκαιρίες για τη νεολαία. Οι χώρες της Μέσης Ανατολής αναγνωρίζουν τον κρίσιμο αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής και αναμένεται να λάβουν πιο σθεναρά μέτρα με στόχο τη βιωσιμότητα. Αυτά περιλαμβάνουν επενδύσεις σε ανανεώ-

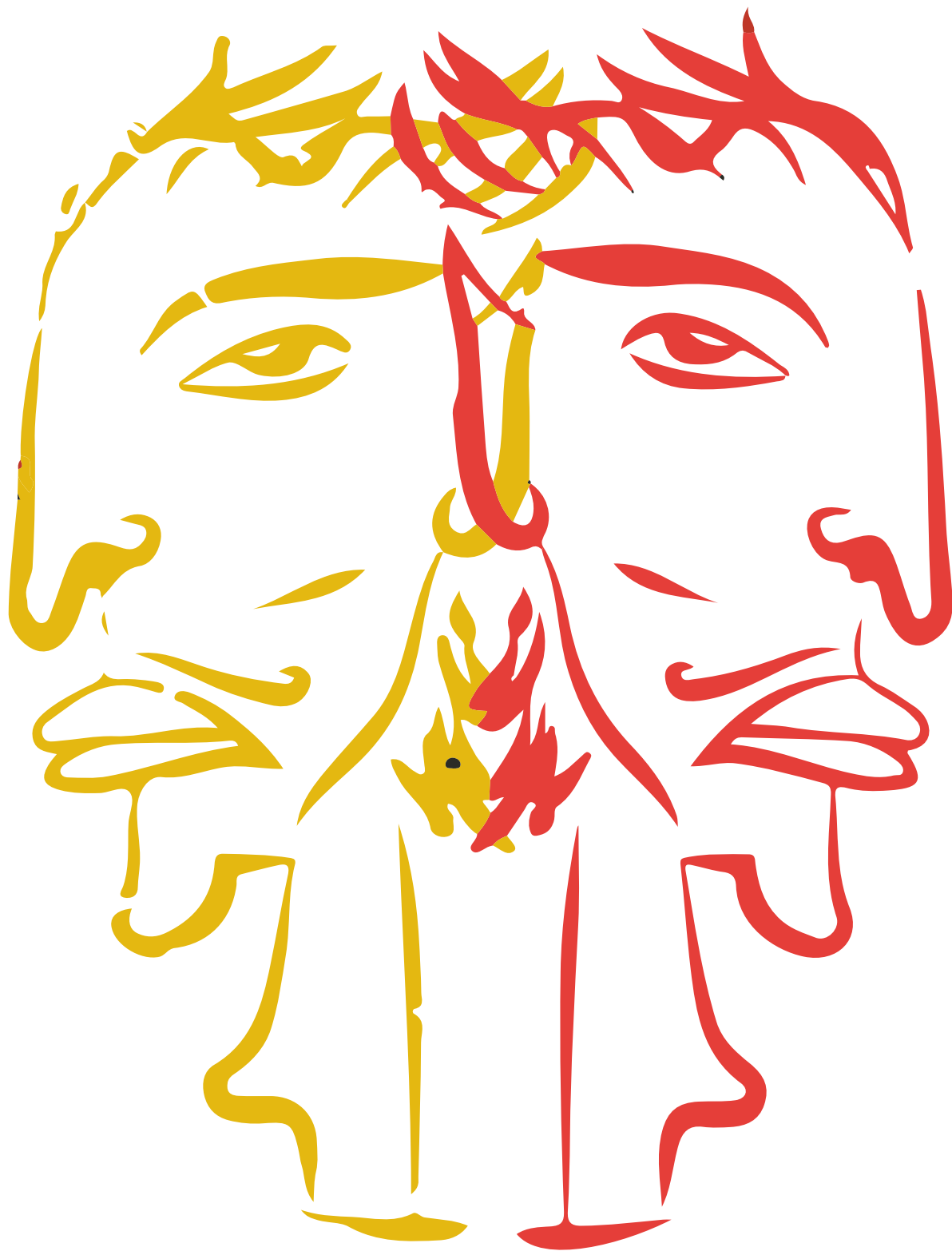
σιμες πηγές ενέργειας, τεχνικές εξοικονόμησης νερού και πράσινες τεχνολογίες.

Οι συνεχιζόμενες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, που σχετίζονται κυρίως με τα δικαιώματα των γυναικών, την εκπαίδευση και την εργατική νομοθεσία, πιθανότατα θα ενδυναμώσουν περαιτέρω τα άτομα και τις κοινότητες σε όλη την περιοχή. Η αυξημένη έμφαση στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων μπορεί να οδηγήσει σε ένα πιο ζωντανό και ποικιλόμορφο εργατικό δυναμικό, ενισχύοντας την καινοτομία και την οικονομική ανάπτυξη. Οι προκλήσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας, των απειλών στον κυβερνοχώρο και των περιφερειακών συγκρούσεων, θα συνεχίσουν να απαιτούν την προσοχή μας. Ωστόσο, μια ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των χωρών της Μέσης Ανατολής, αλλά και με διεθνείς εταίρους, θα μπορούσε να οδηγήσει σε πιο αποτελεσματικές στρατηγικές για τη διασφάλιση της περιφερειακής ασφάλειας και την καταπολέμηση του εξτρεμισμού. Η στρατηγική γεωπολιτική θέση της Μέσης Ανατολής θα συνεχίσει να προσελκύει παγκόσμιο ενδιαφέρον, με τις μεγάλες δυνάμεις να συναγωνίζονται για περιφερειακή επιρροή.

Η ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ ΘΑ ΕΞΑΡΤΗΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΝΑ ΕΜΒΑΘΥΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΔΕΣΜΟΥΣ ΤΟΥΣ, ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΝΑ ΕΠΕΚΤΕΙΝΟΥΝ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΟΜΑΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΕΙΡΗΝΗΣ. Ο ΕΥΡΥΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΛΗΡΗΣ ΧΩΡΙΣ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛΙΝΩΝ, ΠΟΥ ΘΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΕΙ ΣΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΟΥΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΖΗΣΟΥΝ ΣΕ ΕΝΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ.

Η ΚΙΝΑ ΩΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΙΑΝΟΣ

Είναι η Κίνα ένας άγγελος ή ένας διάβολος, σε ό,τι αφορά τα ζητήματα των κλιματικών πολιτικών και της πράσινης μετάβασης; Ή μήπως και τα δύο; Ο δημοσιογραφικός φακός του *Economist* εστιάζει στη χώρα που επιταχύνει, ίσως όσο καμία άλλη, την πράσινη μετάβαση, ενώ την ίδια στιγμή καίει βουνά ολόκληρα από άνθρακα.

Μια από τις λέξεις που κυριάρχησαν στην «έκθεση προόδου» του Κινέζου πρωθυπουργού Λι Τσιανγκ - μια μορφή επίσημου ετήσιου απολογισμού του κυβερνητικού έργου κατά τη διάρκεια της χρονιάς - που παρουσιάσε στις 5 Μαρτίου ήταν το «πράσινο». Ο προκάτοχός του στην πρωθυπουργία είχε χρησιμοποιήσει τη λέξη αυτή εννέα φορές το 2023. Φέτος, ο Λι Τσιανγκ σχεδόν διπλασίασε τη χρήση της. Αυτό δεν θα 'πρεπε να εκπλήσσει κανέναν. Η Κίνα είναι σήμερα ένα μεγάλο εργοστάσιο πράσινης τεχνολογίας: στις μπαταρίες, στα φωτοβολταϊκά πάνελ και στα ηλεκτρικά οχήματα (EV) κατέχει ηγετική θέση παγκοσμίως.

Η κινεζική ηγεσία επιδιώκει αυτού του είδους οι βιομηχανίες να τονώσουν τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη και να εξασφαλίσουν την ενεργειακή αυτάρκεια της χώρας. Παρ' όλη όμως την έμφαση Λι Τσιανγκ στην «αρμονία που οφείλει να υπάρχει ανάμεσα στην ανθρωπότητα και τη φύση», η Κίνα δεν παύει να εκλύει το ¼ του συνόλου των αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως, σε ετήσια βάση.

Αν δει κανείς τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες, διαπιστώνει ότι έφερε στην ατμόσφαιρα περισσότερο διοξείδιο του άνθρακα -συνολικά- απ' ό,τι οποιαδήποτε άλλη χώρα. Οπότε... προκύπτει ένα μεγάλο ερώτημα: ποιο πρόσωπο του Ιανού κυριαρχεί, όταν βλέπει κανείς την Κίνα σε πλαίσια κλιματικής αλλαγής;

ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ ΜΑΥΡΟ: ΤΑ ΔΥΟ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥ

Η διάσταση της αρνητικής επίδρασης είναι εύκολο να εξηγηθεί. Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από την Κίνα -η οποία είναι ήδη ο βαρύτερος υπαίτιος ρύπανσης του πλανήτη- σημείωσαν περίπου 5% αύξηση τη χρονιά που πέρασε. Περίπου το μισό απ' αυτή την αύξηση προήλθε από την ηλεκτροπαραγωγή, η οποία στηρίζεται κυρίως σε μονάδες που λειτουργούν με άνθρακα. Ακόμα ένα τρίτο περίπου προέρχεται από εργοστάσια, κυρίως δε από χαλυβουργεία (το 2023 η Κίνα παρήγαγε 1 δισ. τόνους χάλυβα, πάνω από το 50% της παγκόσμιας παραγωγής). Σημαντική συνεισφορά έχει και η παραγωγή αυτοκινήτων και φορτηγών, που ευθύνονται για κάπου 10% των κινεζικών εκπομπών. Προκειμένου, δε, να κινούνται τα οχήματά της, η Κίνα καταναλώνει περισσότερα καύσιμα απ' οποιαδήποτε άλλη χώρα παγκοσμίως - πλην των ΗΠΑ.

Όταν οι Κινέζοι υπεύθυνοι βλέπουν ότι βρίσκονται σε αμυντική θέση, σημειώνουν ότι οι δυτικές χώρες -οι οποίες ξεκίνησαν την εκβιομηχάνισή τους πολύ πριν από την Κίνα- ευθύνονται για το μεγαλύτερο μέρος της επιβάρυνσης από εκπομπές αερίων κατά τον προηγούμενο αιώνα. Σήμερα, αυτές ακριβώς οι χώρες έχουν μεταφέρει την παρα-

**Η ΙΔΙΑ ΧΩΡΑ ΠΟΥ
ΕΚΠΕΜΠΕΙ ΤΙΣ
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ
ΔΙΟΞΕΙΔΙΟΥ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΑΚΑ, ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ
ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.
ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΚΕΙΝΕΣ ΠΟΥ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΝ ΤΟ 90%
ΤΩΝ ΗΛΙΑΚΩΝ ΚΥΤΤΑΡΩΝ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ (ΔΗΛΑΔΗ ΤΩΝ
ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ ΤΩΝ
ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΩΝ ΠΑΝΕΛ),
ΤΟ 60% ΤΩΝ ΜΠΑΤΑΡΙΩΝ
ΛΙΘΙΟΥ-ΙΟΝΤΩΝ, ΚΑΙ
ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΑ ΜΙΣΑ
ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΠΟΥ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΑΝΑ ΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ.**

γωγική τους αλυσίδα με υπερβολαβίες στην Κίνα, μαζί βέβαια με τις εκπομπές αερίων που προκύπτουν. Και πάλι όμως (έτσι συνεχίζεται η αμυντική επεξήγηση) οι κατά κεφαλήν εκπομπές αερίων της Κίνας αντιστοιχούν στα 2/3 των εκπομπών των ΗΠΑ (που έχουν, εν τω μεταξύ, λιγότερο από το ¼ του πληθυσμού της Κίνας). Όλα αυτά είναι αλήθεια - όμως και πάλι, αυτό δεν αλλάζει την πραγματικότητα, ότι, αν είναι ο κόσμος να πετύχει, συνολικά, τους στόχους που έχουν τεθεί για το κλίμα, θα χρειαστεί η Κίνα να περιορίσει δραματικά τις εκπομπές της.

Η Κίνα την έχει αυτή τη φιλοδοξία. Έχει εγκαταστήσει περισσότερο δυναμικό ανανεώσιμων απ' οποιαδήποτε άλλη χώρα. Κρατικές επιδοτήσεις ενθαρρύνουν την παραγωγή και αγορά από καταναλωτές πράσινων προϊόντων - όπως τα EV. Αυτού του είδους οι πολιτικές συνδυάζονται και με άλλες μεγάλες αλλαγές. Μετά από δεκαετίες κατά τις οποίες προωθούσε την κατασκευή δρόμων και σιδηροδρομικών γραμμών -παράγοντας μαζικά χάλυβα και τσιμέντο, με αντίστοιχα μαζική έκλυση αερίων άνθρακα- η Κίνα μετακινείται πλέον σε λιγότερο ρυπαντική φάση ανάπτυξης. Αποτέλεσμα: οι εκπομπές αερίων της Κίνας αναμένεται ότι θα κορυφωθούν μέσα στα επόμενα λίγα χρόνια, και πάντως μέχρι το 2030 - η χώρα έχει δεσμευτεί να φέρει τις εκπομπές στο μέγιστο έως τότε.

Και πάλι όμως, οι ειδικοί ανησυχούν για το τι θα ακολουθήσει. Υπάρχει ο κίνδυνος οι εκπομπές της Κίνας να παραμείνουν στο υψηλό επίπεδο που θα έχουν φθάσει, αντί να αρχίσουν να υποχωρούν. Ο στόχος της εξάλειψης των καθαρών εκπομπών (η κατάσταση «ουδέτερου ισοζυγίου άνθρακα») μέχρι το 2060 δείχνει να αμφισβητείται. Η Climate Action Tracker, φορέας που παρακολουθεί και ελέγχει αυτές τις εξελίξεις, χαρακτηρίζει τις πολιτικές που εφαρμόζει η Κίνα «εν πολλοίς ανεπαρκείς». Πολλές χώρες -και σ' αυτές συγκαταλέγεται η Κίνα- έχουν δεσμευτεί να διατηρήσουν τη συνολική πρόσθετη θέρμανση του πλανήτη μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση σαφώς κάτω από 2 βαθμούς Κελσίου. Η Climate Action Tracker εκτιμά ότι, αν όλες οι χώρες ευθυγραμμίζονταν με το επίπεδο φιλοδοξιών της Κίνας, τότε θα καταλήγαμε με πρόσθετη θέρμανση μέχρι και 4 βαθμών Κελσίου - αποτέλεσμα που θα μπορούσε να αποδειχθεί καταστροφικό.

«ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΤΡΕΙΣ»

Αν οδηγήσετε αυτοκίνητο ανά την Κίνα, συχνά θα συναντήσετε εργοστάσια που εκπέμπουν στον αέρα ρυπογόνα αέρια, ή πάλι καμινάδες με μαύρους καπνούς δίπλα σε πελώριες ανεμογεννήτριες ή σειρές επί σειρών από φωτοβολταϊκά πάνελ. (Και το αυτοκίνητό σας, μάλλον ηλεκτρικό μοντέλο θα είναι). Το παράξενο ξεκινά από την ίδια την καρδιά της πολιτικής της Κίνας για το κλίμα: η ίδια χώρα που εκπέμπει τις μεγαλύτερες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα, είναι και μια από τις βασικές πηγές πράσινης τεχνολογίας. Κινεζικές εταιρείες είναι εκείνες που κατασκευάζουν το 90% των ηλιακών κυττάρων παγκοσμίως (δηλαδή των βασικών συστατικών των φωτοβολταϊκών πάνελ), το 60% των μπαταριών λιθίου-ιόντων, και πάνω από τα μισά ηλεκτρικά οχήματα που κυκλοφορούν ανά τον κόσμο. Οι τρεις αυτοί βιομηχανικοί κλάδοι είναι πλέον γνωστοί ως «οι καινούργιοι τρεις» στην Κίνα.

Επί δύο σχεδόν δεκαετίες, το Κομμουνιστικό Κόμμα στηρίζεται σ' αυτές τις τρεις καινούργιες τεχνολογίες προκειμένου να οδηγήσουν την οικονομική ανάπτυξη στο αύριο. Πακέτο οικονομικής τόνωσης, με στόχο να αποσβέσει την επίπτωση από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, έστρεψε στους παραγωγούς πράσινης τεχνολογίας επιδοτήσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων. Έκτοτε, οι ίδιοι άντλησαν και άλλα δισεκατομμύρια, τη στιγμή που ωφελούνταν και από τον έλεγχο που έχει αποκτήσει η Κίνα επί των πρώτων υλών (παράδειγμα: το λίθιο) που χρειάζονται για την παραγωγή αυτών των προϊόντων. Σήμερα, το Κόμμα αποκαλεί το κλίμα «νέο συντελεστή της παραγωγής»: αυτή είναι η κωδική ονομασία για τους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας που έχουν την εύνοιά του.

Η Κίνα ελπίζει ότι οι τρεις αυτοί καινούργιοι παραγωγικοί κλάδοι θα κρατήσουν την οικονομία σε αναπτυξιακό ρυθμό, την ώρα που εκείνη μετακινείται από το παλιό παραγωγικό μοντέλο, που βασιζόταν σε μεταποίηση με βάση χαμηλότερη τεχνολογία, στις επενδύσεις σε υποδομές και στην κτηματαγορά. Το 2023 οι βιομηχανικοί κλάδοι καθαρής ενέργειας εισέφεραν το 40% της αύξησης του κινεζικού ΑΕΠ (σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του φινλανδικού think-tank CREA/Κέντρου Ενέργειας και Καθαρού Αέρα). Οι αυξανόμενες εξαγωγές προϊόντων πράσινης τεχνολογίας αποτελούν πλέον αυξανόμενο ποσοστό του διεθνούς εμπορίου της Κίνας. Πέρυσι οι καινούργιοι τρεις αντιπροσώπευαν ένα 4,5% των συνολικών εξαγωγών της, έναντι του 1,5% το 2020.

ΤΙ ΟΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ

Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτή η εξέλιξη έφερε αντίδραση από πλευράς ξένων κυβερνήσεων. Παράδειγμα η παραγωγή EV, ενός βιομηχανικού κλάδου που η Κίνα φρόντισε να ενισχύσει με χαμηλότοκα δάνεια, με ενέσεις μετοχικού κεφαλαίου, με χρηματικά κίνητρα για

ΟΤΑΝ ΟΙ ΚΙΝΕΖΟΙ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΒΛΕΠΟΥΝ
ΟΤΙ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ
ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΘΕΣΗ,
ΣΗΜΕΙΩΝΟΥΝ ΟΤΙ ΟΙ
ΔΥΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ –ΟΙ
ΟΠΟΙΕΣ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ
ΤΗΝ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ
ΤΟΥΣ ΠΟΛΥ ΠΡΙΝ ΑΠΟ
ΤΗΝ ΚΙΝΑ– ΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ
ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ
ΑΠΟ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ
ΑΙΩΝΑ. ΣΗΜΕΡΑ, ΑΥΤΕΣ
ΑΚΡΙΒΩΣ ΟΙ ΧΩΡΕΣ
ΕΧΟΥΝ ΜΕΤΑΦΕΡΕΙ
ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ
ΤΟΥΣ ΑΛΥΣΙΔΑ ΜΕ
ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ ΣΤΗΝ
ΚΙΝΑ, ΜΑΖΙ ΒΕΒΑΙΑ
ΜΕ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ
ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ.

την αγορά τους από τους καταναλωτές, και με δημόσιες συμβάσεις. Κινεζικές εταιρείες εξασφάλισαν επίσης την υποχρεωτική μεταφορά τεχνολογίας μέσω κοινών επιχειρήσεων που είχαν δημιουργήσει με ξένες αυτοκινητοβιομηχανίες. Οι υπεύθυνοι της οικονομικής πολιτικής πλουσίων χωρών εξετάζουν πλέον πώς θα μπορούσαν να προστατεύσουν τις δικές τους αυτοκινητοβιομηχανίες από έναν τέτοιο ανταγωνισμό, ο οποίος βασίζεται σε κρατικές ενισχύσεις.

Πλην όμως οι κινεζικές εταιρείες δεν παύουν να έχουν επιδείξει και προνοητικότητα, καινοτομία και σκληρή δουλειά. Με τη βοήθεια οικονομικών κλίμακος κατόρθωσαν να κρατήσουν το κόστος παραγωγής τους σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στη διαμόρφωση χαμηλών τιμών του προϊόντος τους - οι οποίες μάλιστα συμπιέστηκαν ακόμα περισσότερο μέσω του έντονου ανταγωνισμού. Στην Κίνα υπάρχουν σήμερα περίπου 150 αυτοκινητοβιομηχανίες, άμα συμπεριλάβει κανείς και τις ξένες μάρκες. Τα EV που κατασκευάζονται εκεί, έχουν κόστος κατά 20% χαμηλότερο από όσα παράγονται στην Ευρώπη. Ανάλογη είναι η δυναμική που παρατηρείται και σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους πράσινης τεχνολογίας. Για παράδειγμα, η LONGi Green Energy, σημαντικός κατασκευαστής φωτοβολταϊκών, εξηγεί ότι το μέσο κόστος ανά μονάδα ενέργειας που παράγεται από τα πάνελ της κατά τη διάρκεια ζωής τους έχει υποχωρήσει κατά 60% μεταξύ 2015 και 2021.

Μολονότι μεγάλα ποσοστά αυτών των τεχνολογικά βασισμένων προϊόντων εξαγονται στο εξωτερικό, η Κίνα καυχάται ότι η οικολογική συνεισφορά της προκύπτει από την επέκταση της χρήσης ανανεώσιμων στο εσωτερικό της χώρας. Στον τομέα αυτό οι εξελίξεις είναι ταχύτατες. Το 2023 η Κίνα προσέθεσε 293 GW παραγωγικού δυναμικού αιολικής και ηλιακής ενέργειας - διπλασιάζοντας έτσι το προηγούμενο ρεκόρ που η ίδια είχε καταγράψει μόλις το 2022. (Για λόγους σύγκρισης: το συνολικό αντίστοιχο παραγωγικό δυναμικό της Βρετανίας είναι λιγότερο από 100 GW). Σύμφωνα με το πρακτορείο ειδήσεων Xinhua, πάνω από το ¼ των νέων αυτοκινήτων που πουλήθηκαν το 2023 στην Κίνα ήταν ηλεκτρικά ή υβριδικά μοντέλα. Η ευρύτατη υιοθέτηση των EV ως λύσης για την αυτοκίνηση οδηγεί

Η ΚΙΝΑ ΕΛΠΙΖΕΙ ΟΤΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΥΤΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ (ΗΛΙΑΚΑ ΚΥΤΤΑΡΑ, ΜΠΑΤΑΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝ) ΘΑ ΚΡΑΤΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΡΥΘΜΟ, ΤΗΝ ΩΡΑ ΠΟΥ ΕΚΕΙΝΗ ΜΕΤΑΚΙΝΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ, ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΟΤΑΝ ΣΕ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ.

πολλούς αναλυτές στο συμπέρασμα ότι η εγχώρια ζήτηση για βενζίνη μπορεί να έχει φτάσει ήδη στην Κίνα στο ανώτατο επίπεδό της.

Ο ΑΝΘΡΑΚΑΣ

Υπ' αυτή την έννοια, η χώρα μπορεί να φαίνεται ότι κατευθύνεται προς ένα πράσινο μέλλον. Πλην όμως υπάρχει ένα εναπομένον πρόβλημα: ο άνθρακας. Πάνω από το μισό της συνολικής ενέργειας που καταναλίσκεται στην Κίνα προέρχεται απ' αυτήν την πηγή. Το ποσοστό έχει υποχωρήσει από το 70%, που καταγραφόταν το 2011, πλην, όμως, κάθε χρόνο καίγεται στην Κίνα περισσότερος άνθρακας, καθώς αυξάνεται η ζήτηση για ηλεκτρικό ρεύμα. Το 2023 τέθηκαν σε λειτουργία μονάδες ισχύος 47 GW με βάση τον άνθρακα, έναντι 22 GW του 2022. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αδειοδοτούν κατά μέσο όρο δύο μονάδες ηλεκτροπαραγωγής με βάση άνθρακα κάθε εβδομάδα...

Με δεδομένη την υποχώρηση του βαθμού χρήσης των μονάδων που βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία, μερικές από τις σχεδιαζόμενες νέες μονάδες μπορεί να μην τεθούν ποτέ σε λειτουργία. Πλην όμως για τις περιφερειακές κυβερνήσεις η απόφαση για δημιουργία μιας νέας μονάδας με άνθρακα (είτε χρειάζεται είτε όχι) αποτελεί επιλογή που φέρνει οικονομική ανάπτυξη. Η οικονομία του άνθρακα εξασφαλίζει περί τα 2,7 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην Κίνα. Δύσκολα τιθασεύεται, λοιπόν.

Πάντως ο άνθρακας βολεύει την κινεζική ηγεσία και υπό μίαν άλλη έννοια. Πρώτη προτεραιότητά της είναι να υπάρχει εξασφαλισμένη αξιόπιστη προμήθεια ενέργειας. Η Κίνα διαθέτει σχετικά περιορισμένους πόρους σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, οπότε εξαρτάται από τις εισαγωγές αμφότερων. Διαθέτει όμως πελώρια αποθέματα άνθρακα. Πέρσι η Κίνα εξόρυξε ποσότητες-ρεκόρ: 4,7 δισ. τόνους, με μια διαδικασία που ήδη ελευθερώνει μεθάνιο - άλλο ένα επικίνδυνο αέριο του θερμοκηπίου. Η Κίνα ευθύνεται για ένα 10% περίπου του συνόλου των ανθρωπογενών εκπομπών μεθανίου.

Τη λύση για να αντιμετωπιστούν όλα αυτά θα την έδιναν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Πλην όμως αυτές δεν εξασφαλίζουν στους Κινέζους ηγέτες την ίδια αίσθηση ασφάλειας που παρέχει ο άνθρακας. Πρώτα πρώτα, η πράσινη ενέργεια εξαρτάται από τη

**ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ
ΣΗΜΕΡΑ ΠΕΡΙΠΟΥ 150
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ,
ΑΜΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΒΕΙ
ΚΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΞΕΝΕΣ
ΜΑΡΚΕΣ. ΤΑ ΕΝ ΠΟΥ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ
ΕΚΕΙ, ΕΧΟΥΝ ΚΟΣΤΟΣ
ΚΑΤΑ 20% ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟ
ΑΠΟ ΟΣΑ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. ΑΝΑΛΟΓΗ
ΕΙΝΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΟΥ
ΠΑΡΑΤΗΡΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΣΕ
ΑΛΛΟΥΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ
ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.**

συνεργασία της φύσης, ενώ η ηλεκτροπαραγωγή με ανθρακικές μονάδες μπορεί να αυξάνεται ή να μειώνεται κατά βούληση. Τα προηγούμενα χρόνια, οι αρμόδιοι ταραχθήκαν όταν περίοδοι ξηρασίας προκάλεσαν πρόβλημα στις υδροηλεκτρικές μονάδες - σε σημείο να παρατηρηθούν μπλακάουτ σε ορισμένες περιοχές. Όταν η Ρωσία πραγματοποίησε την εισβολή στην Ουκρανία το 2022, οπότε οι τιμές του αργού και του φυσικού αερίου απογειώθηκαν, η Κίνα αύξησε τη χρήση άνθρακα.

Σύμφωνα με ορισμένους παρατηρητές, πάντως, η Κίνα έχει φτάσει σε ένα σημείο καμπίης. Η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές επεκτείνεται ταχύτερα απ' ό,τι η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα, και τούτο σύμφωνα με τη διακρατική IEA/τη Διεθνή Οργάνωση Ενέργειας. Μετά από μια 2ετία που κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα, η διαθεσιμότητα του υδροηλεκτρικού δυναμικού αναμένεται να αυξηθεί και πάλι. Η αύξηση του αιολικού και του ηλιακού εγκατεστημένου δυναμικού επιταχύνεται. Η δε Κίνα χτίζει πυρηνοκίνητες μονάδες ηλεκτροπαραγωγής με ταχύτερο ρυθμό απ' ό,τι οποιαδήποτε άλλη χώρα. Αυτές οι μεταβολές, σύμφωνα με την IEA, «θέτουν τα θεμέλια για μείωση της κατανάλωσης άνθρακα από το 2024 και μετά».

ΟΣΟ ΠΙΟ ΓΡΗΓΟΡΑ, ΤΟΣΟ ΠΙΟ ΚΑΛΑ

Η ελπίδα τώρα είναι η Κίνα να κινηθεί όλο και πιο γρήγορα στη δημιουργία συνθηκών καθαρής ενέργειας στο εσωτερικό της χώρας. Δύο είναι οι πηγές αισιοδοξίας - και ξεκινούμε με την τεχνολογία. Η Κίνα έχει φτάσει να αποτελεί το κύριο εργαστήριο του πλανήτη σε ό,τι αφορά τις πράσινες τεχνολογίες. Πέρσι, οι σχετικές επενδύσεις στην Κίνα έφτασαν τα 676 δισ. δολάρια - δηλαδή ένα 38% του συνόλου παρόμοιων επενδύσεων παγκοσμίως και ποσό διπλάσιο των αντίστοιχων αμερικανικών επενδύσεων (αυτός είναι ο υπολογισμός της μελετητικής Bloomberg NEF). Αλλά και στην πυρηνική τεχνολογία η Κίνα πρωτοπορεί: τον περασμένο Δεκέμβριο έθεσε σε λειτουργία τον πρώτο πυρηνικό αντιδραστήρα «τέταρτης γενιάς» παγκοσμίως, που στόχο έχει την αποτελεσματικότερη χρήση του πυρηνικού καυσίμου. Παράλληλα, αναπτύσσονται στην Κίνα πολλοί άλλοι πειραματικοί αντιδραστήρες - με στόχο η χώρα να παράγει 10% του ηλεκτρισμού της από πυρηνική ενέργεια σε ορίζοντα 2035.

Άλλος τομέας που κινεί το ενδιαφέρον είναι το υδρογόνο - μια πελώρια δυνητική πηγή καθαρής ενέργειας. Προκειμένου να αποχωρίζεται το υδρογόνο από το οξυγόνο του νερού, χρησιμοποιείται

ηλεκτρόλυση από πελώρια μηχανήματα. Το πρόβλημα προκύπτει από το γεγονός ότι αυτή η διεργασία καταναλώνει μεγάλα ποσά ενέργειας και είναι ακριβή. Όσο όμως η εν λόγω ηλεκτρόλυση γίνεται αποτελεσματικότερη, αλλά και περιορίζεται το κόστος για την παραγωγή ενέργειας με μικρό ανθρακικό αποτύπωμα, τόσο το αποκαλούμενο «πράσινο» υδρογόνο θα μπορούσε να καταστεί οικονομικό. Σύμφωνα με την IEA, το κόστος παραγωγής υδρογόνου από ανανεώσιμη ηλεκτρική ενέργεια θα μπορούσε να υποχωρήσει κατά 30% μέσα στην τρέχουσα δεκαετία. Στον τεχνολογικό αυτό κλάδο, η Κίνα ήδη διαδραματίζει κομβικό ρόλο. Παράγει περίπου το 40% των συσκευών ηλεκτρόλυσης παγκοσμίως. Πολλές επαρχίες της Κίνας έχουν ξεκινήσει πιλοτικά πρόγραμμα με στόχο την παραγωγή πράσινου υδρογόνου, ενώ κρατικές επιχειρήσεις έχουν αναλάβει να δημιουργήσουν ένα δίκτυο αγωγών μεταφοράς του μήκους 6.000 χιλιομέτρων σε ορίζοντα 2050.

Απρόβλεπτα άλματα προόδου (πείτε τα, αν θέλετε, θαύματα) σε άλλους τομείς όπως η πυρηνική σύντηξη θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη θέση της Κίνας ως ενεργειακού σωτήρα του πλανήτη. Όμως και πιο προσγειωμένες βελτιώσεις θα μπορούσαν να έχουν ισχυρή επίδραση στο εσωτερικό. Έτσι, για παράδειγμα, αν το δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας γίνει πιο ελαστικό, θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη αξιοποίηση του ήδη εγκατεστημένου παραγωγικού δυναμικού ανανεώσιμων. Μέχρι στιγμής, η πλεονάζουσα παραγωγή που επιτυγχάνεται σε ένα μέρος συχνά χάνεται. Όμως, και εδώ, οι αρχές κάνουν βήματα προόδου: έχουν δημιουργηθεί δίκτυα γραμμών μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες στη δυτική Κίνα (όπου αφθονούν τα αιολικά και ηλιακά) προς τα βιομηχανικά κέντρα της ανατολικής χώρας. Μολονότι δε η Κίνα διαθέτει στο δίκτυό της μικρότερη αποθηκευτική ικανότητα απ' ό,τι οι ΗΠΑ, προσθέτει σ' αυτό αποθηκευτικό δυναμικό με μεγαλύτερη ταχύτητα.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Ο άλλος λόγος που επιτρέπει να αισιοδοξεί κανείς για ταχύτερη μετάβαση της Κίνας προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, είναι η δυνατότητα να προωθηθούν από μέρους της

καλύτερες πολιτικές. Και σ' αυτό το επίπεδο η οργάνωση του δικτύου μεταφοράς αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Οι τοπικές κυβερνήσεις έχουν ισχυρή εξουσία όσον αφορά τη διαχείριση του δικού τους τμήματος του δικτύου και δεν αρέσκονται να εξαρτώνται η μια από την άλλη για εξασφάλιση ενέργειας. Υπ' αυτή την έννοια, προτιμάται καμιά φορά η χρήση μονάδων παραγωγής με άνθρακα αντί για τη μεταφορά ενέργειας από διπλανές καθαρότερες μονάδες. Αν υλοποιηθούν μεταρρυθμίσεις, τότε θα μπορούσε να προστίθεται στο δίκτυο πιο γρήγορα ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές.

Βελτίωση θα συνεπαγόταν και αυστηρότερους κανόνες όσον αφορά τις εκπομπές αερίων. Μέχρι σήμερα (η ρυθμισμένη) αγορά άνθρακα της Κίνας καλύπτει περίπου το 40% των συνολικών εκπομπών της χώρας. Τα πρόστιμα που επαπειλούνται για τις παραβάσεις των κανόνων που ισχύουν είναι χαμηλά. Σύμφωνα με το Bloomberg, η κατάσταση αυτή μπορεί να αλλάξει σύμφωνα με έτοιμο κυβερνητικό σχέδιο (δεν έχει ακόμη δημοσιοποιηθεί). Η λειτουργία της νομοθετημένης αγοράς άνθρακα θα επεκταθεί, ώστε να περιλάβει άλλους 7 βιομηχανικούς κλάδους σε ορίζοντα 2030. Οι κλάδοι αυτοί περιλαμβάνουν βιομηχανίες με ισχυρό ανθρακικό αποτύπωμα όπως το αλουμίνιο, τα τσιμέντα και η χαλυβουργία. Η κυβέρνηση σχεδιάζει επίσης αύξηση των προστίμων μέσα στη φετινή χρονιά. Αυτές οι εξελίξεις οφείλονται εν μέρει και στην πίεση που ασκείται από το εξωτερικό. Από το 2026, η ΕΕ θα αρχίσει να επιβαρύνει τις εισαγωγές προϊόντων ανάλογα με το πόσος άνθρακας εκπεμπόταν κατά την παραγωγή τους.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Άλλη υπόθεση είναι, βέβαια, το κατά πόσον οι Κινέζοι αρμόδιοι θα βρεθούν αντιμετώπι με πιέσεις και από το εσωτερικό. Λίγοι είναι εκείνοι που εκφράζουν στην Κίνα ιδιαίτερη ανησυχία σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η κυβέρνηση τα πάει καλά στις προσπάθειές της για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Από το 2013, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ και οι αντίστοιχοι ακτιβιστές αντιμετωπίζονται με αυστηρότητα). Όμως η κοινή γνώμη είναι ευμετάβολη. Πριν από μια δεκαετία οι δημόσιες διαμαρτυρίες για την ατμοσφαιρική ρύπανση είχαν γίνει τόσο ηχηρές, ώστε το κράτος υποχρεώθηκε να αναλάβει δράση. Τότε είχαν επιβληθεί μέτρα εναντίον της ρύπανσης, αν και όχι σε επίπεδο ευρύτερων μεταρρυθμίσεων που θα μπορούσαν να επιφέρουν σημαντικές βελτιώσεις στο κλίμα. Τέτοιες μεταρρυθμί-

σεις μπορεί να προκύψουν όσο θα γίνονται εμφανέστερες οι ζημιές από την κλιματική αλλαγή. Οι παράκτιες περιοχές της Κίνας είναι ευάλωτες στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας, ο άνυδρος βορράς αντιμετωπίζει έλλειψη πόσιμου νερού, ενώ πέρσι καύσωνες και ξηρασία έπληξαν τις καλλιέργειες σ' όλη τη χώρα.

Μέχρι στιγμής, πάντως, η κυβέρνηση παλεύει για να φέρει κάποια αλλαγή. Αρκεί να δει κανείς τους 6 στόχους που είχαν τεθεί το 2021 - με ορίζοντα επίτευξής τους το 2025. Ο ένας ήταν «αυστηρός περιορισμός» της αύξησης στην κατανάλωση άνθρακα. Ένας άλλος ήταν η κατά 18% μείωση της «έντασης άνθρακα» - μια μέτρηση των εκπομπών ανά μονάδα ΑΕΠ. Σε όλους αυτούς τους στόχους, η Κίνα «βρίσκεται σαφώς εκτός πορείας» σύμφωνα με τον Λάουρι Μιλβίρτα του φινλανδικού CREA.

Μολαταύτα, οι Κινέζοι αρμόδιοι δεν παύουν να μιλούν με ενθουσιασμό για τη δημιουργία μιας πράσινης οικονομίας και την επίτευξη ουδετερότητας του άνθρακα. «Θα προωθήσουμε την ενεργειακή επανάσταση, θα αυστηροποιήσουμε τους ελέγχους επί της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων και θα εργαστούμε προς την κατεύθυνση ενός νέου ενεργειακού συστήματος» είπε στην έκθεση προόδου που παρουσίασε ο Λι Τσιανγκ. Πρόσθεσε, όμως: «θα φροντίσουμε ώστε ο άνθρακας και η παραγωγική ηλεκτρική ενέργεια με άνθρακα να διαδραματίσουν τον καίριο ρόλο τους στην εξασφάλιση της σταθερής προμήθειας ενέργειας». Μέχρις ότου αυτό αλλάξει, η Κίνα δύσκολα θα εμφανιστεί ως σωτήρας του περιβάλλοντος.

ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΙΣΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΑΝΘΡΑΚΑ. ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΧΕΙ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΙ ΑΠΟ ΤΟ 70%, ΠΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΟΤΑΝ ΤΟ 2011, ΠΛΗΝ, ΟΜΩΣ, ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙΓΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΑΚΑΣ, ΚΑΘΩΣ ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ Η ΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΡΕΥΜΑ. ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΜΕ ΑΝΘΡΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΟΥ ΦΕΡΝΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΕΙ ΠΕΡΙ ΤΑ 2,7 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ. ΔΥΣΚΟΛΑ ΤΙΘΑΣΕΥΕΤΑΙ, ΛΟΙΠΟΝ.

©The Economist. Μεταφράστηκε και δημοσιεύθηκε από την Economía Media A.E., έπειτα από ειδική άδεια. Το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο βρίσκεται στο www.economist.com

DAVINCI

ARTISAN GELATO

**Φρέσκο
Αυθεντικό
Χειροποίητο
Gelato**

το **DaVinci**
gelato
είναι... μνήμες,
αισθήσεις,
όνειρα,
επιθυμίες!

YAN XUETONG :

Η Κίνα επιθυμεί να επανέλθει η μορφή της παγκοσμιοποίησης, όπως την ξεκίνησαν οι ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

ΕΠΙΧΕΙΡΩΝΤΑΣ ΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΨΕΙ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ Η ΚΙΝΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΕΙ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΩΝ ΙΣΧΥΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ, ΙΔΙΩΣ ΕΚΕΙΝΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΥΣΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ, Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΙΧΕ ΜΙΑ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΔΙΑΦΩΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΥΑΝ ΧΥΕΤΟΝΓ, ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΠΡΥΤΑΝΗ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΣΙΝΓΚΧΟΥΑ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ.

«Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ», ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΧΥΕΤΟΝΓ, «ΒΡΕΘΗΚΕ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗ ΜΕ ΟΛΟ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΔΙΠΟΔΙΑ ΔΙΕΘΝΩΣ – ΕΜΠΟΔΙΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΟ ΛΟΓΟ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ Η ΟΥΑΣΙΝΓΚΤΟΝ ΣΕ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΑ: ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ “ΜΙΚΡΗΣ ΑΥΛΗΣ ΜΕ ΨΗΛΟ ΦΡΑΧΤΗ”». Η ΠΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΑΝΗΚΟΥΝ, ΟΠΩΣ ΠΑΝΤΟΤΕ ΑΛΛΩΣΤΕ, ΣΤΟΝ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΥΠΟΨΙΑΣΜΕΝΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Πώς θα περιγράφατε το βέλτιστο, πώς το λιγότερο επιθυμητό σενάριο όσον αφορά τη μελλοντική συμμετοχή της Κίνας στο διεθνές σύστημα; Ποια θα θεωρούσατε την καλύτερη εκδοχή της μορφής που θα μπορούσε να λάβει αυτό το σύστημα;

Από τη στιγμή που η Ουάσινγκτον όρισε την Κίνα ως τη μεγαλύτερη πρόκληση για την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ, η άνοδος της Κίνας βρέθηκε αντιμέτωπη με όλο και μεγαλύτερα εμπόδια διεθνώς - εμπόδια που κατά κύριο λόγο προέκυψαν από την πολιτική ανάσχεσης την οποία εφαρμόζει η Ουάσινγκτον σε επιμέρους ζητήματα: πρόκειται για την πολιτική της «μικρής αυλής με ψηλό φράχτη». Η Κίνα επιθυμεί να επανέλθει η μορφή της παγκοσμιοποίησης, όπως την ξεκίνησαν οι ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ατυχώς, η Ουάσινγκτον πήρε την πρωτοβουλία να ωθήσει προς την απο-παγκοσμιοποίηση, αντί για την ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης, με στόχο να καθυστερήσει την ανάπτυξη της Κίνας και να διατηρηθεί η κυριαρχία των ΗΠΑ. Το να ανακοπεί η τωρινή τάση προς απο-παγκοσμιοποίηση είναι κάτι που ξεπερνά τις δυνατότητες της Κίνας - συνεπώς το καλύτερο διεθνές περιβάλλον που μπορεί να επιδιώξει η Κίνα να δημιουργηθεί είναι η αποφυγή ενός νέου Ψυχρού Πολέμου.

Είναι πολύ πιθανόν το σημερινό διεθνές σύστημα να συνεχιστεί επί άλλες δύο ή τρεις δεκαετίες, πλην όμως η μορφή που παίρνει μπορεί να μεταβληθεί μέσα στην περίοδο αυτή. Το Πεκίνο ασφαλώς και ελπίζει ότι θα μπορέσει να φτάσει τις ΗΠΑ μέσα στην ερχόμενη δεκαετία και να αποκτήσει το ίδιο διεθνές κύρος.

Πάντως, ο καθοριστικός παράγων για τον ανταγωνισμό της Κίνας με τις ΗΠΑ είναι η καινοτομία σε επίπεδο ψηφιακής τεχνολο-

γίας. Θα είναι δύσκολο για την Κίνα να περιορίσει δραματικά το χάσμα ισχύος που υπάρχει με τις ΗΠΑ μέσα στην επόμενη δεκαετία αν δεν μπορέσει να επιτύχει υψηλότερες επιδόσεις σε ψηφιακή καινοτομία από τις ΗΠΑ. Καθώς όμως η αμερικανική πολιτική υποδοχής μεταναστών είναι πιο ελκυστική για ταλαντούχους ανθρώπους παγκοσμίως απ' ό,τι η αντίστοιχη κινεζική, ο πιο πρακτικός στόχος για την Κίνα θα είναι να αποτρέψει διεύρυνση της απόστασης που τη χωρίζει από τις ΗΠΑ μέσα σ' αυτή τη δεκαετία.

ΙΝΔΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ

Πώς θα χαρακτηρίζατε τις προοπτικές για το άμεσο και για το απώτερο μέλλον στον Ινδικό και τον Ειρηνικό; Αισθάνεται η Κίνα να βρίσκεται υπό πίεση, περικυκλωμένη ή τι;

Προκειμένου, ακριβώς, να προωθήσουν την έννοια του «Ινδικού και Ειρηνικού», οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Αυστραλία και η Ινδία εγκαθίδρυσαν το QUAD, ώστε να ανασχεθεί η αυξανόμενη επιρροή της Κίνας στην περιοχή. Οι τέσσερις αυτές χώρες θα εντείνουν τη στρατηγική τους εταιρική σχέση στα πλαίσια του QUAD μέσα στην ερχόμενη δεκαετία, αλλά δεν μπορούν να τη μετατρέψουν σε επίσημη στρατιωτική συμμαχία, καθώς η Ινδία θεωρεί ότι το να είναι οιονεί σύμμαχος των ΗΠΑ τής είναι περισσότερο ωφέλιμο από μια πραγματική συμμαχία. Μολονότι το Πεκίνο δυσανασχετείται με αυτήν την εταιρική σχέση, θα προσπαθήσει να αποφύγει την αντιπαράθεση με το QUAD. Είναι φανερό ότι ουδεμία χώρα θα στηρίξει την Κίνα σε τυχόν αντιπαράθεση με το QUAD, καθώς οι περισσότερες χώρες δεν έχουν λόγους να προσβάλλουν οποιαδήποτε από τις τέσσερις αυτές χώρες με το να πάρουν το μέρος της Κίνας. Για παράδειγμα η Ρωσία χρειάζεται να διατηρήσει καλές σχέσεις με την Ινδία, οπότε δεν μπορεί να στηρίξει ευθέως

Ο ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ ΕΙΝΑΙ Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ. ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΑ ΝΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΕΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΙΣΧΥΟΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΑΝ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΕΙ ΥΨΗΛΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΗΠΑ.

ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ, Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΔΥΣΗΣ» ΘΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΟΛΟ ΚΑΙ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΧΡΗΣΙΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ ΙΔΙΩΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΑΥΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ. ΤΟΣΟ, ΛΟΙΠΟΝ, Η «ΔΥΣΗ» ΟΣΟ ΚΑΙ ΟΙ «ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ» ΘΑ ΒΡΕΘΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΑΝΤΙ ΝΑ ΚΑΤΑΛΗΓΟΥΝ ΠΙΟ ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΟΣΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ, ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ.

οποιοδήποτε συντελεστή των διεθνών σχέσεων βρεθεί σε αντιπαράθεση με την Ινδία.

Προκειμένου να περιοριστεί η πίεση από το QUAD, το Πεκίνο προσπαθεί να βελτιώσει, ή πάντως να αποτρέψει, την επιδείνωση των διμερών σχέσεων με καθεμιά από τις τέσσερις χώρες χωριστά. Το 2023, η Κίνα ανέκοψε με επιτυχία την επιδείνωση των σχέσεών της με την Αυστραλία: οι μεταξύ τους διμερείς σχέσεις βελτιώνονται πλέον αισθητά το 2024. Παραμένει ακόμη δύσκολο για την Κίνα να πετύχει βελτίωση σχέσεων με την Ιαπωνία. ωστόσο αμφότερα τα μέρη είναι πολύ προσεκτικά στο να μην υπάρξει πρόσθετη επιδείνωση. Πέραν τούτου, προετοιμάζονται για ενδεχόμενη ευκαιρία βελτίωσης σχέσεων σε περίπτωση που ο Ντόναλντ Τραμπ κερδίσει τις προεδρικές εκλογές το 2024.

Οι εντάσεις μεταξύ Κίνας και Ινδίας παρουσιάζονται προς στιγμή σταθεροποιημένες. Μολονότι δεν έπαψε να υπάρχει κίνδυνος να γεννηθούν νέες συγκρούσεις ανάμεσα στις δύο αυτές μεγαλύτερες αναπτυσσόμενες χώρες, έχουν μάθει τα τελευταία χρόνια πώς να διαχειρίζονται παρόμοιες συγκρούσεις. Λόγω του διαρθρωτικού χαρακτήρα των διαφορών με τις ΗΠΑ, είναι δύσκολο να υπάρξει βελτίωση των σχέσεων της Κίνας με τις ΗΠΑ την ερχόμενη δεκαετία. Δεν μπορούμε να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο περαιτέρω επιδείνωσης αυτών των διμερών σχέσεων, πλην όμως υπάρχει η δυνατότητα αυτοί οι δύο γίγαντες να αποτρέψουν το ενδεχόμενο επιδείνωσης των συγκρούσεών τους σε επίπεδο πολέμου.

ΚΙΝΑ, ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΔΥΣΗΣ»

Στη Δύση, ανεξάρτητα από τις αποκλίσεις που υφίστανται σε εθνικό επίπεδο, η Κίνα θεωρείται ότι έχει ταχθεί με τη Ρωσία όσον αφορά τον πόλεμο στην Ουκρανία. Το Πεκίνο αρνείται αυτήν την άποψη, αλλά εσείς ποια θα θεωρούσατε ότι είναι η παγκόσμια κοινή γνώμη επί του θέματος; Πώς, δε, επηρεάζει αυτή η στάση τις δυνατότητες άσκησης πολιτικής από την Κίνα;

Η πολιτική της Κίνας στο πεδίο του πολέμου στην Ουκρανία αποτελεί εμπόδιο για

τη βελτίωση των σχέσεων με τις πρωτεύουσες πολλών δυτικών χωρών. Η κατάσταση δε αυτή ενδεχομένως να συνεχιστεί και μετά το τέλος του πολέμου. Πάντως, η εν λόγω πολιτική δεν επηρεάζει τις σχέσεις του Πεκίνου με τις χώρες του Παγκόσμιου Νότου - οι οποίες αποτελούν τα 2/3 των μελών του ΟΗΕ.

Επειδή οι πρωτεύουσες πολλών δυτικών χωρών στηρίζουν την κυβέρνηση Νετανιάχου, η πολιτική της οποίας καταλήγει στο να σκοτώνονται δεκάδες χιλιάδες Παλαιστίνιες γυναίκες και παιδιά στη Γάζα, η παγκόσμια κοινή γνώμη σημείωσε πλέον μεγάλη αλλαγή σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία σχετικά με τον Φεβρουάριο του 2022, που άρχισε ο πόλεμος. Πολλά κράτη του Παγκόσμιου Νότου δεν διατηρούν πλέον την ίδια άποψη με εκείνη της Δύσης σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία. Στις ΗΠΑ, τα μέλη του Κογκρέσου είναι διχασμένα όσον αφορά τη σύγκλιση τους με την άποψη των Ευρωπαίων σ' αυτό το ζήτημα. Εν γένει, δε, η πολιτική του Πεκίνου έναντι του πολέμου στην Ουκρανία έχει όλο και λιγότερο αρνητική επίπτωση στις σχέσεις της Κίνας με τον υπόλοιπο κόσμο. Για παράδειγμα, στις 13 Μαρτίου του 2024 το ΝΑΤΟ διεξήγαγε διμερή διάλογο με την Κίνα επί των θεμάτων παγκόσμιας ασφάλειας - διάλογο που συμπεριέλαβε ενδεχόμενες λύσεις για τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Θα θεωρούσατε ότι, βαθμιαία, οδηγούμαστε σε μια κατάσταση «The West vs the Rest» δηλαδή η Δύση απέναντι σε όλους τους υπόλοιπους; Μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση, πού βρίσκεται η Κίνα;

Στο μέτρο που μετά τον Ψυχρό Πόλεμο η «Ανατολή» εξαφανίστηκε, η «Δύση» βρέθηκε μπροστά σε δυσχέρειες ως προς τη διατήρηση μιας ενιαίας πολιτικής ταυτότητας. Όταν δεν υπάρχει πλέον απέναντι μια ενοποιημένη κοινή παράταξη, η έννοια της «Δύσης» δύσκολα θα μπορούσε να διατηρήσει μιαν ολιστική πολιτική ταυτότητα. Οι πολίτες των «δυτικών χωρών» έχουν τόσο διαφορετικές - ακόμα και αντιτιθέμενες - στάσεις απέναντι στην ανθρωπιστική υπόθεση στην Γάζα, ώστε καταλήγει να είναι εξαιρετικά δύσκολο να χρησιμοποιεί κανείς τον όρο «Δύση» προκειμένου να κατη-

ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ, ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟ ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ ΤΗΝ ΕΡΧΟΜΕΝΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ. ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΟΥΜΕ ΤΟ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗΣ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΜΕΡΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΠΛΗΝ ΟΜΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΔΥΟ ΓΙΓΑΝΤΕΣ ΝΑ ΑΠΟΤΡΕΨΟΥΝ ΤΟ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΟΛΕΜΟΥ.

γοριοποιεί την πολιτική των χωρών αυτών.

Στο μέλλον, η έννοια της «Δύσης» θα γίνε-ται όλο και λιγότερο χρήσιμη για την ανάλυ-ση των διεθνών σχέσεων, και τούτο ιδίως λόγω της εσωτερικής αντιπαράθεσης στις χώρες αυτές μεταξύ φιλελευθερισμού και λαϊκισμού. Τόσο, λοιπόν, η «Δύση» όσο και οι «Υπόλοιποι» θα βρεθούν περισσότερο διαφοροποιημένοι εσωτερικά αντί να καταλήγουν πιο ενοποιη-μένοι από πλευράς τόσο ιδεολογίας, όσο και συμφερόντων. Στην ερχόμενη δεκαετία η διε-θνής πολιτική σκηνή θα κυριαρχείται πολύ πε-ρισσότερο από τον ανταγωνισμό Κίνας-ΗΠΑ, και όχι από τις συγκρούσεις της «Δύσης» με τους «Υπόλοιπους».

ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στη μετα-Covid κατάσταση, έχει επιστρέ-ψει η κινεζική οικονομία στις συνήθεις προσδοκίες; Ή αντιθέτως η μακρά περί-οδος των lock-down έχει υπονομεύσει τόσο την επιτυγχάνομενη ανάπτυξη, όσο και τις αναπτυξιακές προοπτικές;

Δεν είμαι κατάλληλος για να σας ανα-λύσω την κινεζική οικονομία. Ωστόσο, εκείνο που αληθεύει είναι ότι πολλοί ανάγουν τις οι-κονομικές δυσχέρειες της Κίνας στην έλλειψη εμπιστοσύνης στην οικονομία. Πάντως, μια τέτοια ανάλυση δεν μας εξηγεί ποιοι είναι οι παράγοντες εκείνοι που προκάλεσαν την έλ-λειψη εμπιστοσύνης. Αν δεν μελετηθούν τα αίτια της απώλειας εμπιστοσύνης, δύσκολα θα διαμορφωθεί αποτελεσματική πολιτική προκειμένου να ανακτηθεί η οικονομική ζω-νότητα της Κίνας.

Αλήθεια, αποτελούν τα προβλήματα των ακινήτων στην Κίνα -και οι απορρέουσες κοινωνικές πιέσεις- λόγους για ανησυχία; Θα μπορούσαν να φέρουν πρόσθετη απο-σταθεροποίηση;

Οι ιδιοκτήτες ακινήτων ανησυχούν για την πτώση των αξιών των ακινήτων, και τούτο τη στιγμή που οι ενοικιαστές και οι επίδοξοι αγοραστές προσδοκούν ακόμη χαμηλότερες τιμές. Δεν μπορώ να πω τι κοινωνική επίπτω-ση θα υπάρξει απ' αυτά.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ

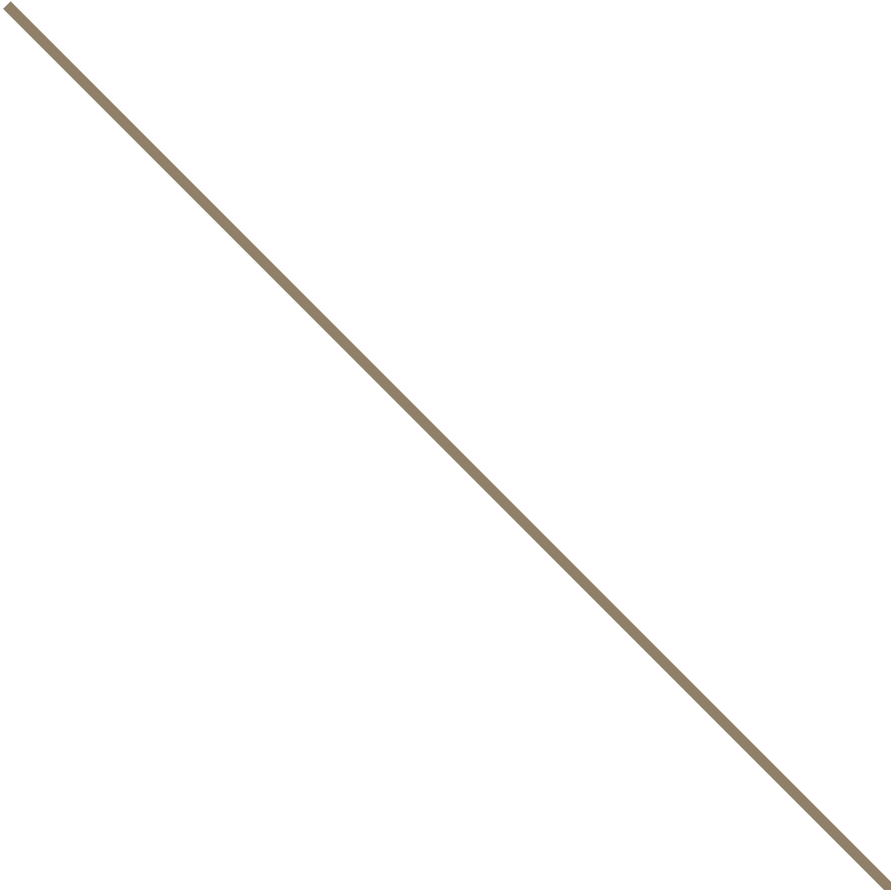
Πώς έχει εξελιχθεί η ωρίμανση της πρωτο-βουλίας OBOR («μια ζώνη, ένας δρόμος»)/ νέος Δρόμος του Μεταξιού); Έχει φτάσει σε σημείο να θεωρείται ανεπίστροφη εξέ-λιξη; Είναι χρηματοδοτικά βιώσιμη ως πρωτοβουλία; Είναι πολιτικά αποδοτική;

Την τελευταία δεκαετία, η πρωτοβου-λία OBOR πέτυχε να υπάρξει πρόοδος με την ολοκλήρωση κάποιων επενδυτικών σχεδίων, αλλά έχει όντως βρεθεί αντιμέτωπη με κά-ποιες δυσκολίες - ιδίως χρηματοδοτικής βιω-σιμότητας. Ορισμένες χώρες δεν διαθέτουν την χρηματοδοτική ικανότητα που χρειάζεται για να αποπληρώνουν τα ολοκληρωμένα επεν-δυτικά σχέδια, στα οποία έχουν συμφωνήσει. Αυτό θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μόνιμο πρόβλημα για την πρωτοβουλία OBOR. Το Πε-κίνο αντιλαμβάνεται πλήρως την κατάσταση αυτή, οπότε και προσαρμόζει την πολιτική που εφαρμόζει στα πλαίσια της OBOR. Υπάρ-χει η δυνατότητα το Πεκίνο να μετακινήσει τον πυρήνα της πρωτοβουλίας OBOR από τα έργα μεταφορών στις υποδομές επικοινωνιών ή και σε κλάδους υπηρεσιών.

Από τη στιγμή που η πρωτοβουλία OBOR έχει ενταχθεί στο Καταστατικό του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος, είναι πολύ πιο πιθανό να δούμε το Πεκίνο να συνεχίζει την πρωτοβουλία OBOR με συνεχείς προσαρμο-γές, παρά να την εγκαταλείπει τα χρόνια που έρχονται.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ
(ΜΕΡΟΣ Α') :
ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ
ΔΥΣΚΟΛΑ ΘΕΜΑΤΑ

(ΣΕΛ. 104-121)

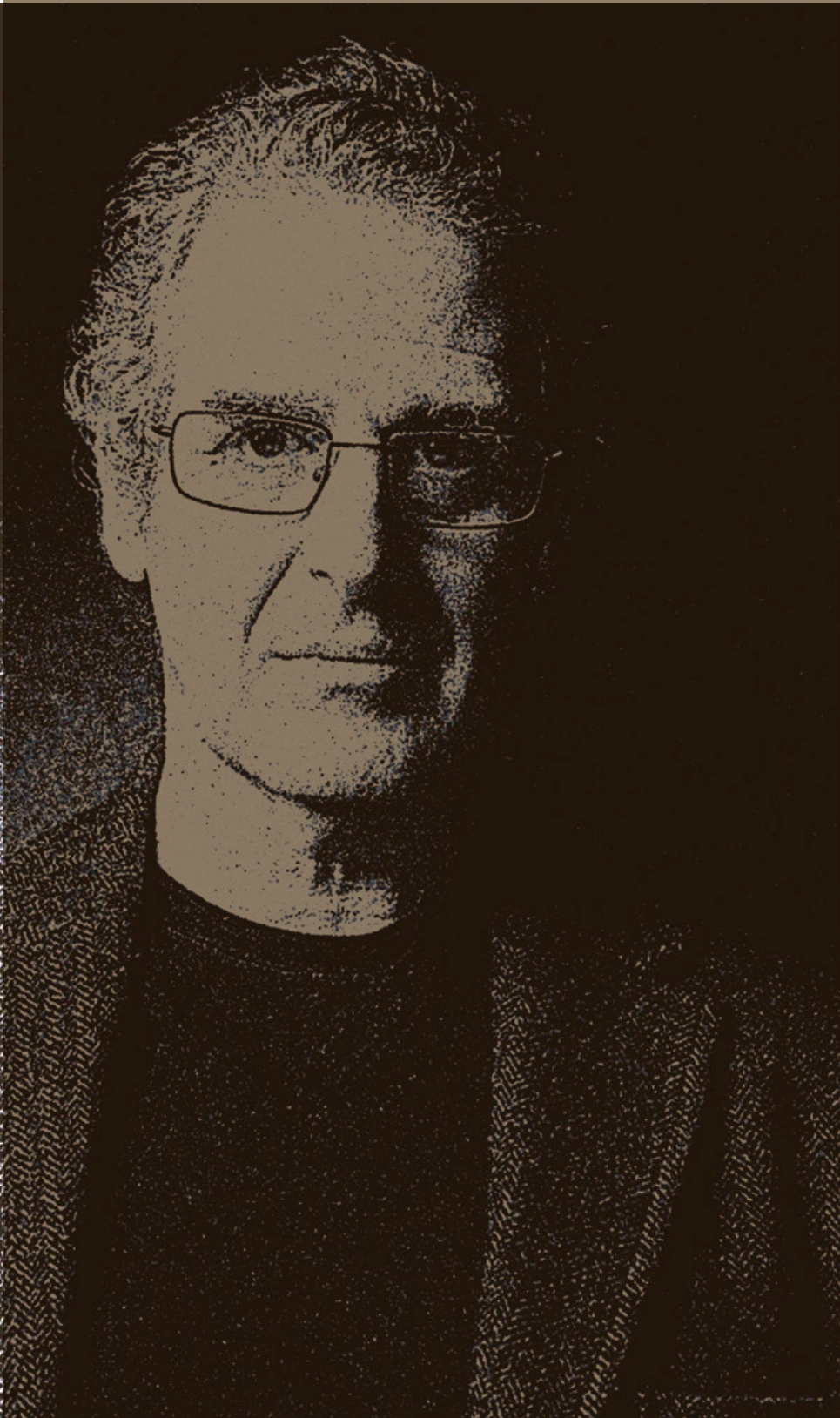
////////////////////////////////\////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////
////////////////////////////////\////////////////////////////////

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΠΡΟΣΙΤΗ ΣΤΕΓΗ
ΑΚΡΙΒΕΙΑ 2.0

MARK MAZOWER :

[
[
[
[
]

Η Μεταπολίτευση μας αφορά σήμερα, γιατί ζούμε σε μια εποχή που η δημοκρατία δεν θεωρείται η φυσική κατάληξη της Ιστορίας

Την άποψη ότι η συζήτηση γύρω από τα μαθήματα και την κληρονομιά της Μεταπολίτευσης έχει ιδιαίτερη σημασία σήμερα, σε μια εποχή που η άνοδος της ακροδεξιάς σε όλη την Ευρώπη υπονομεύει τις δημοκρατικές κατακτήσεις δεκαετιών, διατυπώνει ο καθηγητής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κολούμπια Μαρκ Μαζάουερ. Ο συγγραφέας μιας σειράς εμβληματικών βιβλίων για την ελληνική ιστορία υποστηρίζει ακόμη ότι το δίπολο Αριστερά-Δεξιά εξακολουθεί να συνιστά χρήσιμο εργαλείο πολιτικής και κοινωνικής ανάλυσης καθώς, όπως είπε, οι όροι δεν είναι παρωχημένοι και αφορούν τη σημασία και τον ρόλο του δημοσίου τομέα στην οικονομία.

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Σε λιγότερες από 100 μέρες έχουμε Ευρωεκλογές. Είναι αναπόφευκτη η άνοδος της άκρας δεξιάς;

Θεωρώ πως θα υπάρχουν περίοδοι, και ίσως αυτή να είναι μία τέτοια, κατά τις οποίες η ακροδεξιά θα τα πηγαίνει πολύ καλά, για δύο λόγους: πρώτον, επειδή ξεχάσαμε κάποια πολύ σημαντικά επιτεύγματα, των δεκαετιών του 1970 και του 1980, που συνέβαλαν σε μια πιο δίκαιη κοινωνία από τη σημερινή. Δεύτερον, εξαιτίας του μεταναστευτικού: όπως το βιώνουμε ή θα το βιώσουμε τα επόμενα 10 χρόνια, θα αποτελεί πρόκληση.

Είναι περισσότερο το μεταναστευτικό ή οι ανισότητες του καπιταλισμού, των νέων τεχνολογιών, στην κοινωνία μας;

Και τα δύο, δεν χρειάζεται να διαλέξουμε. Επιτυχημένες πολιτικές θα είναι εκείνες που θα βρίσκουν λύσεις και για τα δύο αυτά ζητήματα.

Θεωρείτε πως στην πολιτική το σχήμα Αριστερά εναντίον Δεξιάς ισχύει ή είναι παρωχημένο; Υπάρχει η τάση κι εδώ, το δεξιό κόμμα, όπως η ΝΔ, να μετακινείται προς το κέντρο, να μένει χώρος για την άκρα δεξιά, και η Αριστερά κάπως να περιθωριοποιείται.

Σε καμία περίπτωση οι όροι Αριστερά και Δεξιά δεν είναι παρωχημένοι. Συνδέονται με διαφορετικά ζητήματα της κοινωνίας, που πάντα πρέπει να έχουμε κατά νου. Κάθε επιτυχημένος πολιτικός, αριστερός ή δεξιός, πάντα επιδιώκει να καλύψει το κέντρο.

Οπότε δεν είναι κάτι το καινούριο αυτό που βλέπουμε σήμερα στην Ελλάδα... Το βασικό πρόβλημα είναι πως γενικά η κεντροδεξιά είναι ενωμένη υπό τη Νέα Δημοκρατία και η κεντροαριστερά είναι κατακερματισμένη. Αυτό προφανώς αποδυναμώνει τις δυνατότητες της Αριστεράς. Όμως πιστεύω πως υπάρχουν δύο επικαλυπτόμενα οράματα του πώς πρέπει να λειτουργεί μια καλή κοινωνία. Πρόκειται για ευρέα στρατόπεδα, οπότε υπάρχει επικάλυψη. Αν όμως βάζαμε ολοκληρωτικά κατά μέρος τις διαφορές και λέγαμε πως δεν υπάρχει Αριστερά και Δεξιά, αυτό που θα μας διέφευγε είναι το εάν ο δημόσιος τομέας πρέπει να παίζει ρόλο στη διασφάλιση της δικαιοσύνης στην κοινωνία. Και ίσως αυτό θα είναι που θα εξαφανιστεί. Χρειάζονται και οι δύο για την ανάλυση του προς τα πού κατευθυνόμαστε.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Πριν από δέκα χρόνια, θεωρούσατε πως θα υπήρχε ομαλή μετάβαση της εξουσίας μεταξύ της δεξιάς και της αριστερής πτέρυγας; Ότι θα ερχόταν στην εξουσία ο ΣΥΡΙΖΑ, πως μια τεράστια κρίση θα έπληττε τη χώρα, αλλά η χώρα θα ανέκαμπτε στο τέλος; Το περιμένατε να συμβεί πριν από 10 χρόνια ή ανησυχούσατε ότι θα επικρατούσε μια ανώμαλη κατάσταση;

Θυμάμαι που κάποιοι εκτός Ελλάδας έγραφαν ανοησίες, ότι ανησυχούσαν για πραξικόπημα στην Ελλάδα. Ποτέ δεν ανησυχούσα για κάτι τέτοιο. Ίσως κάτι μου διέφευγε, αλλά δεν το θεωρούσα πιθανόν. Ανησυχούσα για τις επιπτώσεις στην εμπιστοσύνη προς τους

Ο σπουδαίος ιστορικός επισκέφτηκε πρόσφατα την Αθήνα, με αφορμή το συνέδριο που διοργάνωσαν η εφημερίδα *Καθημερινή*, το Φόρουμ των Δελφών, το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας και το Ελληνικό Παρατηρητήριο του LSE για τη Μεταπολίτευση. «Η απόδειξη της παρακαταθήκης του [Καραμανλή] εντοπίζεται στη δεκαετία του 1980, όταν αποδείχθηκε πως το ΠΑΣΟΚ και η Αριστερά μπορούσαν να αποτελούν μέρος των πολιτικών πραγμάτων στην Ελλάδα, για πρώτη φορά στην ιστορία της», αναφέρει, ενώ στη συνέντευξη που μας παραχώρησε, αποκαλύπτει και το τρέχον πεδίο της ιστορικής του έρευνας, που θα αποτελέσει τη βάση για το επόμενο βιβλίο του.

θεσμούς. Χρειάζεται πολύς χρόνος για να θεμελιωθούν, ενώ καταρρέουν πολύ εύκολα. Όμως η Ελλάδα άντεξε στην κρίση, όπως και οι θεσμοί. Τα προβλήματα που υπάρχουν με τους θεσμούς είναι εκείνα που υπάρχουν από πολύ παλιά. Επίσης, θεωρώ πως η Ελλάδα έχει πολλά πλεονεκτήματα. Κυρίως, μια πολύ εξωστρεφή οπτική του κόσμου. Νιώθει άνετα με τους ξένους και τις ξένες γλώσσες.

Δεν ισχύει αυτό σε πολλές χώρες;

Πράγματι. Έτσι, ήμουν πάντα αισιόδοξος ότι η Ελλάδα θα ανέκαμπτε. Όμως, αν θυμόσουν πώς ήταν η χώρα λίγα χρόνια νωρίτερα, ήταν θλιβερό και ανησυχητικό. Κι εξακολουθεί να είναι ανησυχητικό που παραμένουν τα μακροπρόθεσμα προβλήματα.

Στις αρχές της ελληνικής κρίσης γράψατε, περίπου πριν από 10 χρόνια, ένα άρθρο στους *New York Times*. Λέγατε πως η Ελλάδα, με έναν τρόπο, τα τελευταία 200 χρόνια ηγείτο της εξέλιξης στην Ευρώπη. Ήταν η πρώτη χώρα που επαναστάτησε κατά των Οθωμανών, η πρώτη χώρα στην οποία έγινε ανταλλαγή πληθυσμών, η πρώτη χώρα που απέκρουσε Γερμανούς και Ιταλούς τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το πρώτο θέατρο επιχειρήσεων στον Ψυχρό Πόλεμο, η πρώτη χώρα που απελευθερώθηκε τη δεκαετία του '70 από τη χούντα, εννοώ μεταξύ των χωρών της Νότιας Ευρώπης, και η πρώτη που βίωσε τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη το 2008. Εξακολουθείτε να βλέπετε στην Ελλάδα την ανάδυση κάτι νέου, που μπορεί να δώσει μια κατεύθυνση στον υπόλοιπο κόσμο;

Έχω δύο πράγματα να πω. Πρώτον, είναι πάντα πολύ δελεαστικό, αλλά λίγο επικίνδυνο, να θεωρεί κάποιος πως η χώρα του ή ο ίδιος θα πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής. Όλοι το κάνουμε και όλοι ξέρουμε τους περιορισμούς αυτής της στάσης. Θα σας δώσω και μία δεύτερη, πρακτική απάντηση, στο ερώτημά σας. Η διδασκαλία της Ιστορίας της σύγχρονης Ελλάδας σε Αγγλία και ΗΠΑ δεν ενδιαφέρει πολλούς. Οπότε ψάχνεις τρόπους να προκαλέσεις το ενδιαφέρον γι' αυτό που κάνεις. Εξηγείς πως δεν είναι πάντα τα μεγάλα κράτη που μας διδάσκουν τα περισσότερα για το πού κατευθύνεται ο κόσμος, αλλά κράτη σαν την Ελλάδα. Μια μικρή χώρα που έχει δεχθεί πλήγματα από την Ιστορία. Αυτή είναι η κατάσταση των περισσότερων χωρών σήμερα. Έτσι, γίνεται η φυσική σου τάση να σκέφτεσαι πώς μπορεί η χώρα που μελετάς και αγαπάς να διαφωτίσει μεγαλύτερα ζητήματα. Οπότε το ερώτημα είναι πώς μπορεί η Ελλάδα να διαφωτίσει τα μεγαλύτερα προβλήματα του κόσμου. Εξακολουθώ να θεωρώ πως ισχύει κάτι τέτοιο. Υπάρχουν δύο τεράστια ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα και όλοι μας. Αυτά που ξεχωρίζω είναι πώς αντιμετωπίζουμε τη μεταβιομηχανική κοινωνία των πολύ άνισων εισοδημάτων, που γίνονται όλο και πιο άνισα, και ποιες είναι οι συνέπειες για τις νεότερες γενιές. Αυτό είναι το πιο σημαντικό, μακροπρόθεσμο κοινωνικό πρόβλημα. Το άλλο ζήτημα είναι το πώς προσαρμοζόμαστε στην πραγματικότητα της υπερθέρμανσης του πλανήτη, που θα έχει τεράστια επίπτωση σε όλη τη Μεσόγειο, την οποία ήδη βλέπουμε. Έτσι, η Ελλάδα ακόμα αντιμετωπίζει ζητήματα που θα αντιμετωπίσουν όλοι, αν δεν τα αντιμετωπίζουν ήδη.

ΟΙ ΟΡΟΙ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ
ΔΕΞΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΠΑΡΩΧΗΜΕΝΟΙ.
ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,
ΠΟΥ ΠΑΝΤΑ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΤΑ ΝΟΥ.
ΚΑΘΕ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ, ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ
Ή ΔΕΞΙΟΣ, ΠΑΝΤΑ
ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ ΝΑ ΚΑΛΥΨΕΙ
ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ. ΑΝ ΟΜΩΣ
ΒΑΖΑΜΕ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ
ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΙΣ
ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΛΕΓΑΜΕ
ΠΩΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΕΞΙΑ,
ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΑ ΜΑΣ
ΔΙΕΦΕΥΓΕ ΕΙΝΑΙ
ΤΟ ΕΑΝ Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΠΑΙΖΕΙ ΡΟΛΟ ΣΤΗ
ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ.

ΓΙΑΤΙ ΜΑΣ ΑΦΟΡΑ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

Ήρθατε στην Αθήνα για το Συνέδριο με θέμα «Μεταπολίτευση: 50 χρόνια μετά». Γιατί μας αφορά αυτή η συζήτηση; Ποιες θεωρείτε τις μεγαλύτερες επιτυχίες και αποτυχίες αυτής της περιόδου;

Μας αφορά επειδή δυστυχώς ζούμε σε μια εποχή κατά την οποία η δημοκρατία δεν θεωρείται η φυσική κατάληξη της Ιστορίας. Το να μελετάμε την εμπειρία της Ελλάδας, η οποία ήταν συνολικά πολύ θετική το 1974, έχει ενδιαφέρον. Παράλληλα, μας δίνει μια αίσθηση αισιοδοξίας, που αυτή την περίοδο εκλείπει.

Μιλήσατε για τις μείζονες προσωπικότητες εκείνης της περιόδου. Ήταν ο Καραμανλής; Ο Παπανδρέου; Ποια τα δυνατά και ποια τα αδύναμα σημεία τους;

Κάτι εντυπωσιακό που προέκυψε από το Συνέδριο ήταν πως για πολλούς υπάρχουν δύο στρατόπεδα: μπορείς να είσαι οπαδός είτε του ενός είτε του άλλου. Όχι και των δύο. Αντιπροσωπεύουν πολύ διαφορετικά πράγματα. Πιστεύω πως κατά έναν τρόπο η νίκη του Ανδρέα το 1981 ήταν απόδειξη της ιδιοφυΐας του Καραμανλή, του επιτευγματος του. Εάν δεν είχε συμβεί η Μεταπολίτευση, θα θυμόμαστε τον Καραμανλή με πολύ διαφορετικό τρόπο: ως μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα των δεκαετιών του '50 και του '60, που αυτοεξορίστηκε και δεν ξανακούστηκε ποτέ. Οπότε, ο σημαντικός του ρόλος στην ιστορία της Ελλάδας εδράζεται σε ό,τι έκανε μετά το 1974. Είχαμε μία πολύ σημαντική κι ενδιαφέρουσα συζήτηση γι' αυτό. Για πολλούς, η απόδειξη της παρακαταθήκης του εντοπίζεται στη δεκαετία του 1980, όταν αποδείχθηκε πως το ΠΑΣΟΚ και η Αριστερά μπορούσαν να αποτελούν μέρος των πολιτικών πραγμάτων στην Ελλάδα, για πρώτη φορά στην ιστορία της. Έχω, λοιπόν, την πολυτέλεια να μην υποχρεούμαι να επιλέξω. Και οι δύο ήταν προσωπικότητες ιστορικής σημασίας, που ενσάρκωσαν πολύ διαφορετικές πτυχές της ελληνικής πραγματικότητας.

Η ερώτηση «Τι θα γινόταν εάν...» σε έναν ιστορικό δεν έχει νόημα. Όμως σκέφτομαι, εάν δεν είχε επιβληθεί ποτέ χούντα και ο Ανδρέας Παπανδρέου αναλάμβανε την εξουσία όχι το 1981, αλλά ίσως στα τέλη της δεκαετίας του 1960, όταν άλλαζε όλος ο κόσμος, όταν συνέβαιναν διάφο-

ρα στο Παρίσι, στην Ανατολική Ευρώπη, στις ΗΠΑ, θα είχε προοδεύσει η Ελλάδα με πιο ταχύ και πιο ομαλό τρόπο; Τι λέτε γι' αυτό;

Η μπορεί και να μην είχε προοδεύσει καθόλου. Είχατε τους Αμερικανούς στα μέσα της δεκαετίας του '60, που θεωρούσαν πως μπορούσαν να κάνουν κουμάντο στη χώρα. Το βασικό για εκείνους ήταν αν η CIA συνέπλεε με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Επίσης, είχατε τον βασιλιά. Για μεγάλο διάστημα η μοναρχία δεν ήταν σίγουρη για τα συνταγματικά της όρια. Είχε την τάση να τα πιέζει. Επιπλέον, υπήρχε και μια παλιά φρουρά πολιτικών που διοικούσαν τη χώρα για 100 χρόνια. Οπότε, είναι πολύ δύσκολο να φανταστούμε να έρχεται στην εξουσία ο Ανδρέας υπό αυτές τις συνθήκες. Δεν ήθελαν καν τον πατέρα του στην εξουσία. Οπότε, πιστεύω πως όλα αυτά έπρεπε να φύγουν. Μία από τις συνέπειες της χούντας ήταν η εκρίζωση πολλών πυλώνων της εξουσίας. Υπάρχει μια εσωτερική μάχη που ξεκινάει μετά το 1967 μεταξύ των συνταγματαρχών και του βασιλιά. Ο στρατός και ο βασιλιάς στράφηκαν ενάντια ο ένας στον άλλον, κάτι χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της Ελλάδας. Οπότε, με έναν περιέργο τρόπο, η χούντα διευθέτησε πολλά ζητήματα για την Ελλάδα, αν μπορώ να το θέσω έτσι, που ίσως να ήταν πολύ πιο δύσκολο να επιλυθούν με άλλον τρόπο.

Υπάρχει μια διάσημη φράση από τον 19ο αιώνα. Ανήκει σε Γάλλο διπλωμάτη που χαρακτήρισε τους Έλληνες ως τα «κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας». Αυτός είναι και ο τίτλος του βιβλίου του Κώστα Κωστή, όπως θα γνωρίζετε. Το ερώτημά μου είναι αν θεωρείτε πως αυτή η φράση δεν ισχύει πλέον. Δηλαδή, αν έπειτα από τόσα χρόνια, τόσες κρίσεις, πολέμους, την πρόσφατη κρίση, οι Έλληνες είναι τώρα στη σωστή πλευρά της Ιστορίας...

Ας σκεφτούμε την κατάσταση της χώρας τη δεκαετία του 1830. Δημιουργείται μια χώρα χωρίς κάποιο πρόσφατο παρελθόν που θα θέλαμε να θυμόμαστε. Υπάρχει μόνο αυτό που λένε πως υπάρχει οι ισχυροί ξένοι: η αρχαία ιστορία. Έχουμε, λοιπόν, αυτή την παράξενη, δύσκολη σχέση με το παρελθόν. Πιστεύω πως με κάποιο τρόπο θα υπάρχει πάντα. Ωστόσο, πλέον υπάρχουν 200 χρόνια ανεξαρτησίας και περισσότερα θέματα να συζητήσουμε εκτός του Περικλή. Οπότε, η κατάσταση έχει αλλάξει. Για να επιστρέψω στο θέμα της Μεταπολίτευσης, θεωρώ πως ο σημαντικός της ρόλος

ΘΥΜΑΜΑΙ (ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ) ΠΟΥ ΚΑΠΟΙΟΙ ΕΚΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΕΓΡΑΦΑΝ ΑΝΟΗΣΙΕΣ, ΟΤΙ ΑΝΗΣΥΧΟΥΣΑΝ ΓΙΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΑΝΗΣΥΧΗΣΑ ΓΙΑ ΚΑΤΙ ΤΕΤΟΙΟ. ΙΣΩΣ ΚΑΤΙ ΜΟΥ ΔΙΕΦΕΥΓΕ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΤΟ ΘΕΩΡΟΥΣΑ ΠΙΘΑΝΟΝ. ΑΝΗΣΥΧΟΥΣΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ. ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΠΟΛΥΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΘΕΜΕΛΙΩΘΟΥΝ, ΕΝΩ ΚΑΤΑΡΡΕΟΥΝ ΠΟΛΥ ΕΥΚΟΛΑ. ΟΜΩΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΤΕΞΕ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ, ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΥΟ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΜΑΣ. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΙΝΑΙ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΜΕ ΤΗ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥ ΑΝΙΣΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ, ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΙΟ ΑΝΙΣΑ, ΚΑΙ ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΓΕΝΙΕΣ. ΤΟ ΑΛΛΟ ΖΗΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΩΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΖΟΜΑΣΤΕ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΘΕΡΜΑΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ, ΠΟΥ ΘΑ ΕΧΕΙ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.

ήταν πως διευθέτησε πολλά από αυτά τα ζητήματα: ζητήματα για τον ρόλο της μοναρχίας, για τον ρόλο του στρατού, θέματα που υπήρχαν από την αρχή, αλλά νομίζω πως πλέον δεν υπάρχουν. Τώρα αφορούν μόνο ιστορικούς όπως εμένα, που θέλουν να πηγαίνουν στα αρχεία. Όχι όμως τους περισσότερους. Οπότε άλλαξε κάτι θεμελιώδες.

Στο τελευταίο τεύχος της Οικονομικής Επιθεώρησης ο Κώστας Κωστής υποστήριξε πως η Μεταπολίτευση τελείωσε το 2008, με την περίοδο της απο-παγκοσμιοποίησης, με την ανάδυση περισσότερων αυταρχικών καθεστώτων, και ότι ο κόσμος οδηγείται προς μια πιο σκοτεινή, λιγότερο φιλελεύθερη φάση. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τη θέση ότι ο πλανήτης εισέρχεται σε μια νέα φάση;

Με τον Κώστα γνωριστήκαμε το 1983 και από τότε διαφωνούμε για θέματα ιστορίας και πολιτικής. Βλέπω πως αυτό δεν πρόκειται να σταματήσει. Και στο Συνέδριο πραγματοποιήσα μια ομιλία για τη Μεταπολίτευση. Είπα πως ένα από τα περίεργα θέματα με αυτόν τον όρο είναι η ασάφειά του. Κανείς δεν μπορεί να αποφασίσει πότε τελείωσε ή αν έχει καν τελειώσει. Γι' αυτό, αν κάνεις την επιλογή να πεις πως έχει τελειώσει, αυτό θα είναι στα πλαίσια μιας ευρείας συζήτησης για το τι πάει καλά και τι όχι στην Ελλάδα. Οπότε, ο Κώστας επιλέγει το 2008 και είναι δικαίωμά του.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Θυμάστε την πρώτη σας επίσκεψη στην Ελλάδα; Θα ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '70, θα ήταν μια πολύ διαφορετική χώρα. Τι ήταν το τόσο γοητευτικό για έναν Βρετανό... Τι ήταν τόσο γοητευτικό στην Ελλάδα τότε, που σας έκανε να εμβραθύνετε στην ιστορία αυτής της χώρας;

Πρώτη φορά ήρθα στην Ελλάδα νομίζω το καλοκαίρι του 1977, στις αρχές εκείνου του καλοκαιριού. Τώρα συνειδητοποιώ πως ήταν τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης. Ερωτεύτηκα τη χώρα για όλους τους παράλογους λόγους για τους οποίους ερωτεύομαστε. Το πρώτο πράγμα, που θυμάμαι έντονα, ήταν να ξυπνώ στο πλοίο, καθώς φτάναμε στην Ηγουμενίτσα. Θυμάμαι το φως, τα βουνά. Είναι κλισέ, τα ίδια λένε όσοι δεν είναι από την Ελλάδα. Όμως, για κάποιον που είχε μεγαλώσει στο βόρειο Λονδίνο όπου βρέχει συνέχεια, ήταν κάτι

το συναρπαστικό. Το δεύτερο που θυμάμαι από εκείνο το ταξίδι ήταν η διαδρομή με το παλιό τρένο από την Πάτρα στην Αθήνα. Αυτό το αργό, μικρό τρένο, από το οποίο κάλλιστα ο ταχυδρόμος θα μπορούσε να πετάει τα γράμματα στους χωρικούς καθώς περνούσαμε. Τόσο αργά πήγαινε. Ήμουν σε διαφορετική κοινωνία, μεγάλωσα στο Λονδίνο τη δεκαετία του '60, αρχές '70, σ' έναν πολύ διαφορετικό τόπο. Υπήρχε κάτι στην κοινωνία τότε που με γοήτευσε αμέσως. Και η Ιστορία, με τα τόσο πολλά διαφορετικά επίπεδα. Εάν είσαι ξένος, το πρώτο που σου λένε να επισκεφθείς στην Ελλάδα είναι οι ναοί και οι αρχαιολογικοί χώροι. Όμως ήμουν τυχερός με τους καθηγητές και τους φίλους μου. Το 1981 είχα συνειδητοποιήσει... νομίζω πως το 1981 ήταν αυτό που προκάλεσε αυτή την αλλαγή... πως στη χώρα επικρατούσε μια ευφορία, ήταν μια μοναδική περίοδος. Αφορούσε όλα όσα είχαν συμβεί τα τελευταία 5, 10, 30 χρόνια. Οι ναοί άρχισαν να μου φαίνονται λιγότερο ενδιαφέροντες απ' όσα έβλεπα γύρω μου. Τότε ήταν που άρχισα να ενδιαφέρομαι για τη σύγχρονη Ελλάδα.

Αν ρωτούσα έναν καθηγητή Ιστορίας τι να αλλάζουμε στον τρόπο διδασκαλίας της, τι θα λέγατε;

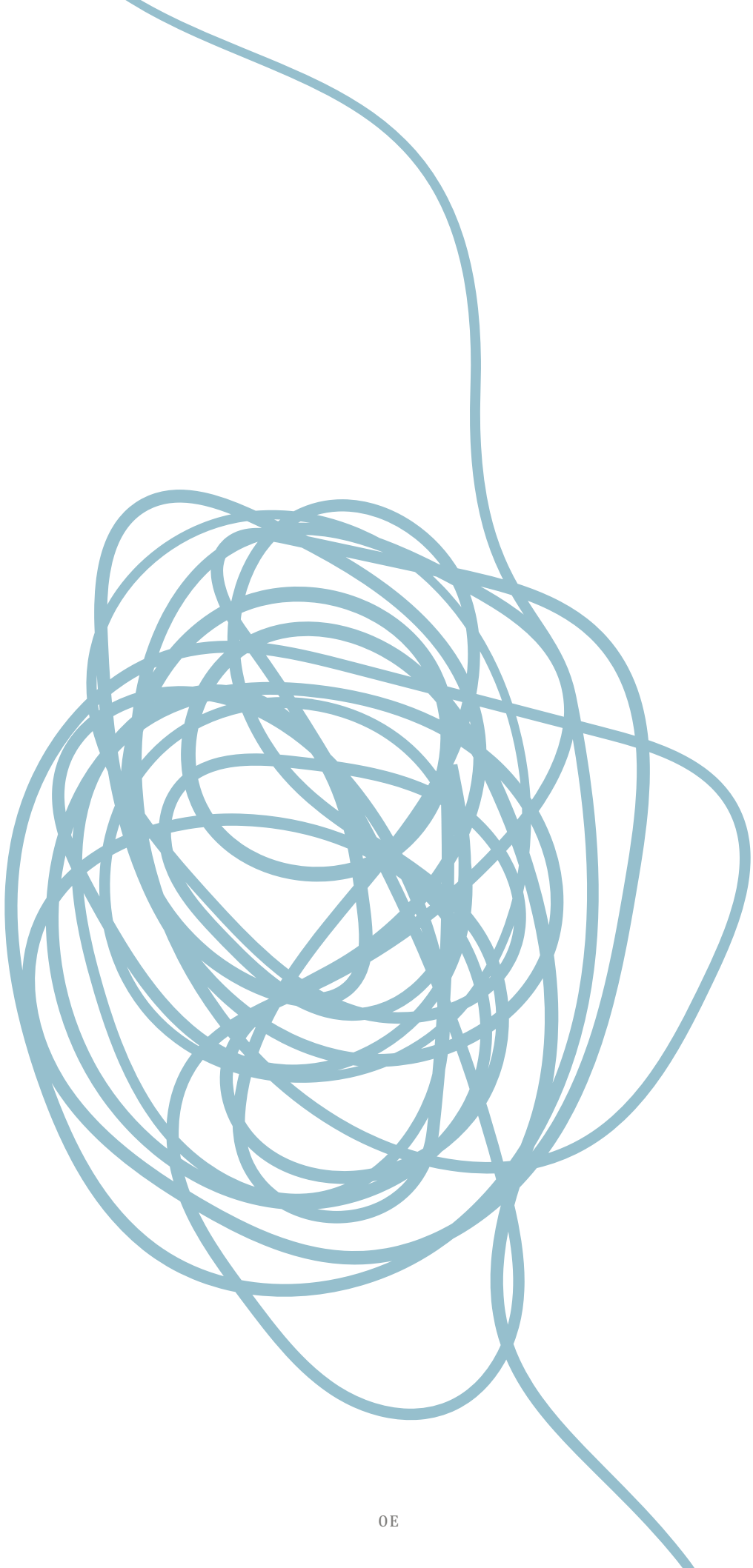
Πηγαίνετε τα παιδιά στα αρχεία. Υπάρχουν φανταστικά αρχεία. Η μεγαλύτερη ευχαρίστηση δεν αντλείται από ένα βαρετό βιβλίο. Αυτό συνήθως αποθαρρύνει. Πρέπει να έρθουν σε επαφή με τα αυθεντικά έγγραφα, που κάποιος έγραψε πριν από 100 χρόνια. Να τα αφήσουμε να νιώσουν την έξαψη της ανακάλυψης. Αυτό θα άλλαζε εγώ.

Ποιους αδιερεύνητους τομείς της ελληνικής ιστορίας θα θέλατε να εξετάσετε στο μέλλον;

Υπάρχουν πολλοί. Με ενδιαφέρει πολύ η ιστορία των ψυχικών νοσημάτων, που παραμένει ταμπού. Δεν έχουν γραφτεί πολλά για τη ζωή των ομοφυλόφιλων στην Ελλάδα. Επίσης, περνώντας στη Μεταπολίτευση, υπήρχε πολλή επένδυση στην κοινωνική ιστορία, στην ιστορία των καθημερινών ανθρώπων, των εργατών, του αριστερού κινήματος, και ξεχάσαμε την ιστορία των πλουσίων, του βασιλιά. Βασικά, των δυνάμεων που εξουσίαζαν τη χώρα. Δεν έχουμε πολλά γι' αυτούς. Με ενδιαφέρει αυτό.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ: ΕΝΑ ΑΥΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (;)

Κυβερνήσεις έρχονται και φεύγουν, χρόνια περνούν και χάνονται, αλλά το διαρθρωτικό ζήτημα του εκσυγχρονισμού και της βελτίωσης της λειτουργίας του Ελληνικού Δημοσίου παραμένει. Πώς μπορούμε να περάσουμε επιτέλους από τις καλές προθέσεις αναδιοργάνωσης στην ουσιαστική εφαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών που θα δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη και θα λειτουργήσουν στην υπηρεσία του πολίτη και της κοινωνίας;

Χρειαζόμαστε μεγαλύτερες ή μικρότερες κυβερνήσεις; Το ερώτημα δεν έχει μονοσήμαντη απάντηση, γιατί συνδέεται με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα μιας κυβέρνησης. Προ covid, υπήρχε μια τάση διεθνώς υπέρ των μικρών και ευέλικτων σχημάτων, η σχετική συζήτηση μας απασχολούσε και στην Ελλάδα, παρότι οι κυβερνήσεις από το 1981 και μετά όλο διογκώνονταν. Μετά την πανδημία υπερτονίστηκε η ανάγκη ενός ισχυρού και παρεμβατικού κράτους. Ποιος θέλει τα μικρά σχήματα, ζήτω οι μεγάλες κυβερνήσεις! Από αυτή την άποψη οι δικές μας κυβερνήσεις είναι της μόδας, μέτρησε όμως κανένας πόσο αποτελεσματικές είναι;

Η ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΩΝ ΑΝΕΦΑΡΜΟΣΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Αυτό κι αν είναι άθλος. Στη χώρα μας, ως γνωστόν, ψηφίζονται μεταρρυθμίσεις και σωρεύονται νόμοι, οι οποίοι σπανίως εφαρμόζονται. Το 2019 η κυβέρνηση Μητσοτάκη έφτιαξε μια επιτροπή για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας και την καταπολέμηση της πολυνομίας. Όσο αυτή η επιτροπή έκανε τη δουλειά της, η κυβέρνηση σώρευε νέους, ανεφάρμοστους νόμους, όπως έκαναν και όλες οι προηγούμενες.

Παράδειγμα, ο κομβικός νόμος 4795/2021 για το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου στον δημόσιο τομέα, δηλαδή για την υποχρέωση των φορέων του δημοσίου να διαχειρίζονται τους κινδύνους που επηρεάζουν την υλοποίηση των στρατηγικών και επιχειρησιακών τους στόχων, καθώς και την αποτελεσματικότητά τους. Για να το πετύχουν αυτό, υποχρεούνται να συστήσουν μια Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων - για ό,τι αποτελεί κίνδυνο για κάθε φορέα από την επανεμφάνιση μιας πανδημίας μέχρι την ασφάλεια των συγκοινωνιών κ.ά.

Ο νόμος ψηφίστηκε στις 17 Απριλίου 2021, η πρώτη εγκύκλιος εφαρμογής του εκδόθηκε 9 μήνες μετά, στις 17 Ιανουαρίου 2022. Ένα χρόνο αργότερα 13 υπουργεία είχαν συστήσει Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων, 6 υπουργεία δεν ενδιαφέρθηκαν καθόλου, και σε κανένα δεν υπάρχει αναρτημένη έκθεση αυτής της μονάδας. Τον Μάρτιο του 2023, με τον νόμο 5013, για πρώτη φορά οριοθετήθηκε η έκταση εφαρμογής του νόμου, περιλαμβάνοντας την Προεδρία της Δημοκρατίας, τα υπουργεία, τις αποκεντρωμένες διοικήσεις και τις ανεξάρτητες αρχές χωρίς νομική προσωπικότητα, που υποχρεώθηκαν να συστήσουν τα αρμόδια όργανα για τη διαχείριση κινδύνων εντός τριών μηνών από τη δημοσίευση του νόμου.

ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΥΨΗΣ
ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ,
ΒΡΕΘΗΚΑΜΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ
ΠΙΚΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ
ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΣΕ Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.
ΝΑ ΣΗΜΕΙΩΘΕΙ ΟΤΙ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ
ΕΧΕΙ 1.094 ΕΠΙΤΕΛΙΚΕΣ,
1.610 ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ,
173 ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΚΑΙ 430 ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ
ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ.

Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, τα δύο πρώτα χρόνια (2023-2025) θα γίνει καταγραφή και εκτίμηση των κινδύνων μόνο στους φορείς της κεντρικής διοίκησης. Για τους υπόλοιπους, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι δήμοι που είναι εκτεθειμένοι σε σωρεία κινδύνων και καταστροφών, η εφαρμογή του νόμου θα ξεκινήσει στις 20 Ιανουαρίου 2025, και ακόμα και αν το θέλουν δεν μπορούν ούτε να συστήσουν τα αρμόδια όργανα, ούτε να αναθέσουν τη διαχείριση κινδύνων σε εξωτερικό πάροχο.

ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΕΠΙΚΑΛΥΨΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΝΟΜΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Άλλο παράδειγμα από τις πρώτες εμβληματικές εξαγγελίες της κυβέρνησης, η απλούστευση των διαδικασιών. Η Προεδρία της Κυβέρνησης ανακοίνωσε το 2022 ότι τέθηκε σε λειτουργία το Εθνικό Μητρώο Διαδικασιών «Μίτος», «μια σημαντική μεταρρύθμιση στη δημόσια διοίκηση», ώστε ο πολίτης να γνωρίζει εκ των προτέρων τι χρειάζεται για να εξυπηρετηθεί από τις δημόσιες υπηρεσίες. Στον «Μίτο» εντάχθηκαν 3.308 διαδικασίες, αλλά η σχετική σελίδα μοιάζει να έχει εγκαταλειφθεί, αφού από τον Αύγουστο του 2023 δεν έχει επικαιροποιηθεί ξανά. Ακόμα και η αξιολόγηση των δημοσίων υπαλλήλων προχωρά με τους δικούς της ρυθμούς. Στις 19 Δεκεμβρίου 2023 το Υπουργείο Εσωτερικών με εγκύκλιό του κάλεσε τις αρμόδιες διευθύνσεις διοικητικού ή προσωπικού των φορέων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του συστήματος αξιολόγησης του νόμου 4940/2022, μέσα στο χρονικό διάστημα από 20 Δεκεμβρίου 2023 μέχρι 12 Ιανουαρίου 2024 να προχωρήσουν όλες τις προπαρασκευαστικές ενέργειες, μέσω της νέας ηλεκτρονικής εφαρμογής αξιολόγησης, προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία για το 2023.

Στον τομέα της επικάλυψης αρμοδιοτήτων, βρεθήκαμε να κάνουμε πικρές διαπιστώσεις το καλοκαίρι σε ό,τι αφορά την Πολιτική Προστασία. Να σημειωθεί ότι το κράτος εσωτερικά έχει 1.094 επιτελικές, 1.610 υποστηρικτικές, 173 παροχής υπηρεσιών και 430 ελεγκτικές αρμοδιότητες.

Η ΨΗΦΙΣΗ ΝΟΜΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ Ή ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΜΗ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΓΚΥΚΛΙΩΝ, ΕΧΕΙ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ, ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΗ ΑΥΤΗ ΤΗΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ. ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΒΡΟΥΝ ΑΚΡΗ ΣΤΟΝ ΚΥΚΛΩΝΑ, ΚΑΘΥΣΤΕΡΟΥΝ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ, ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΠΕΡΑΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ.

Η ψηφίση νόμων που δεν εφαρμόζονται ή εφαρμόζονται με καθυστέρηση εξαιτίας της μη έκδοσης των σχετικών εγκυκλίων, έχει και άλλες παρενέργειες, με σημαντικότερη αυτή της απονομής δικαιοσύνης. Τα δικαστήρια δεν μπορούν να βρουν άκρη στον κυκλώνα, καθυστερούν τις αποφάσεις τους, κάτι που πέραν των άλλων επηρεάζει την οικονομία και το επενδυτικό κλίμα. Είναι ενδεικτικό ότι ο οίκος Moody's, που πρόσφατα δεν έδωσε επενδυτική βαθμίδα στην Ελλάδα, στην ανακοίνωσή του αναφέρει, ανάμεσα στις υπόλοιπες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία, και την επιτυχή εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, ειδικά στο δικαστικό σύστημα, που θα οδηγούσαν σε μεγαλύτερη ανθεκτικότητα σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς.

Σε αυτά να προστεθεί και η αντίληψη διαφθοράς που έχουν οι πολίτες, όπως καταγράφεται στους δείκτες της Διεθνούς Διαφάνειας, που δείχνουν όχι την πραγματική διαφθορά, αλλά το περιρρέον κλίμα σε μια κοινωνία. Το 2023 παρατηρήθηκε πτώση κατά 3 βαθμούς (από 52 στους 49), ενώ η χώρα από την 51η θέση βρέθηκε στην 59η, αντιστρέφοντας τη θετική πορεία της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία.

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΥ

Πάνω στο υποκείμενο πρόβλημα της αναποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης επικάθονται και άλλα πολύ σοβαρά ζητήματα, όπως αυτά που επιδεινώνονται από το δημογραφικό, κυρίως το ασφαλιστικό και το κράτος πρόνοιας, τα ελλείμματα του οποίου μετακυλιούνται στις επόμενες γενιές. Η διόγκωση των δαπανών του κράτους είναι μεγάλη σε όλες τις χώρες, όχι μόνο στην Ελλάδα, και οι αστοχίες σε αυτόν τον τομέα μπορούν να αντιμετωπιστούν με δύο τρόπους: ο πρώτος είναι ρυθμιστικός, με απαγορεύσεις, και ο δεύτερος σχετίζεται με την παραγωγή αγαθών και τις οικονομίες κλίμακας.

Η μέθοδος που χρησιμοποιούν οι κυβερνήσεις σήμερα θα είναι βιώσιμη μακροπρόθεσμα, έχοντας να σηκώσουν οι κρατικοί προϋπολογισμοί και άλλα βάρη, όπως είναι οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης ή άλλη μια πανδημία; Θα αυξηθεί και άλλο το χρέος; Το κράτος, οι κυβερνήσεις δηλαδή, καλούνται να παίξουν έναν ακόμα πιο κρίσιμο ρόλο, καθώς δεν είναι ανάγκη να παρεμβαίνουν πάντα με αναδιανεμητικό τρόπο, αλλά ρυθμιστικά, θέτοντας κανόνες τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Αυτά μπορεί να ακούγονται κάπως αφηρημένα, αλλά δεν είναι.

Αν το προσδόκιμο ζωής φτάσει στα 120 χρόνια για τους υγιείς, θα πρέπει να συνδεθεί το προσδόκιμο με το όριο συνταξιοδότησης. Άλλο παράδειγμα, πιο απτό. Στη Θεσσαλία δόθηκαν μετά τον Daniel αποζημιώσεις από το κράτος, αλλά τι θα συνέβαινε αν η καταστροφή προερχόταν από σεισμό; Στην Ελλάδα σχεδόν κανένας δεν ασφαλίζει το σπίτι του για τον κίνδυνο σεισμού, και μόλις πρόσφατα η κυβέρνηση έκανε προαιρετική αυτή την ασφάλιση δίνοντας φορολογικά κίνητρα και καθιστώντας την υποχρεωτική μόνο για ορισμένες παραγωγικές μονάδες. Συμπέρασμα. Οι κυβερνήσεις, μελλοντικά, ενδέχεται να μεγαλώσουν και άλλο, ίσως όχι συνολικά, αλλά ενισχύοντας συγκεκριμένους νευραλγικούς τομείς.

Η ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

Στην Ελλάδα, από τους περίπου 700.000 δημοσίους υπαλλήλους, το 84% εργάζεται στην κεντρική δημόσια διοίκηση (υπουργεία, εποπτευόμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και αυτοτελείς δημόσιες υπηρεσίες με έδρα την Αθήνα) και ένα αντίστοιχο ποσοστό είναι μόνιμοι υπάλληλοι. Τα αποτελέσματα της αποκέντρωσης είναι πενιχρά, η κεντρική διοίκηση διαχρονικά δεν είναι πρόθυμη να μεταφέρει αρμοδιότητες και ευθύνες σε άλλα επίπεδα, και ειδικά στην αυτοδιοίκηση, και παρότι υφίσταται ένα άρτιο νομικό πλαίσιο, δεν υλοποιείται. Το αποτέλεσμα είναι ότι πολιτικές που στηρίζονται σε αποκεντρωμένες λογικές, όπως η περιφερειακή ανάπτυξη, δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Τα προβλήματα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης είναι δυσεπίλυτα, υπάρχει έλλειψη συντονισμού, ανισομερής κατανομή του προσωπικού, διαφθορά, οι διαδικασίες πρόσληψης και εξέλιξης των υπαλλήλων είναι πολιτικοποιημένες, οι μετακλητοί υπάλληλοι αυξάνονται διαρκώς, από περίπου 1.800 επί κυβέρνησης Σαμαρά έφτασαν κοντά στους 4.000.

Η ψηφιοποίηση της διοίκησης μετά την πανδημία άλλαξε προς τα θετικά την ταχύτητα εξυπηρέτησης των πολιτών, ενώ αλλαγές στη δομή, όπως ο υπηρεσιακός γραμματέας, «έσπασαν» κάπως το κομματικοποιημένο περιβάλλον.

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ακόμα και το Υπουργείο Εσωτερικών δεν κρύβει ότι παρέλαβε το 2019 ένα δημόσιο αργό, γραφειοκρατικό, με αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων, το οποίο σε κάποιες περιπτώσεις εφάρμοζε αμφιλεγόμενες διαδικασίες, όπως για παράδειγμα στη χρηματοδότηση των ΜΚΟ. Οι δημόσιοι υπάλληλοι ήταν υπο-αμειβόμενοι χωρίς κίνητρο και διάθεση για εξέλιξη. Σήμερα όλα αυτά έχουν πάψει να υφίστανται; Η απάντηση είναι όχι. Ωστόσο, πραγματοποιούνται σημαντικές βελτιώσεις ώστε να εξυπηρετείται αποτελεσματικότερα ο πολίτης από ένα σύγχρονο και αξιόπιστο κράτος.

Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η συνεχής ανάπτυξη και βελτίωση των απαραίτητων δεξιοτήτων των υπαλλήλων και των προϊσταμένων, μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης ενισχύονται οι δεξιότητες 250.000 δημοσίων υπαλλήλων με την αξιοποίηση του ΕΚΔΔΑ, με τη χρηματοδότηση της ΕΕ θα χρησιμοποιηθεί η τεχνητή νοημοσύνη στη στοχοθεσία των οργανικών μονάδων, θεσπίζεται μηχανισμός αποτίμησης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τον πολίτη για εξωστρέφεια, δίνονται bonus παραγωγικότητας, επιταχύνεται η πειθαρχική δικαιοσύνη, και από τον Ιανουάριο έχει ενεργοποιηθεί πλήρως η ηλεκτρονική εφαρμογή ePeitharxika.

Σε ό,τι αφορά τη μείωση της γραφειοκρατίας, έχει τεθεί σε εφαρμογή το νέο, σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο για την οργάνωση των σχέσεων κράτους-πολίτη (νέος Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) και τα ΚΕΠ μετεξελίχθηκαν σε αναβαθμισμένα φυσικά σημεία παροχής υπηρεσιών στον πολίτη. Τον Νοέμβριο του 2023 τέθηκε σε λειτουργία το νέο πληροφοριακό σύστημα των ΚΕΠ για καλύτερη και ταχύτερη εξυπηρέτηση.

Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων, ενεργοποιήθηκε το Εθνικό Σύστημα Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης, το οποίο θα συντάξει το τετραετές σχέδιο δράσης του Εθνικού Συμβουλίου Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης. Αυτά ακόμα βρίσκονται σε εμβρυακή κατάσταση, αν και το Εθνικό Συμβούλιο Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης από τον Ιανουάριο 2024 ξεκίνησε να εργάζεται στο κρίσιμο πεδίο πολιτικής των υδάτων, και συγκεκριμένα των αντιπλημμυρικών έργων.

Σχητικά με τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, άλλαξε το καθεστώς πρόσβασης των ΜΚΟ, που πλέον ονομάζονται Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ), στην κρατική χρηματοδότηση, δρομολογήθηκε η προσαρμογή, για πρώτη φορά, του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για την εγγραφή εθελοντικής εργασίας. Επίσης, ενεργοποιήθηκε το Μητρώο Συμβούλων Ακεραιότητας και ρυθμίστηκε το πλαίσιο των δώρων που προσφέρονται σε μέλη της κυβέρνησης και υφυπουργούς, σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Διαφάνειας.

Ακόμα, άρθθηκαν οι νομικοί περιορισμοί

ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ
ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ
ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΚΑΘΟΝΤΑΙ ΚΑΙ
ΑΛΛΑ ΠΟΛΥ ΣΟΒΑΡΑ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ, ΟΠΩΣ ΑΥΤΑ ΠΟΥ
ΕΠΙΔΕΙΝΩΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ, ΚΥΡΙΩΣ
ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, ΤΑ
ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ
ΜΕΤΑΚΥΛΙΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ
ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΓΕΝΙΕΣ.

για την ψήφο των αποδήμων και καθιερώθηκε η επιστολική ψήφος τόσο για τους Έλληνες του εξωτερικού όσο και για ομάδες εντός της χώρας που δυσκολεύονται να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα, όπως άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, μαθητές και φοιτητές, εποχικά εργαζόμενοι.

Για να γίνει καλύτερη και πιο στοχευμένη η διαδικασία πρόσληψης και εξέλιξης του προσωπικού, εφαρμόζεται το νέο σύστημα επιλογής και αξιολόγησης διοικήσεων φορέων του δημοσίου (περισσότερες από 600 θέσεις σε φορείς όπως το ΕΚΔΔΑ, ο ΕΟΦ, τα νοσοκομεία). Η διαδικασία γίνεται από το ΑΣΕΠ, με αυξημένες απαιτήσεις και αυστηρά ελάχιστα (on-off) προσόντα, π.χ. πτυχίο και εργασιακή εμπειρία σε συνάφεια με τη θέση, ομαδοποίηση των φορέων ανάλογα με το εύρος και το είδος των αρμοδιοτήτων τους, καινοτόμα ψηφιακά εργαλεία αξιολόγησης (τεστ δεξιοτήτων), για πρώτη φορά οριζοντίως στον δημόσιο τομέα, και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας με ενιαίες προκηρύξεις και πολλαπλές επιτροπές επιλογής στελεχών. Έχουν ήδη εκδοθεί οι πρώτες προκηρύξεις και το αμέσως επόμενο διάστημα θα διεξαχθεί το πρώτο τεστ δεξιοτήτων για διοικήσεις υγειονομικών περιφερειών και νοσοκομείων. Παράλληλα, υπάρχει το νέο σύστημα επιλογής προϊσταμένων οργανικών μονάδων

του δημοσίου (περίπου 15.000 θέσεις)

Ένα σημαντικό ζήτημα είναι η επιτάχυνση προσλήψεων τακτικού προσωπικού στο δημόσιο μέσω ΑΣΕΠ, το οποίο για τον σκοπό αυτό ενισχύεται τόσο σε ανθρώπινους όσο και υλικούς πόρους, και εκσυγχρονίζονται τα πληροφοριακά του συστήματα.

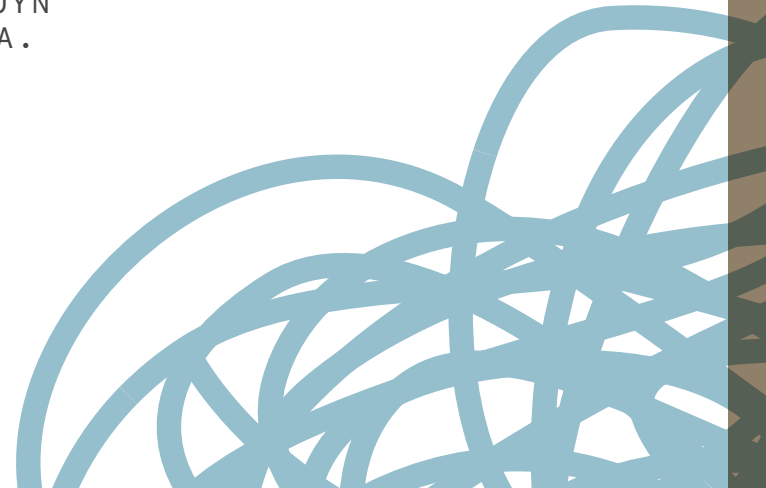
Για το 2024 έχουν εγκριθεί από το υπουργικό συμβούλιο 16.521 προσλήψεις, με έμφαση στον τομέα της υγείας (περίπου 6.500 προσλήψεις), της κλιματικής κρίσης και της προστασίας των δασών, και σε υπηρεσίες που ασχολούνται με την επίτευξη των ορόσημων του Ταμείου Ανάκαμψης. Επίσης, μετά από 14 χρόνια, προκηρύχθηκαν 1.213 θέσεις στη Δημοτική Αστυνομία.

ΕΠΙΤΕΛΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ένα από τα πρώτα νομοθετήματα της κυβέρνησης Μητσοτάκη ήταν ο νόμος 4622/2019 για το επιτελικό κράτος. Η ιδέα ήταν να δημιουργηθεί μια δομή στο Μέγαρο Μαξίμου, η οποία να έχει τον προγραμματισμό, τον συντονισμό και την εποπτεία του κυβερνητικού έργου. Επιτελικά καθήκοντα ανέλαβε το νέο Γραφείο του Πρωθυπουργού, που ονομάστηκε Προεδρία της Κυβέρνησης, ώστε να αντιμετωπιστεί η πολυδιάσπαση των δραστηριοτήτων της δημόσιας διοίκησης. Παράλληλα, ιδρύθηκε μια νέα διεύθυνση ανά υπουργείο, η Υπηρεσία Συντονισμού, προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία μεταξύ των υπουργείων.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΠΟΥ 700.000 ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ, ΤΟ 84% ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ, ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΑ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΔΡΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ) ΚΑΙ ΕΝΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΙΜΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΝΙΧΡΑ. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΛΟΓΙΚΕΣ, ΟΠΩΣ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ.

Παρότι η αρχική σκέψη ήταν σωστή, στην πράξη το επιτελικό κράτος ενίσχυσε τα συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά του πρωθυπουργο-κεντρικού μοντέλου και αφυδάτωσε την εξουσία και την πρωτοβουλία των υπουργών. Και οι δύο κυβερνήσεις Μητσοτάκη ήταν πολυπληθείς, το 2019 είχε 51 μέλη, εκ των οποίων τα 21 ήταν εξωκοινοβουλευτικά. Το 2023 τα μέλη της κυβέρνησης αυξήθηκαν σε 64. Σε αυτά δεν προσμετρώνται οι γενικοί γραμματείς, παρότι πρόκειται για πολιτικά πρόσωπα και σε άλλες χώρες τούς περιλαμβάνουν στον συνολικό αριθμό των κυβερνητικών μελών. Ο πρωθυπουργός σε συνεντεύξεις του έχει δηλώσει ότι δεν πιστεύει στις μικρές κυβερνήσεις, αλλά σε ένα «μικρότερο και καλύτερο δημόσιο».

ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΙΤΙΕΣ ΣΤΙΣ ΛΥΣΕΙΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ
ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ, ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ
ΑΞΙΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΣΤΙΣ
ΥΨΗΛΟΤΕΡΕΣ ΘΕΣΕΙΣ. ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ,
ΛΟΙΠΟΝ, ΣΗΜΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ
ΚΑΙ ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΓΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ;

ΔΙΝΟΥΜΕ ΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΜΕ ΟΛΕΣ ΜΑΣ ΤΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

«Τα μέτρα που έχουμε λάβει έχουν ήδη αρχίσει να αποδίδουν. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν επαναπαυόμαστε», αναφέρει ο υπουργός Ανάπτυξης, τονίζοντας ότι η μάχη κατά της ακρίβειας, μια μάχη την οποία «θα συνεχίσουμε όσο χρειαστεί» όπως λέει, αποτελεί προτεραιότητα της κυβέρνησης.

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΣΚΡΕΚΑ, ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η μάχη κατά της ακρίβειας αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση μας, η οποία έχει αποδεδειγμένα στο επίκεντρο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που απασχολούν τους πολίτες, με άμεσες και αποτελεσματικές κινήσεις όταν και όπου χρειαστεί.

Αυτός ήταν ο στόχος των παρεμβάσεων που κάναμε με μέτρα που έχουν αρχίσει να αποδίδουν, και που δεν έχει λάβει καμία άλλη χώρα στην Ευρώπη, για ένα πρόβλημα που έχει παγκόσμιες διαστάσεις.

Προτεραιότητά μας είναι η προστασία του καταναλωτή, μέσω της πάταξης αθέμιτων πρακτικών, της τόνωσης του ανταγωνισμού και της διόρθωσης δομικών στρεβλώσεων που επί δεκαετίες κυριαρχούσαν στην αγορά. Στον καταναλωτή απευθυνόμαστε, από αυτόν κρινόμαστε καθημερινά, αυτός έχει το αλάνθαστο κριτήριο και τεκμήριο.

Η μείωση των εκπτώσεων προμηθευτών προς τα σούπερ μάρκετ επέφερε μειώσεις που κυμαίνονται μεσοσταθμικά στο 15%-17% στις τιμές τιμοκαταλόγου 4.000 και πλέον προϊόντων βασικών κατηγοριών για κάθε ελληνικό νοικοκυριό.

Η επιβολή πλαφόν στο μικτό κέρδος του βρεφικού γάλακτος επέφερε μειώσεις στις αρχικές τιμές προμήθειας μεσοσταθμικά περίπου στο 15% στα περισσότερα προϊόντα βρεφικού γάλακτος 1ης (0-6 μήνες) και 2ης (6-12 μήνες) βρεφικής ηλικίας, μειώσεις που θα περάσουν άμεσα στην τιμή στο ράφι.

Η αποτροπή των αδικαιολόγητων ανατιμήσεων αποτελεί ακόμη μία απόδειξη ότι η κυβέρνηση δεν μένει παρατηρητής. Τον Φεβρουάριο 2024, μετά την εφαρμογή του μέτρου, ανατιμήθηκαν 890 κωδικό προϊόντων, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι (Φεβρουάριος 2023) καταγράφηκαν 3.760, περιορισμός δηλαδή της τάξης του 76% από το ένα έτος στο άλλο.

Το Net - Pricing στα νωπά προϊόντα υποχρεώνει τους προμηθευτές να πωλούν στο λιανεμπόριο σε «καθαρές» τιμές. Αποτέλεσμα η μεγαλύτερη διαφάνεια στην τιμολόγηση, με σταδιακή μείωση των τιμών των προϊόντων αυτών στο ράφι.

Και φέτος τέθηκε σε ισχύ το «Καλάθι της Σαρακοστής», ως επέκταση του «Καλαθιού του Νοικοκυριού», ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τη δυνατότητα των νοικοκυριών να προμηθευτούν προϊόντα υψηλής ποιοτικής στάθμης σε χαμηλότερες τιμές.

Παράλληλα, οι μηχανισμοί του Υπουργείου Ανάπτυξης βρίσκονται διαρκώς στην αγορά. Ελέγχουμε και επιβάλλουμε πρόστιμα χωρίς αστερίσκους και υποσημειώσεις σε όσους παρανομούν, επιχειρώντας με αθέμιτες πρακτικές να νοθεύσουν το κριτήριο του καταναλωτή και να τον παραπλανήσουν.

Τα μέτρα που έχουμε λάβει έχουν ήδη αρχίσει να αποδίδουν. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν επαναπαυόμαστε. Έχουμε πλήρη επίγνωση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές. Εμείς, όπως έχουμε δεσμευτεί στον ελληνικό λαό, θα συνεχίσουμε τη μάχη όσο χρειαστεί, σε κάθε επίπεδο. Δεν θα σταματήσουμε την προσπάθεια μέχρι να δούμε τον πληθωρισμό να αποκλιμακώνεται.

Η νέα αύξηση του κατώτατου μισθού, τέταρτη διαδοχική, βελτώνει το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και αποτελεί ακόμη ένα δυναμικό ανάχωμα στην ακρίβεια. Θέτουμε και πάλι σε προτεραιότητα την επαναβιομηχάνιση της χώρας, επικαιροποιούμε την Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία, αναβαθμίζουμε τον Αναπτυξιακό Νόμο, ενισχύουμε με γενναία χρηματοδοτικά εργαλεία την έρευνα και την καινοτομία, και προωθούμε τη σύνδεσή τους με την παραγωγή, έτσι ώστε οι νέες και οι νέοι μας να έχουν καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Η κυβέρνηση έχει διαρκώς στο επίκεντρο τους πολίτες και θα συνεχίσει με αμείωτο ρυθμό να στέκεται στο πλευρό τους, αξιοποιώντας κάθε διαθέσιμο εργαλείο και δημοσιονομικό χώρο.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΤΟΝ ΣΩΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ;

Τα πληθωριστικά φαινόμενα δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά με αποφάσεις και πρόστιμα, σημειώνει ο Πρόεδρος της Ένωσης Σούπερ Μάρκετ Ελλάδας και διατυπώνει επτά θέσεις για το τι πραγματικά πρέπει να γίνει για τη δραστική ανάσχεσή τους.

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΗ

Μερικές καταστάσεις, –όπως και μερικοί άνθρωποι– είναι πολύ ατίθασες για να ακολουθήσουν εντολές. Δυστυχώς η οικονομία είναι μία από αυτές. Σε καμία χώρα και σε κανένα οικονομικό σύστημα δεν δέχθηκε να υποταχθεί σε κανέναν άρχοντα τις αποφάσεις, και πάντοτε έκανε τα δικά της. Με τα χρόνια οι οικονομολόγοι κατάλαβαν ότι την οικονομία –όπως και τους δύσκολους ανθρώπους– πρέπει να τη χειριστείς, για να την οδηγήσεις εκεί που θέλεις και να επιλύσεις τα προβλήματα που στοχεύεις, χωρίς να δημιουργήσεις άλλα.

ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

Διάφορες συνθήκες, αρκετά πρωτόγνωρες, δημιούργησαν έντονα και επίμονα πληθωριστικά φαινόμενα τα τελευταία 2-3 χρόνια. Τα χρήματα που μοιράστηκαν σε αφθονία σε πληγέντες τον καιρό του κορονοϊού, η απότομη επανέναρξη της οικονομικής δραστηριότητας μετά τη λήξη της καραντίνας, ο πόλεμος στην Ουκρανία, η συνακόλουθη ενεργειακή κρίση, η διαταραχή της εφοδιαστικής αλυσίδας και οι ελλείψεις, η αύξηση του μεταφορικού κόστους από την Απω Ανατολή, η ένταση της κλιματικής κρίσης και οι επιπτώσεις της στην πρωτογενή παραγωγή, και τελευταία τα εμπόδια στη χρήση της Διώρυγας του Σουέζ, αποτελούν απανωτές αιτίες δημιουργίας πληθωριστικών φαινομένων. Η μεγάλη αύξηση κερδοφορίας κάποιων παραγωγών στο εξωτερικό υποδηλώνει ότι υπήρξαν περιπτώσεις πληθωρισμού απληστίας, αν και είναι άδικη γενίκευση να αποδίδεται αυτή η συμπεριφορά στο σύνολο των παραγωγών και υπεραπλούστευση να αγνοούνται οι υπόλοιπες, πολύ πιο σοβαρές αιτίες. Τα τρόφιμα είναι από τους κλάδους που πλήττονται περισσότερο, καθώς είναι πιο ευαίσθητα σε όλους αυτούς τους παράγοντες.

ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Αυτό το πολυσύνθετο πλέγμα αιτιών δεν αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά με αποφάσεις και πρόστιμα. Τι χρειάζεται να γίνει;

– Πρέπει να παρέμβουμε σε μη παραγωγικούς κοστολογικούς παράγοντες στην εφοδιαστική αλυσίδα. Πολυνομία, γραφειοκρατία, διαφθορά, καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης, ασάφεια στις χρήσεις γης, δεκάδες παράπλευροι φόροι, τέλη και επιβαρύνσεις, υψηλό μη μισθολογικό κόστος εργασίας, αγκυλώσεις της νομοθεσίας που προέρχονται από ξεπερασμένα (συχνά... βασιλικά) διατάγματα του προηγούμενου αιώνα, αυξάνουν το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων. Είναι ψευδαίσθηση να αγνοούμε ότι τελικά αυτό το πληρώνει ο καταναλωτής.

– Έχουμε πολύ υψηλό ΦΠΑ στα τρόφιμα σε σχέση με τη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ. Πολλά τρόφιμα που βρισκόταν στη μειωμένη κατηγορία ΦΠΑ (τώρα 13%), πέρασαν «προσωρινά» στην υψηλή κατηγορία του 24% ως έκτακτο μνημονιακό μέτρο. Το μνημόνιο έφυγε, ο ΦΠΑ έμεινε. Μια μείωση του ΦΠΑ θα περνούσε στην κατανά-

λωση στις αλυσίδες σούπερ μάρκετ την επόμενη μέρα. Κυριολεκτικά και χωρίς καμία εξαίρεση. Λόγω συστημάτων λειτουργίας μας, λόγω νόμου, λόγω ανταγωνισμού. Οποιαδήποτε συζήτηση περί του αντιθέτου αγνοεί τις συνθήκες λειτουργίας μας και γίνεται εκ του πονηρού.

– Η ΕΕ νομοθετεί συνεχώς, όχι πάντα με γνώμονα την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Η γραφειοκρατία των Βρυξελλών προσθέτει διαδικασίες και γραφειοκρατία έχοντας υπόψη μόνο την οικονομική πραγματικότητα των βόρειων χωρών – μερικές φορές ούτε κι αυτών. Η ανάγκη που νιώθει η ελληνική κυβέρνηση να εφαρμόσει τις οδηγίες στην πιο αυστηρή τους εκδοχή τής δίνει καλό βαθμό στα μάτια των Ευρωπαίων, αλλά δεν βοηθά την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

– Τα ευρωπαϊκά ταμεία χρηματοδοτούν με διάφορα σχήματα την ελληνική οικονομία. Αν τα περισσότερα χρήματα τα παίρνει η δημόσια διοίκηση και δεν διοχετεύονται σε πραγματικά παραγωγικές δραστηριότητες των ιδιωτικών επιχειρήσεων, ώστε να έχουν πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην οικονομία, πάνε σχεδόν χαμένα.

– Τα μνημόνια επέβαλαν το άνοιγμα αρκετών κλειστών αγορών. Η ελληνική ευρηματικότητα θόλωσε τα νερά, μπέρδεψε τους Ευρωπαίους, και κατάφερε τελικά να μην αλλάξει σχεδόν τίποτα. Έτσι όμως περιορίζεται ο ανταγωνισμός και ο καταναλωτής πληρώνει το κόστος.

– Η Κυβέρνηση αναγνωρίζει συχνά το αυτονόητο, ότι η αύξηση της παραγωγικότητας, η αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας και η φορολογική συμμόρφωση αυξάνονται εκθετικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων. Και ενώ θεωρητικά θεσπίζονται ακόμα και κίνητρα συγχωνεύσεων, στην πράξη οι μεγάλες επιχειρήσεις είναι αυτές που επιβαρύνονται με νέες υποχρεώσεις και διαδικασίες, ενώ στη Διοίκηση επικρατεί για τις μικρότερες η λογική ότι αποτελούν προστατευόμενο είδος και πρέπει να υποστηριχθούν ποικιλοτρόπως.

– Η υγιής επιχειρηματικότητα στηρίζει την οικονομία και η υγιής οικονομία στηρίζει την Ελλάδα. Μερικές θεμελιακές αποφάσεις πρέπει να υπερβαίνουν τη θητεία ενός Υπουργού ή μιας Κυβέρνησης. Χρειάζεται διακομματική λογική και συναίνεση στις βασικές κατευθύνσεις, ώστε να μπορούν οι επιχειρήσεις να σχεδιάζουν με μικρότερο βαθμό αβεβαιότητας το μέλλον και να προβαίνουν πιο εύκολα σε επενδύσεις.

Δεν αποτελούν καμία μεγάλη σοφία όλα τα παραπάνω. Αλλά κάποτε πρέπει να ξεφύγουμε από τους καβγάδες και τις φωνές, και να αρχίσουμε να μιλάμε σοβαρά για το μέλλον της επιχειρηματικότητας. Και τότε οι τιμές θα συγκρατηθούν χωρίς να χρειάζεται κανένα άλλο μέτρο...

* Ο Αριστοτέλης Παντελιάδης είναι Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος Ένωσης Σούπερ Μάρκετ Ελλάδας, Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος METRO AEBE.

ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΕΑΝΑ ΠΡΟΣΙΤΗ Η ΣΤΕΓΗ;

Η πηγή του προβλήματος, αλλά ταυτόχρονα και το πεδίο στο οποίο θα πρέπει να αναζητηθούν οι λύσεις, είναι ο βασικός νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. Τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο.

Γιατί η Ελλάδα απέκτησε «στεγαστικό πρόβλημα»; Γιατί στη χώρα που επί δεκαετίες απολάμβανε ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ιδιοκατοίκησης και η δαπάνη «ενοίκιο» αφορούσε μια μικρή μειοψηφία, φτάσαμε στο σημείο να αναζητούμε μέτρα άμεσης εφαρμογής και να συζητάμε σε ανώτατο επίπεδο για τις λύσεις που πρέπει να βρεθούν το ταχύτερο δυνατό; Η απάντηση είναι εύκολη: διότι χτυπηθήκαμε ταυτόχρονα από όλα εκείνα τα στοιχεία που οξύνουν το φαινόμενο: λόγω πολυετούς κρίσης σταματήσαμε να χτίζουμε σπίτια και αναστείλαμε την κρατική πολιτική στήριξης της «κοινωνικής κατοικίας». Λόγω κόκκινων δανείων οι τράπεζες έκλεισαν τις στρόφιγγες του δανεισμού και ουσιαστικά απέκλεισαν τη συντριπτική πλειοψηφία των υποψήφιων αγοραστών από τη χρηματοδότηση. Οι μισθοί μειώθηκαν κατακόρυφα και η δυνατότητα απόκτησης ακινήτου περιορίστηκε. Η πληθωριστική κρίση ανέβασε το κόστος κατασκευής οικοδομών, η εγχώρια και η εισαγόμενη ζήτηση εκτόξευσαν τις τιμές των ακινήτων και η άνοδος των επιτοκίων ήταν απλώς το... κερασάκι στην τούρτα. Πώς συμπυκνώνονται όλα αυτά σε μια φράση; Αν θέλεις να αγοράσεις ένα σπίτι 100 τετραγωνικών σε μια σχετικά καλή περιοχή, θα πρέπει να «θυσιάσεις» έναν μέσο μισθό για 30 ολόκληρα χρόνια προκειμένου να καταβάλλεις το τίμημα και τους τόκους που αντιστοιχούν στο δάνειο. Πόσα χρόνια χρειάζονταν για να επιτύχεις ακριβώς τον ίδιο στόχο προ τετραετίας; Περίπου 20 χρόνια. Αυτή η διαφορά των 10 ετών είναι ο ορισμός του «στεγαστικού προβλήματος».

ΤΟ ΣΚΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Η πηγή του προβλήματος, αλλά ταυτόχρονα και το πεδίο στο οποίο θα πρέπει να αναζητηθούν οι λύσεις, είναι ο βασικός νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. Τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο. Ας αναφερθούμε αρχικά στο σκέλος της προσφοράς:

Στην κορύφωση της ανόδου του real estate στην Ελλάδα –ήταν η τριετία 2005-2007– οι επενδύσεις είτε για ανέγερση είτε για αγορά ακινήτων έφταναν στα 25-30 δισ. ευρώ τον χρόνο. Κατά τη διάρκεια της μνημονιακής περιόδου, η αντίστοιχη επίδοση ήταν της τάξεως του 1 δισ. ευρώ. Ακόμη και το 2023, που είδαμε όλοι να στήνονται εργοτάξια για νέες κατοικίες, οι επενδύσεις ανήλθαν στα 4 δισ. ευρώ. Συμπέρασμα: Χτίζονται πολύ λιγότερες κατοικίες σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο και αυτό σημαίνει λιγότερη προσφορά νεόδμητων ακινήτων.

Η βραχυχρόνια μίσθωση από τη μία και ο θεσμός της golden visa από την άλλη, αφάιρεσαν από την αγορά ακίνητα που υπό διαφορετικές προϋποθέσεις θα διοχετεύονταν για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών των μόνιμων κατοίκων της χώρας. Ειδικά στο λεκανοπέδιο της Αττικής, αλλά και στις τουριστικές περιοχές, το πρόβλημα είναι πολύ μεγάλο. Προφανώς, ο λόγος είναι οι υψηλότερες αποδόσεις που εξασφαλίζουν στους ιδιοκτήτες οι μισθώσεις τύπου Airbnb.

Παράγοντας ανάσχεσης της προσφοράς είναι και η αύξηση των τιμών των οικοδομικών υλικών. Όταν το κόστος ανά τετραγωνικό –και λόγω των νέων απαιτήσεων που μπαίνουν εξαιτίας της κλιματικής κρίσης– ξεπερνά πλέον τα 1.700 ευρώ, ο κατασκευαστής γίνεται πιο διστακτικός στο να προχωρήσει στην ανέγερση πολυκατοικίας αν δεν έχει εξασφαλίσει την πώληση από τα σχέδια. Οι μνήμες από την περίοδο μετά το 2007, όταν ο κατασκευαστικός κλάδος βρέθηκε με εγκλωβισμένο κεφάλαιο σε σπίτια που έμειναν στα αζήτητα, είναι ακόμη νωπές.

ΤΟ ΣΚΕΛΟΣ ΤΗΣ Ζήτησης

Πάμε στο σκέλος της ζήτησης, στο οποίο επίσης δεν διαμορφώνονται οι καλύτερες συνθήκες:

Παρά τη μείωση του πληθυσμού της χώρας, για μια σειρά από κοινωνικούς λόγους ο αριθμός των νοικοκυριών αυξάνεται. Και αυτό συμβαίνει διότι μειώνονται τα πολυμελή νοικοκυριά (τετραμελή, πενταμελή κ.τ.λ.) και αυξάνονται κυρίως τα μονομελή, που έχουν φτάσει να αντιστοιχούν στο 33% του συνόλου, και δευτερευόντως τα διμελή. Η ζήτηση ειδικά για μικρά διαμερίσματα γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη, και αυτό ωθεί προς τα πάνω και τις τιμές των ενοικίων και τις τιμές πώλησης των ακινήτων.

Ζήτηση για αγορά ακινήτων δεν εκδηλώνεται μόνο από τους μόνιμους κατοίκους της χώρας, αλλά και από το εξωτερικό. Είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους συντηρείται η άνοδος των τιμών, παρά τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μόνιμοι κάτοικοι (μείωση διαθέσιμου εισοδήματος λόγω πληθωρισμού, αδυναμία δανεισμού λόγω υψηλότερων επιτοκίων κ.τ.λ.). Το απόθεμα στέγης στην Ελλάδα γίνεται ολοένα και παλαιότερο. Λόγω της ενεργειακής και της κλιματικής κρίσης, το ενδιαφέρον για την απόκτηση ακινήτου με καλύτερη ενεργειακή βαθμολογία (άρα και μικρότερο κόστος διαβίωσης) γίνεται ολοένα και μεγαλύτερο.

ΑΠΟΥΣΙΑ ΕΥΚΟΛΩΝ ΛΥΣΕΩΝ

Εύκολες λύσεις για την αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος δεν υπάρχουν. Η κυβέρνηση προσπαθεί να αυξήσει την προσφορά με μέτρα όπως το «πάγωμα» του ΦΠΑ στην οικοδομή ή η θέσπιση της «κοινωνικής αντιπαροχής». Επιδοτεί επίσης την ανακαίνιση ακινήτων, ώστε να μπουν ακίνητα στην αγορά από το στοκ των «κλειστών» ακινήτων, ενώ δρομολογεί προγράμματα όπως το «σπίτι μου», που καθιστούν ευνοϊκότερους τους όρους δανεισμού. Ακόμη και η Τράπεζα της Ελλάδας μπήκε στη μάχη επιτρέποντας (από τις αρχές του 2025) να χορηγούνται δάνεια που να αντιστοιχούν στο 90% της αξίας του ακινήτου, με τη μηνιαία δόση να δύναιται να φτάσει ακόμη και στο 50% του διαθέσιμου εισοδήματος. Αντίστοιχα, θεσπίζονται περιορισμοί σε βραχυχρόνιες μισθώσεις και χρυσή βίζα, ώστε να μπει ένα φρένο και από αυτή την πλευρά. Ποιο είναι το πρόβλημα; Ότι για να ισορροπήσει η αγορά ακινήτων εκτιμάται ότι χρειάζονται πάνω από 200.000 κατοικίες. Και όλα τα μέτρα που προαναφέρθηκαν δεν εξασφαλίζουν τέτοιο αριθμό, ακόμη και αν περάσουν αρκετά χρόνια...

ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ...

210.000 κατοικίες εκτιμάται ότι λείπουν από την ελληνική αγορά για να ισορροπήσει η αγορά με τη ζήτηση.

Τουλάχιστον **1.700 ευρώ** είναι πλέον το κόστος ανέγερσης ενός τετραγωνικού κατοικίας που να πληροί τις απαιτούμενες προδιαγραφές.

Στα **4 δισ. ευρώ** ανήλθαν το 2023 οι επενδύσεις σε κατοικίες από 25 δισ. ευρώ που είχαν φτάσει πριν από τη δεκαετή οικονομική κρίση.

Κατά **400.000** αυξήθηκαν τα μονομελή νοικοκυριά την τελευταία δεκαετία, και πλέον αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο του συνολικού αριθμού των νοικοκυριών της χώρας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ
(ΜΕΡΟΣ Β') : ΟΨΕΙΣ
ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΥ
ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

(ΣΕΛ. 124-161)

////////////////////////////////\////////////////////////////////////// Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
////////////////////////////////\////////////////////////////////////// ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
////////////////////////////////\////////////////////////////////////// ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ
////////////////////////////////\////////////////////////////////////// ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ MADE IN GREECE

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΞΑΡΧΟΥ :

Δεν υπάρχει θαύμα. Δεν υπάρχουν θαύματα πουθενά. Χρήματα χρειάζονται.

Ο Αλέξανδρος Εξάρχου, επικεφαλής των επενδυτικών σχημάτων Winex Investments και Thrivest Holdings, στα οποία συμμετέχει από κοινού με τους Δημήτρη Μπάκο και Γιάννη Καϋμενάκη, εξηγεί τους τρεις πυλώνες θωράκισης και ανάπτυξης της νέας Intrakat, μιλάει για την ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα, και τις επενδύσεις τους στα media, και ιχνηλατεί το νέο τραπεζικό τοπίο που έρχεται.

Ο Αλέξανδρος Εξάρχου απασχολεί την οικονομική επικαιρότητα με συνέπεια εδώ και πολύ καιρό, με τρόπο, μάλιστα, που παραπέμπει στα μεγάλα οικονομικά ανοίγματα που βλέπαμε στην εποχή της ανάπτυξης, πριν από το ξέσπασμα της μεγάλης οικονομικής κρίσης. Μέσα σε λίγα χρόνια, η επενδυτική τριάδα, στην οποία συμμετέχει μαζί με τους Δημήτρη Μπάκο και Γιάννη Καϋμενάκη, μπήκε σαν σίφουνας στα επιχειρηματικά δρώμενα της χώρας. Χωρίς χρονοτριβή, στόχευσαν σε δραστηριότητες που γνωρίζουν ή είναι συμπληρωματικές μεταξύ τους, και προχώρησαν σε διάφορες εξαγορές.

Πλέον οι δραστηριότητες συμφερόντων τους, εκτείνονται από τις κατασκευές και τις τράπεζες μέχρι τα media. Η άποψη του Αλέξανδρου Εξάρχου για την ελληνική αγορά και οικονομία έχει βαρύνουσα σημασία και η *Οικονομική Επιθεώρηση* την καταγράφει για δεύτερη συνεχή χρονιά, ενόψει του Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών.

ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΟ RRF, ΤΟΤΕ ΤΟ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΟ ΑΝΕΚΤΕΛΕΣΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΕΠΑΝΕΛΘΕΙ ΣΕ ΕΠΟΧΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΤΟΣΟ ΚΑΛΕΣ. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΛΟΙΠΟΝ, ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΟΥ ΜΑΣ ΚΛΑΔΟΥ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΤΟΙΜΑΣΤΟΥΝ ΓΙ' ΑΥΤΟ. ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΒΑΣΙΚΗ ΜΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΔΡΑΖΕΤΑΙ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΠΥΛΩΝΕΣ: ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΜΑΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ΤΗΝ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ (ΣΔΙΤ) ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ INTRAKAT ΚΑΙ ΑΚΤΩΡΑ

Έχει περάσει ένας ολόκληρος χρόνος από την προηγούμενη συζήτησή μας - ενόψει του Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών. Τότε μου είχατε αναφέρει ότι στόχος σας ήταν να γίνετε η δεύτερη μεγαλύτερη κατασκευαστική εταιρεία στην Ελλάδα, εντός τριετίας. Τελικά, το πετύχατε σε ενάμισι χρόνο και είναι εύλογο το ερώτημα: Αφού πετύχατε τον στόχο σας νωρίτερα, ποιος είναι ο επόμενος στόχος;

Ξέρετε, το σημαντικό δεν είναι μόνο να επιτυγχάνει κανείς έναν στόχο - το σημαντικό είναι να δημιουργεί και να εδραιώνει τη θέση του στην αγορά. Επόμενος στόχος μας λοιπόν είναι αυτός. Να εδραιωθούμε ως μια ισχυρή, υγιής, δυναμική κατασκευαστική εταιρεία σε Ελλάδα και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το να αποκτήσεις μέγεθος είναι αναγκαίο. Το να διατηρήσεις, όμως, υγιές μέγεθος είναι το μεγάλο στοίχημα, και αυτή είναι η φιλοδοξία και ο στόχος μας.

Δεν προεξοφλεί κανένας ότι, εάν φτάσει στην κορυφή, θα μείνει εκεί για πάντα. Άλλωστε, έχουμε δει στο παρελθόν ότι, ακόμα και πολύ μεγάλες κατασκευαστικές -κολοσσοί για τα ελληνικά δεδομένα- τελικά κατέρρευσαν. Τι είναι αυτό που θωρακίζει μια εταιρεία, ώστε να είναι βιώσιμη και να μην αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της κατάρρευσης στην επόμενη κρίση;

Αυτό είναι το μεγάλο ζητούμενο και αυτό που μάθαμε από την προηγούμενη κρίση. Το καλό στη δική μας περίπτωση είναι ότι δεν «κουβαλάμε» βάρη από το παρελθόν. Επενδύσαμε σε μια σχετικά μικρή εταιρεία, την Intrakat, η οποία είχε αδυναμίες. Τις γνωρίζαμε, αλλά ήταν εύκολα θεραπεύσιμες λόγω μεγέθους. Όταν τελικά αποκτήσαμε το μέγεθος της Ακτωρ, είχαμε ήδη εξυγιάνει την Intrakat και γνωρίζαμε πολύ καλά τι ήταν εκείνο που χρειαζόταν η Ακτωρ για να «αναστηθεί». Αυτή τη δεδομένη στιγμή έχουμε χρόνο για να δημιουργήσουμε γερά θεμέλια. Οι συνθήκες στην ελληνική αγορά είναι τέτοιες, που σου δίνουν ένα χρονικό περιθώριο ομαλής δραστηριότητας για τα επόμενα πέντε χρόνια. Αλλά δεν σας κρύβω την ανησυχία μου. Όταν τελειώσει το

RRF, όταν θα εξαντληθούν οι πόροι του, τότε το προσδοκώμενο ανεκτέλεστο στην Ελλάδα θα επανέλθει σε εποχές που δεν ήταν τόσο καλές. Το μεγάλο λοιπόν, στοίχημα για τις εταιρείες του δικού μας κλάδου είναι να ετοιμαστούν γι' αυτό.

Αυτή είναι η βασική μας στρατηγική και εδράζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες: ο ένας είναι η δραστηριότητά μας στη Ρουμανία. Είναι μια ειδική περίπτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έχει τεράστια ανάγκη υποδομών, αλλά και διασφαλισμένους πόρους από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, είναι γεωπολιτικά σε ένα σημείο που θα συγκεντρώσει τεράστιο ενδιαφέρον για τα επόμενα δέκα χρόνια. Άρα, θεωρώ ότι εκεί υπάρχει πεδίο δόξης λαμπρό. Είμαστε ήδη στημένη, έχουμε μια πολύ σημαντική δραστηριότητα, και σκοπεύουμε να την αναπτύξουμε ακριβώς για το χρονικό εκείνο διάστημα που στην Ελλάδα το προσδοκώμενο ανεκτέλεστο δεν θα έχει το μέγεθος που έχει αυτή τη στιγμή.

Ο δεύτερος πυλώνας είναι η ενασχόλησή μας με τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Η συμφωνία που κάναμε με τη ΔΕΗ είναι εξίσου μεγάλης σπουδαιότητας - αν όχι μεγαλύτερης από τη συμφωνία εξαγοράς της Ακτωρ. Μάλιστα, θα την χαρακτηρίζα το «κλειδί» για να πάμε μπροστά. Πρωτίστως, διότι η ΔΕΗ είναι ένας παίκτης καθετοποιημένος στην αγορά, σε αντίθεση μ' εμάς. Άρα, μας δίνει μια προστασία σε περίπτωση αυξομειώσεως των τιμών, κάτι που φοβάμαι ιδιαίτερος ότι θα συμβεί στο μέλλον.

Ένα επενδυτικό έργο που είναι σήμερα χρηματοδοτήσιμο από τις τράπεζες, γιατί συνοδεύεται από σταθερές τιμές, ανατρέπεται, εάν αυτές πέσουν ουσιαστικά. Ο κίνδυνος αυτός περιορίζεται ουσιαστικά με έναν συμπαίκτη σαν τη ΔΕΗ. Παράλληλα, διασφαλίζει τη σταθερότητα του business plan μας. Θεωρούμε ότι το δικό μας pipeline (τα έργα υπό εκτέλεση), το οποίο θα εκτελούσαμε μόνο με τις δικές μας δυνάμεις, είναι πλέον πολύ πιο εύκολο να αναπτυχθεί ταυτοχρόνως με έναν σύνεταίρο με τα μεγέθη της ΔΕΗ. Υπάρχει μία ακόμη διάσταση που τη θεωρώ σημαντική: η ανάπτυξη των ΑΠΕ για το σχήμα Intrakat - Ακτωρ θα δημιουργήσει νέες ροές εσόδων στο ορατό μέλλον, τις οποίες θα έχουμε ανάγκη λόγω της αναπόφευκτης μείωσης του ανεκτέλεστου στο παραδοσιακό κομμάτι των κατασκευών.

ΕΓΩ ΣΑΣ ΛΕΩ
ΟΤΙ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΣ
ΜΑΡΤΙΟΥ ΘΑ ΕΧΟΥΝ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΕΙ ΟΛΕΣ
ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ
ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΔΕΝ
ΘΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΛΕΟΝ
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ
ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ, ΜΕ ΤΗΝ
ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ
ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, ΚΑΙ ΘΑ
«ΤΡΕΞΟΥΝ» ΔΟΚΙΜΕΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ,
ΟΠΟΤΕ ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
ΕΤΟΙΜΟ ΤΟ ΜΕΤΡΟ
ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕΙ.

Ο τρίτος πυλώνας, ο οποίος μας ενδιαφέρει ιδιαίτερώς, και στον οποίο επιχειρούμε να εισέλθουμε όσο το δυνατόν πιο δυναμικά, είναι οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και οι παραχωρήσεις. Και αυτό γιατί, εκτός από το ανεκτέλεστο που δημιουργούν στο στάδιο της κατασκευής, παράγουν σταθερές ροές εσόδων στο μέλλον. Δείτε την Αττική Οδό, η οποία είναι ένα υπερβολικά καλό παράδειγμα των παραχωρήσεων: δημιούργησε ροές χρήματος, οι οποίες επέτρεψαν σε εταιρείες να ξεπεράσουν τη δεκαετή κρίση που περάσαμε πριν από λίγα χρόνια και να επιβιώσουν.

Για εμάς η προστασία και η ενίσχυση της θέσης μας ενόψει αυτού που, κατά τη γνώμη μου, θα συμβεί μετά από μερικά χρόνια, δηλαδή της σημαντικής πτώσης του ανεκτέλεστου στην ελληνική αγορά, αντιμετωπίζεται μέσα από αυτούς τους τρεις στόχους: ρουμανική αγορά, ΑΠΕ και ΣΔΙΤ - παραχωρήσεις.

ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟ ΑΝΕΚΤΕΛΕΣΤΟ

Την τελευταία δεκαετία, οι δύο κατασκευαστικές εταιρείες που ελέγχετε κατέγραψαν σημαντικές ζημιές. Πέρυσι για πρώτη φορά η Intrakat εμφάνισε κέρδη. Και θέλω να καταλάβω τι είναι αυτό που μετατρέπει μια παραδοσιακά ζημιογόνο δραστηριότητα σε κερδοφόρο.

Και οι δύο εταιρείες που εξαγοράσαμε είναι σήμερα τελειώς διαφορετικές από ό,τι στο παρελθόν. Η διαφοροποίησή τους συνίσταται στο υγιές, νέο ανεκτέλεστο. Η Intrakat ήταν μια εταιρεία μικρού μεγέθους (η οποία, αφού αποπληρώσαμε τα χρέη της, έχει πλέον περιορισμένο δανεισμό) και βρισκόταν ακριβώς σε εκείνο το σημείο στο οποίο θα άρχιζε να λειτουργεί το υγιές κομμάτι του ανεκτέλεστου της. Στο ίδιο ακριβώς σημείο βρέθηκε και η Ακτώρ, μια εταιρεία που γνώριζα καλά. Στο χρονικό διάστημα των τελευταίων δύο ετών η πραγματικότητα είναι ότι συμμαζέψα τις παλιές αμαρτίες, δηλαδή περιόρισε πάρα πολύ σημαντικά την έκθεση στις αγορές του εξωτερικού. Διατήρησε μόνο ένα σημαντικό κομμάτι στη Ρουμανία - που για μένα είναι πλεονέκτημα- και αφορούσε έργα τα οποία εγώ προσωπικώς είχα υπογράψει, όταν ήμουν διευθύνων σύμβουλος της Ακτώρ και τα ήξερα. Εν τω μεταξύ, είχε αποκτήσει ένα σημαντικό ανεκτέλεστο στην Ελλάδα με εύλογες εκπτώσεις, όχι τις πολύ υψηλές εκπτώσεις που χαρακτήριζαν τα έργα κατά την περίοδο της κρίσης.

Πιο φυσιολογικές;

Απολύτως πιο φυσιολογικές - αυτές που δημιουργούν την προσδοκία κέρδους. Το κέρδος στην κατασκευαστική εταιρεία δεν είναι κάτι που κανείς το βλέπει μέσα σε έναν χρόνο. Άρα, το βασικό για τις κατασκευαστικές εταιρείες, και για την Intrakat και την Ακτώρ, είναι η κεφαλαιοποίησή τους. Να υπάρχουν, δηλαδή, χρήματα που θα υποστηρίξουν την επένδυση. Η Intrakat κεφαλαιοποιήθηκε -δυναμικά μπορώ να πω- στο πρώτο εξάμηνο του προηγούμενου έτους, η δε Ακτώρ είχε επαρκώς θετικό cash flow, το οποίο για ένα χρονικό διάστημα μερικών μηνών είχε, κατά κάποιο τρόπο, σταματήσει ενόψει της εξαγοράς. Βλέπετε, αυτό το εξάμηνο που απαιτήθηκε μεταξύ της συμφωνίας για την απόκτηση της Ακτώρ και της έγκρισής της από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, ήταν ένα εξάμηνο το οποίο δημιούργησε σίγουρα κάποιες δυσλειτουργίες.

Η Ακτώρ εκτελούσε εργασίες, αλλά δυσκολευόταν να πληρωθεί. Μόλις ολοκληρώθηκε η εξαγορά, δόθηκε η άδεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού και πήραμε τη διοίκηση της Ακτώρ, ξεκλείδωσε, αν θέλετε, η ροή των χρημάτων που οφείλονταν στην Ακτώρ τόσο στη Ρουμανία όσο και στην Ελλάδα. Το αποτέλεσμα ήταν να μπορέσουμε πολύ γρήγορα να αποπληρώσουμε οφειλές σε πολύ σημαντικό βαθμό και να «τρέξουν» τα έργα.

«Έτρεξε» πολύ γρήγορα το Μετρό Θεσσαλονίκης (ήταν μια δέσμευση που είχαμε αναλάβει έναντι της κυβέρνησης) και ξαναέβαλε τον τροχό σε κίνηση, που είναι το πολύ σημαντικό θέμα για τις κατασκευαστικές εταιρείες. Επίσης, «τρέξαμε» πολύ γρήγορα και τον αυτοκινητόδρομο Πάτρα - Πύργος. Συλλέγοντας πληρωμές από το δημόσιο, καταφέραμε και πληρώσαμε ένα πολύ μεγάλο τμήμα των χρεών του τελευταίου εξαμήνου, με αποτέλεσμα αυτή τη στιγμή να «τρέχει» δυναμικά και -θεωρούμε- κερδοφόρα. Να έχετε υπόψη σας ότι σε αυτό δεν υπάρχει θαύμα. Δεν υπάρχουν θαύματα πουθενά. Χρήματα χρειάζονται.

Πόσα χρήματα; Πόσο ήταν το equity (ίδια κεφάλαια) που χρειάστηκε να βάλετε για να εξυγιάνετε αυτές τις δύο εταιρείες;

Equity δε βάλαμε. Στην Ακτώρ πληρώσαμε, εισπράττοντας οφειλόμενα τόσο στη Ρουμανία όσο και στην Ελλάδα. Θα σας πω ένα παράδειγμα: στη Ρουμανία είχαν εκτελεστεί πάρα πολλές εργασίες, όμως η Aktor Romania δεν πληρωνόταν, διότι δεν είχε αντικαταστήσει εγγυητικές επιστολές.

Τίσως να το έχετε ακουστά: Στο μεσοδιάστημα των τελευταίων 2 ετών πτώχευσε μια μεγάλη ασφαλιστική στη Ρουμανία. Και απαιτήθηκε από το ρουμανικό δημόσιο η αντικατάσταση της εγγυητικών της πτωχεύσασας ασφαλιστικής. Αυτό για κάποιον λόγο δεν είχε γίνει, αλλά δεν είχαν σταματήσει τα έργα, έτσι, τα έργα εκτελούνταν και απλώς τα χρήματα, τα οποία πληρώνονταν από το δημόσιο για τις εργασίες της Άκτωρ, παρακρατούνταν εν είδει εγγυητικής. Μόλις εμείς φέραμε νέες εγγυητικές, απελευθερώθηκαν τα χρήματα αυτά και βρέθηκε το cash flow για να «τρέξει» η Ρουμανία.

ΜΕΤΡΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ ΚΑΙ
Η ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΣΤΗΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Αναφέρατε το Μετρό Θεσσαλονίκης, Είχατε δεσμευτεί αν θυμάμαι καλά ότι τον Νοέμβριο θα ταξιδεύουν οι Θεσσαλονικείς με μετρό. Ισχύει αυτή η δέσμευση;

Η δέσμευσή μας ήταν ότι το Μετρό Θεσσαλονίκης θα έχει ολοκληρωθεί τεχνικώς από πάσης πλευράς τον Νοέμβριο. Το έργο τότε θα είναι σε θέση να λειτουργεί ασφαλώς και πλήρως. Το θέμα του εισιτηρίου, και το εάν θα τρέξει και θα λειτουργήσει το μετρό, δεν αφορά την Άκτωρ.

Εγώ σας λέω ότι μέχρι τέλος Μαρτίου θα έχουν ολοκληρωθεί όλες οι εργασίες πολιτικού μηχανικού, δεν θα υπάρχουν πλέον εργασίες πολιτικού μηχανικού, με την εξαίρεση του σταθμού Βενιζέλου, και θα «τρέξουν» δοκιμές μέχρι τον Νοέμβριο, οπότε και θα είναι έτοιμο το μετρό να λειτουργήσει.

Όλα αυτά τα οποία μου περιγράφετε αποτυπώνονται στο χρηματιστηριακό ταμπλό: μεγάλα κέρδη για τους μετόχους. Και θέλω να ρωτήσω, μετά από μια τόσο επιτυχή χρονιά, ποιο είναι το guidance που έχετε δώσει στους θεσμικούς σας επενδυτές;

Πράγματι, έχουμε αρχίσει και μιλάμε με θεσμικούς επενδυτές το τελευταίο διάστημα, ακριβώς λόγω του ενδιαφέροντος που έχει αρχίσει να διαφαίνεται στο ταμπλό από τη συμμετοχή τους. Και πιστεύουμε, όπως πιστεύουν κι εκείνοι, ότι η δυναμική που έχουμε δημιουργήσει στη νέα Intrakat είναι τέτοια, που δημιουργεί σημαντικές προσδοκίες για το μέλλον. Το χρηματιστήριο, ξέρετε, στην ουσία δεν αντιδρά στα γεγονότα, αλλά αντιδρά στην προσδοκία των γεγονότων. Αυτό που

παρουσιάζουμε, είναι μια εταιρεία με πολύ μικρό δανεισμό, ο δανεισμός σε σχέση με τον τζίρο και το ανεκτέλεστο μας είναι ασήμαντος. Μια εταιρεία με τεχνική εμπειρία, ικανότητα, μέγεθος, προσωπικό, μηχανήματα, που έχει όλα τα απαραίτητα assets προκειμένου να εκμεταλλευτεί τη συγκυρία που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και στη Ρουμανία. Άρα, θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή οι ξένοι θεσμικοί προεξοφλούν τη μελλοντική ανάπτυξη του ομίλου.

Είναι, ωστόσο, μικρό το ποσοστό συμμετοχής των θεσμικών – γύρω στο 13%-14%. Πρόκειται, όμως, αν καταλαβαίνω καλά, να ενταχθείτε στον FTSE25, δηλαδή στις 25 μεγαλύτερες εισηγμένες εταιρείες στην Ελλάδα. Πιστεύετε ότι αυτό θα προσελκύσει νέους επενδυτές, και κυρίως θέλετε να εκχωρήσετε μεγαλύτερο ποσοστό σε μεγάλα, ξένα, θεσμικά χαρτοφυλάκια;

Η εδραίωση στην αγορά προϋποθέτει ενδιαφέρον από ξένους θεσμικούς – για να μην κρυβόμαστε. Οι εισηγμένες εταιρείες είναι εκεί για να έχουν ένα ικανοποιητικό free float, ανάλογα φυσικά με τη ζήτηση που υπάρχει από ξένους θεσμικούς. Βεβαίως μας ενδιαφέρει καθώς, όπως σας είπα, το όραμά μας δεν είναι να πουλήσουμε και να φύγουμε, είναι να μείνουμε, δημιουργώντας έναν πολύ δυνατό όμιλο, με πολύ δυνατές και στέρεες βάσεις. Οι δυνατές και στέρεες βάσεις δημιουργούνται σε μετοχικό επίπεδο από τη συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων σοβαρών, θεσμικών επενδυτών.

Μιλάτε μαζί τους;

Και βέβαια μιλάμε. Έχουμε ειδικό τμήμα Investor Relations και επίσης εγώ προσωπικά έχω βάλει στόχο να τους εξηγήσω την κατάσταση της εταιρείας και τι πρέπει να περιμένουν από αυτήν.

Μιλώντας για τις δραστηριότητες στο εξωτερικό, αυτό που φαίνεται να είναι η μεγαλύτερη μελλοντική ανοικοδόμηση στην Ευρώπη είναι προφανώς η Ουκρανία, όπου δεν είμαι καθόλου βέβαιος αν κατά μόνος μια ελληνική εταιρεία μπορεί να πετύχει. Θα θέλατε να κάνετε συμμαχίες – με μεγάλους αμερικανικούς κατασκευαστικούς κολοσσούς ας πούμε – για να πάτε εκεί;

Είναι αδύνατο να πάμε εκεί χωρίς συμμαχίες. Παραδοσιακά, η κατασκευαστική δραστηριότητα στο εξωτερικό έχει φέρει μόνο ζημιές. Αυτή είναι η αλήθεια απ' όλες

ΟΠΩΣ ΣΑΣ ΕΙΠΑ,
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΜΑΣ ΔΕΝ
ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΠΟΥΛΗΣΟΥΜΕ
ΚΑΙ ΝΑ ΦΥΓΟΥΜΕ.
ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΜΕΙΝΟΥΜΕ,
ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΕΝΑΝ
ΠΟΛΥ ΔΥΝΑΤΟ ΟΜΙΛΟ,
ΜΕ ΠΟΛΥ ΔΥΝΑΤΕΣ
ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΕΣ ΒΑΣΕΙΣ.
ΟΙ ΔΥΝΑΤΕΣ ΚΑΙ
ΣΤΕΡΕΕΣ ΒΑΣΕΙΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΣΕ
ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΠΟ
ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΟΣΟ ΤΟ
ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ
ΣΟΒΑΡΩΝ, ΘΕΣΜΙΚΩΝ
ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ.

ΔΕΝ ΕΧΩ ΠΟΤΕ
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΑΠΟ
ΟΠΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ,
ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΜΕΙΣ
ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ.
ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ: ΕΝΑ
ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΥ ΔΙΑΤΗΡΕΙ Η
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΜΕΤΑ ΤΙΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ,
ΠΟΥ ΣΤΗΝ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ,
ΑΥΤΗ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΔΕΝ
ΕΚΦΡΑΖΕΤΑΙ ΑΠΟ
ΕΝΑΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ
ΠΟΛΟ, ΜΕ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
ΝΑ ΜΗΝ ΑΣΚΕΙΤΑΙ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΑ
ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.

ΔΕΝ ΘΕΩΡΩ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΕΥΤΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΩΣ ΕΧΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΜΙΑΣ ΤΕΡΑΣΤΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ ΠΟΥ, ΓΙΑ ΝΑ ΤΗΝ ΞΕΠΕΡΑΣΟΥΜΕ, ΑΠΑΙΤΗΘΗΚΕ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΟΥΜΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ. ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΧΑΜΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΡΑΠΕΖΕΣ. ΑΛΛΑ ΜΕ ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΤΑΦΕΡΑΜΕ ΤΩΡΑ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΥΓΙΕΙΣ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΕΣ.

τις εταιρείες. Δεν είναι μόνο η Ακτωρ, η οποία ζημιώθηκε κατασκευάζοντας στο εξωτερικό. Ειλικρινά σας λέω ότι ουδέποτε η Ακτωρ έχασε χρήματα σε έργα στην Ελλάδα. Αντίθετα, έχασε πάρα πολλά λεφτά σε έργα στο εξωτερικό, διότι κατά την άποψή μου δεν ακολουθούσε έναν κανόνα που είναι απαραίτητος: τη γνώση της τοπικής αγοράς. Η Ουκρανία είναι ένας χώρος που δεν τον γνωρίζουμε. Δεν θα πήγαινα ποτέ εγώ στην Ουκρανία μόνος μου ή με δύο άλλες ή με μια άλλη ελληνική εταιρεία. Εάν δημιουργηθούν -όταν τελειώσει ο πόλεμος- οι προϋποθέσεις μιας υγιούς ανάπτυξης στην Ουκρανία, με πολύ μεγάλη προσοχή και φυσικά με συμμετοχές αλλοδαπών, και κυρίως αμερικανικών εταιρειών, θα μας ενδιέφερε ιδιαίτερα.

Αν μπορούμε να βρούμε αυτού του είδους το περιβάλλον για να αναπτυχθούμε στην Ουκρανία, θα το κάνουμε. Αλλιώς δεν θα πάμε. Στη Ρουμανία -το γνωρίζω από την προηγούμενη θητεία μου στην Ακτωρ- έχουμε φτιάξει εκείνες τις συνθήκες που μας επιτρέπουν να θεωρούμε ότι μπορούμε να έχουμε μια ασφάλεια στις συναλλαγές μας, παρόμοια με αυτήν που έχουμε στην Ελλάδα. Μέχρι να έχουμε τα ίδια εχέγγυα για κάποια άλλη αγορά, δεν θα διακινδυνεύσουμε εργασίες στο εξωτερικό.

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΜΜΕ

Πλέον, ο όμιλός σας είναι ιδιοκτήτης μέσων ενημέρωσης κι έχει επενδύσει σε τηλεοπτικούς σταθμούς, σε ιστοσελίδες κ.τ.λ. Θα έχετε ακούσει ότι αυτή η συζήτηση -το εάν υπάρχει ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα- έφτασε στο Ευρωκοινοβούλιο. Είναι ένα θέμα πολιτικής αντιπαράθεσης. Προφανώς έχετε εικόνα, δεν θα επενδύατε κάπου όπου δεν γνωρίζετε καθόλου το τοπίο. Θεωρείτε ότι υπάρχει πρόβλημα ελευθερίας του Τύπου και ενημέρωσης στην Ελλάδα;

Δεν το έχω διαπιστώσει με καμία έννοια του όρου. Δεν έχω ποτέ διαπιστώσει παρέμβαση από οποιονδήποτε, σε κανένα από τα μέσα ενημέρωσης στα οποία εμείς συμμετέχουμε. Υπάρχει μια κατάσταση στην Ελλάδα, που είναι καινούργια: ένα συντριπτικό ποσοστό που διατηρεί η κυβέρνηση μετά τις εκλογές και μια αντιπολίτευση, που στην πραγματικότητα, αυτή τη στιγμή δεν εκφράζεται από έναν συγκεκριμένο πόλο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια πολύ συγκροτημένη αντιπολίτευση απέναντι στην κυβέρνηση.

Αυτό φαίνεται και στον Τύπο` η μέση

θέση των ανθρώπων εκφράζεται και στις εκλογές, αλλά και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, υπό την έννοια της προτίμησής τους σε συγκεκριμένα μέσα. Θεωρώ ότι δεν είναι παράξενο που δεν ασκείται πολύ έντονη κριτική κατά της κυβέρνησης από το μεγαλύτερο τμήμα του Τύπου, διότι δεν υπάρχει ένας οργανωμένος πόλος έκφρασης της αντίθεσης, που θα ασκούσε μια πολύ ισχυρή αντιπολίτευση.

Όταν θα υπάρξει στο μέλλον, η αντίληψη που επικρατεί σε συγκεκριμένα τμήματα του εκλογικού σώματος (κατά τη γνώμη μου εσφαλμένα) θα διασκεδαστεί. Να διευκρινίσω ότι οι συμμετοχές μας στα ΜΜΕ, στις τράπεζες και αλλού, γίνεται μέσω διαφορετικών και μη συνδεδεμένων εταιρειών. Κοινώς, ο όμιλος Intrakat δεν έχει καμία συμμετοχή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Είναι κερδοφόρος δραστηριότητα ο Τύπος; Γιατί επενδύετε;

Κατ' αρχήν το iefimerida που πήραμε είναι πράγματι μια κερδοφόρος επιχείρηση. Τα δύο κανάλια που είχαμε πάρει είναι ένας τρόπος να δημιουργήσουμε έναν κερδοφόρο πόλο. Το αντικείμενο αυτό μας ενδιαφέρει επιχειρηματικά, όμως ούτε εγώ ούτε ο κ. Καϊμενάκης ούτε ο κ. Μπάκος ασχολούμαστε με τη διοίκηση αυτών των εταιρειών.

Θεωρούμε ότι το iefimerida είναι ένας δυνατός πόλος και δεν έχουμε ακουμπήσει καθόλου το management αυτής της δραστηριότητας, γιατί λειτουργεί με κερδοφορία και μας ενδιαφέρει να παραμείνει κερδοφόρο. Μας ενδιαφέρει, δε, να δημιουργήσουμε μέσα τα οποία παράγουν χρήματα - ίσως όχι πάρα πολλά, αλλά εν πάση περιπτώσει, να είναι υγιή.

Δεν θα επεκταθούμε, αγοράζοντας ή συμμετέχοντας σε εταιρείες μέσω μαζικής ενημέρωσης που χάνουν χρήματα, γι' αυτό και μας βλέπετε πολύ συντηρητικούς. Δηλαδή, βλέπετε ότι και στην τηλεόραση έχουμε περιοριστεί σε δύο περιφερειακά κανάλια: το Action 24 και το Attica, για το οποίο έχουμε πάρει κάποια δικαιώματα και η επένδυσή μας εκεί είναι περιορισμένη, ακριβώς γιατί δεν είμαστε διατεθειμένοι να χάνουμε χρήματα από πουθενά.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΛΑΔΟ

Μπορεί για τον Τύπο να ακούγονται όλα αυτά, να γίνονται ψηφίσματα στο Ευρωκοινοβούλιο κ.τ.λ., για τις τράπεζες, όμως, όπου η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπίστωσε την ύπαρξη

ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΜΟΝΟ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΡΔΟΣ, ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΛΟΓΟΥΜΕ. ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΔΗΛΑΔΗ ΟΠΟΙΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΕΙ ΔΥΟ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ, ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙ ΟΤΙ ΣΥΝΤΟΜΑ ΘΑ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΛΕΦΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΚΤΕΛΟΥΝ ΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ, ΓΙΑΤΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΟΙ.

καρτέλ, δεν βλέπω να γίνεται καμία κουβέντα. Για ποιον λόγο κανείς δεν θέλει να συζητήσει στον δημόσιο διάλογο για κάτι το οποίο μας αφορά όλους; Είμαι Έλληνας και πολύ περήφανος γι' αυτό. Έχουμε μια τάση όμως ως λαός να ξεχνούμε πάρα πολύ γρήγορα γιατί βρεθήκαμε εδώ. Οι τέσσερις συστημικές τράπεζες είναι αποτέλεσμα της πιο μεγάλης κρίσεως που έχει περάσει μεταπολεμικά η ελληνική οικονομία. Σίγουρα, το τελικό της αποτέλεσμα δεν είναι το επιθυμητό.

Δεν θεωρώ ότι είναι κανείς ευτυχής με το τραπεζικό σύστημα ως έχει σήμερα στην Ελλάδα, αλλά αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας τεράστιας κρίσης που, για να την ξεπεράσουμε, απαιτήθηκε να διατηρήσουμε τέσσερις τράπεζες. Θα μπορούσε να μην είχαμε καθόλου τράπεζες. Αλλά με θυσίες καταφέραμε τώρα να έχουμε τέσσερις τουλάχιστον υγιείς και ισχυρές τράπεζες.

Δεν θα μπορούσαμε· θα είχαμε καταστροφή.

Άρα, για να αποφευχθεί η καταστροφή την οποία περιγράφετε, χρειάστηκαν να παρθούν κάποια μέτρα: ενίσχυση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, που κρατικοποιήθηκαν ουσιαστικά και διασώθηκαν. Το αποτέλεσμα του ελέγχου που χρειάστηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, για να αναδιρθωθούν και να επιτραπεί στο δημόσιο να τις διασώσει, είναι αυτό που βλέπουμε τώρα - πράγματι μια λιγότερο επιθυμητή κατάσταση. Βλέπετε ότι γίνονται βήματα για να εξομαλυνθεί προοδευτικά. Για μένα, η αποκρατικοποίηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, όχι άμεσα, αλλά στο μέλλον, θα δημιουργήσει συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού. Επίσης, υγιής ανταγωνισμός θα δημιουργηθεί και από την ανάπτυξη μικρότερων σχημάτων, όπως είναι η Optima Bank, αλλά και η συγχώνευση της Παγκρήτίας με την Τράπεζα Αττικής.

Αυτά είναι όλα φαινόμενα τα οποία οδηγούν σταδιακά σε μια ανταγωνιστική αγορά που είναι απαραίτητη. Ο μικρότερος ανταγωνισμός της περιόδου της κρίσεως αρχίζει σιγά σιγά και παύει να υπάρχει, με νεότερους και μικρότερους παίκτες να εισέρχονται σταδιακά στην αγορά.

Πότε βλέπετε να εντείνεται;

Θεωρώ ότι θα χρειαστούν μερικά ακόμη χρόνια - ίσως και τρία.

Την ώρα όμως που οι ελληνικές τράπεζες (οι συστημικές κυρίως) συνεχίζουν να κ-

νούνται με έναν παραδοσιακό τρόπο, ο οποίος δείχνει να μην είναι cost effective, έρχονται ξένοι παίκτες, οι οποίοι εκμεταλλεύονται τη δυνατότητα της ηλεκτρονικής τραπεζικής στο έπακρον, με πολύ χαμηλότερο κόστος για τους ίδιους, καλύτερες προμήθειες για τους πελάτες, και καλύτερες υπηρεσίες. Είναι δυνατόν να επιβιώσουν οι παραδοσιακές τράπεζες, αν δεν εξελιχθούν σε κάτι που να μοιάζει περισσότερο στη Revolut;

Μα θα εξελιχθούν! Η προσπάθεια είναι αυτή, και θεωρώ ότι βρισκόμαστε σε αυτήν την κατεύθυνση. Σας ξαναλέω: Δεν πρέπει να ξεχνάμε πόσο δύσκολα ήταν τα χρόνια που πέρασαν. Θεωρώ ότι μετά από πολύ καιρό θα υπάρξει ένα case study κάπου, όπου θα λέει πώς μια χώρα του μεγέθους της Ελλάδος κατάφερε, αφού είχε πτωχεύσει στην πραγματικότητα, να σωθεί με το ισχυρότερο νόμισμα στον κόσμο και με ένα τραπεζικό σύστημα που, εκ των πραγμάτων, είχε πληγεί εξαιρετικά από την κρίση. Η διάσωση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών είναι επίτευγμα και της κυβέρνησης και των διοικούντων.

Και του ελληνικού λαού.

Και του ελληνικού λαού, φυσικά. Γι' αυτό και βλέπετε τώρα ότι, μετά την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας - ουσιάδες θέμα, πραγματικά πολύ σοβαρό - δημιουργούνται οι συνθήκες εκείνες για να εξελιχθούν οι τράπεζες αυτές στη μορφή που περιγράφετε, παρουσιάζοντας κέρδη.

Είναι δηλαδή σημαντικό να πάψει να είναι ένας πυλώνας που στηρίζει την εθνική οικονομία αμυντικά και να αρχίσει να μετασχηματίζεται σε μια επιθετική προσπάθεια δημιουργίας κερδοφορίας. Βλέπετε ότι κινούνται οι τέσσερις συστημικές τράπεζες προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν γίνεται, όμως, σε μια μέρα. Θέλει κάποιο χρόνο για να επιτευχθεί ο μετασχηματισμός αυτός, αλλά εγώ παρατηρώ ότι η προσπάθεια προς αυτή την έχει ήδη ξεκινήσει.

Πιστεύω, επίσης, ότι με τον καιρό θα υπάρξουν και ξένες τράπεζες, οι οποίες θα θελήσουν να έρθουν για να δραστηριοποιηθούν στην Ελλάδα, όταν εδραιωθεί η αντίληψη ότι η ελληνική οικονομία είναι ισχυρή.

Δραστηριοποιούνται βεβαίως και χωρίς να έρθουν. Π.χ. η Revolut έχει μεγάλο μερίδιο.

Συμφωνώ, η Revolut έχει μερίδιο και στην Ελλάδα. Νομίζω ότι τελικά θα γίνει κάτι σαν τη Revolut, όχι από μία, αλλά από περισ-

σότερες τράπεζες. Όλοι ενδιαφέρονται να το κάνουν. Θα σας θυμίσω ότι οι συστημικές εξακολουθούν και ελέγχονται από ένα εξαιρετικά αυστηρό πλαίσιο. Είναι τόσο overregulated η κατάσταση αυτή στις συστημικές, που είναι άθλος πώς τα καταφέρνουν και βγάζουν κέρδη, δηλαδή εγώ εκπλήσσομαι. Βεβαίως είναι εξαιρετικά δύσκολο αν το συγκρίνει κανείς με τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν άλλες ευρωπαϊκές τράπεζες. Προφανώς δεν πέρασαν την ίδια κρίση.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ, ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Θα επιστρέψω λίγο στην κλασική σας δραστηριότητα. Μιλώντας με επιχειρηματίες από τον κλάδο του τουρισμού, αλλά και με μεγάλους αγροτικούς παίκτες, διαπιστώνω ότι το βασικό τους πρόβλημα είναι το προσωπικό. Εσείς βρίσκετε προσωπικό στην Ελλάδα για να υλοποιήσετε όλα αυτά τα έργα; Γιατί ωραίο είναι το ανεκτέλεστο, ωραίο είναι να έχετε πάρει σε καλές τιμές το έργο, αλλά αν δεν μπορέσετε να το υλοποιήσετε, γιατί δεν υπάρχουν εργάτες, τι θα κάνετε;

Λύσεις υπάρχουν και το ελληνικό δημόσιο έχει αρχίσει και αντιλαμβάνεται το πρόβλημα, και επιτρέπει πια πράγματα, τα οποία πριν από μερικά χρόνια ήταν αδύνατο να γίνουν, όπως να φέρει κανείς εργάτες από το εξωτερικό από την Ανατολή, που προφανώς θα γίνει. Αυτή τη στιγμή, αυτό το πρόβλημα δεν είναι όσο πιεστικό νομίζετε - τουλάχιστον για εταιρείες οι οποίες έχουν μεγάλο αριθμό υπεργολάβων, όπως η δική μας, και με σημαντικό αριθμό προσωπικού. Εμείς αυτή τη στιγμή έχουμε 5.800 ανθρώπους. Δεν λέω ότι επαρκούν.

Πόσους θα χρειάζοσασταν δηλαδή;

Εξαρτάται από πολλά πράγματα. Με τα έργα που εκτελούμε αυτή τη στιγμή, εμείς είμαστε OK. Έχουμε το προσωπικό που απαιτείται, τόσο εξ ιδίων όσο κυρίως μέσω των υπεργολάβων που απασχολούνται.

Θα αναγκαστείτε να ανεβάσετε τους μισθούς;

Στο μέλλον βεβαίως - και αυτό είναι ένα κόστος το οποίο έχει υπολογιστεί. Γι' αυτό είναι αναγκαίο να παίρνει κανείς ένα έργο με κάποια περιθώρια σφάλματος - αυτό που λέμε εμείς, όταν φτιάχνουμε μια προσφορά. Δεν έχουμε μόνο κόστος και κέρδος, έχουμε και κινδύνους, τους οποίους και κοστολογούμε.

Οι κίνδυνοι της αύξησης σε επίπεδο μισθολογικού κόστους είναι γνωστοί στην Ελλάδα, δηλαδή όποιος μπορεί να δει δύο τρία χρόνια μπροστά, καταλαβαίνει ότι σύντομα θα χρειαστεί να δώσει περισσότερα λεφτά στους ανθρώπους για να εκτελούν τις εργασίες, γιατί θα είναι λίγοι.

Η τελευταία μου ερώτηση σχετίζεται με τους πιθανούς άλλους κλάδους, στους οποίους θα στοχεύσετε. Πρόσφατα πουλήθηκε μια ελληνική εταιρεία, την οποία πιθανολογώ ότι κανείς μας δεν γνώριζε, που λέγεται Beta CAE Systems για 1,3 δισ. ευρώ. Μιλάμε για τεράστια ποσά. Η εταιρεία αυτή είχε περάσει κάτω απ' το ραντάρ και δεν είναι η πρώτη. Βλέπω εταιρείες τεχνολογίας διαρκώς. Ξεκινώντας από τη Viva, ενδεχομένως μια διάσημη εταιρεία, αλλά φτάνοντας ενδεχομένως και στην Beat, η οποία επίσης ήταν μια μικρομεσαία εταιρεία, φαίνεται ότι η Ελλάδα βρίθει από τέτοια διαμάντια. Γιατί οι Έλληνες δεν επενδύουν και τα αγοράζουν όλα οι ξένοι;

Πιστεύω γιατί μπορούν να τις αναπτύξουν. Είναι και αυτό ένα τίμημα, μια συνέπεια, αν θέλετε, της δεκαετούς κρίσης. Επίσης, η Ελλάδα αυτή τη στιγμή είναι φθηνή για τους ξένους. Αυτή είναι η πραγματικότητα. Σας θυμίζω ότι δεν είχαμε το ίδιο ευρώ - άλλο ήταν το ελληνικό ευρώ και άλλο το ευρώ του Γερμανού ή του Ολλανδού.

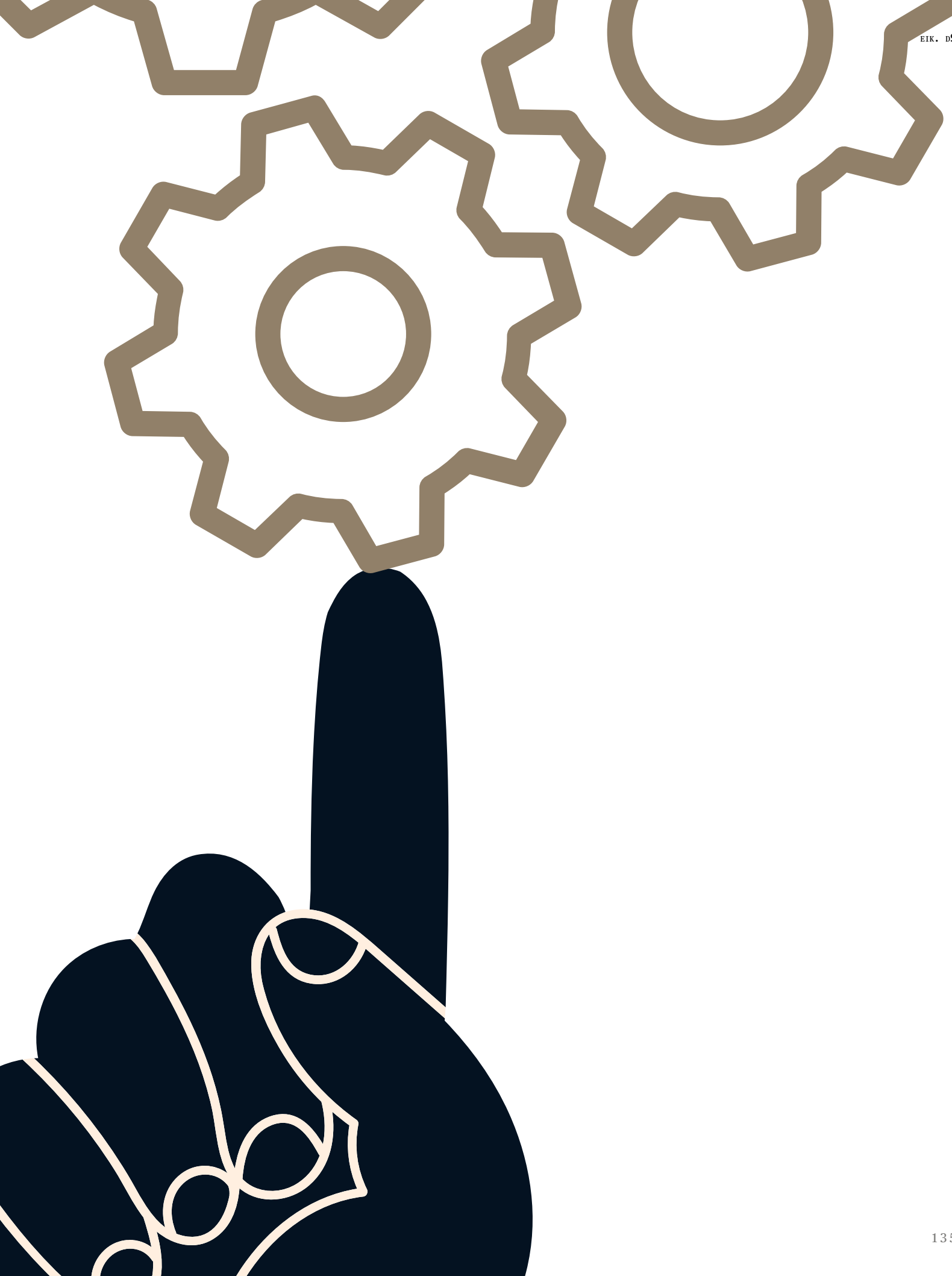
Εσείς προλάβετε και ψωνίσατε φθηνά, λογικά.

Ακόμα ψωνίζουν σήμερα φθηνά οι ξένοι στην Ελλάδα. Όμως θα αλλάξει αυτό και δεν θα είναι το ίδιο. Σε δύο τρία χρόνια θα εξισορροπηθεί, ίσως και νωρίτερα από αυτό, αλλά αυτή τη στιγμή που μιλάμε η επένδυση στην Ελλάδα για ένα ξένο fund είναι φτηνή και η επίδραση της περιβόητης επενδυτικής βαθμίδας είναι αυτή που απελευθερώνει κεφάλαια και τα στρέφει στο να ασχοληθούν με την αποτίμηση εταιρειών στην Ελλάδα ή και την αγορά τους από funds. Σε όλους μας δημιουργεί μια απορία πώς είναι δυνατόν να συμβαίνει αυτό. Είμαι βέβαιος ότι οι αποτιμήσεις που έχουν γίνει για τις εξαγορές αυτές τους δίνει σημαντικά περιθώρια κέρδους, παρά τα νούμερα τα οποία περιγράφουν.

ΔΕΝ ΘΑ ΠΗΓΑΙΝΑ ΠΟΤΕ
ΕΓΩ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ
ΜΟΝΟΣ ΜΟΥ Ή ΜΕ ΔΥΟ
ΑΛΛΕΣ Ή ΜΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.
ΕΑΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΟΥΝ
-ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ- ΟΙ
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΜΙΑΣ
ΥΓΙΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ,
ΜΕ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΗ
ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ
ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ
ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ,
ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ
ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ,
ΘΑ ΜΑΣ ΕΝΔΙΕΦΕΡΕ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι στόχοι που έχουν τεθεί για την αύξηση του αποτυπώματος της βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία μπορούν να επιτευχθούν, με βάση τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ευρώπη; Η *Οικονομική Επιθεώρηση* απευθύνθηκε στον πρόεδρο του ΣΕΒ κ. Δημήτρη Παπαλεξόπουλο, τον πρόεδρο της μη κερδοσκοπικής εταιρείας Ελληνική Παραγωγή – Συμβούλιο Βιομηχανιών για την Ανάπτυξη κ. Μιχάλη Στασινόπουλο, και την πρόεδρο του ΣΒΕ κα Λουκία Σαράντη για απαντήσεις.

Στη μακρά περίοδο της τελευταίας οικονομικής κρίσης που βίωσε η Ελλάδα, οι συζητήσεις για την ανάγκη αλλαγής του αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας κατέληξαν πάντα στην αναγνώριση ότι η μεταποίηση και η βιομηχανία αποτελούν την καλύτερη δυνατή επιλογή για μία βιώσιμη ανάπτυξη.

Μάλιστα η συζήτηση αυτή μετουσιώθηκε πριν από μερικά χρόνια και σε μία Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία, θέτοντας συγκεκριμένους στόχους για την αύξηση της βαρύτητας που έχει σήμερα η βιομηχανία συνολικά αλλά και η μεταποίηση στην ελληνική οικονομία μέσα από παρεμβάσεις και μεταρρυθμίσεις που θα μπορούσαν να βοηθήσουν το επιχειρείν. Απώτερος στόχος είναι η συνεισφορά του κλάδου στο ΑΕΠ να φθάσει το 15% ως το 2030. Ενδιαμέσως θα πρέπει να υπερβεί το 12% το 2025.

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ

Μόνο που ακόμα απέχουμε απ' αυτό. Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα που διενήργησε το IOBE για την Ελληνική Παραγωγή και δημοσιεύτηκε τον περασμένο Δεκέμβριο, η συμμετοχή της μεταποίησης στο ΑΕΠ της Ελλάδας είχε φτάσει το 2022 στο 9,1%. Πρόκειται για το υψηλότερο επίπεδο που έχει επιτευχθεί μετά το 2008, δεν παύει όμως να είναι χαμηλότερο σε σχέση με τους στόχους που έχει θέσει η Εθνική Στρατηγική. Αντίστοιχα, η συμμετοχή της μεταποίησης στην εγχώρια απασχόληση έφτασε στο 10,0% το 2022, ενώ ενθαρρυντική είναι η επίδοση των εξαγωγών, με την αξία των μεταποιητικών προϊόντων που εξήχθησαν το 2022 να υπολογίζεται σε 29,1 δισ. ευρώ, όταν το 2019 ήταν 19,2 δισ. ευρώ και το 2009 μόλις 11,7 δισ. ευρώ. Έτσι οι εξαγωγές των προϊόντων μεταποίησης από 5,7% του ΑΕΠ το 2008 αυξήθηκαν σε 14,1% του ΑΕΠ το 2022.

Παρά την πρόοδο όμως, η χώρα συνεχίζει να υστερεί σημαντικά και παραμένει πολύ χαμηλά συγκρινόμενη με άλλες χώρες της ΕΕ. Για το 2022 βρέθηκε στην 24η θέση μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ, με βάση το μερίδιο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης στο ΑΕΠ της χώρας, και στην 22η θέση αναφορικά με τη συμμετοχή στην απασχόληση.

Τα δε πρόσφατα λουκέτα σε ενεργοβόρα εργοστάσια, όπως αυτό της ΒΑ Greece (πρώην Γιούλα), με το οποίο μπήκε και οριστικό τέλος στην εγχώρια παραγωγή γυάλινων φιαλών, ήρθαν να ενισχύσουν την πεποίθηση ότι τελικά η χώρα εξακολουθεί να μην είναι φιλική προς τη μεταποίηση «επαναπαυόμενη» στη δυναμική

των τουριστικών ροών, του real estate και της κατανάλωσης για την ανάπτυξή της.

Η αλήθεια ίσως βρίσκεται κάπου στη μέση. Ιδίως καθώς η βιομηχανία, παρά τη μεγάλη αναταραχή των τελευταίων ετών με φόντο τα ενεργειακά κόστη, τις προμήθειες, την εφοδιαστική αλυσίδα και γενικά το κόστος παραγωγής, έχει επιτύχει να διατηρεί μία ανοδική πορεία, βρισκόμενη σήμερα σε ένα σημαντικό σταυροδρόμι, αλλά και με μεγαλύτερες προκλήσεις μπροστά της, όπως τον ψηφιακό και ενεργειακό μετασχηματισμό της. Το ερώτημα ωστόσο παραμένει: οι στόχοι που έχουν τεθεί για την αύξηση του αποτυπώματος της βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία μπορούν να επιτευχθούν, με βάση τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ευρώπη; Η *Οικονομική Επιθεώρηση* απευθύνθηκε στον πρόεδρο του ΣΕΒ κ. Δημήτρη Παπαλεξόπουλο, τον πρόεδρο της μη κερδοσκοπικής εταιρείας Ελληνική Παραγωγή - Συμβούλιο Βιομηχανιών για την Ανάπτυξη κ. Μιχάλη Στασινόπουλο και την πρόεδρο του ΣΒΕ κα Λουκία Σαράντη για απαντήσεις...

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ

«**Η ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑΡΚΩΣ. ΑΡΑ, ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΝΑΣ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΠΟΥ ΝΑ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΑΚΟΜΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ**», **ΤΟΝΙΖΕΙ Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΣΒΕ) ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ ΚΑ ΛΟΥΚΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ. ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ: «ΑΥΤΟ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΤΑΧΥΤΕΡΗ ΑΠΟΝΟΜΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**».

«Τα τελευταία χρόνια, η ελληνική βιομηχανία έχει δείξει ανθεκτικότητα στις μεγάλες προκλήσεις και επιβεβαιώνει διαρκώς τον καιρίο ρόλο που διαδραματίζει στην οικονομική ανάκαμψη της χώρας», εξηγεί ο πρόεδρος του ΣΕΒ και πρόεδρος του Ομίλου ΤΙΤΑΝ κ. Δημήτρης Παπαλεξόπουλος. Και προσθέτει: «Αυξάνει σταθερά τη συνεισφορά της στο ΑΕΠ, είναι σημαντική πηγή επενδύσεων (€3 δισ. το 2022), πραγματοποιεί το 90% των εξαγωγών αγαθών (οι οποίες έχουν υπερδιπλασιαστεί από το 2009), ενώ ένας στους τέσσερις εργαζόμενους στην Ελλάδα απασχολείται είτε άμεσα είτε έμμεσα σε αυτήν. Παράλληλα, έχει μεγάλη αλληλεπίδραση με την υπόλοιπη οικονομία, με σημαντικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Αρα, ο στόχος είναι όχι απλά επιτεύξιμος, αλλά μπορεί και να ξεπεραστεί, όπως άλλωστε προδιαγράφεται και στην Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία. Παράλληλα, βρισκόμαστε σε μια περίοδο που ξεκινάει ο δημόσιος διάλογος σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τον ρόλο της βιομηχανίας και την αξιοποίηση των ευκαιριών από την αναδιάταξη των διεθνών αλυσίδων αξίας. Όμως η ανάπτυξη αυτή δεν είναι νομοτελειακή. Απαιτεί συνεργασία, αποφασιστικότητα, σχέδιο μεταρρυθμίσεων και μικρές επαναστάσεις, τόσο από την πο-

«ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΧΕΙ ΔΕΙΞΕΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΕΙ ΔΙΑΡΚΩΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΙΟ ΡΟΛΟ ΠΟΥ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΖΕΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ», ΕΞΗΓΕΙ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΙΤΑΝ Κ. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ. ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ: «ΑΥΞΑΝΕΙ ΣΤΑΘΕΡΑ ΤΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΟ ΑΕΠ, ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (€3 ΔΙΣ. ΤΟ 2022), ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΤΟ 90% ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΕΧΟΥΝ ΥΠΕΡΔΙΠΛΑΣΙΑΣΤΕΙ ΑΠΟ ΤΟ 2009), ΕΝΩ ΕΝΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΕΙΤΕ ΑΜΕΣΑ ΕΙΤΕ ΕΜΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΗΝ».

λιτεία όσο και τις επιχειρήσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή, διπλή, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης και του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας».

Ο στόχος αναβάθμισης της μεταποίησης, που θα βοηθήσει στην αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας είναι εφικτός, αρκεί όμως να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες απ' την πολιτεία, επισημαίνει απ' την πλευρά του ο πρόεδρος της μη κερδοσκοπικής εταιρείας Ελληνική Παραγωγή - Συμβούλιο Βιομηχανιών για την Ανάπτυξη, εκτελεστικός διευθυντής της Viohalco και πρόεδρος ΔΣ της ElvalHalcor κ. Μιχάλης Στασινόπουλος.

«Η Ελληνική Παραγωγή έθεσε πρώτη θέμα αύξησης της συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΑΕΠ, αναδεικνύοντας την ανάγκη μιας στροφής στην οικονομία εάν θέλουμε πραγματική και ουσιαστική σύγκλιση με το ευρωπαϊκό οικονομικό υπόδειγμα. Η ελληνική κρίση δεν ανέδειξε μόνο την ανάγκη για “νοικοκύρεμα” στα δημόσια οικονομικά, αλλά και για αλλαγή αναπτυξιακού υποδείγματος, με έμφαση στον παραγωγικό και εξωστρεφή προσανατολισμό. Την ίδια επισήμανση έκανε πριν από 3,5 χρόνια η Έκθεση Πισσαριδίδη, αλλά και η Moody's, στην πρόσφατη αξιολόγησή της, τονίζει την ανάγκη ενός πιο ισορροπημένου αναπτυξιακού υποδείγματος για να γίνει η ελληνική οικονομία ισχυρή και ανθεκτική», επισημαίνει ο κ. Στασινόπουλος. Και προσθέτει: «Έχουν γίνει βήματα τα τελευταία χρόνια, αλλά δεν έχουμε αλλαγή αναπτυξιακού υποδείγματος. Στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών μάς χωρίζει τεράστια απόσταση όχι μόνο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, αλλά και από ευρωπαϊκές χώρες που έως πριν από μερικά χρόνια υστερούσαν. Εάν το ερώτημά σας αφορά στις δυνατότητες της ελληνικής μεταποίησης, απαντώ ότι ο στόχος είναι επιτεύξιμος. Ωστόσο, για να υλοποιηθεί, χρειάζεται να δημιουργηθούν από την πολιτεία οι κατάλληλες συνθήκες, που θα της επιτρέψουν να ξεδιπλώσει το δυναμικό που μέσα από τις διαδοχικές κρίσεις των τελευταίων ετών έχει αποδείξει ότι διαθέτει», υπογραμμίζει.

Στο ίδιο πλαίσιο και η θέση της προέδρου του Συνδέσμου Βιομηχανιών Ελλάδος (ΣΒΕ) και προέδρου της Akritas κας Λουκίας Σαράντη. «Πιστεύω πως ναι, ο στόχος είναι επιτεύξιμος υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις όμως», απαντά. «Χρειάζονται μεταρρυθμιστικές προσπάθειες για την αλλαγή του παραγωγικού υποδείγματος της οικονομίας μας. Στο πλαίσιο αυτού του νέου παραγωγικού μοντέλου της χώρας, η βιομηχανία μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών μας και η ενίσχυση της εξωστρέφειας αποτελούν βασικούς πυλώνες ανάπτυξης. Προς αυτήν ακριβώς

την κατεύθυνση, ο ΣΒΕ έχει προτείνει τη στοχευμένη εξειδίκευση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιομηχανία, με στόχο την αύξηση της συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΑΕΠ στο 13% ως το 2028 και στο 15% ως το 2030», επισημαίνει η ίδια.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Παρ' όλα αυτά οι προκλήσεις που ούτως ή άλλως έχει να αντιμετωπίσει η βιομηχανία είναι ιδιαίτερα μεγάλες. Στην πρόσφατη έρευνα του IOBE για την Ελληνική Παραγωγή, είχαν υπογραμμιστεί πέντε βασικοί άξονες που θα έχουν καταλυτικό ρόλο για το μέλλον της μεταποίησης. Αυτοί είναι: η πράσινη μετάβαση, η στρατηγική αυτονομία, το κόστος ενέργειας, ο συνδυασμός του ψηφιακού μετασχηματισμού της καινοτομίας και του ανθρωπίνου δυναμικού, καθώς και η χρηματοδότηση και το κανονιστικό πλαίσιο των επενδύσεων.

«Η βιομηχανία είναι αντιμέτωπη με μεγάλες προκλήσεις και σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο», σημειώνει ο κ. Στασινόπουλος. «Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι προκλήσεις αφορούν κυρίως τον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό, αλλά κι ένα νέο γεωπολιτικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από συγκρούσεις, αβεβαιότητα, αλλά κι έναν νέο προστατευτισμό στην οικονομία με τη μορφή επιδοτήσεων, αλλά και περιορισμών. Στην Ελλάδα έχουμε επιπρόσθετα σημαντικά προβλήματα, όπως το ενεργειακό κόστος, το μη μισθολογικό κόστος, το κόστος χρήματος, η απουσία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου κινήτρων για παραγωγικές επενδύσεις. Βλέπουμε ότι όλες οι ευρωπαϊκές χώρες δίνουν έμφαση στη βιομηχανική πολιτική, ώστε να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της βιομηχανικής παραγωγής», προσθέτει.

Απ' την πλευρά του ο πρόεδρος του ΣΕΒ κ. Δημήτρης Παπαλεξόπουλος στέκεται και στις δομικές ανάγκες που υπάρχουν. «Εκτός από καίρια, άμεσα ζητήματα, όπως η αντιμετώπιση του υψηλού κόστους ενέργειας, η μείωση της γραφειοκρατίας, η αδειοδότηση κ.ά., οι μεγάλες προκλήσεις αφορούν στον ριζικό μετασχηματισμό των διεθνών παραγωγικών οικοσυστημάτων, αλλά και σε μια σειρά δομικών αναγκών σε μια σειρά πεδίων, όπως: η μεγέθυνση των επιχειρήσεων, για ακόμα μεγαλύτερη καινοτομία και εξωστρέφεια· η ενδυνάμωση της εγχώριας παραγωγικής βάσης, μέσα από επενδύσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας σε πράσινες/ψηφιακές

«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΔΕΝ ΑΝΕΔΕΙΞΕ ΜΟΝΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ "ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΜΑ" ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΑΛΛΑΓΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΣΤΡΕΦΗ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ. ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΕΚΑΝΕ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 3, 5 ΧΡΟΝΙΑ Η ΕΚΘΕΣΗ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΜΟΟΥΔΥ'S, ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ, ΤΟΝΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΟΣ ΠΙΟ ΙΣΟΡΡΟΠΗΜΕΝΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΙΣΧΥΡΗ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΗ», ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΕΙ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ – ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΝΙΟΗΑΛCO ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΣ ΤΗΣ ΕΛΝΑΛΗΑΛCΟR Κ. ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ .

τεχνολογίες, και στην παραγωγή προηγμένων προϊόντων· η πρόσβαση σε κρίσιμες πρώτες ύλες, που συνδέεται άμεσα και με την ευρωπαϊκή προσπάθεια απεξάρτησης από τρίτες χώρες· η ενίσχυση της διεθνούς επενδυτικής ανταγωνιστικότητας κατά την πράσινη μετάβαση διασφαλίζοντας ανταγωνιστικές τιμές ενέργειας· η ανάπτυξη ταλέντου και η κάλυψη του ποσοτικού και ποιοτικού κενού κυρίως σε τεχνικές δεξιότητες και σε ειδικότητες υψηλής εξειδίκευσης», σημειώνει χαρακτηριστικά.

Για την κα Λουκία Σαράντη η μεγαλύτερη πρόκληση σήμερα για τις βιομηχανίες είναι η έλλειψη ανθρωπίνου δυναμικού. «Είναι το πρώτο και μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε. Οι ελλείψεις τολμώ να πω είναι τεράστιες. Πάγια θέση του ΣΒΕ είναι ότι πρέπει να διασυνδεθεί η εκπαίδευση με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας. Για τον λόγο αυτό, ο Σύνδεσμός μας προχώρησε με την Deloitte στην εκπόνηση μιας ποιοτικής μελέτης, που καταγράφει τα προβλήματα και κυρίως προτείνει λύσεις. Από εκεί και πέρα, για να έχουμε υγιείς και ανταγωνιστικές βιομηχανικές επιχειρήσεις, έχουμε ανάγκη και από σύγχρονες και λειτουργικές υποδομές. Δηλαδή αναβάθμιση των δικτύων ηλεκτροδότησης, ώστε να έχουμε ενέργεια που να καλύπτει τις ανάγκες μας με χαμηλό κόστος, καθώς και συνδυασμένες μεταφορές με καλά στελεχωμένα λιμάνια κι ένα σύγχρονο σιδηροδρομικό δίκτυο που να καλύπτει τις λειτουργικές μας ανάγκες».

ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΟΙ ΦΙΛΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Σε κάθε περίπτωση η κα Σαράντη υπογραμμίζει την ανάγκη ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, προκειμένου η βιομηχανική δραστηριότητα να γίνει πιο φιλική στη χώρα μας. «Η νέα παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα και η ευρωπαϊκή διάστασή της μεταβάλλονται διαρκώς. Άρα, χρειάζεται ένας μακροπρόθεσμος σχεδιασμός, που να επιτρέπει στην ελληνική βιομηχανία να προσφέρει ακόμα περισσότερα στην οικονομία και την κοινωνία μας», απαντά. Και προσθέτει: «Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την αναβάθμιση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, τη μείωση της γραφειοκρατίας και την αποτελεσματικότερη και ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης. Επιπλέον, τα στοχευμένα χρηματοδοτικά εργαλεία για την πρόωθηση της καινοτομίας, της ψηφιακής αναβάθμισης και της πράσινης μετάβασης των επιχειρήσεων, μπορούν να ενισχύσουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά μας. Και, βέβαια, χρειάζεται να στηριχτεί στην πράξη η ελληνική περιφέρεια, ώστε να μειωθεί η αναπτυξιακή μονομέρεια και η περιφερειακή ανισότητα».

Για τον πρόεδρο της Ελληνικής Παραγωγής, κ. Μιχάλη Στασινόπουλο, προέχει πάντως η αναγνώριση της συνεισφοράς και της προοπτικής που μπορεί να δώσει στον τόπο η βιομηχανία. «Το πρώτο που

χρειάζεται είναι η πληρέστερη κατανόηση από το κράτος και τα κόμματα των θετικών επιδράσεων της μεταποιητικής βιομηχανίας στην οικονομία και την κοινωνία, ώστε να αποφασίσουμε να θέσουμε τη βιομηχανική παραγωγή σε εθνική προτεραιότητα, διαμορφώνοντας και την κατάλληλη βιομηχανική πολιτική», λέει χαρακτηριστικά. «Η αύξηση της συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΑΕΠ δεν είναι σύνθημα, ούτε αριθμητικός στόχος. Σημαίνει αύξηση εσόδων στα δημόσια ταμεία, αύξηση ποιοτικών θέσεων εργασίας, οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό επίπεδο. Σημαίνει επίσης γεωπολιτική αναβάθμιση της χώρας. Η βιομηχανία για να αναπτυχθεί δεν χρειάζεται ρουσφέτια, ούτε στηρίζεται σε πελατειακές λογικές. Θέλει συνθήκες που να της επιτρέπουν να ανταγωνιστεί ισότιμα στο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον, κι αυτό αφορά πρωτίστως τα κόστη παραγωγής. Και κίνητρα για επενδύσεις αντίστοιχα με αυτά που ισχύουν στην υπόλοιπη Ευρώπη και στις χώρες του ΟΟΣΑ», καταλήγει.

Για μία σημαντική ευκαιρία που πρέπει η χώρα να εκμεταλλευθεί, κάνει λόγο ο κ. Δημήτρης Παπαλεξόπουλος. «Οι πολιτικές της ΕΕ για τη στρατηγική αυτονομία και συνολικά για την ευρωπαϊκή βιομηχανική στρατηγική δημιουργούν σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές από τον επαναπροσδιορισμό των διεθνών αλυσίδων αξίας. Όμως για να τις αξιοποιήσουμε πρέπει να κινηθούμε γρήγορα και διαφορετικά, εστιάζοντας και επενδύοντας: στην έρευνα και τη γνώση σε τομείς που περιλαμβάνονται στη στρατηγική αυτονομίας της Ευρώπης (μπαταρίες, τεχνολογίες πράσινης ενέργειας, υγεία, κρίσιμες πρώτες ύλες)· στη συστηματική αναβάθμιση της ψηφιακής και τεχνολογικής ωριμότητας και της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων· στην ενίσχυση του ιδιαίτερα δυναμικού αναδυόμενου οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων και στην προώθηση των συνεργασιών με τη βιομηχανία· στη μείωση της γραφειοκρατίας με μεγαλύτερη διαλειτουργικότητα των συστημάτων της δημόσιας διοίκησης, απλοποίηση διαδικασιών πριν από την ψηφιοποίησή τους, επιτάχυνση της αδειοδότησης εγκαταστάσεων και απονομής δικαιοσύνης», τονίζει.

Η INTRAKAT ΕΞΕΛΙΣΣΕΤΑΙ ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΡΥΦΑΙΟ ΠΑΙΚΤΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Ο Όμιλος Intrakat είναι ένας κορυφαίος κατασκευαστικός όμιλος που διαθέτει ευρύ χαρτοφυλάκιο δραστηριοτήτων και σημαντικό αποτύπωμα στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Με προσήλωση στη βιώσιμη ανάπτυξη, ο Όμιλος Intrakat δημιουργεί αξία για τους μετόχους του και για τις κοινωνίες όπου δραστηριοποιείται, οδηγώντας την ανάπτυξη.

Έχοντας ολοκληρώσει την εξαγορά της εταιρείας Άκτωρ -της ιστορικότερης ίσως κατασκευαστικής εταιρείας της Ελλάδας, με τεράστια εμπειρία, πολυσχιδή δραστηριότητα και διεθνή παρουσία- ο Όμιλος Intrakat υλοποιεί μια δυναμική αναπτυξιακή στρατηγική, επενδύοντας με συνέπεια στην επέκταση των δραστηριοτήτων του χαρτοφυλακίου εντός κι εκτός συνόρων και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη και την πράσινη μετάβαση της Ελλάδας.

ΠΟΛΥΣΧΙΔΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ

Ο Όμιλος Intrakat δραστηριοποιείται με επιτυχία σε όλο το φάσμα του τεχνικού κλάδου: Μεγάλα έργα συγκοινωνιακών, ενεργειακών και κτιριακών υποδομών, Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και Παραχωρήσεις, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Αποθήκευση Ενέργειας, Ανάπτυξη Ακινήτων και Τουρισμό, αλλά και Περιβαλλοντικά Έργα και έργα Έξυπνων Πόλεων.

Πλέον, ο Όμιλος Intrakat έχει επιστρέψει σε λειτουργική κερδοφορία, γεγονός που δεν έχει περάσει απαρατήρητο από την αγορά, ενώ δεν είναι τυχαίο ότι η κεφαλαιοποίηση της εταιρείας στο χρηματιστήριο έχει πολλαπλασιαστεί σε σχέση με πέρυσι, χάρη στις προοπτικές που διανοίγονται για αυτήν.

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ INTRAKAT

Η διοίκηση του Ομίλου υλοποιεί με συνέπεια μία στρατηγική για τον μετασχηματισμό του οργανισμού σε έναν κορυφαίο παίκτη της αγοράς, μία προοπτική που ενισχύθηκε από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της Άκτωρ, η οποία αποτελεί και τη μεγαλύτερη θυγατρική του. Και, μάλιστα, σε εμβληματικά έργα, στα οποία συμμετέχει η Άκτωρ, όπως το Μετρό Θεσσαλονίκης και ο αυτοκινητόδρομος Πάτρα - Πύργος, οι εργασίες επιταχύνονται προκειμένου να παραδοθούν ταχύτερα στους πολίτες, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Η Άκτωρ έχει κατασκευάσει μερικά από τα εμβληματικότερα συγκοινωνιακά, ενεργειακά, κτιριακά και τουριστικά μεγάλα έργα της Ελλάδας, ενώ διαθέτει συσσωρευμένη τεχνογνωσία στη διαχείριση υποδομών, έργων και τεχνικών εγκαταστάσεων, καθώς και στις λατομικές δραστηριότητες. Είναι ενδεικτικό ότι μετά την

εξαγορά της Άκτωρ, ο Όμιλος Intrakat συμμετέχει σε 370 μεγάλα έργα, έχει ανεκτέλεστο περί τα 5 δισ. ευρώ και συγκεντρώνει κύκλο εργασιών της τάξης του 1 δισ. σε ετήσια βάση.

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Με στόχο τη διασφάλιση μελλοντικών εσόδων, η Intrakat επενδύει με συνέπεια στη διαφοροποίηση κι επέκταση των δραστηριοτήτων του χαρτοφυλακίου της, με στόχο να θεμελιώσει ισχυρή θέση στην αγορά, και επενδύει στην ανάπτυξη ΑΠΕ και συστημάτων αποθήκευσης. Και προκειμένου να επιταχύνει την υλοποίηση του στόχου αυτού, προχώρησε πρόσφατα σε μία στρατηγική συνεργασία με τη ΔΕΗ για την από κοινού ανάπτυξη χαρτοφυλακίου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) συνολικής ισχύος έως 2,7 GW. Η αξία της από κοινού επένδυσης στη δυναμική πλήρη ανάπτυξή της, εκτιμάται ότι θα υπερβεί το € 1 δισ.

Η Intrakat επιδιώκει τη συμμετοχή της στην πράσινη μετάβαση της Ελλάδας και αναμένεται να συμμετάσχει στους επικείμενους διαγωνισμούς για την ανάπτυξη υπερακτίων αιολικών πάρκων, σε συνεργασία με τον στρατηγικό της εταίρο Parkwind, που διαθέτει μακρά σχετική εμπειρία. Επιπλέον, προωθεί τη δραστηριοποίησή της και σε άλλα περιβαλλοντικά έργα, όπως η Διαχείριση Απορριμμάτων, αλλά και τα έργα «έξυπνων πόλεων».

ΣΔΙΤ ΚΑΙ REAL ESTATE

Ο Όμιλος Intrakat επενδύει με συνέπεια στα έργα ΣΔΙΤ, όπως ο οδικός άξονας Καλαμάτας - Πύλου και το τμήμα Χερσόνησος - Νεάπολη του ΒΟΑΚ, προϋπολογισμού 239 εκατ. ευρώ και 188 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα. Ενώ παράλληλα είναι μειοδότης σε μεγάλα κτιριακά έργα ΣΔΙΤ, όπως εκείνα της Γενικής Γραμματείας Υποδομών και των Φοιτητικών Εστίων της Κρήτης και της Θεσσαλίας.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της στρατηγικής για τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου της, έχει επιτύχει την ανάληψη εμβληματικών ιδιωτικών έργων, όπως το Riviera Tower στο Ελληνικό (προϋπολογισμού €350 εκατ. ευρώ), αλλά και τον νέο Τερματικό Σταθμό Αποθήκευσης Πετρελαίου, δυναμικότητας 1,3 εκατ. m³ στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ύψους 357 εκατ. ευρώ, για λογαριασμό της εταιρείας Ecomar.

Επιπλέον, επενδύει στη συγκέντρωση και ανάπτυξη τουριστικών ακινήτων και κτιριακών υποδομών σε ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς της χώρας, όπως το Aranema Resort της Μυκόνου, που θα μετατραπεί σε luxury boutique hotel, και το πεντάστερο «Xenodocheio Milos», στην καρδιά της Αθήνας που ήδη λειτουργεί.

ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΥΠΕΡΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

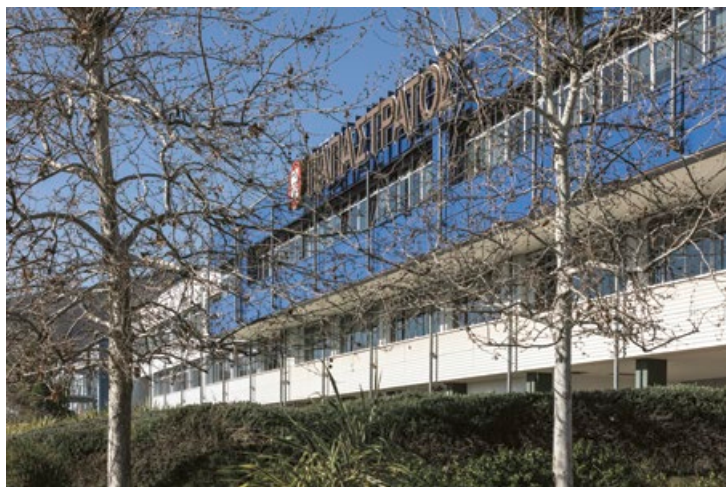

Θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελέσει το σκηνικό μιας φουτουριστικής χολιγουντιανής ταινίας, αν δεν αποτελούσε την καρδιά της μεγαλύτερης εταιρείας παραγωγής προϊόντων καπνού στην Ελλάδα. Η *Οικονομική Επιθεώρηση* επισκέφθηκε το υπερσύγχρονο εργοστάσιο της Παπαστράτος στον Ασπρόπυργο, συνομίλησε με τους εργαζόμενους και είχε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα συζήτηση για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της ιστορικής εταιρείας, που αποτελεί ένα από τα θετικότερα επιχειρηματικά αφηγήματα στην ελληνική αγορά, με τον Πρόεδρο και Διευθύνοντα Σύμβουλό της, Γιώργο Μαργώνη. Η Industry 4.0, η σημασία μιας κουλτούρας καινοτομίας που δεν αφήνει πίσω κανέναν, η ανάγκη απόκρισης στις νέες απαιτήσεις και προκλήσεις, αλλά και το αύριο της ελληνικής βιομηχανίας ήταν μερικά από τα θέματα με τα οποία καταπιαστήκαμε. Οι εντυπώσεις μας καταγράφονται στο κείμενο που ακολουθεί.

ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΦΩΤ. SPYROS HOUND PHOTOGRAPHY

Το τοπίο στον χώρο παραγωγής αποτελείται από σειρές υπερσύγχρονων μηχανημάτων, αιωρούμενων κυλιόμενων διαδρόμων, και φωτεινών επιγραφών, που ενημερώνουν τους παρόντες για θέματα ασφαλείας και ποιότητας στη γραμμή παραγωγής. Το σαφώς φουτουριστικό σκηνικό, θα μπορούσε εύκολα να παραπέμπει σε κάποια ταινία επιστημονικής φαντασίας.

Κοιτάζοντας αναπόφευκτα ψηλά, παρατηρούμε ότι ανά κάποια μέτρα είναι τοποθετημένα μηχανήματα που μοιάζουν με κλιματιστικά και απελευθερώνουν ατμό. Ο υπεύθυνος του εργοστασίου, που έχει αναλάβει την ξενάγησή μας, μας εξηγεί ότι οι χώροι πρέπει να διατηρούν σταθερή θερμοκρασία και επίπεδο υγρασίας. Διαφορετικά επηρεάζεται η ποιότητα του προϊόντος.

Μας περιγράφει την παραγωγική διαδικασία, την τεχνολογία πίσω από αυτήν, και την καινοτομία που τη χαρακτηρίζει.

Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΕΛΙΔΑΣ

Μέσα σε λιγότερα από 300 χρόνια, η ανθρωπότητα πραγματοποίησε τέσσερα τεράστια τεχνολογικά άλματα, που της επέτρεψαν μεν να μεταμορφώσει προς το αποδοτικότερο τα μέσα παραγωγής της, επηρεάζοντας ωστόσο εξαιρετικά δυσμενώς το κλίμα της γης. Σήμερα, στη χαραυγή της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης, μας δίνεται η δυνατότητα να διορθώσουμε τα λάθη του παρελθόντος, να ακολουθήσουμε βιώσιμα βιομηχανικά πρότυπα, να εφαρμόσουμε έξυπνες παραγωγικές μεθόδους, να παράγουμε με σεβασμό προς τον πλανήτη και τις μελλοντικές γενεές. Το εργοστάσιο της Παπαστράτος στον Ασπρόπυργο αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα αυτής της φιλοσοφίας.

Το 2017 η εταιρεία αποφασίζει να προχωρήσει σε γενναίο μετασχηματισμό και καταργεί την παραγωγή συμβατικών τσιγάρων, μετατρέποντας το εργοστάσιό της σε μονάδα παραγωγής των ράβδων καπνού για το IQOS, την παγκόσμια καινοτομία της μητρικής εταιρείας Philip Morris International. «Η αλλα-

«Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΕΛΙΔΑΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΑΜΕ ΤΟ 2017 ΕΙΝΑΙ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΑΣ WORK-IN-PROGRESS. ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΚΑΝΕΙΣ, ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ ΑΠΛΟ. ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΕΤΣΙ ΟΜΩΣ» ΜΑΣ ΛΕΕΙ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΓΩΝΗΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ. «ΣΕ ΟΛΗ ΑΥΤΗ ΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΕΠΕΝΔΥΘΗΚΑΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ, ΒΡΕΘΗΚΕ Η ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ "ΜΑΓΙΑ" ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΝΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΕΙ ΤΟΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ, ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΘΗΚΑΜΕ ΟΛΟΙ ΣΕ ΕΝΑΝ ΝΕΟ ΤΡΟΠΟ ΔΟΥΛΕΙΑΣ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ».

γή σελίδας που πραγματοποιήσαμε το 2017 είναι μέχρι και σήμερα το μεγάλο μας work-in-progress. Η απόφαση μετάβασης από μία ιστορική καπνοβιομηχανία σε εταιρεία με επίκεντρο την καινοτομία, την τεχνολογία και την επιστήμη, έγινε με οδηγό το κοινό όραμα της Παπαστράτος και της Philip Morris International για έναν κόσμο απαλλαγμένο από το τσιγάρο. Σήμερα, στην Ελλάδα παράγουμε αποκλειστικά εναλλακτικά θερμαινόμενα προϊόντα δυνητικά μειωμένου κινδύνου» μας λέει ο Γιώργος Μαργώνης, Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Παπαστράτος.

«Όταν το περιγράφει κανείς, ακούγεται απλό. Δεν ήταν έτσι όμως», μας εκμυστηρεύεται, «αλλά σε όλη αυτή τη διαδρομή επενδύθηκαν σημαντικοί πόροι σε έρευνα και καινοτομία, βρέθηκε η κατάλληλη "μαγιά" ανθρώπων να υποστηρίξει τον μετασχηματισμό, και εκπαιδευθήκαμε όλοι σε έναν νέο τρόπο δουλειάς, προσανατολισμένο στη βιώσιμη ανάπτυξη. Φέραμε πρώτοι στην Ελλάδα κάτι καλύτερο και πρωτοποριακό», τονίζει.

INDUSTRY 4.0

«Αυτή τη στιγμή το εργοστάσιο εξελίσσεται ραγδαία σε ένα υπερσύγχρονο βιομηχανικό megarplant, κατά τις επιταγές του Industry 4.0. Η ενσωμάτωση των προηγμένων εφαρμογών της AI, των Big Data, του Cloud Computing και του Internet of Things, συμβάλλει δραστικά στη βελτιστοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας με πολλούς τρόπους», μας επισημαίνει ο κ. Μαργώνης.

Η Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση (F.I.R. ή Industry 4.0), συνώνυμη της έξυπνης παραγωγής, αναφέρεται στην υλοποίηση του ψηφιακού μετασχηματισμού της παγκόσμιας βιομηχανίας μέσω της τεχνολογίας, με κύρια χαρακτηριστικά τη λήψη αποφάσεων σε πραγματικό χρόνο, τη βελτιωμένη παραγωγικότητα και την ευελιξία, με απώτερο σκοπό την επα-

νάσταση στον τρόπο κατασκευής, βελτίωσης και διανομής των προϊόντων.

Η έξυπνη βιομηχανική παραγωγή δεν είναι αποκομμένη από τον άνθρωπο, ως εργαζόμενο και ως καταναλωτή, με τον τρόπο που ίσως ήταν ο φορντισμός ή ο τεϊλορισμός. Η πρώτη βιομηχανική επανάσταση είχε φιλοσοφικό υπόβαθρο την πίστη στις ανθρώπινες δυνατότητες που καλλιέργησε το κίνημα του Διαφωτισμού, και βασικό κίνητρο την ανάγκη του ανθρώπου να δαμάσει τη φύση. Η Industry 4.0, υιοθετώντας ολιστικά μοντέλα διοίκησης, στρέφεται σε μία συνύπαρξη με αυτήν. Το κυριότερο, παρά την έντονη παρουσία των μηχανών και της AI, η μετάβαση στην έξυπνη παραγωγή έχει ξεκάθαρο ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα.

«Πρώτο και σημαντικότερο όλων, απελευθερώνει τον άνθρωπο από απλές μηχανιστικές διαδικασίες, αναβαθμίζοντας την ποιότητα της δουλειάς του και εντέλει του παραγόμενου προϊόντος. Αυτό συμβαίνει χάρη στην αυξημένη δυνατότητα πρόληψης των λαθών στην παραγωγή σε ζωντανό χρόνο και επιτόπου διόρθωσής τους. Παράλληλα, με την απομακρυσμένη παρακολούθηση και διαχείριση των διαδικασιών, διευκολύνεται η εφαρμογή της agile μεθοδολογίας που έχουμε υιοθετήσει».

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ PERMACRISIS

Σύμφωνα με την τελευταία διεθνή μελέτη της PwC για το μέλλον της παγκόσμιας βιομηχανίας, υπάρχουν 5 κείρια ερωτήματα που πρέπει να απαντήσει μια μεγάλη επιχείρηση: έχει αναπτύξει μία φιλοσοφία εστίασης στα αποτελέσματα ή είσαι εγκλωβισμένος σε μία

Η ΕΞΥΠΝΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ, ΩΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΩΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ, ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΙΣΩΣ ΗΤΑΝ Ο ΦΟΡΝΤΙΣΜΟΣ Ή Ο ΤΕΪΛΟΡΙΣΜΟΣ. Η ΠΡΩΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΙΧΕ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ ΣΤΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ, ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΝΑ ΔΑΜΑΣΕΙ ΤΗ ΦΥΣΗ. Η INDUSTRY 4.0, ΥΙΟΘΕΤΩΝΤΑΣ ΟΛΙΣΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΜΕ ΑΥΤΗΝ.

νοοτροπία φυσικού προϊόντος; Τι πρωτοβουλίες παίρνεις για να προστατεύσεις το προϊόν σου από την εμπορευματοποίηση; Έχεις ξεκινήσει να στήνεις μία παρουσία πλατφόρμας για την επιχείρησή σου; Προηγήσει μέσω της τεχνολογίας ή υπολείπεσαι αυτής; Έχεις σωστό timing;

Όπως μας λέει ο κ. Μαργώνης, φιλοδοξία της Παπαστράτος είναι να αποτελέσει πρότυπο της Βιομηχανίας του Μέλλοντος. Γι' αυτό και έχει σπεύσει ήδη να δώσει απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα. «Οι πρόσφατες παγκόσμιες κρίσεις», αναφέρει, «επηρέασαν βαθιά τον κλάδο της βιομηχανίας. Στον απόηχό τους, οι κρίσεις μικρότερης, ίσως, κλίμακας, αλλά μεγαλύτερης συχνότητας, που εκδηλώθηκαν ως αποτέλεσμα γεωπολιτικής αστάθειας, φυσικών καταστροφών και άλλων παραγόντων, διαμόρφωσαν τη συνθήκη που σήμερα περιγράφεται ως permacrisis».

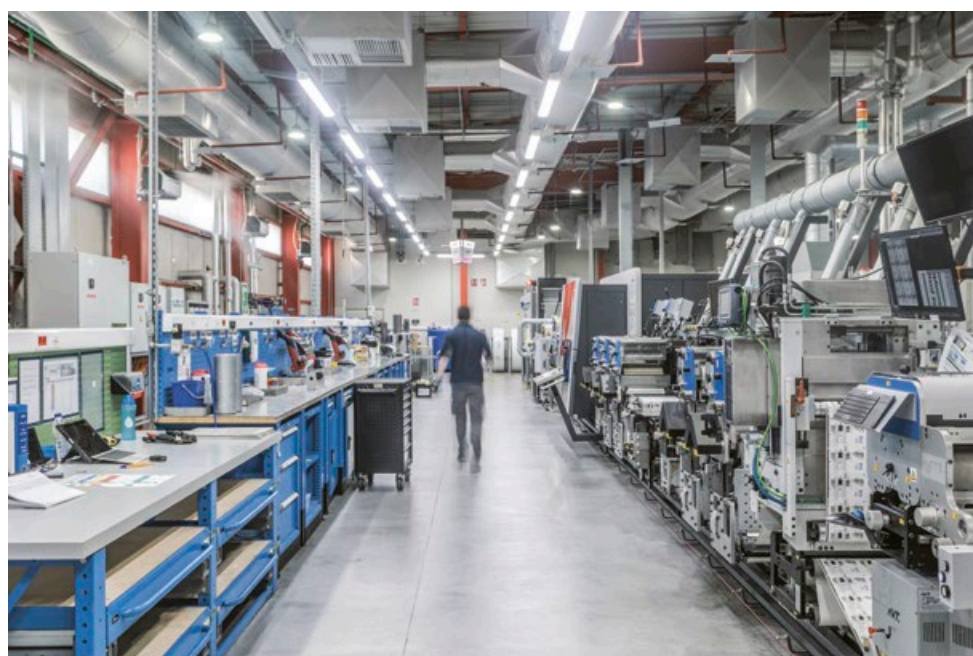
«Παρά τη μονιμοποίηση αυτή των κρίσεων», προσθέτει, «οφείλουμε να προχωράμε μπροστά. Εντός ή εκτός κρίσης, η ευθύνη για τις ηγεσίες των επιχειρήσεων δεν αλλάζει: πρέπει να φροντίζουν για το ανθρώπινο δυναμικό, να παράγουν προστιθέμενη αξία για τους μετόχους, να οδηγούν την επιχείρηση σε αναπτυξιακά μονοπάτια. Και για να γίνει αυτό, οι επιχειρήσεις πρέπει να είναι έτοιμες να αντεπεξέλθουν σε νέες ανάγκες που προκύπτουν, όπως η επιτάχυνση της ψηφιοποίησης, η ενίσχυση των πρωτοκόλλων υγείας και ασφάλειας, η εστίαση στη βιωσιμότητα, η υιοθέτηση ευέλικτων διαδικασιών κ.ά.».

«Τα πήγαμε καλά στη χώρα μας σε αυτό το στοιχείμα;» τον ρωτάμε: «Μπορώ να πω ότι στην Ελλάδα ο κλάδος, σε γενικές γραμμές, έδειξε γρήγορα αντανάκλαστικά. Επιχειρήσεις που έχουν την ευελιξία και την αλλαγή στο DNA τους, πέτυχαν μάλιστα να μετατρέψουν την ανάγκη μετασχηματισμού τους σε συγκριτικό πλεονέκτημα. Γιατί προτού ακόμη φτάσουμε στον μετασχηματισμό, αυτό που έχουν ανάγκη οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι η καλλιέργεια νοοτροπίας και κουλτούρας αλλαγής και προσαρμοστικότητας».

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΕΣ... ΣΤΕΛΕΧΩΝ

Καθώς διασχίζουμε τους χώρους, δεν μας διαφεύγει ο εντυπωσιακά χαμηλός μέσος όρος ηλικίας των εργαζομένων. Η Παπαστράτος τα τελευταία χρόνια έχει προσλάβει 600 άτομα, κυρίως νέους ανθρώπους διαφόρων ειδικοτήτων.

Η πλειοψηφία του προσωπικού στη μονάδα παραγωγής είναι πτυχιούχοι πανεπιστημίου: μηχανολόγοι, μηχανικοί, χημικοί. Σε διάφορες γωνίες μεταξύ των μηχανημάτων

εντοπίζουμε μεγάλους λευκούς πίνακες ανακοινώσεων, τους οποίους απαγορεύεται να φωτογραφίσουμε. Οι πίνακες αυτοί φέρουν top-secret πληροφορία, καθώς αποτελούν κόμβους συντονισμού μεταξύ των διαφορετικών ομάδων ανά βάρδια σχετικά με τη λειτουργία των μονάδων. Μπροστά τους, ομάδες προσωπικού πραγματοποιούν συσκέψεις. Οι επιστήμονες της μονάδας ποιοτικού ελέγχου ξεχωρίζουν με τις λευκές τους μπλούζες. Οι μηχανολόγοι φορούν μπλε, όπως και η πλειοψηφία των εργαζόμενων. Το εργοστάσιο χωρίζεται σε τμήματα που παράγουν τα διάφορα μέρη του προϊόντος: φίλτρα, πακέτα, καπνός, ράβδοι, όλα παράγονται εδώ - καθετοποίηση.

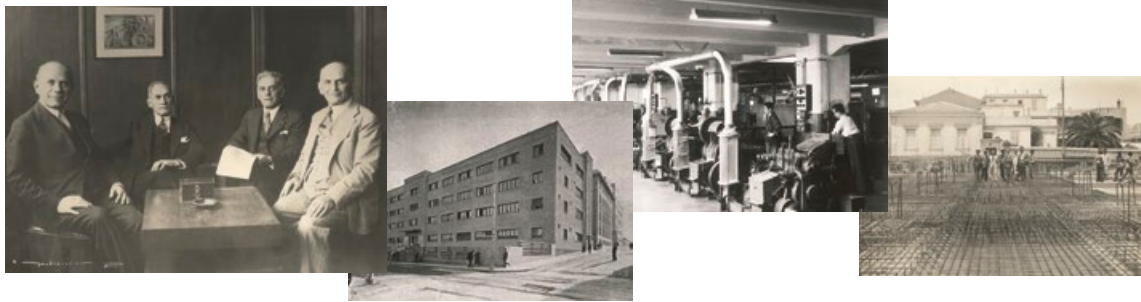
Παρά την αυτοματοποιημένη διαδικασία παραγωγής, η ανθρώπινη παρουσία είναι πολύ έντονη. Εξειδικευμένο προσωπικό επιβλέπει τα πάντα. Οι μηχανές δεν έχουν αντικαταστήσει τον άνθρωπο εδώ. Αντιθέτως, ο άνθρωπος είναι εκείνος που κινεί τη καινοτομία. «Η Παπαστράτος», σημειώνει ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας, «έχει καταφέρει να παραμένει ακμαία και πρωτοπόρος μέσα στα χρόνια, με την καινοτομία να αποτελεί στοιχείο του DNA της και διαρκές ζητούμενο. Για μένα η καινοτομία είναι ο κινητήριος μοχλός της ανάπτυξης: οδηγεί τις επιχειρήσεις να βρίσκουν νέους δρόμους, να είναι ευπροσάρμοστες, ανθεκτικές, και να μετατρέπουν τις προκλήσεις σε ευκαιρίες. Βρίσκεται, δηλαδή, στον πυρήνα της αναπτυξιακής νοτροπίας».

Και προσθέτει: «Πρέπει να έχουμε όμως πάντα υπ' όψιν το εξής ερώτημα: πώς και για ποιον καινοτομούμε; Εδώ, λοιπόν, διαφέρει η “καινοτομία για την καινοτομία” από την “κουλτούρα καινοτομίας”. Η Παπαστράτος διαθέτει στην αγορά καινοτόμα προϊόντα που παράγονται με καινοτόμο τρόπο και state of the art τεχνολογία. Αν οι άνθρωποί μας αδυνατούσαν να συμβαδίσουν, η Παπαστράτος θα ήταν σήμερα κάτι άλλο. Γιατί κουλτούρα καινοτομίας σημαίνει “ξεκινάω από τον άνθρωπο και δεν αφήνω πίσω κανέναν”. Επενδύσαμε στην εκπαίδευση του ανθρώπινου κεφαλαίου και στην ενίσχυσή του, όπου χρειάστηκε, και βάλουμε έτσι τις βάσεις του καινοτόμου μετασχηματισμού που συ-

ντελείται επιτυχώς μέχρι σήμερα».

Η Παπαστράτος, από το 2017 και μετά, παρουσιάζει ένα πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο: εισάγει τεχνογνωσία ενώ ταυτόχρονα εξάγει, πέραν του πρωτοπόρου προϊόντος, εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο όμως σύντομα επαναπατριζεται.

«Η Παπαστράτος», μας επισημαίνει ο κ. Μαργώνης, «είναι μια εταιρεία που, εδώ και χρόνια, εκτός από εναλλακτικά προϊόντα δυνητικά μειωμένης βλάβης, εξάγει και... στελέχη». Όπως αναφέρει, «αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει ότι δεν θέλουμε το ταλέντο να παραμένει στη χώρα. Εξάλλου, η εταιρεία είναι εργοδότης διεθνών προδιαγραφών. Ωστόσο, μόνο τυχαίο δεν είναι το γεγονός ότι πολλές και πολλοί συνάδελφοί μας στελεχώνουν επιτελικές θέσεις στη Philip Morris International. Η κουλτούρα της εταιρείας είναι να εξελίσει τους ανθρώπους της και πολλές φορές δίνοντας καθήκοντα στο εξωτερικό. Ωστόσο, αυτά τα στελέχη, κι ένα από αυτά είμαι κι εγώ, επιστρέφουν στη χώρα και φέρνουν μαζί τους πίσω νέες παραστάσεις, καλές πρακτικές, τεχνογνωσία. Εμείς θέλουμε το ταλέντο να επιστρέφει στη χώρα και να παράγει προστιθέμενη αξία εδώ, στην Ελλάδα. Είναι μεγάλο στοίχημα για όλους μας να γίνει η χώρα ελκυστικός προορισμός, πέρα από επενδυτές, και για τους επαγγελματίες που ξενιτεύτηκαν».

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η καινοτομία είναι, βεβαίως, μία παλαιά ιστορία για την Παπαστράτος. Και πηγάζει από τον ιδρυτή της. Στις 30 Μαΐου 1931, παρουσία του τότε πρωθυπουργού Ελευθέριου Βενιζέλου, τα αδέρφια Παπαστράτου εγκαινιάζουν το υπερσύγχρονο εργοστάσιο της επιχείρησης στον Πειραιά. «Μια ελληνική καπνοβιομηχανία εφάμιλλος αν μη υπερτέρα των ευρωπαϊκών», «Το εργοστάσιον Αδελφών Παπαστράτων, το σύγχρονον καπνοβιομηχανικόν μεγαθήριον», «Το εργοστασιακό συγκρότημα που τιμά την Εθνικήν Βιομηχανίαν»...αναφέρουν οι εφημερίδες της εποχής.

Με τα σημερινά δεδομένα, η ζωή του Ευάγγελου Παπαστράτου θα χαρακτηριζόταν το τέλειο success story. Το 1896, ο δωδεκάχρονος Παπαστράτος εισέρχεται στην αγορά εργασίας, ως υπάλληλος σε κατάστημα. Σκουπίζει, κουβαλάει νερό από το πηγάδι, παρίσταται στο ζύγι των προϊόντων. Διανύει όλη τη διαδρομή εντός της επιχείρησης, αποκτώντας πολύτιμη εμπειρία και γνώ-

ση. Δέκα χρόνια αργότερα, σε ηλικία είκοσι δύο ετών, ιδρύει την πρώτη του εταιρεία.

«Κατά την εποχή εκείνη, το καπνεμπόριο διενηργείτο κατά τρόπον ανοργάνωτο και χωρίς σύστημα», αφηγείται ο ίδιος στην ιστορική βιογραφία με τίτλο *Η δουλειά και ο κόπος της*. Παρότι στις αρχές του 20ού αιώνα η καπνοβιομηχανία στην Ελλάδα είναι ακόμη σε νηπιακή κατάσταση, ο Παπαστράτος, διορατικός και τολμηρός ταυτόχρονα, λαμβάνει τραπεζικό δάνειο 3.000 δραχμών, με εγγυητή τον θείο του, επενδύοντας στον νεοανερχόμενο κλάδο. Δεκατρία χρόνια μετά, η εταιρεία ιδρύει το πρώτο της γραφείο στο Άμστερνταμ της Ολλανδίας.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '30, και μέχρι το ξέσπασμα του Β Παγκοσμίου Πολέμου, η καπνοβιομηχανία Παπαστράτος εξαπλώνεται σε Ευρώπη και Αίγυπτο, με εξαγορά και ίδρυση εργοστασίων και καταστημάτων. Η συνέχεια είναι λίγο πολύ γνωστή...

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Μια βιομηχανία παράγει αληθινή προστιθέμενη αξία σε μία κοινωνία όταν διαχέει την τεχνογνωσία και την επιτυχημένη της στρατηγική διοίκησης στην υπόλοιπη αγορά. Η απλή παραδοχή ότι το κοινό καλό συμπίπτει με το ειδικό και το αντίστροφο δεν είναι για όλους αυτονόητη.

Το 2017, την περίοδο του μεγάλου μετασχηματισμού της Παπαστράτος, μερικές από τις μεγαλύτερες ελληνικές βιομηχανίες, συμπεριλαμβανομένης και της ιστορικής καπνοβιομηχανίας, προχώρησαν στην ίδρυση ενός νέου βιομηχανικού φορέα, την Ελληνική Παραγωγή, με σκοπό την επανασυστασία της παραδοσιακής «βιομηχανίας» στην Ελλάδα, για την ενδυνάμωση της μεταποιητικής βιομηχανίας και του πρωτογενούς τομέα.

Ο νέος φορέας προέταξε την επιταγή της επαναβιομηχάνισης της χώρας ως βασικότερη πρόκληση για την εθνική οικονομία, την ανάγκη αναπροσαρμογής του αναπτυξιακού μοντέλου, και την κατάρριψη ενός στερεότυπου που για πολλά χρόνια ήθελε την Ελλάδα ακατάλληλη χώρα για βιομηχανική παραγωγή.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 2022, με αφορμή την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να συγκροτήσει Σχέδιο Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιομηχανία, η PwC κλήθηκε να υλοποιήσει σχετική μελέτη, η οποία αποτέλεσε και τον βασικό κορμό του Σχεδίου. Η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία 15 βιομηχανικών κλάδων, μεταξύ αυτών και της καπνοβιομηχανίας, η οποία αναδεικνύεται ως ένας εκ των τεσσάρων πυλώνων της ελληνικής βιομηχανίας, δηλαδή πρόκειται για κλάδο με μεγάλη συνεισφορά στην εθνική οικονομία.

Όπως ανέδειξε η σχετική μελέτη του IOBE για την ελληνική βιομηχανία το 2023, ο βιομηχανικός κλάδος παρουσιάζει ανάκαμψη, με

συνολική επίδραση στην εθνική οικονομία που αγγίζει το 31% του ΑΕΠ και το 87% των εξαγωγών ελληνικών αγαθών, στηρίζοντας 1,2 εκ. θέσεις εργασίας.

«Μπορούμε πλέον να αισιοδοξούμε για το μέλλον της ελληνικής βιομηχανίας;» ρωτάμε τον κ. Μαργώνη. «Στην Ελλάδα», μας απαντά, «σήμερα η “μεγάλη εικόνα” είναι δεδομένα καλύτερη σε σχέση με δέκα χρόνια πριν. Η οικονομία παρουσιάζει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και η χώρα αποτελεί και πάλι ελκυστικό επενδυτικό προορισμό. Ωστόσο, το πραγματικό ζητούμενο είναι η ποιότητα της ανάπτυξης». Πώς μπορεί όμως αυτό να επιτευχθεί;

Στη συζήτησή μας, ο κ. Μαργώνης επέμεινε σε τρεις παράγοντες, σε τρεις μεγάλες προκλήσεις. Πρώτον, στην ποιότητα των επενδύσεων: «Η χώρα χρειάζεται μεγάλες παραγωγικές επενδύσεις, διότι είναι αυτές που ξεκλειδώνουν την πραγματική δυναμική της και αλλάζουν το παραγωγικό της μοντέλο». Δεύτερον, στην καλλιέργεια της εξωστρέφειας και στην ενίσχυση των εξαγωγών. «Ειδικά σε επίπεδο βιομηχανίας, η παραγωγή μας πρέπει και μπορεί να γίνεται από την Ελλάδα όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά για όλο τον κόσμο», τονίζει. Τρίτον, στην ένταξη της βιωσιμότητας στον πυρήνα της επιχειρηματικής

κουλτούρας και στην εργασιακή μας καθημερινότητα, με οργανικό τρόπο: «Δεν αρκεί να μιλάμε γι' αυτήν. Χρειάζεται στρατηγική και επένδυση, και σε χρόνο και σε πόρους».

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Καθ' όλη τη διάρκεια της ξενάγησης, βαδίζουμε στον μπλε διάδρομο, σχεδιασμένο αποκλειστικά για τους επισκέπτες, ο οποίος ανά διαστήματα οριοθετείται από ειδικά διαμορφωμένα πλαστικά προστατευτικά, χωρίς γωνίες και αιχμηρές άκρες, ειδικά σχεδιασμένα για να αποφεύγονται οι τραυματισμοί, όπως μας εξηγεί ο άνθρωπος που έχει αναλάβει την ξενάγησή μας στον χώρο.

Στο εργοστάσιο, μας λέει, εφαρμόζονται με ευλάβεια πρακτικές σύμφωνες με τις κατευθύνσεις προς την πράσινη μετάβαση, όπως η πιστοποιημένη διαχείριση υδάτων από το διεθνές πρότυπο Alliance for Water Stewardship (AWS) Standard 2.0, η παροχή ενέργειας με Εγγυήσεις Προέλευσης 100% από ΑΠΕ, η συμμετοχή στην πρωτοβουλία Zero Plastic & Recycling Project, αλλά και πολιτικές που ενισχύουν την ίση μεταχείριση μεταξύ των εργαζομένων (Equal Salary Certification), ενώ επίσης υιοθετούνται πολιτικές όπως η Χάρτα Διαφορετικότητας.

Προς την ίδια κατεύθυνση, προσθέτει ο κ. Μαργώνης, η επιχείρηση πρόσφατα προχώρησε σε νέα στρατηγική πράσινη επένδυση, ύψους 10 εκατ. ευρώ. Μέσω του προγράμματος Zero Carbon Tech της μητρικής εταιρείας PMI, στοχεύει να επιτύχει μείωση των εκπομπών CO₂ του εργοστασίου κατά 30% μέχρι τις αρχές του 2025.

«Δεν πρόκειται για μεμονωμένες πολιτικές, αλλά για συνολική αφοσίωση στη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτή είναι η στρατηγική μας. Μια επιχείρηση που παρεκκλίνει από τη στρατηγική της χάνει στο τέλος τον δρόμο της. Η προσήλωση σε βιώσιμες και κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές δεν αποτελεί απλώς συλλογική αναγκαιότητα, αλλά πρακτική επιλογή, που έχουμε έμπρακτα διαπιστώσει ότι ενισχύει την αποδοτικότητα, την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα της εταιρείας, συνεισφέροντας στη μακροπρόθεσμη πραγμάτωση των στόχων της», υπογραμμίζει.

Προς το τέλος του οδοιπορικού μας στους χώρους του εργοστασίου ανακαλούμε στο μυαλό μας την αφετηρία της ιστορικής αυτής βιομηχανίας και την πορεία που διένυσε από το Αγρίνιο και τον Πειραιά μέχρι τον Ασπρόπυργο, φτάνοντας να χρησιμοποιεί σήμερα την τελευταία λέξη της τεχνολογίας για να παράγει ένα από τα πιο πρωτοποριακά προϊόντα του κλάδου, προάγοντας ταυτόχρονα μια smoke free κοινωνία.

«ΠΑΡΑ ΤΗ ΜΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ», ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο Κ. ΜΑΡΓΩΝΗΣ, «ΟΦΕΙΛΟΥΜΕ ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΑΜΕ ΜΠΡΟΣΤΑ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΗΓΕΣΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΕΝ ΑΛΛΑΖΕΙ: ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ, ΝΑ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΟΧΟΥΣ, ΝΑ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ. ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΑΥΤΟ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΤΟΙΜΕΣ ΝΑ ΑΝΤΕΠΕΞΕΛΘΟΥΝ ΣΕ ΝΕΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΟΠΩΣ Η ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΤΗΣ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗΣ, Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, Η ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ, Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΥΕΛΙΚΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ».

ΜΙΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΠΟΡΕΙΑ

Απρίλιος 1973, 51 χρόνια πριν. Το τεύχος υπ' αριθμόν 462 της *Βιομηχανικής Επιθεώρησης* αποχαιρετούσε τον πρωτοπόρο βιομήχανο Ευάγγελο Παπαστράτο ως έναν «*εκ των μεγάλων σκαπανέων και θεμελιωτών της εκβιομηχανίσεως εις την χώραν μας*». Ενώ πολλοί καπνοβιομήχανοι οδηγούνται στην καταστροφή κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '20, τα αδέρφια Παπαστράτου εξασφαλίζουν κέρδη, μέσω των εξαγωγών, «*ως άριστοι γνώσται της διεθνούς καπναγοράς*», αναφέρει το τότε αφιέρωμα της *Βιομηχανικής Επιθεώρησης* του 1973.

Ο Ευάγγελος Παπαστράτος και η εμβληματική του επιχείρηση εμφανίζονται για πρώτη φορά την περίοδο που στην ελληνική βιβλιογραφία αναφέρεται ως η «*περίοδος άνθησης της ελληνικής*

βιομηχανίας». Υπενθυμίζεται ότι τη δεκαετία 1920-1930, μια σειρά από γεγονότα προκαλούν μια άνευ προηγουμένου ώθηση στην βιομηχανική ανάπτυξη. Ενάμιση εκατομμύριο πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία μεταφέρουν κεφάλαιο, τεχνογνωσία και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Ο Ν1348/1918 περί ίδρυσης ανωνύμων εταιρειών και ο Ν2948/1922, ο οποίος προβλέπει απαλλοτρίωση γης υπέρ των βιομηχανιών, προτίμηση εγχώριων βιομηχανικών προϊόντων κατά τη διενέργεια κρατικών προμηθειών, και αναγνώριση της ευθύνης του κράτους για

την ανάπτυξη της βιομηχανίας, θέτουν το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο. Το δε Εθνικό Σχέδιο του Ελευθέριου Βενιζέλου για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας και τη διαχείριση των επιπτώσεων της κρίσης του Κραχ του '29, διαμορφώνει ένα ευνοϊκό κλίμα, δίνοντας τη δυνατότητα σε ευφυείς επιχειρηματίες να θέσουν τα θεμέλια της ελληνικής βιομηχανίας.

Μέσα σε μία δεκαετία ο αριθμός των βιομηχανιών και βιοτεχνιών σχεδόν διπλασιάζεται, από 33.704 σε 67.892, ενώ το προσωπικό αυξάνεται από 146.840 σε 232.763 άτομα. Στις αρχές της δεκαετίας του '20, δημοφιλέστεροι τομείς δραστηριότητας είναι η βυρσοδεψία, η υφαντουργία, η μηχανουργία και η βιομηχανία τροφίμων. Η καπνοβιομηχανία καταλαμβάνει μόλις το 14,51% των μεγάλων επιχειρήσεων. Μία δεκαετία μετά, αποτελεί πλέον βασικό κλάδο της ελληνικής βιομηχανίας.

Στις 31 Μαΐου 1931, στα εγκαίνια του υπερσύγχρονου τότε εργοστασίου της Παπαστράτος, το κουμπί των μηχανημάτων πατά ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Τρία χρόνια μετά, σε ένα εντελώς διαφορετικό πεδίο κοινωνικής δραστηριότητας, εκείνο της δημοσιογραφίας και της οικονομικής ανάλυσης, η *Βιομηχανική Επιθεώρηση* εκδίδεται για πρώτη φορά.

Σχεδόν ένα αιώνα μετά, σε ένα περιβάλλον μονιμο-κρίσης, η ελληνική βιομηχανία επιχειρεί, μέσω μίας προσπάθειας επαναβιομηχάνισης, να ανακάμψει. Και καθώς η άλλοτε *Βιομηχανική* και νυν *Οικονομική Επιθεώρηση* συμπληρώνει, σε λίγους μήνες, τα 90 της χρόνια, διατηρεί ακόμη το προνόμιο να προβάλλει όσους εργάζονται γι' αυτήν την ανάκαμψη. Όπως έκανε τις τελευταίες εννέα δεκαετίες.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΙΑ, RESHORING ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την επαναβιομηχάνιση της χώρας; Και ποιες είναι οι προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές βιομηχανίες, για να καταστούν διεθνώς ανταγωνιστικές και να λειτουργήσουν ως καταλύτες της ανάπτυξης της οικονομίας μας;

ΤΩΝ ΘΑΝΟΥ ΜΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΜΑΓΚΥΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Ο ρόλος της βιομηχανίας στην οικονομία μιας χώρας ξεπερνά κατά πολύ την απλή μεταποίηση πρώτων υλών σε αγαθά που έχει ανάγκη η κοινωνία μας. Η βιομηχανία αποτελεί κινητήρια δύναμη για την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο, αλλά και βασική πηγή απασχόλησης για ειδικευμένους και για ανειδίκευτους εργαζόμενους, ενισχύοντας έτσι την κοινωνική συνοχή. Μία ισχυρή βιομηχανία δίνει πολλαπλασιαστική ώθηση στην ανάπτυξη συναφών κλάδων, όπως οι μεταφορές, τα logistics και οι υπηρεσίες, σχηματίζοντας σύνθετες εφοδιαστικές αλυσίδες που ενισχύουν την οικονομική δραστηριότητα. Σε μια εποχή εντεινόμενων γεωπολιτικών αναταραχών, η βιομηχανία είναι βασικός παράγοντας για τη στρατηγική αυτάρκεια μιας χώρας σε κρίσιμα προϊόντα, ύλες και πόρους, όπως τρόφιμα, φάρμακα, μέταλλα, δομικά υλικά, ενέργεια κ.ά.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΑΕΠ

Δεν είναι τυχαίο ότι η συμμετοχή της βιομηχανίας στο παγκόσμιο ΑΕΠ, παρά την άνθιση του κλάδου των υπηρεσιών, εξακολουθεί να αυξάνεται, ξεπερνώντας το 28% το 2022. Την ίδια ώρα, ωστόσο, καταγράφεται μία μετατόπιση της βιομηχανικής δραστηριότητας προς τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, με την Κίνα -που αντιπροσωπεύει το 17,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ- να κατέχει σήμερα μερίδιο 30% του παγκόσμιου μεταποιητικού τομέα, και το μερίδιο χωρών, όπως η Ινδία, να αυξάνεται σταθερά.

Το 2022 η βιομηχανία δημιούργησε το 14,4% του ΑΕΠ της Ελλάδας, με το ποσοστό της μεταποίησης να αντιστοιχεί στο 10,3%. Από το 2015 παρατηρείται μία αξιοσημείωτη αύξηση της συνεισφοράς της βιομηχανίας στο ΑΕΠ, με την Ελλάδα να μειώνει τη διαφορά από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο - ωστόσο, εξακολουθεί να υπολείπεται των ευρωπαϊκών εταίρων της. Σημειώνεται ότι η ελληνική βιομηχανία έχει καταφέρει να ξεπεράσει τα προ κρίσης επίπεδα σε ποσοστό συνεισφοράς στο ΑΕΠ, ενώ στόχος είναι η περαιτέρω αύξηση της συμβολής της βιομηχανίας σε αυτό, καθώς και το ποσοστό συνεισφοράς της μεταποίησης να φτάσει το 15%.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την επαναβιομηχάνιση της χώρας; Και ποιες είναι οι προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές βιομηχανίες, για να καταστούν διεθνώς ανταγωνιστικές και να λειτουργήσουν ως καταλύτες της ανάπτυξης της οικονομίας μας; Στα ερωτήματα αυτά επιχειρεί να δώσει απαντήσεις μελέτη που εκπόνησαν από κοινού ο ΣΕΒ και η ΕΥ Ελλάδος. Η έρευνα, σε δείγμα 112 εκπροσώπων βιομηχανικών επιχειρήσεων στη χώρα μας, έχει σκοπό την αποτύπωση των σχέσεων των ελληνικών επιχειρήσεων με τη βιομηχανική αριστεία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη βιωσιμότητα, με έμφαση στις σχεδιαζόμενες ή υπό υλοποίηση πρωτοβουλίες, τις προκλήσεις, αλλά και τις ευκαιρίες που εντοπίζουν στις θεματικές αυτές περιοχές.

Σήμερα η βιομηχανία, σε παγκόσμιο επίπεδο, βρίσκεται αντιμέτωπη με ιδιαίτερες συνθήκες και πρωτοφανείς προκλήσεις. Τις διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες που προκάλεσε η πανδημία ακολούθησαν οι επιτακτικές ελλείψεις πρώτων υλών, και η εκτίναξη του κόστους της ενέργειας. Οι γεωπολιτικές αναταραχές οδηγούν σε αυξήσεις των ναύλων και περιπλέκουν περαιτέρω την παγκόσμια εμπορική δυναμική. Παράλληλα, η ανάγκη της μετάβασης της βιομηχανίας προς τη βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει επιτακτική όσο ποτέ.

Την ίδια ώρα, οι ελλείψεις σε εξειδικευμένο, αλλά και ανειδίκευτο ανθρώπινο δυναμικό -που, σχεδόν οριζόντια, αντιμετωπίζουν οι βιομηχανικές επιχειρήσεις- εντείνονται και δυσχεραίνουν αυτή την προσπάθεια. Τέλος, οι ταχέως μεταβαλλόμενες ανάγκες και προσδοκίες των καταναλωτών εντείνουν την ανάγκη για ευελιξία και προσαρμοστικότητα των βιομηχανικών επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν σε απρόβλεπτες μεταβολές της ζήτησης.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

Σε αυτό το παγκόσμιο περιβάλλον πρωτόγνωρων προκλήσεων καλείται να κινηθεί και η ελληνική βιομηχανία, για να ανακτήσει τον παραδοσιακό της ρόλο ως κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης. Συγχρόνως, όμως, αναδύεται μπροστά της μία σημαντική ευκαιρία: η αναδυόμενη τάση της επιστροφής βιομηχανικών δραστηριοτήτων πιο κοντά στις εγχώριες αγορές των μεγάλων επιχειρήσεων ή σε γειτονικές χώρες - το λεγόμενο «reshoring». Οι εμπειρίες των τελευταίων ετών οδήγησαν πολλές επιχειρήσεις να επανεξετάσουν την καθιερωμένη λογική της μετατόπισης της παραγωγής σε αναπτυσσόμενες οικονομίες χαμηλού κόστους, καθώς έρχονται στην επιφάνεια σημαντικοί κίνδυνοι, όπως διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες, αυξημένο κόστος μεταφοράς, αργοί χρόνοι παράδοσης και αυξημένη έκθεση στις συνέπειες εμπορικών συγκρούσεων και φυσικών καταστροφών.

Το reshoring προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα ως προς το κόστος, αλλά ιδιαίτερα ως προς την ταχύτητα ανταπόκρισης στις μεταβαλλόμενες δυναμικές της αγοράς. Επιπλέον, η τάση αυτή ευθυγραμμίζεται με την αυξανόμενη έμφαση σε προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, μειώνοντας το αποτύπωμα άνθρακα στις μεταφορές και στην παραγωγή. Μάλιστα, σύμφωνα με πρόσφατη παγκόσμια μελέτη της ΕΥ, το 52% των αμερικανικών και το 55% των ευρωπαϊκών βιομηχανιών δηλώνουν ότι έχουν προβεί σε μερικό ή ολικό reshoring των δραστηριοτήτων τους τους τελευταίους 24 μήνες.

Είναι προφανές ότι η ισχυρή αυτή τάση του reshoring αποτελεί σημαντική ευκαιρία για την ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας. Για να μπορέσει, όμως, να αξιοποιήσει η χώρα μας αυτήν την ευκαιρία και να αναπτυχθεί, θα πρέπει να ξεπεράσει μία σειρά από χρόνια, αλλά και νέα προβλήματα, όπως αυτό του μικρού μεγέθους των βιομηχανικών επιχειρήσεων και της ανάγκης μεγέθυνσης (scale up), του κόστους της ενέργειας, των ελλείψεων ανθρώπινου δυναμικού και της χρηματοδότησης των επενδύσεων, ιδιαίτερα στις νέες τεχνολογίες.

ΣΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΡΩΤΟΓΝΩΡΩΝ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΚΑΛΕΙΤΑΙ
ΝΑ ΚΙΝΗΘΕΙ ΚΑΙ Η
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ,
ΓΙΑ ΝΑ ΑΝΑΚΤΗΣΕΙ
ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΤΗΣ
ΡΟΛΟ ΩΣ ΚΙΝΗΤΗΡΙΑ
ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ .
ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, ΟΜΩΣ,
ΑΝΑΔΥΕΤΑΙ ΜΠΡΟΣΤΑ
ΤΗΣ ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ
ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Η ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΗ
ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΠΙΟ
ΚΟΝΤΑ ΣΤΙΣ ΕΓΧΩΡΙΕΣ
ΑΓΟΡΕΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ Ή ΣΕ
ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ – ΤΟ
ΛΕΓΟΜΕΝΟ «RESHORING» .

ΤΑ ΤΡΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΑ

Η ελληνική βιομηχανία καλείται τα επόμενα χρόνια να κερδίσει τρία μεγάλα στοιχεία, που απαιτούν την τοποθέτηση του ανθρώπινου παράγοντα στο επίκεντρο κάθε πρωτοβουλίας μετασχηματισμού: (α) την επένδυση στη «βιομηχανική αριστεία», δηλαδή την επιδίωξη παραγωγής υψηλής ποιότητας μέσω της βελτιστοποίησης των διαδικασιών, των τεχνολογιών και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, (β) την προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού, για τη μετάβαση στο «εργοστάσιο του μέλλοντος», και (γ) τη βιώσιμη ανάπτυξη, που θα δημιουργεί μακροπρόθεσμη αξία για τις ίδιες τις επιχειρήσεις, αλλά και το περιβάλλον και την κοινωνία.

Στην Ελλάδα, λειτουργούν σήμερα βιομηχανικές επιχειρήσεις με υποδειγματικές επιδόσεις σε αυτούς τους τομείς, πολλές από τις οποίες κατέχουν ηγετική θέση παγκοσμίως στον κλάδο τους. Οι επιχειρήσεις αυτές δείχνουν τον δρόμο για την επαναβιομηχάνιση της χώρας και την επιστροφή στη βιομηχανική αριστεία.

*Ο Θάνος Μαύρος είναι εταίρος, επικεφαλής υπηρεσιών εφοδιαστικής αλυσίδας και διεπιχειρησιακών λειτουργιών της ΕΥ Ελλάδος και στην περιοχή της Κεντρικής, Ανατολικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας (CESA).

*Η Μάγκυ Αθανασιάδη είναι διευθύντρια στον τομέα Βιομηχανίας, Ανάπτυξης, Τεχνολογίας & Καινοτομίας του ΣΕΒ.

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Εξαιρετικά έντονη είναι η κινητικότητα στην ενέργεια, με τον κλάδο να αναδεικνύεται σε πρωταθλητή άντλησης εγχώριων, αλλά και διεθνών κεφαλαίων. Πώς αξιολογούν το στίγμα των διεθνών εξελίξεων οι μεγάλοι «παίκτες» της αγοράς; Ποιες είναι οι επόμενες κινήσεις και τα επενδυτικά τους σχέδια στο πλαίσιο της πράσινης μετάβασης;

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΕΦΑΝΗ

Με αμειώτους ρυθμούς συνεχίζονται οι επενδύσεις στην ενέργεια, με τον κλάδο να αναδεικνύεται σε πρωταθλητή άντλησης εγχώριων, αλλά και διεθνών κεφαλαίων. Το ενδιαφέρον στρέφεται πλέον πέρα από την ηλεκτροπαραγωγή- στην αποθήκευση της ενέργειας, αλλά και στις διασυνδέσεις, καθώς η χώρα μας επιδιώκει να μετατραπεί σε net exporter πράσινης ενέργειας, διευρύνοντας ταυτόχρονα το δίκτυο μεταφοράς.

Απόδειξη των παραπάνω είναι πως, σύμφωνα με σχετική έρευνα της EY, η χώρα μας συγκαταλέγεται στις τρεις κορυφαίες αγορές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σύμφωνα με το μέγεθος του ΑΕΠ της. Συγκεκριμένα, στον εξαμηνιαίο δείκτη της EY, Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI), ο οποίος και αξιολογεί τις 40 κορυφαίες οικονομίες του κόσμου και τις κατατάσσει ως προς την ελκυστικότητα των επενδυτικών ευκαιριών στις ΑΠΕ, η Ελλάδα βρίσκεται στην τρίτη θέση, πίσω από τη Δανία και το Μαρόκο.

Σημειώνεται πάντως ότι, στην προηγούμενη έκδοση του σχετικού δείκτη, η Ελλάδα είχε κατακτήσει την πρώτη θέση. Σε κάθε περίπτωση, η έρευνα της EY αναφέρει πως η Ελλάδα έχει επιδείξει σημαντική πρόοδο προς τους στόχους που έχουν τεθεί για το 2030 και το 2050, ενώ ταυτόχρονα η χωρητικότητα εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ στη χώρα ξεπέρασε τα 11 GW, και ταυτόχρονα έχουν προγραμματισθεί έργα πράσινων ηλεκτρολυτών υδρογόνου 1,7 GW.

Το σχέδιο μετατροπής της Ελλάδας σε μια πράσινη ενεργειακά οικονομία αποτυπώνει και το αναθεωρημένο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ).

Σύμφωνα με αυτό, συμπεριλαμβανομένων και των δαπανών για τη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος των εγχώριων μεταφορών, οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις μέχρι το 2030 προβλέπεται να ανέλθουν σε 192 δισ. ευρώ. Χωρίς αυτές, το ποσό ανέρχεται στα 92 δισ., ενώ ο στόχος για τη συμμετοχή των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας ανεβαίνει στο 44% μέχρι το 2030 και ξεπερνάει το 80% στην ηλεκτροπαραγωγή, όπου θα φτάσει το 90% το 2050.

Παράλληλα, το ΕΣΕΚ προβλέπει σημαντική ανάπτυξη για τα υπεράκτια αιολικά

πάρκα, καθώς ο στόχος είναι το 2040 η δυναμικότητά τους να έχει φτάσει τα 12 GW και τα 17 GW έως το 2050, καθώς η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιήσει με τον καλύτερο τρόπο το τεράστιο αιολικό δυναμικό του Αιγαίου.

ΝΤΟΜΙΝΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Η επίτευξη των παραπάνω στόχων περνά μέσα από σειρά επενδύσεων, τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων, η αξία των οποίων ανέρχεται σε δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ. Ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για ανάπτυξη δικτύου και δομών αποθήκευσης ή για διασυνδέσεις αλλά και εξαγορές και συγχωνεύσεις, ο κλάδος της ενέργειας κατέχει τα επενδυτικά πρωτεία, όπως κατέδειξε και πρόσφατη σχετική έρευνα της PwC για τις εξαγορές και συγχωνεύσεις στην Ελλάδα. Μάλιστα, σε αντίθεση με το παρελθόν, όταν το σύνολο των συμφωνιών αφορούσε εξαγορές ελληνικών εταιρειών ΑΠΕ ή άμεσες ξένες επενδύσεις, τώρα και οι ελληνικές εταιρείες παίρνουν θέση στη διεθνή αγορά.

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κίνηση της ΔΕΗ να αποκτήσει το σύνολο των θυγατρικών της Enel στη Ρουμανία, σε μια συμφωνία αξίας 1,26 δισ. ευρώ. Μάλιστα, η εταιρεία δεν σκοπεύει να παραμείνει άπραγη στη γειτονική χώρα, καθώς σκοπεύει να επενδύσει συνολικά 2,5 δισ. ευρώ στην επόμενη τριετία. Τα περισσότερα από αυτά θα κατευθυνθούν στις ΑΠΕ, ενώ επενδύσεις θα γίνουν και στο δίκτυο. «Στο νέο ενεργειακό σύστημα που θα έχουμε χρειαζόμαστε ένα δίκτυο όχι για να μεταφέρει ενέργεια, αλλά για να διαχειρίζεται τη ροή της ενέργειας αμφίδρομα. Και χρειαζόμαστε μεγάλες επενδύσεις στο δίκτυο και για να συνδέσουμε περισσότερες ΑΠΕ» δήλωσε χαρακτηριστικά ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της ΔΕΗ κ. Γιώργος Στάσης.

Την ίδια στιγμή πάντως, ιδιαίτερα μεγάλη είναι η κινητικότητα και από την πλευρά των ξένων funds που επενδύσουν στη χώρα

«ΣΕ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ, ΟΙ ΑΠΕ ΘΑ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΟ 68% ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΔΕΗ, ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ, ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΚΑΙ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ. ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, ΠΡΟΧΩΡΑ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΟΛΙΓΝΙΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2026 ΘΑ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΣΥΡΘΕΙ ΟΛΕΣ ΟΙ ΜΟΝΑΔΕΣ ΛΙΓΝΙΤΗ», ΑΝΑΣΕΡΕΙ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΥΡΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ.

«ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΗΣ MOTOR OIL, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΟΜΙΛΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΕΧΟΥΝ ΚΑΤΑΣΤΗΣΕΙ ΕΔΩ ΚΑΙ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΚΟΜΒΟ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ. Η ΧΩΡΑ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΔΙΥΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ, ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ», ΤΟΝΙΖΕΙ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ MOTOR OIL.

μας. Χαρακτηριστική είναι η απόκτηση πριν από λίγους μήνες του 50% της ελληνικής θυγατρικής του ομίλου Enel από το αυστραλιανό fund Macquarie, έναντι περίπου 500 εκατ. ευρώ. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο κομμάτι της ενέργειας η Macquarie έχει ήδη αποκτήσει το 49% του ΔΕΔΔΗΕ, ενώ μέσω της θυγατρικής της Cero Generation σχεδιάζει την ανάπτυξη ενεργειακού χαρτοφυλακίου παραγωγής και αποθήκευσης ενέργειας που μπορεί να ξεπεράσει και τα 3 GW.

Ίσως όμως το μεγαλύτερο ντιλ στην αγορά της ενέργειας θα είναι -εφόσον ολοκληρωθεί- η εξαγορά της ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή. Πρόκειται για μια συμφωνία που έχει περάσει από πολλά στάδια, στην τρέχουσα φάση φαίνεται όμως να βρίσκεται πιο κοντά στην ολοκλήρωσή της. Με βάση τις υπάρχουσες πληροφορίες, επικρατέστερος υποψήφιος αγοραστής είναι η Masdar, η κρατική εταιρεία ενέργειας από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Μέτοχοι σε αυτή είναι η Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου του Άμπου Ντάμπι (ADNOC), το fund TAQA και το fund Mubadala. Εφόσον προκύψει συμφωνία, θα ακολουθήσει δημόσια πρόταση για το σύνολο των μετοχών, εκτινάσσοντας τη συνολική αξία της συμφωνίας.

ΟΙ ΕΓΧΩΡΙΟΙ «ΠΑΙΚΤΕΣ»

Την ίδια στιγμή, εξαιρετικά έντονη είναι η επενδυτική κινητικότητα και για τους υπόλοιπους «παίκτες» της αγοράς, που με επενδύσεις ή και εξαγορές επιδιώκουν να πάρουν μερίδιο στην πίτα. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε η απόκτηση του 100% της Άνεμος Res Holdings του ομίλου Ελλάκτωρ από τη MORE (Motor Oil Renewable Energy) σε μια συμφωνία ύψους 800 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι η Άνεμος διαθέτει έργα ΑΠΕ 493 MW και σειρά έργων υπό κατασκευή, συνολικής ισχύος άνω των 1,6 GW, γεγονός που καθιστά αυτομάτως τη MORE έναν από τους μεγάλους «παίκτες» στην αγορά των ΑΠΕ.

Παράλληλα, η εξασφάλιση από τη Mytilineos επιπλέον χρηματοδότησης, της τάξης των 400 εκατ. ευρώ, από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) αναδεικνύει τη στρατηγική επενδύσεων της εταιρείας για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας σε όλη την Ελλάδα και σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Αξιοποιώντας και τα χρήματα αυτά, η Mytilineos σχεδιάζει να αναπτύξει ένα νέο χαρτοφυλάκιο φωτοβολταϊκών έργων και έργων αποθήκευσης ενέργειας, με μπαταρίες παραγωγικής δυναμικότητας 2,6 GW. Πρόκειται για μια επένδυση της τάξης των 2,5 δισ. ευρώ, η

οποία και αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το 2027, ενώ τα έργα θα υλοποιηθούν στην ΕΕ.

Η ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας-Αιγύπτου αποτελεί προτεραιότητα για τον όμιλο Κοπελούζου, καθώς θα αλλάξει τον ενεργειακό χάρτη της Ελλάδας. Το έργο GREGY (Green Energy Interconnector), όπως ονομάζεται, προβλέπει την ηλεκτρική διασύνδεση της Αιγύπτου με την Ελλάδα μέσω υποθαλάσσιου καλωδίου ισχύος 3.000 MW και τη δυνατότητα αμφίδρομης μεταφοράς ενέργειας.

Η επένδυση για την ηλεκτρική διασύνδεση υπολογίζεται σε 4 δισ. ευρώ, καλύπτοντας μια διαδρομή 954 χλμ. από το Ελ Σαλούμ μέχρι τη Νέα Μάκρη, ενώ δεν αποκλείεται στο τελικό επενδυτικό σχήμα να συμμετάσχει και ο ΑΔΜΗΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το έργο συμπεριλήφθηκε στη λίστα με τα επικρατέστερα έργα Κοινού/Αμοιβαίου (Ευρωπαϊκού) Ενδιαφέροντος PCI/PMI της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα, η απόκτηση μετοχών της εταιρείας ΘΡΑΚΙΚΗ ΑΙΟΛΙΚΗ 1 Α.Ε. -που διαθέτει την άδεια παραγωγής για υπεράκτιο αιολικό πάρκο ισχύος 216 MW ανοικτά της Αλεξανδρούπολης- από τη ΔΕΗ Ανανεώσιμες και τους ομίλους Κοπελούζου και Σαμαρά, επιβεβαιώνει το επενδυτικό ενδιαφέρον και σε αυτό το μέτωπο.

Τέλος, αναφορικά με τη Helleniq Energy, σύμφωνα με τους αναλυτές, μετά τα αποτελέσματα-ρεκόρ του 2023, για το 2024 το περιβάλλον διύλισης κερδίζει δυναμική, με τα περιθώρια να διατηρούνται πολύ πάνω από τα μέσα ιστορικά επίπεδα, λόγω παραγόντων που διαταράσσουν τις προμήθειες, όπως οι συντηρήσεις των διυλιστηρίων και οι αναταραχές στην Ερυθρά Θάλασσα.

Στο πλαίσιο αυτό, η Helleniq Energy είναι καλά τοποθετημένη για να επωφεληθεί από τη συγκυρία. Ευνοϊκή και η επενδυτική συγκυρία, μετά μάλιστα τη διεύρυνση του free float -κατά 11%- με τη διάθεση μεριδίων από τους ιδιώτες επενδυτές, αλλά και το δημόσιο.

«Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΑΣ ΕΣΤΙΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ, ΤΟΣΟ ΣΤΑ ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΔΙΝΟΝΤΑΣ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΙΣΟΔΟ ΣΕ ΝΕΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΜΕ ΠΙΟ ΦΙΛΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ», ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΑΪΤΑΣ, ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ HELLENIQ ENERGY.

ΤΙ ΛΕΝΕ ΚΟΡΥΦΑΙΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η Οικονομική Επιθεώρηση απευθύνθηκε σε κάποιες από τις κορυφαίες ενεργειακές εταιρείες της χώρας, ζητώντας από ηγετικά στελέχη τους να δώσουν το στίγμα των εξελίξεων αλλά και των επενδυτικών τους πλάνων στο πλαίσιο της πράσινης μετάβασης.

«Ο Όμιλος ΔΕΗ», αναφέρει ο κ. Κωνσταντίνος Μαύρος, διευθύνων σύμβουλος της ΔΕΗ Ανανεώσιμες, «βρίσκεται σε μία συνεχή πορεία πράσινου μετασχηματισμού, με στόχο να γίνει ο κορυφαίος παίκτης στην καθαρή ενέργεια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, επιτυγχάνοντας μηδενικό ανθρακικό αποτύπωμα (Net Zero) μέχρι το 2040 και, ταυτόχρονα, μεγιστοποιώντας τον θετικό αντίκτυπο και τη διαμοιραζόμενη αξία στην κοινωνία, το περιβάλλον και την οικονομία».

Ως προς την παραγωγική δυνατότητα, ο κ. Μαύρος τονίζει ότι «το 2026 η εγκατεστημένη ισχύς ΑΠΕ του Ομίλου ΔΕΗ θα διπλασιαστεί σε σχέση με σήμερα, φτάνοντας τα 8,9 GW». Αντίστοιχα, «σε τρία χρόνια, οι ΑΠΕ θα αποτελούν το 68% του συνόλου της εγκατεστημένης ισχύος του Ομίλου ΔΕΗ, μέσα από επενδύσεις και συνεργασίες σε Ελλάδα και Ρουμανία, καθώς και άλλες περιοχές στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μεταξύ των οποίων και η Βουλγαρία. Παράλληλα, προχωρά η στρατηγική απολιγνιτοποίησης και μέχρι το τέλος του 2026 θα έχουν αποσυρθεί όλες οι μονάδες λιγνίτη. Έτσι, το 2026 ο Όμιλος ΔΕΗ θα έχει 75% χαμηλότερες εκπομπές CO₂ σε σχέση με το 2019 και η παραγωγή ενέργειας θα γίνει πιο πράσινη, προερχόμενη κατά 54% από ΑΠΕ», τονίζει.

«Οι επενδύσεις της Motor Oil, αλλά και των άλλων ενεργειακών ομίλων της χώρας, έχουν καταστήσει εδώ και δεκαετίες την Ελλάδα ενεργειακό κόμβο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η χώρα διαθέτει την έκτη μεγαλύτερη βιομηχανία διύλισης στην Ευρώπη, εξαιρετικό δυναμικό για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας, καθώς και σημαντικές δομές διακίνησης ενεργειακών προϊόντων», τονίζει ο Γιώργος Τριανταφύλλου, γενικός διευθυντής Στρατηγικής του Ομίλου Motor Oil. «Ηδη, το 2022, ανακοινώσαμε το επενδυτικό μας πρόγραμμα, ύψους 4 δις. έως το 2030, με άξονες την κινητικότητα, τις ΑΠΕ, τα εναλλακτικά καύσιμα και την κυκλική οικονομία, αλλά και τις επενδύσεις στη διύλιση και το φυσικό αέριο», προσθέτει ο κ. Τριανταφύλλου.

Όπως υπογραμμίζει, «οι κρίσεις στην Ουκρανία αλλά και τη Μέση Ανατολή έχουν οδηγήσει σε αλλαγή παραδείγματος το παγκόσμιο ενεργειακό σύστημα και κατ' επέκταση έχουν επηρεάσει και τη δική μας στρατηγική. Αποφάσεις για ενεργειακές επενδύσεις παίρνονται πλέον μέσα από ένα πρίσμα σημαντικού γεωπολιτικού ρίσκου, το

ενδεχόμενο διαταραχής των γραμμών εφοδιασμού πρώτων υλών, και με ενισχυμένη προτεραιότητα στην ενεργειακή ασφάλεια». «Οι διασυννοριακές και μη σχέσεις των κρατών μεταβάλλονται. Οι ισορροπίες ισχύος αλλάζουν και προκύπτουν νέα δεδομένα ως προς την ενεργειακή αυτονομία κάθε χώρας. Οι μεταβολές αυτές είναι δεν είναι ήσσονος σημασίας. Ορίζουν το αύριο. Και γι' αυτό, χρειάζονται την προσοχή μας», καταλήγει.

Έντονη στροφή προς τις ΑΠΕ πραγματοποιεί και η HELLENIQ ENERGY, καθώς, όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο κ. Βασίλης Τσαΐτας, γενικός διευθυντής οικονομικών, η εταιρεία εφαρμόζει ένα ευρύ σχέδιο μετασχηματισμού, μέσα από το Πρόγραμμα «Vision 2025».

«Η στρατηγική μας», τονίζει, «εστιάζει στην ενδυνάμωση των βασικών δραστηριοτήτων, τόσο στα συμβατικά όσο και στα εναλλακτικά καύσιμα, αλλά και στη δημιουργία ενός διαφοροποιημένου χαρτοφυλακίου με ανάπτυξη και σε άλλες μορφές ενέργειας, δίνοντας έμφαση στις Ανανεώσιμες Πηγές, καθώς και στη σταδιακή είσοδο σε νέες αγορές με πιο φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα και υπηρεσίες».

«Ηδη αυτή τη στιγμή η εταιρεία διαθέτει εγκατεστημένη ισχύ 356 MW, ενώ το συνολικό μας χαρτοφυλάκιο έργων ΑΠΕ σε Ελλάδα και εξωτερικό, σε διάφορα στάδια ανάπτυξης, ξεπερνά τα 4,3 GW. Οι σχετικές επενδύσεις θα αυξηθούν σημαντικά, με το μεγαλύτερο μέρος να προορίζεται για την ενίσχυση της ανάπτυξης στον κλάδο παραγωγής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές ενώ η εταιρεία δίνει έμφαση στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών καυσίμων (βιοκαύσιμα, συνθετικά καύσιμα, ηλεκτροκίνηση), στην ενεργειακή αυτονομία και εξοικονόμηση ενέργειας, καθώς και στη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος σε όλες τις δραστηριότητες», προσθέτει.

VOLTON: ΕΝΑΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΠΑΡΟΧΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Η Volton, μία αμιγώς ελληνική εταιρεία, κατατάσσεται στις πλέον ταχύτατα αναπτυσσόμενες εταιρείες προμήθειας και εμπορίας ενέργειας στη χώρα. Διατηρώντας έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, **διαθέτει ένα ολοκληρωμένο χαρτοφυλάκιο προϊόντων και υπηρεσιών**, το οποίο διευρύνει συνεχώς, με στόχο να **προσφέρει καινοτόμες λύσεις** που καλύπτουν τις ολοένα και αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες των σύγχρονων καταναλωτών.

Αναπόσπαστο κομμάτι του core business της Volton είναι οι ΑΠΕ και η στόχευση της εταιρείας περιλαμβάνει **ενίσχυση της δραστηριότητάς της σε αυτόν τον χώρο**. Με την υποστήριξη ενός ισχυρού ομίλου, η εταιρεία προχωράει σε πολλαπλές επενδύσεις σε πράσινα ενεργειακά projects με σεβασμό στο περιβάλλον και δημιουργία αξίας για τις τοπικές κοινωνίες. Σε αυτό το πλαίσιο, άλλωστε, προχωρά στην υλοποίηση ενός **φιλόδοξου επενδυτικού πλάνου ύψους 500 εκατ. ευρώ**, εντός της επόμενης πενταετίας, με επενδύσεις που περιλαμβάνουν έργα υποδομής που θα ενισχύσουν σημαντικά την ανάπτυξη των ΑΠΕ.

Στο πλαίσιο αυτό, η Volton, μέσα από στρατηγικές κινήσεις, ενισχύει διαρκώς τη θέση της στην αγορά. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της απορρόφησης της ΚΕΝ από τη Volton, η εταιρεία επανασχεδιάζει την επιχειρησιακή της λειτουργία σε ένα σύγχρονο και ευέλικτο οργανισμό. Παράλληλα, η Volton αναγνωρίζει τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στον κλάδο των **Τηλεπικοινωνιών**. Προς την κατεύθυνση αυτή, εφαρμόζει ένα αναπτυξιακό σχέδιο, με στόχο να γίνει ένας **ολοκληρωμένος πάροχος καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών**, επεκτείνοντας τη δραστηριότητά της **στην αγορά της κινητής τηλεφωνίας, της σταθερής και του internet**. Στόχος της είναι να εξελιχθεί σε έναν **ολοκληρωμένο πάροχο έξυπνων λύσεων** που ενώνει και επεκτείνει τους διάφορους τομείς της δραστηριότητάς της. Η επιτυχής διεύρυνση του προϊόντικου της χαρτοφυλακίου με τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες και η ολοκλήρωση του επενδυτικού της πλάνου στον τομέα των ΑΠΕ αποτελούν πυλώνες του επιχειρηματικού της πλάνου.

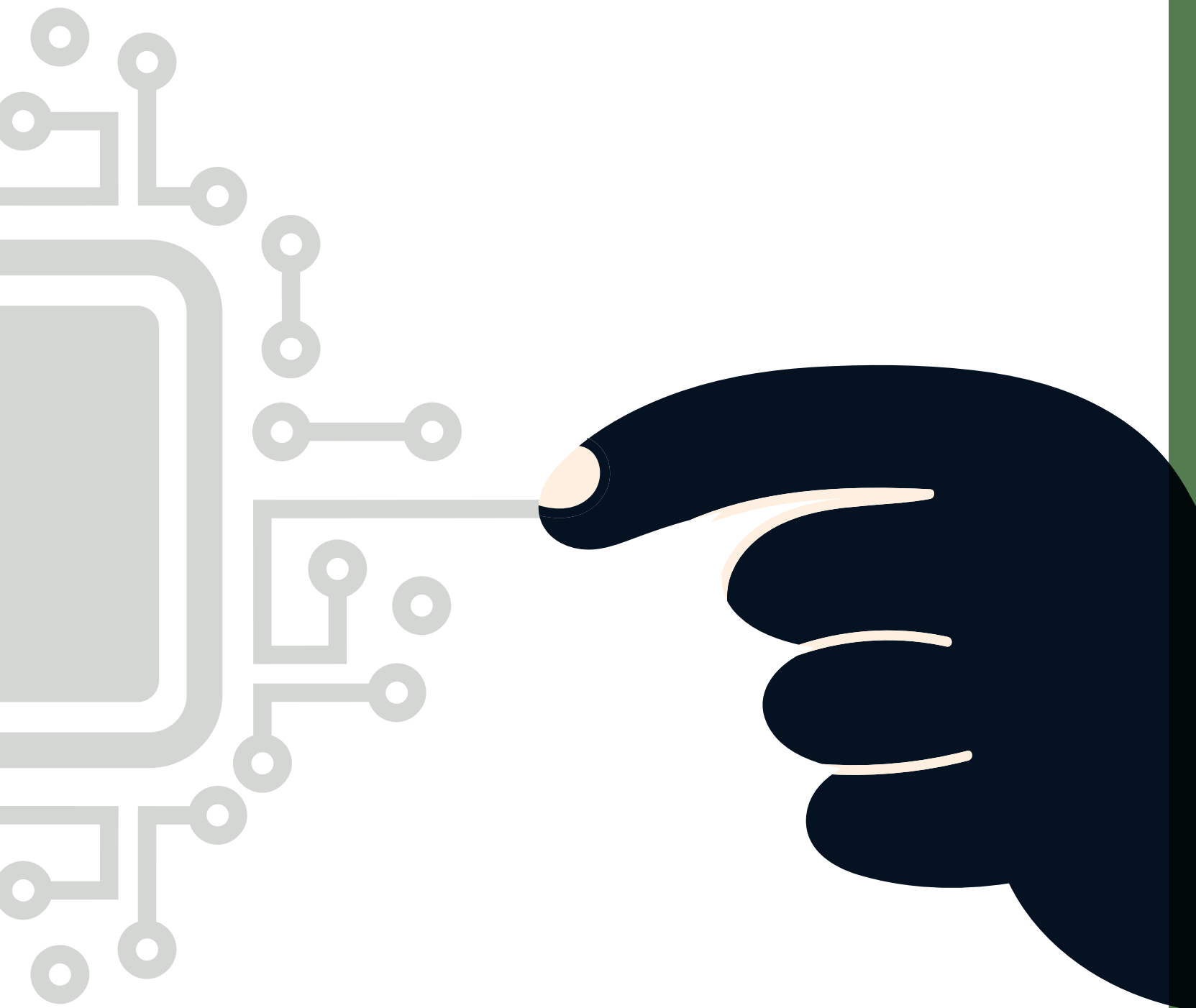
Αναφορικά με τον στρατηγικό σχεδιασμό της, **ο καταναλωτής ήταν και παραμένει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός της**. Παρέχοντας **υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, οικονομικά προσιτές**, η εταιρεία ενισχύει το προϊόντικό της χαρτοφυλάκιο, εμπλουτίζει την εμπειρία πελάτη με μεγαλύτερα προνόμια και φέρνει στα χέρια του καταναλωτή τον απόλυτο έλεγχο, βελτιώνοντας την καθημερινότητά του, με γρήγορη πρόσβαση σε προϊόντα και υπηρεσίες.

Εξάλλου, η αξιοποίηση βιώσιμων πρακτικών και η βιώσιμη ανάπτυξη είναι κομμάτι του DNA της εταιρείας και αυτό τεκμηριώνεται καθημερινά όχι μόνο από τον τρόπο που λειτουργεί, αλλά και μέσα από τις λύσεις που προσφέρει στους πελάτες της. Για την Volton, η **υπευθυνότητα και η κοινωνική προσφορά**, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την εταιρική της κουλτούρα. Μέσα από τη στήριξη και την ενίσχυση της κοινότητας, η Volton κάνει πράξη το όραμά της για ένα καλύτερο αύριο, για τις σημερινές και τις επόμενες γενιές. Με αίσθημα υπευθυνότητας και ευαισθησίας, υλοποιεί πρωτοβουλίες και δράσεις που συμβάλλουν καταλυτικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και προάγουν την ανάπτυξη και την πρόοδο της κοινωνίας.

Για να γίνουν όλοι αυτοί οι στόχοι πραγματικότητα, στην ομάδα της Volton βρίσκονται **άνθρωποι με βαθιά εμπειρία, τεχνογνωσία και υψηλή εξειδίκευση**, οι οποίοι μοιράζονται το κοινό όραμα να προσφέρουν πραγματική αξία σε κάθε δραστηριότητα της εταιρείας. Εξάλλου, η πιστοποίηση της Volton ως **«Great Place To Work»** αποτελεί μία ακόμη απόδειξη της αφοσίωσης του οργανισμού στη δημιουργία εταιρικής κουλτούρας που στηρίζεται στις αξίες του σεβασμού, της υπερηφάνειας, της ομαδικότητας, της ισότητας, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ MADE IN GREECE: TO SUCCESS STORY, ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Τέσσερις από τους πιο σημαντικούς διαμορφωτές του οικοσυστήματος τεχνολογίας στη χώρα μας, από διαφορετικούς επιμέρους τομείς, ο Λάμπρος Μπίσαλας, διευθύνων σύμβουλος της Sunlight, ο Μπάμπης Μπακολιάς, Country Manager της Ansys Hellas, ο Γιώργος Σιδηρόπουλος, Managing Director της Think Silicon (και Country President Greece για την Applied Materials) και ο Μάρκος Βερέμης, πρόεδρος της Upstream και εταίρος στο Big Pi Venture Capital, εξηγούν τους παράγοντες που έχουν συντελέσει στη δυναμική που φαίνεται να έχει αποκτήσει ο κλάδος στη χώρα μας, και τι πρέπει να γίνει τα επόμενα χρόνια, ώστε να ανταποκριθεί ο τομέας τεχνολογίας στις αυξημένες προσδοκίες;

Ένα τολμηρό και πρωτοπόρο οικοσύστημα καινοτομίας προοδεύει, αναπτύσσεται, ανοίγει το βλέμμα του στη διεθνή αγορά, κεντρίζει το ενδιαφέρον πολυεθνικών κολοσσών. Ο κλάδος τεχνολογίας στη χώρα μας ισχυροποιείται σταθερά τα τελευταία χρόνια, «μπολιάζει» πολλούς άλλους τομείς και έχει τις προοπτικές να αναδειχθεί σε επιταχυντή της οικονομίας συνολικά, δημιουργώντας πολλαπλά οφέλη.

Σε μια εποχή που ο πρωτογενής τομέας αγκομαχεί, που οι εξαγωγές προϊόντων κατεβάζουν ταχύτητα, λόγω και των διεθνών κρίσεων, και το ελληνικό ΑΕΠ παραμένει σε σημαντικό βαθμό εξαρτώμενο από τον τουρισμό, ο κλάδος της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια δείχνει ότι μπορεί να ενισχύσει την ανάπτυξη. Επιδεικνύοντας αυξημένη εξωστρέφεια και διεθνή προσανατολισμό, και συμβάλλοντας στην αλλαγή του ελληνικού παραγωγικού προτύπου προηγούμενων δεκαετιών.

Τι έχει συντελέσει σε αυτό το success story και τη δυναμική που αναδεικνύει ο κλάδος, και κυρίως ποιες είναι οι προοπτικές, αλλά και οι πιο σημαντικές προκλήσεις για τα επόμενα χρόνια, ώστε να ανταποκριθεί ο τομέας τεχνολογίας στις αυξημένες προσδοκίες; Τέσσερις από τους πιο σημαντικούς διαμορφωτές του οικοσυστήματος τεχνολογίας στη χώρα μας, από διαφορετικούς επιμέρους τομείς, μας βοηθούν να σκιαγραφήσουμε το τοπίο.

ΣΤΑ ΧΝΑΡΙΑ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ
ΜΕ ΧΡΟΝΟΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Εστω και με μια καθυστέρηση, η Ελλάδα δείχνει να ακολουθεί αυτό που συμβαίνει εδώ και πολλά χρόνια στον δυτικό κόσμο. Ο τομέας της τεχνολογίας στην Ελλάδα μεγαλώνει σταθερά και, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΒ, καταγράφονται περισσότερες από 700 εταιρείες στον κλάδο, οι οποίες συνεισφέρουν στο ελληνικό ΑΕΠ σε ποσοστό 1,5%. Αν και μακριά ακόμα από το μέσο όρο του 10% των δυτικών οικονομιών, είναι όμως ένα σημαντικό βήμα, αν όχι άλμα, αν λάβουμε υπόψη την εξαιρετικά χαμηλή αφετηρία και την προβληματική σχέση του ελληνικού επιχειρείν με την καινοτομία στο παρελθόν.

Μια σχέση που έχει ξεκινήσει να αλλάζει, αποτέλεσμα σε έναν βαθμό των αλληπάλλων οικονομικών κρίσεων και της αδυναμίας της εσωτερικής αγοράς, άρα και της πίεσης που ένωσαν οι ελληνικές επιχειρήσεις να παρουσιάσουν καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής αξίας και να τα εξάγουν. Απαραίτητες προϋποθέσεις; Το ανθρώπινο δυναμικό και τα κεφάλαια, όπως συμφωνούν όλοι. «Η Ελλάδα ήταν σε θέση να ακολουθήσει, γιατί διαθέτει έναν μεγάλο και ικανό αριθμό μηχανικών, ενώ στους αποφοίτους STEM συγκαταλέγεται στο Top 5 των χωρών παγκοσμίως, σε σχέση με το μέγεθός τους» σημειώνει ο Μάρκος Βερέμης, πρόεδρος της Upstream και εταίρος στο Big Pi Venture Capital, προσθέτοντας και τον παράγοντα της χρηματοδότησης, ειδικά για τις νεοφυείς επιχειρήσεις που ξεπηδούν την τελευταία δεκαετία. «Αυτές οι

εταιρείες έχουν δυσκολία δανεισμού από τις τράπεζες, λόγω άυλης περιουσίας. Το γεγονός ότι μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων αρχικά, και μέσω ΕΑΤΕ στη συνέχεια, έρχονται κεφάλαια, έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικοσυστήματος» καταλήγει στη σχετική τοποθέτησή του.

Οι σημαντικές επιτυχίες των ελληνικών επιχειρήσεων τεχνολογίας, είτε με τη μορφή εξαγωγών από πολυεθνικούς κολοσσούς είτε με τη γιγάντωση των αποτιμήσεων, αποτελούν τα πρότυπα, τα καλά παραδείγματα προς μίμηση για όσες εταιρείες βρίσκονται στο ξεκίνημά τους. Ενδεικτικά, και σύμφωνα με το ΣΕΒ, όπως μας πληροφορεί ο κ. Βερέμης, τουλάχιστον 30 ελληνικές επιχειρήσεις τεχνολογίας έχουν αποτίμηση άνω των 200 εκατομμυρίων.

ΕΛΛΑΔΑ, ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΤΑΛΕΝΤΟΥ

Τι έχει οδηγήσει όμως τον τεχνολογικό κλάδο της Ελλάδας να συγκεντρώνει όλο και περισσότερα βλέμματα, ενδιαφέρον, και ευκαιρίες από το εξωτερικό; «Σίγουρα οι εξαγωγές που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια έχουν συντελέσει σ' αυτήν την αύξηση του ενδιαφέροντος» αναφέρει ο Μπάμπης Μπακολιάς, Country Manager της Ansys Hellas, αλλά ταυτόχρονα στον ίδιο βαθμό έχει βοηθήσει και το ελληνικό ταλέντο που εργάζεται στο εξωτερικό. «Δημιούργησαν μια καλή εικόνα για το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας μας» συμπληρώνει. «Η Ελλάδα μέχρι πρότινος δεν υπήρχε στο ραντάρ των πολυεθνικών επιχειρήσεων και πλέον θεωρείται ένας μικρός παράδεισος ανθρώπινου ταλέντου. Σε συνδυασμό με την παγκόσμια έλλειψη που παρατηρείται, τη θεαματική αύξηση των αμοιβών και το υψηλό turnover, η Ελλάδα εμφανίζεται ως μία όαση ανεκμετάλλευτου ταλέντου με ανταγωνιστικό προς το παρόν κόστος» προσθέτει.

Σε ανάλογο κλίμα είναι και η απάντηση που μας έδωσε ο Γιώργος Σιδηρόπουλος, Managing Director της Think Silicon (και Country President Greece για την Applied Materials) ειδικά για τον τομέα των ημιαγωγών. Έναν τομέα στον οποίο την τελευταία πενταετία συμβαίνει μια επιταχυνόμενη ανάπτυξη με ένταση στις ξένες επενδύσεις, που απαρτίζονται από δημιουργία σχεδιαστικών κέντρων, αλλά και εξαγωγές ελληνικών νεοφυών επιχειρήσεων. «Η χώρα διαθέτει μια υγιή αναπτυσσόμενη βιομηχανία, ισχυρή ακαδημαϊκή κοινότητα, και ταλαντούχους

«ΣΙΓΟΥΡΑ ΟΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΓΙΝΕΙ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΧΟΥΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΕΙ Σ' ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ» ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο ΜΠΑΜΠΗΣ ΜΠΑΚΟΛΙΑΣ, COUNTRY MANAGER ΤΗΣ ANSYS HELLAS, ΑΛΛΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΧΕΙ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΑΛΕΝΤΟ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ. «ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑΝ ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ» ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΙ. «Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΧΡΙ ΠΡΟΤΙΝΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ ΣΤΟ ΡΑΝΤΑΡ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΤΑΛΕΝΤΟΥ» ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ.

επιστήμονες και επαγγελματίες στον τομέα της τεχνολογίας ημιαγωγών» μας ανέφερε, συμπληρώνοντας ότι «το θεσμικό πλαίσιο και τα χρηματοδοτικά εργαλεία που παρέχονται από το European Chips Act αποτελούν ένα εργαλείο ενίσχυσης του ρυθμού ανάπτυξης της εγχώριας βιομηχανίας ημιαγωγών. Επιπρόσθετα, οι εταιρείες και οι ερευνητικοί φορείς μπορούν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους και να προωθήσουν την καινοτομία στον τομέα των ημιαγωγών αναπτύσσοντας νέα προϊόντα και υπηρεσίες, που θα ανταγωνίζονται στο παγκόσμιο προσκήνιο.»

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Η επένδυση στην καινοτομία είναι προαπαιτούμενο για όλες τις επιχειρήσεις, κυρίως για εκείνες που έχουν στραμμένο το βλέμμα τους στη διεθνή αγορά, όπως συμφωνεί το σύνολο των ανθρώπων της αγοράς. Άποψη που επιβεβαιώνει και ο διευθύνων σύμβουλος της Sunlight, Λάμπρος Μπίσαλας. «Η υιοθέτηση της καινοτομίας είναι ζωτικής σημασίας για τις επιχειρήσεις, ιδίως για όσες δραστηριοποιούνται διεθνώς. Η δυναμική της αγοράς, οι αυξανόμενες απαιτήσεις και ο έντονος ανταγωνισμός επιβάλλουν τη συνεχή παρακολούθηση, αξιολόγηση των τάσεων και αξιοποίησή τους» αναφέρει, προσθέτοντας ότι «η Sunlight εφαρμόζει μια στρατηγική καινοτομίας, χρησιμοποιώντας εργαλεία Big Data, AI και Machine Learning για την κατασκευή μπαταριών μολύβδου-οξέος και ιόντων λιθίου.»

Για τον κ. Μπίσαλα, οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη είναι μια σημαντική παράμετρος, «που εξασφαλίζει στις επιχειρήσεις την ανάπτυξή τους και την επέκτασή τους, και τις τοποθετεί μπροστά από τις εξελίξεις, έτοιμες να αντιμετωπίσουν προκλήσεις και να υιοθετήσουν τάσεις», σημειώνοντας ότι η Sunlight διαθέτει εδώ και περισσότερα από 12 έτη «μια εξειδικευμένη ομάδα 65 επιστημόνων, που συμβάλλει στην ανάπτυξη καινοτόμων και βιώσιμων λύσεων για τις ΑΠΕ, τις μεταφορές, τα logistics, το αυτοματοποιημένο σύστημα καθοδήγησης οχημάτων και τη ναυτιλία.»

Για τον κ. Μπακολιά η επένδυση στην καινοτομία δεν προαπαιτεί πάντα E&A, αναγνωρίζει ωστόσο ότι η καινοτομία που προκύπτει από εκεί έχει σημαντικά πλεονεκτήματα. «Όμως, μια επιχείρηση μπορεί να καινοτομεί πραγματοποιώντας δαπάνες μεταξύ άλλων για εξοπλισμό, άδειες λογισμικού, πατέντες, πειραματική παραγωγή» συμπληρώνει στην τοποθέτησή του.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Μπορεί ο κλάδος τεχνολογίας να διατηρήσει, αν όχι να αυξήσει, τη δυναμική του και στα επόμενα χρόνια; Ο Μάρκος Βερέμης είναι αισιόδοξος ότι ο κλάδος μπορεί να προσεγγίσει τα επίπεδα της Ευρώπης, ένα 8%-12% ως ποσοστό του ΑΕΠ μέσα στα επόμενα 5-10 χρόνια, χάρη στην καλή βάση που διαθέτει σε μηχανικούς, αποφοίτους STEM, ακό-

«ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΟΥΝ ΟΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ. ΕΝΑ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΥΝΟΪΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΘΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΕΙ ΚΙΝΗΤΡΟ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΗΜΙΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ», ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ, MANAGING DIRECTOR ΤΗΣ THINK SILICON (ΚΑΙ COUNTRY PRESIDENT GREECE ΓΙΑ ΤΗΝ APPLIED MATERIALS).

μα και γιατρούς - για το πεδίο που η τεχνολογία συναντά την υγεία.

Εξίσου αισιόδοξος και ο Μπάμπης Μπακολιάς, λόγω της σχέσης ανθρώπινου δυναμικού και των σημαντικών άμεσων ξένων επενδύσεων, που δημιουργούν ένα ολοένα ελκυστικότερο τοπίο θέσεων εργασίας υψηλής αξίας. «Σε συνδυασμό με το εύστοχο κρατικό φορολογικό κίνητρο της κυβέρνησης, έχει τεθεί σε κίνηση μια αυξανόμενη ροή επαναπατρισμού Ελλήνων επιστημόνων». Ως προς το ποιοι κλάδοι συγκεντρώνουν τις μεγαλύτερες προοπτικές, σημειώνει ότι «η καινοτομία αναπτύσσεται γύρω από συγκεκριμένες ανάγκες και προαπαιτεί ερεθίσματα και παρατήρηση δραστηριοτήτων για τον εντοπισμό τους». Κατά συνέπεια, η παραγωγή καινοτομίας γύρω από τομείς όπως η αγροτική παραγωγή, ο τουρισμός, η ναυτιλία, η βιοτεχνολογία κ.ά. συγκεντρώνει τις μεγαλύτερες προοπτικές στη χώρα μας. Η πληροφορική, όπως προσθέτει, έχει το πλεονέκτημα, «χάρη και στα χαμηλότερα εμπόδια εισόδου από τη σκοπιά της απαιτούμενης αρχικής επένδυσης», αναγνωρίζοντας βέβαια ότι υπάρχουν θύλακες καινοτομίας σε εξειδικευμένους κλάδους, που μπορούν να δημιουργήσουν προϋποθέσεις για την παραγωγή καινοτόμου εξοπλισμού.

Ένας τέτοιος θύλακας είναι και η Think Silicon, στο πεδίο των ημιαγωγών, για το οποίο ο Γιώργος Σιδηρόπουλος εκτιμά ότι «δημιουργείται ήδη μια κρίσιμη μάζα, που έχει τη δυναμική να αναπτυχθεί εκθετικά, εκμεταλλευόμενη και τη θετική συγκυρία με την πρωτοβουλία European Chips Act». Όπως συμπληρώνει, η βιομηχανία των ημιαγωγών βρίσκεται στη βάση της τεχνολογικής πυραμίδας, είναι το υπόβαθρο για την ανάπτυξη κάθε τεχνολογικού προϊόντος και «η εφαρμογή του European Chips Act έχει για την Ελλάδα σημαντική αξία για την ανάπτυξη του οικοσυστήματος καινοτομίας».

Από την πλευρά του ο Λάμπρος Μπίσαλας έρχεται να συμπληρώσει ότι «η χώρα μας μπορεί να διατηρήσει και να ενισχύσει τη δυναμική της για καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες μέσα από συντονισμένες προσπάθειες και επενδύσεις, που θα παρέχουν γόνιμο έδαφος για την περαιτέρω ανάπτυξη τεχνολογικών λύσεων στην παγκόσμια αγορά. Μέσω της προώθησης ενός οικοσυστήματος που ευνοεί την καινοτομία, τις νεοφυείς επιχειρήσεις, τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την αξιοποίηση ταλέντων από όλο τον κόσμο, η Ελλάδα μπορεί να ενισχύσει τη θέση της στον κλάδο της τεχνολογίας» καταλήγει.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μαζί με τις προοπτικές έρχονται και οι προκλήσεις, γεγονός που αναγνωρίζουν σύσσωμα τα στελέχη του κλάδου. Και ως μια από τις πιο σημαντικές προκλήσεις για τα επόμενα χρόνια όλοι αναγνωρίζουν το ανθρωπινό δυναμικό. Όσο μεγαλώνει ο κλάδος της τεχνολογίας, τόσο θα στερευεί η δεξαμενή ταλέντου που διαθέτουμε στη χώρα μας, συμφωνούν ο κ. Βερέμης με τον κ. Μπακολιά.

Σε ανάλογο κλίμα και η απάντηση του κ. Σιδηρόπουλου, ο οποίος θεωρεί την εύρεση ταλέντων για την πλήρωση νέων θέσεων εργασίας ως τη μεγαλύτερη πρόκληση, σημειώνοντας ότι «στην Applied Materials, 1 στις 3 προσλήψεις αντιστοιχεί σε μηχανικούς που επέστρεψαν από το εξωτερικό».

Στο έλλειμμα ταλέντου συντελεί και η διαρροή του σε αγορές του εξωτερικού, που, αν και έχει μειωθεί σε σχέση με τα χρόνια της κρίσης, εξακολουθεί να συμβαίνει. Για τον κ. Μπακολιά η ανακοπή της διαρροής προϋποθέτει ένα «εγχώριο τεχνολογικό οικοσύστημα που θα προσφέρει πολλαπλές εργασιακές επιλογές για ένα ευρύ φάσμα ειδικοτήτων. Αυτό το οικοσύστημα προς το παρόν διαμορφώνεται, αλλά απέχει ακόμη πολύ από το να αποτελέσει οικοσύστημα επιλογής για πολλές ειδικότητες ή για κάποιο/α που φιλοδοξεί να εργαστεί είτε σε τεχνολογίες αιχμής με μεγάλες υποδομές είτε κοντά σε παγκόσμιες αυθεντίες». Σπεύδει επίσης να προσθέσει ότι στην απόφαση της μετοίκησης συντελούν και άλλοι παράγοντες, ήτοι κοινωνικές παροχές, κρατικός μηχανισμός, υποδομές, μορφωτικό επίπεδο, κρατική στήριξη με λιγότερη γραφειοκρατία κ.ά. «Σε κάποια από αυτά τα κριτήρια επιλογής έχουμε κάνει σημαντική πρόοδο, σε κάποια άλλα έχουμε ακόμη σημαντική απόσταση να διανύσουμε» καταλήγει στην τοποθέτησή του.

Ένα πρώτο βήμα για το οποίο όλοι συμφωνούν, αλλά η πρόοδος δεν είναι ανάλογη της πρόκλησης, είναι η σύνδεση του συστήματος εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις. Ο κ. Βερέμης θεωρεί ότι η λύση δεν θα έρθει μόνο από τα πανεπιστήμια, αλλά το ταλέντο θα πρέπει να καλλιεργηθεί από τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης, μέσα από βιωματική μάθηση και έκθεση στην επιχειρηματική γνώση. Για τον κ. Μπακολιά η αναβάθμιση του συστήματος εκπαίδευσης, ώστε να καλλιεργείται έτοιμο ταλέντο για εργασία από τα πανεπιστήμια είναι πρώτης προτεραιότητας. Αναγνωρίζει την πρόοδο που έχει συντελεστεί «σε μεγάλο βαθμό με την πρωτοβουλία των φοιτητών, αλλά και με τον επαναπατρισμό νέων ακαδημαϊκών», όμως η εσωστρεφής κουλτούρα των πανεπιστημίων, η εστίαση των ακαδημαϊκών σε επιστημονικές δημοσιεύσεις και λιγότερο στην επιχειρηματικότητα, διατηρούν τη δυσκολία σύνδεσης των δύο πόλων. Ανάλογη είναι και η τοποθέτηση του κ. Μπίσαλα, ο οποίος χαρακτηρίζει κομβική τη συνεργασία ακαδημαϊκής κοινότητας, βιομηχανίας και ερευνητικών ιδρυμάτων.

Ο κ. Σιδηρόπουλος από την πλευρά του θεωρεί ότι έχουν γίνει κάποια βήματα στην Ελλάδα στη συνεργατική έρευνα και ανάπτυξη,

«ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ, Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΧΑΜΗΛΗ, ΜΟΛΙΣ 0,5% ΤΟΥ ΑΕΠ, ΟΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ Ο ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΝΩ ΤΟΥ 3%, ΕΝΩ ΣΤΙΣ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ –ΗΠΑ, ΙΣΡΑΗΛ Κ.Α.– ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΤΟ 6%» ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΕΙ, ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΣΘΕΣΕΙ ΟΤΙ «ΑΥΤΗ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΤΟ ΠΡΩΙΜΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ», ΤΟΝΙΖΕΙ Ο ΜΑΡΚΟΣ ΒΕΡΕΜΗΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ UPSTREAM ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΟΣ ΣΤΟ BIG RI VENTURE CAPITAL. ΟΠΩΣ ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ, ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΟΔΗΓΕΙ ΚΑΙ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΡΩΙΜΩΝ ΕΞΑΓΟΡΩΝ. «ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ ΟΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΓΟΡΑΖΟΥΝ ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ, ΜΙΑ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΕΥΝΟΕΙ ΤΗ ΧΩΡΑ».

παραθέτοντας το παράδειγμα της συνεργασίας της εταιρείας του με τη διεπιστημονική Ομάδα Έρευνας Ολοκληρωμένων Συστημάτων Θεσσαλονίκης, «προκειμένου να αναπτύξουν ανταγωνιστικά προϊόντα και λύσεις για ολοκληρωμένα υπολογιστικά συστήματα, που θα αποτελέσουν μέρος των μελλοντικών προϊόντων της εταιρείας».

Για τον κ. Βερέμη, σημαντική πρόκληση αποτελεί και το χρηματοδοτικό κενό για τις νεοφυείς επιχειρήσεις που θέλουν να περάσουν στο πιο ώριμο στάδιο ανάπτυξής τους. «Παρά την πρόοδο, η χρηματοδότηση στην Ελλάδα παραμένει χαμηλή, μόλις 0,5% του ΑΕΠ, όταν στην Ευρώπη ο μέσος όρος είναι άνω του 3%, ενώ στις πιο σημαντικές αγορές –ΗΠΑ, Ισραήλ κ.ά.– υπερβαίνει το 6%» επισημαίνει, για να προσθέσει ότι «αυτή τη στιγμή καλύπτεται μόνο το πρώιμο στάδιο των επιχειρήσεων». Όπως σημειώνει, αυτό το έλλειμμα οδηγεί και σε περιπτώσεις πρώιμων εξαγορών. «Πολύ συχνά οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αγοράζουν μια πνευματική ιδιοκτησία, μία πλατφόρμα, αλλά αυτό δεν ευνοεί τη χώρα. Εκεί χρειάζεται το growth capital, η δυνατότητα χρηματοδότησης, για να μένουν και να μεγαλώνουν αυτές οι εταιρείες» καταλήγει στην τοποθέτησή του.

Όσο για τον ρόλο του κράτους στην πρόωθηση της καινοτομίας, και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη του κλάδου τεχνολογίας στην Ελλάδα, ο κ. Μπίσαλας θεωρεί ότι «πρέπει να εφαρμοστεί μια πολύπλευρη προσέγγιση, που να περιλαμβάνει οικονομικά κίνητρα, για την προσέλκυση επενδύσεων σε Ε&Α μέσα σε ένα διεθνώς ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η μείωση της γραφειοκρατίας που θα ενθαρρύνει τη σύσταση εταιρειών τεχνολογίας, οι επενδύσεις σε ψηφιακές υποδομές και οι πρωτοβουλίες ψηφιακής εκπαίδευσης είναι επίσης σημαντικά για την υποστήριξη της καινοτομίας». Σε ανάλογο κλίμα και η άποψη του κ. Σιδηρόπουλου, σημειώνοντας ότι απαιτείται σταθερή δέσμευση και συνεργασία από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς – κυβέρνηση, επιχειρήσεις, ερευνητικούς φορείς και επενδυτές. «Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν οι κατάλληλες δομές και μηχανισμοί για την υλοποίηση των επενδύσεων και την υποστήριξη της καινοτομίας. Ένα θεσμικό πλαίσιο που παρέχει διαφάνεια, απλούστευση των διαδικασιών και ευνοϊκό περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα θα αποτελέσει κίνητρο επένδυσης στον τομέα των ημιαγωγών και της καινοτομίας γενικότερα στη χώρα μας».

AUSTRIACARD HOLDINGS: ΕΝΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΜΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΜΒΕΛΕΙΑ

Ο Όμιλος AUSTRIACARD HOLDINGS είναι σήμερα μια από τις μακροβιότερες ελληνικές επιχειρήσεις, η οποία ξεπερνά τα 127 χρόνια ιστορίας. Η πορεία του Ομίλου πηγαινει δύο αιώνες πίσω, όταν το 1897 η εταιρεία ξεκίνησε το ταξίδι της ως τυπογραφείο με την επωνυμία «Λύκος». Πέρασαν σχεδόν ενενήντα χρόνια από τότε, και συγκεκριμένα το 1982, η ηγεσία της επιχείρησης παίρνει μια κομβικής σημασίας απόφαση για τον μετασχηματισμό της εταιρείας από τον τομέα των εκτυπωτικών εργασιών, στη στρατηγική επανατοποθέτηση προς την Πληροφορική. Η επιχείρηση μετασχηματίζεται σε εταιρεία Διαχείρισης Πληροφοριών, με τη δημιουργία της INFORM Π. ΛΥΚΟΣ Α.Ε., η οποία προϊόντος του χρόνου εξελίχθηκε σε μια υγιή, ελληνική πολυεθνική, παγκόσμιας εμβέλειας.

Για αυτήν τη ριζική μεταστροφή του οργανισμού και την εκθετική του ανάπτυξη έχει διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο ένας άνθρωπος, καθώς αυτή η αλλαγή οφείλεται αποκλειστικά σε αυτόν και στο όραμά του. Η επιχειρησιακή μεταστροφή έγινε πράξη χάρη στο όραμα του Νίκου Λύκου, εκπροσώπου της 4ης γενιάς της οικογενείας του, που αναλαμβάνοντας τότε τα ηνία της εταιρείας, την κατηύθυνε προς τη Διαχείριση της Πληροφορίας, σε μια εποχή κατά την οποία ο ψηφιακός μετασχηματισμός θα μπορούσε να πει κανείς ότι δεν υπήρχε ούτε ως σκέψη.

Όχι πολύ αργότερα, το 1994, η εταιρεία εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αθηνών, και αμέσως μετά προχώρησε στο πρώτο της «άνοιγμα» προς το εξωτερικό, με τη σύσταση της INFORM LYKOS στη Ρουμανία. Το δεύτερο κομβικό ορόσημο, μετά τη «στροφή» της εταιρείας στη διαχείριση πληροφοριών, ήταν το 2007 όταν προχώρησε στην εξαγορά της AUSTRIACARD από την Κεντρική Τράπεζα της Αυστρίας, εταιρείας που προμήθευε με τραπεζικές κάρτες, αλλά και το λειτουργικό σύστημά τους, τις αυστριακές τράπεζες. Επιλέγοντας τις λύσεις της εταιρείας, αντί αυτών των ευρωπαϊκών μεγαθηρίων του κλάδου, οι αυστριακές τράπεζες έδειξαν εμπιστοσύνη στην προοπτική αυτής της σχέσης, επεκτείνοντας σημαντικά τη συνεργασία με την AUSTRIACARD σε όλες της αγορές της Κεντρικής και Ν. Ανατολικής Ευρώπης που αυτές είχαν εξαπλωθεί. Έκτοτε, με στρατηγικές κινήσεις και νέες συνεργασίες, δημιουργεί νέο κέντρο προσωποποίησης έξυπνων καρτών στην Πολωνία, νέα εγκατάσταση παραγωγής καρτών στη Ρουμανία, εξαγοράζει μια μονάδα προσωποποίησης καρτών στην Τουρκία, η οποία από το 2022

καθίσταται ο market leader, ενώ συνεργάζεται στον τομέα Έρευνας & Ανάπτυξης με μεγάλες εταιρείες ημιαγωγών.

Το 2019 η AUSTRIACARD εξαγόρασε την TAG Systems, εταιρεία με έδρα στην Ανδόρρα και ταχέως αναπτυσσόμενες δραστηριότητες στη Δυτική Ευρώπη, ιδίως στην αγορά των Challenger Banks. Στα τέλη του 2022, πραγματοποιείται η διασυνοριακή συγχώνευση μεταξύ της μητρικής εταιρείας του Ομίλου, AUSTRIACARD HOLDINGS, με τη θυγατρική INFORM Π. ΛΥΚΟΣ Α.Ε., η οποία οδήγησε στην εισαγωγή των μετοχών της μητρικής πλέον όλου του Ομίλου στο Χρηματιστήριο της Βιέννης και στο Χρηματιστήριο της Αθήνας τον Μάρτιο του 2023, επιτρέποντας έτσι στους επενδυτές να συμμετάσχουν ως μέτοχοι στο σύνολο των δραστηριοτήτων του Ομίλου.

Σήμερα, η AUSTRIACARD HOLDINGS, έχοντας έδρα τη Βιέννη, είναι μια εταιρεία με διεθνή παρουσία, και αποτελεί έναν από τους κορυφαίους παρόχους λύσεων ασφαλούς ψηφιακής τεχνολογίας (Secure Digital Technology Solutions) στην Ευρώπη. Η AUSTRIACARD HOLDINGS παρέχει B2B υπηρεσίες υψηλής ασφάλειας, έξυπνων καρτών, λύσεων προσωποποίησης και πληρωμών, καθώς και ασφαλών λύσεων διαχείρισης δεδομένων και ψηφιακού μετασχηματισμού.

Συνολικά, η AUSTRIACARD HOLDINGS έχει παρουσία σε 17 χώρες, εμπορική δραστηριότητα σε 50 χώρες, και παραγωγικές μονάδες σε 9 χώρες. Διαθέτοντας ένα πολύ ισχυρό διεθνές επιχειρησιακό αποτύπωμα, σήμερα απασχολεί περίπου 2.700 άτομα. Αξιοποιώντας αυτήν την παγκόσμια δυναμική, τα τελευταία χρόνια ο Όμιλος κινείται με εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, καταγράφοντας 351,3 εκατ. τζίρο και 49,3 εκατ. ΕΒΙΤΔΑ κατά το 2023, ενώ τα καθαρά κέρδη παρουσιάζουν αύξηση της τάξης του 220.9%.

Η AUSTRIACARD HOLDINGS, λοιπόν, είναι ένας πολυδιάστατος όμιλος τεχνολογίας, με ηγετική θέση στον κλάδο και πολυετή εμπειρία στους τομείς της διαχείρισης πληροφοριών, των εκτυπώσεων και των επικοινωνιών, παρέχοντας λύσεις πλήρως εμποτισμένες με διαφάνεια και ασφάλεια. Διαθέτει ένα ολοκληρωμένο χαρτοφυλάκιο λύσεων και αναπτύσσεται σταθερά με διψήφιους ρυθμούς ετησίως, προσφέροντας έναν ελκυστικό συνδυασμό προτερημάτων σε υπάρχοντες και δυνητικούς επενδυτές.

TRAN TION

(μετάβαση)

SI -

the process
or a period of changing
from one state or condition
to another

ΟΙ ΔΕΛΦΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Πώς το θρησκευτικό κέντρο των Δελφών κατάφερε να αποκτήσει σημαντική πολιτική επιρροή, που επεκτεινόταν σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο.

ΤΗΣ ΜΑΓΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Χτισμένο πάνω σε μία γεωφυσική χαραγματιά στον φλοιό της γης, το Μαντείο των Δελφών δεν ήταν απλώς ένα σημαντικό θρησκευτικό κέντρο της αρχαιότητας. Κεφαλαιοποιώντας την ανάγκη του ανθρώπου να ξεκλέβει ματιές από το μέλλον, εργαλειοποίησε τη δύναμη της θρησκείας, για να ασκήσει πολιτική επιρροή σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο.

Οι «χρησμοί» της Πυθίας, διφορούμενοι και δυσεπίλυτοι, προσφέρονταν στους πολιτικούς ηγέτες, είτε για να τους ερμηνεύσουν οι ίδιοι κατά το δοκούν, είτε για να προσδώσουν σε μια ειλημμένη απόφαση την απαραίτητη νομιμοποίηση για να εφαρμοστεί, είτε για να εκφράσουν τις επιθυμίες των μελών της πανίσχυρης Δελφικής Αμφικτιονίας (ένα είδος παγκόσμιου συμβουλίου, όπως τη χαρακτηρίζει ο Μάικλ Σκοτ, καθηγητής Κλασικής και Αρχαίας Ιστορίας του Πανεπιστημίου του Γουόρικ).

ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΜΥΘΟΣ

Όλα ξεκινούν από ένα μύθο. Οι Δελφοί είναι ένας τόπος 6.000 ετών. Τα πρώτα αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή χρονολογούνται από τη νεολιθική εποχή. Το σημείο δεν είναι τυχαία επιλεγμένο. Ηφαιστειακό ρήγμα, κομβική γεωγραφική τοποθέτηση, οχυρή θέση γεωστρατηγικής σημασίας. Όπως όλοι οι αρχαίοι τόποι, οι Δελφοί αναπτύχθηκαν ταυτόχρονα με τους μύθους τους. Αλλά τι είναι ο μύθος; Αφηγηματικό μέσο, μέθοδος διατήρησης της ιστορικής μνήμης και ερμηνείας της πραγματικότητας, ισχυρό εργαλείο ανάπτυξης πολιτισμικής ταυτότητας. Και ένα πρωτόλειο είδος branding, θα προσέθετε κανείς, εάν ήθελε να χρησιμοποιήσει ένα σύγχρονο όρο.

Με τον ίδιο τρόπο που η Νέα Υόρκη εδραιώθηκε ως το χωνευτήρι των λαών ή το Παρίσι ως η πόλη του έρωτα, το επίτευγμα του Μαντείου των Δελφών στηρίχθηκε σε μία εξαιρετικά επιτυχημένη επικοινωνιακή στρατηγική. Με μυθολογική βάση τον ομφαλό της γης (το σημείο συνάντησης των δύο αετών που έστειλε ο Δίας για να εντοπίσουν το κέντρο του κόσμου), το Μαντείο των Δελφών επιδόθηκε ευφύεστατα στην κατασκευή του μύθου του, εξασφαλίζοντας το χρίσμα του βασιλιά των Ολύμπιων θεών.

Ο «χρησμός» της Πυθίας παρουσιάστηκε ως όχημα μεταβίβασης της θείας βούλησης, αδιαφιλονίκητης πηγής εδραίωσης κοσμικής εξουσίας. Πάγια τακτική όλων των μαντείων. Σε τι διέφεραν λοιπόν οι Δελφοί από τα υπόλοιπα μαντεία της αρχαιότητας;

Η ΔΕΛΦΙΚΗ ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Η θεϊκή προέλευση των «χρησμών» δεν επαρκούσε για να προσδώσει στο μαντείο τη φήμη του ρυθμιστή μεγάλων πολιτικών εξελίξεων. Στην εδραίωσή του συνέβαλαν δύο σημαντικοί παράγοντες: η επικαιρότητα της εποχής και η υποδειγματική της διαχείριση από τη Δελφική Αμφικτιονία.

Θεσμός αρχικά θρησκευτικής προέλευσης, η Αμφικτιονία εξελίχθηκε σε πολιτική συμμαχία τεράστιας οικονομικής και γεωπολιτικής σημασίας. Αποτελούνταν από αντιπροσωπείες των 12 φυλών της Στερεάς Ελλάδας και της Θεσσαλίας με ίσο δικαίωμα ψήφου, διατηρώντας την ομοσπονδιακή δομή της ακόμα και κατά τις περιόδους ανισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των πόλεων-κρατών (βλ. περίοδος της αθηναϊκής κυριαρχίας). Αυτή η ισότητα διασφάλισε στα μέλη της τη δυνατότητα να υπερασπίζονται τα συμφέροντά τους, καθορίζοντας από κοινού και επί ίσοις όροις τις πολιτικές εξελίξεις. Στην πραγματικότητα, οι «χρησμοί» αποτελούσαν τοποθετήσεις των μελών της Αμφικτιονίας σχετικά με τα τεκταινόμενα στον ελλαδικό χώρο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα του βιβλίου *Delphi: A History of the Center of the Ancient World*, καθηγητή του Πανεπιστημίου του Γουόρικ, Μάικλ Σκοτ, η αθρόα προσέλευση προσώπων σταδιακά μεταμόρφωσε το μαντείο σε ένα είδος «hub» πληροφοριών μεταξύ πολιτικών ηγετών, πόλεων-κρατών και βασιλείων. Τα μέλη της Αμφικτιονίας αξιοποιούσαν τις πληροφορίες που συγκέντρωναν από τους επισκέπτες, αναδιανέμοντάς τες ως «χρησμούς», μετακινώντας κυριολεκτικά τα πόδια πάνω στην πολιτική σκακιέρα της ευρύτερης περιοχής.

«ΧΡΗΣΜΟΙ» ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Να μάχεσαι με αργυρές λόγχες και θα κερδίσεις όλες τις μάχες προμήνυσε η Πυθία στον Φίλιππο Β', και αυτός σωστά αντιλήφθηκε ότι δεν αναφερόταν στις λόγχες των στρατιωτών του, αλλά στον οικονομικό πλούτο μέσω του οποίου μπορούσε να κερδίσει μάχες χωρίς καν να τις δώσει. Ο Φίλιππος εκπλήρωσε την προφητεία κατακτώντας τα ορυχεία αργύρου και χρυσού των γειτονικών βασιλείων.

Το ξύλινο τείχος απόρθητο θα μείνει. Άλλο ένα εξαιρετικό παράδειγμα αυτού που σήμερα θα αποκαλούσαμε εμπειριστατωμένης εικασίας είναι ο ευφυής στρατηγικά τρόπος με τον οποίο ο αρχιτέκτονας της αθηναϊκής ναυτικής υπερδύναμης και θεμελιωτής της ναυτικής στρατηγικής, Θεμιστοκλής, ερμήνευσε τον πασίγνωστο «χρησμό» για τα ξύλινα τείχη των Αθηνών.

Ο σπουδαίος ναύαρχος κατανόησε τη συμβουλή της Δελφικής Αμφικτιονίας (της οποίας η Αθήνα ήταν μέλος) και έπεισε τους συμπολίτες του να αξιοποιήσουν το πρόσφατα ανακαλυφθέν κοιτάσμα αργύρου στο Λαύριο για να δημιουργήσουν τον μεγαλύτερο ελληνόκτητο στόλο που είδε ποτέ το Αιγαίο μέχρι τότε.

Ο Θεμιστοκλής γνώριζε ότι ο πόλεμος με τους Πέρσες θα κριθεί στη θάλασσα, καθώς η περσική στρατιωτική εκστρατεία δεν θα ήταν βιώσιμη χωρίς γραμμή ανεφοδιασμού. Πώς θα ήταν άραγε ο κόσμος σήμερα, αν οι Πέρσες είχαν κερδίσει; Μια τέτοια απλή ερώτηση αρκεί για να γίνει κατανοητός ο ρόλος του μαντείου...

Η «ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ» ΩΣ ΜΕΣΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ

Την Πυθία επικαλέστηκαν ο Λυκούργος και ο Σόλων για να επιβάλλουν το σύνολο των νόμων τους σε Σπάρτη και Αθήνα αντίστοιχα. Αναφορές για τον ρόλο του μαντείου στις πολιτικές εξελίξεις έχουμε ήδη από τον Όμηρο, ενώ τον συμβουλευτικό χαρακτήρα των χρησμών επιβεβαιώνουν στο έργο τους οι Θουκυδίδης και Πλούταρχος. Ο Ηρόδοτος δηλώνει απερίφραστα την ηγετική θέση του Μαντείου, εξηγώντας πως καμία ελληνική πόλη-κράτος δεν λάμβανε αποφάσεις για τη δημιουργία μίας αποικίας ή την έναρξη ενός κατακτητικού πολέμου χωρίς την έγκριση του μαντείου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αξιοποίησης των «χρησμών» του Μαντείου από τους ηγέτες της εποχής, η μυθική συνομιλία του μεγαλύτερου στρατηλάτη όλων των εποχών με την Πυθία. Όταν η Πυθία

αρνήθηκε να του δώσει «χρησμό», εκείνος τη σαγήνευσε με τους τρόπους του, με αποτέλεσμα εκείνη να αναφωνήσει *Γιε μου, είσαι ακαταμάχητος!* Ο Αλέξανδρος υιοθέτησε τη φράση της ως «χρησμό» και αναχώρησε για την εκστρατεία του διαβεβαιώνοντας άπαντες ότι το αήττητο της φύσης του φέρει θεϊκή επιβεβαίωση.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

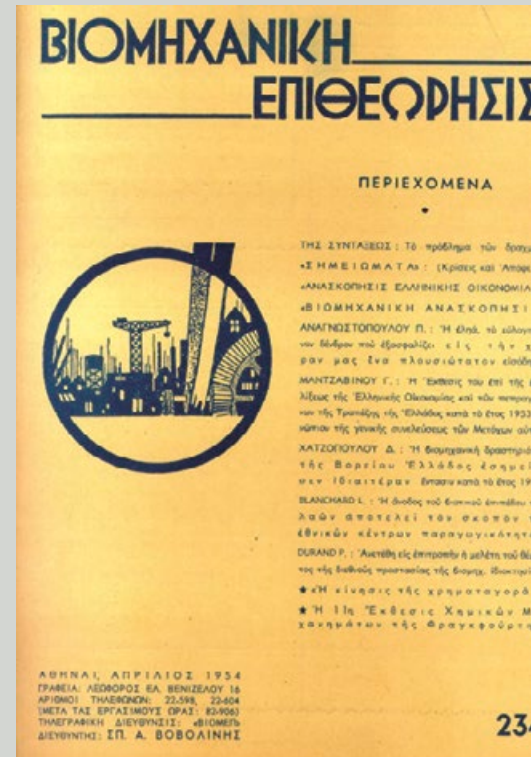
Χάρη στις πλουσιοπάροχες δωρεές των επισκεπτών του, οι Δελφοί εξελίχθηκαν σε ισχυρότατο οικονομικό κέντρο. Ο πλούτος του Ταμείου της Αμφικτιονίας, σε συνδυασμό με την πολιτική επιρροή του μαντείου, αποτέλεσε την αιτία των περίφημων τεσσάρων «ιερών» πολέμων. Ο έλεγχος του Ταμείου ήταν υψίστης στρατηγικής σημασίας, καθώς η οικονομική πολιτική είναι συχνά το ισχυρότερο μέσο υψηλής στρατηγικής, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει στον όρο ο καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών Χάραλαμπος Παπασωτηρίου. Η χρηματοδότηση μίας εκστρατείας ή ένα εμπορικό εμπόριο μπορούν να αλλάξουν τον ρου της ιστορίας.

Όσον δε αφορά τα δελφικά παραγγέλματα, επρόκειτο για λιτά αποφθέγματα, στην πλειοψηφία τους γραμμένα από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας, τα οποία μαζί με τους χρησμούς και τους δελφικούς ύμνους, αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά του περιεχομένου που παραγόταν από το μαντείο, ως εργαλεία συγκρότησης, διατήρησης και εξάπλωσης του μύθου του. Κάποια από αυτά ήταν τόσο επιτυχημένα, που επιβιώνουν έως τις ημέρες μας, όπως για παράδειγμα τα «γνώθι σαυτών» και «μηδέν άγαν». Το ίδιο και ο μύθος του ομφαλού του κόσμου.

Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΣΜΩΝ: 90 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Τον προσεχή Ιούλιο, η *Οικονομική Επιθεώρηση* συμπληρώνει 90 χρόνια συνεχούς κυκλοφορίας, καθώς από το 1934 μέχρι σήμερα καλύπτει αδιάλειπτα τις οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εξελίξεις της χώρας. Από την αρχή της πορείας του, το περιοδικό είχε πάντοτε το βλέμμα στραμμένο στο αύριο, επιχειρώντας να εντοπίσει και αναδείξει θέματα και τάσεις που θα απασχολούσαν τη χώρα τα επόμενα χρόνια.

ΤΟΥ ΧΑΡΗ Γ. ΣΑΒΒΙΔΗ

ΚΑΘΩΣ ΣΕ ΟΛΗ ΤΟΥ
ΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΥΠΗΡΞΕ
ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΔΕΝ
ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ
ΛΕΙΨΟΥΝ ΟΙ «ΜΑΤΙΕΣ»
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,
ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ
ΠΟΥ ΔΙΑΦΑΙΝΟΝΤΑΝ
ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ. ΓΙΑ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ, ΗΔΗ
ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1947
ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΣΕ ΓΙΑ «ΤΟ
ΔΗΜΟΣΙΟΪΠΑΛΛΗΛΙΚΟΝ
ΠΡΟΒΛΗΜΑ». ΛΙΓΟ
ΑΡΓΟΤΕΡΑ (ΙΟΥΝΙΟΣ
1951) ΔΙΕΒΛΕΠΕ ΟΤΙ
«Η ΕΛΛΑΣ ΗΜΠΟΡΕΙ ΚΑΙ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ ΧΩΡΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ».

Από τους υπολογιστές μέχρι τα... φανάρια και από το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα μέχρι την επί δεκαετίες συνεχιζόμενη κρίση στη Μέση Ανατολή, όλα υπάρχουν στους «χρησμούς» της *Βιομηχανικής Επιθεώρησης*. Στην 90χρονη, πλέον, πορεία του (για ένα μεγάλο διάστημα ως *Βιομηχανική* και σήμερα ως *Οικονομική Επιθεώρηση*), το περιοδικό είχε ιδιαίτερη ροπή στο να ασχολείται με τα μελλούμενα. Να αναζητά νέες τάσεις στην κοινωνία, στην οικονομία και στις διεθνείς ισορροπίες. Να εντοπίζει τις τεχνολογικές αλλαγές και τις δυναμικές που απελευθερώνουν. Να κοιτά πίσω από το εφήμερο της πολιτικής αντιπαράθεσης και πέραν των ευκαιριακών συγκρούσεων στον επιχειρηματικό στίβο.

Η ροπή αυτή είναι προφανής στα θέματα τεχνολογικού ενδιαφέροντος, που από πολύ νωρίς απασχόλησαν το περιοδικό. Ήδη, στο πρώτο τεύχος του τρίτου έτους κυκλοφορίας, τον Ιούλιο του 1936, φιλοξενούσε «*Ένα γράμμα από το Βερολίνο: Η βιομηχανία του ομιλούντος κινηματογράφου και η εξέλιξίς της*». Λίγο μετά τον Πόλεμο, τον Αύγουστο του 1948, ανταποκριτής από την Ουάσινγκτον έγραφε για την «*τηλεόρασις εις την υπηρεσίαν της εβδομης τέχνης*». Τότε ακόμα η τηλεόρασις ήταν κάτι «εξωτικό» για την Ελλάδα. Σχεδόν δεκαπέντε χρόνια αργότερα, το τεύχος Φεβρουαρίου του 1961 αναφερόταν ακόμα στην «*Τηλεόρασις: Ένα τεχνικό θαύμα*». Ακολούθησε όμως ραγδαία διάδοση. Μάλιστα πριν από το τέλος της δεκαετίας, τον Οκτώβριο του 1968, εμφανίζεται άρθρο περί ελληνικής συμπαγωγής: «*Αι συσκευαί τηλεοράσεως Πίτσος - Westinghouse*».

Τον Ιανουάριο του 1956 το περιοδικό παρουσιάζει τον «*Γιούνιβακ - Ο ηλεκτρονικός εγκέφαλος με τας καταπληκτικὰς δυνατότητας εγκαθίσταται εις την Ευρώπην*». Η διάδοση αρχικά υπήρξε αργή. Το 1968 (Μάρτιος) επανέρχεται με το άρθρο: «*Οι ηλεκτρονικοί εγκέφαλοι*» και έξι μήνες αργότερα παρουσιάζει την πρόβλεψη των *Financial Times*: «*Οι ηλεκτρονικοί υπολογισταί θα αλλάξουν την ζωήν*». Τα επόμενα χρόνια άρθρα παρουσιάζουν πώς «*οι γερμανικοί ηλεκτρονικοί υπολογισταί Nixdorf κατατούν τη διεθνήν αγοράν*» (Σεπτέμβριος 1970) και σχετικά με τον «*ηλεκτρονικό υπολογιστή ISE 300*» (Σεπτέμβριος 1971).

Το περιοδικό δεν περιορίζεται όμως στην παρουσίαση των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά αναζητά τις αλλαγές που φέρνουν στην καθημερινή ζωή. Ήδη από τον Αύγουστο του 1945, με το ελληνικό κράτος να προσπαθεί να στηθεί μέσα στις στάχτες της Κατοχής, πα-

ρουσιάζει την αλλαγή που θα φέρει «*Η γραφομηχανή εις τας δημοσίας υπηρεσίας*». Στα τέλη της δεκαετίας του '50 (Μάιος 1958) ενημερώνει για μια τεχνολογία που «*επινοήθη εις την Γαλλίαν: Αυτόματος ηλεκτρονική ρύθμισης της κυκλοφορίας - καταργούνται οι τροχονόμοι*». Και σύμφωνα με την ανταπόκριση από το Λονδίνο, τον επόμενο χρόνο: «*Συσκευή θα απαντά εις τα τηλεφωνήματα!*».

Είναι η περίοδος της ατομικής ενέργειας και της κατάκτησης του Διαστήματος. Τον Ιούνιο του 1958 ο αναγνώστης ξεναγείται στο «*Ατόμιον*»: *Από την εφετεινήν Διεθνήν Έκθεσιν Βρυξελλών*. Τον Μάρτιο του 1962 μαθαίνει ότι «*Αι ΗΠΑ προχωρούν προς την κατάκτησιν του διαστήματος*». Παράλληλα ενημερώνεται για τη «*νέα αρρώστια*» («*Συντελεί το κάπνισμα εις την εκδήλωσιν καρκινικών νεοπλασμάτων*», Ιούλιος 1956) και παρακολουθεί τη μάχη εναντίον της, με το τεύχος Ιανουαρίου 1977 να παρουσιάζει τη «*Συνεργασία Αμερικανών & Ελλήνων επιστημόνων εις τον αγώνα κατά του καρκίνου*».

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Δεν περιορίζεται, όμως, στην επιστήμη και στην τεχνολογία η διάθεση του περιοδικού να «*διαβάξει το μέλλον*». Καθώς σε όλη του τη διαδρομή υπήρξε πρωτίστως οικονομικό περιοδικό, δεν θα μπορούσαν να λείψουν οι «*ματιές*» στην οικονομία, τις προοπτικές της και τις απειλές που διαφαίνονταν στον ορίζοντα. Για παράδειγμα, ήδη τον Μάιο του 1947 προειδοποιούσε για «*Το δημοσιοϋπαλληλικόν πρόβλημα*». Λίγο αργότερα (Ιούνιος 1951) διέβλεπε ότι «*Η Ελλάς ημπορεί και πρέπει να γίνη χώρα τουριστική*».

Καταπιάνεται από νωρίς (Νοέμβριος 1952) με το πρόβλημα του χρέους σε διεθνές επίπεδο, διακρίνοντας στο... βάθος την Ευρωζώνη: «*Η ρύθμισις των χρεών της Ευρώπης προς την Αμερικνήν - Η ομοσπονδιακή ένωσις*

των 6 ευρωπαϊκών χωρών και η ίδρυσις Κεντρικής Τραπέζης της Ευρώπης». Το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης απασχολεί από νωρίς το περιοδικό. Τον Ιούλιο του 1950 προβλέπει: «Η βιομηχανική συνεργασία Γαλλίας και Γερμανίας - Διά την οικονομική ενοποίηση της Δυτικής Ευρώπης». Μερικά χρόνια αργότερα (Ιανουάριος 1957) επανέρχεται στο θέμα, παίρνοντας μάλιστα σαφή θέση: «Αναγκαία η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών χωρών εις μίαν πλέον συμπαγή οικονομική ενότητα». «Βαδίζομεν στην Πανευρώπη;» αναρωτιέται ειδικό αφιέρωμα, στο τεύχος Σεπτεμβρίου του 1959.

Ήδη, η Βιομηχανική, από εκείνη την περίοδο, εντοπίζει το μέγεθος του προβλήματος στη Μέση Ανατολή. Τον Σεπτέμβριο του 1958 προειδοποιούσε: «Μέση Ανατολή: Το ενεργόν ηφαίστειον που καπνίζει επικινδύνως». Προβλέπει, επίσης, εγκαίρως την επερχόμενη κρίση του διεθνούς νομισματικού συστήματος (Bretton Woods) και την αποσύνδεση του δολαρίου από τον χρυσό το 1971, κάνοντας λόγο ήδη από τον Ιούνιο του 1968 για τον χρυσό «το μέγα άλυτον οικονομικόν πρόβλημα». Και λίγο αργότερα (Δεκέμβριος 1970) προφητικό άρθρο αναρωτιέται: «Προς θέσπισιν κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος;».

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Εξίσου ισχυρό είναι το ενδιαφέρον για τις τάσεις σε ευρύτερα κοινωνικά πεδία. Στα πρώτα τεύχη (Μάιος 1937) εμφανίζεται άρθρο με θέμα: «Η Ελλάδα και η μετανάστευσις». Οι τάσεις και οι ισορροπίες ήταν τότε, βέβαια, πολύ διαφορετικές των σημερινών. Πλην όμως, ήδη από τον Δεκέμβριο του 1966, το περιοδικό εντόπιζε την πρόκληση του υπερπληθυσμού: «Ο πληθυσμός της Γης το έτος 2000 μ.Χ. (6.000.000.000)». Όπως επίσης και τα δεινά που έφερε το αθηνοκεντρικό κράτος: «Η Αθήνα ασφυκτιά: Πώς θα αντιμετωπίσομεν τον "Μινώταυρον" του σύγχρονου κυκλοφοριακού λαβυρίνθου» (Αύγουστος 1972).

Ισχυρό υπήρξε το ενδιαφέρον και για τις τάσεις στην τέχνη. Το περιοδικό αναζητούσε πρωτοπόρους («Μια πρωτοτυπία: Η "Γκαλερί", γωνία Φωκ. Νέγρη και Επτανήσου»,

ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1958 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΣΕ: «ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΤΟ ΕΝΕΡΓΟΝ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΝ ΠΟΥ ΚΑΠΝΙΖΕΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΣ». ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ, ΕΠΙΣΗΣ, ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΤΗΝ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (BRETTON WOODS) ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟ ΤΟ 1971, ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΛΟΓΟ ΗΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1968 ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟ «ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΛΥΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ». ΚΑΙ ΛΙΓΟ ΑΡΓΟΤΕΡΑ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1970) ΠΡΟΦΗΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΑΝΑΡΩΤΙΕΤΑΙ: «ΠΡΟΣ ΘΕΣΠΙΣΙΝ ΚΟΙΝΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ;».

Ιούλιος 1964) και δεν δίσταζε να αφιερώσει σε αυτούς ακόμα και το εξώφυλλό του: «Αι νέαι δημιουργίαι του οίκου Λαλαούνη» φιλοξενούνται στο τεύχος Μαΐου 1975, που επίσης αναφέρεται στο «φωτεινό καλοκαίρι του Γιάννη Τσεκλήνη». Η δυναμική του κλάδου της μόδας είχε γίνει από νωρίς αντιληπτή: «Επιχείρησις "Μόδα"! Μια βιομηχανία με ετήσιο τζίρον δισεκατομμυρίων δραχμών» (Νοέμβριος 1968).

ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ

Η έγκαιρη και ουσιαστική κατανόηση των νέων τάσεων προϋποθέτει, βέβαια, «υψωμένες κεραίες» και «ραντάρ» με διεθνή εμβέλεια. Τον Ιούλιο του 1962, καθώς το περιοδικό συμπληρώνει 28 έτη κυκλοφορίας, ανακοινώνει «τακτική αρθρογραφία των "Financial Times" ειδικώς διά την "Βιομηχανικήν Επιθεώρησιν"». Αργότερα, θα ακολουθούσε η συνεργασία με τον *Economist*, η οποία και συνεχίστηκε για δεκαετίες. Δοκιμάστηκε, επίσης, η αντίστροφη οδός, με το περιοδικό να κυκλοφορεί και στα αγγλικά τον Ιανουάριο του 1963, ενώ τη δεκαετία του '90 γεννήθηκε το αγγλικό «αδελφάκι» του, με διαφορετική ύλη, το *Greek Business File*.

Διαβάστε αναλυτικά τα μελλοντοστραφή άρθρα της Οικονομικής Επιθεώρησης, σαρώνοντας το παρακάτω QR Code

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ;

ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Λίγες μόνο βδομάδες μάς χωρίζουν από τις Ευρωεκλογές του Ιουνίου, τις πρώτες μάλιστα εκλογές που θα έχουμε την επιλογή της επιστολικής ψήφου. Το Ευρωκοινοβούλιο που θα προκύψει από αυτές θα έχει να αντιμετωπίσει τεράστιες προκλήσεις: δύο παράλογοι πόλεμοι μαινόνται στην ανατολική πλευρά της ευρωπαϊκής ηπείρου, στην Ουκρανία και στη Γάζα, χωρίς να υπάρχει ακόμη χαραμάδα ελπίδας για ειρήνευση, με τα αυτονόητα τραγικά επακόλουθα για όλη την περιοχή. Κοινά για ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο είναι και τα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής, του προσφυγικού και του μεταναστευτικού θέματος, που επιδεινώνουν το ήδη δραματικό δημογραφικό κάθε χώρας, όπως και τα ζητήματα της γεωργίας. Παντού οι σχετικές συζητήσεις ξεσηκώνουν θύελλα διαμαρτυριών και βλέπουμε στις ειδήσεις σκηνές που μας θυμίζουν βαθύ παρελθόν.

Μια διάχυτη δυσανεμία έχει καταλάβει τους κατοίκους των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ρυθμοί ανάπτυξης υποφέρουν κι αυτοί, με την Κίνα να βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στην Ιταλία κυκλοφορούν παλλά από ιταλικές εταιρείες και σε ιταλικά σχέδια, αλλά *made in China*. Για να μη μιλήσουμε για τα κινεζικά ηλεκτρικά αυτοκίνητα που έχουν σαρώσει όλες τις αγορές.

Μέσα σ' αυτή τη δύσκολη περιρρέουσα ατμόσφαιρα, πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στην Αθήνα ένα πολύ χρήσιμο συνέδριο για τα κεκτημένα της Μεταπολίτευσης στη χώρα μας. Εξαιρετικά καλά οργανωμένο από την *Καθημερινή*, το MIEΤ και την Εταιρεία Τσομώκος, κάλυψε όλη την επίκαιρη θεματολογία. Δόθηκε η ευκαιρία να ακουστούν, δυνατά κι ελεύθερα, με ηχηρές δόσεις αυτοκριτικής, σε πλατύ κοινό αλλά και στο Διαδίκτυο, κρίσεις για ευαίσθητα ζητήματα και απόψεις αιρετικές. Σε τραπέζι διαλόγου κάθισαν για πρώτη φορά οι υπουργοί Εξωτερικών τριών διαφορετικών κυβερνήσεων, δηλαδή η Ντόρα Μπακογιάννη, ο Βαγγέλης Βενιζέλος και ο Νίκος Κοτζιάς. Το ίδιο έγινε και με τους τρεις υπουργούς Οικονομικών, τον Γιώργο Αλογοσκούφη, τον Ευκλείδη Τσακαλώτο και τον Γιώργο Παπακωνσταντίνου. Ο Τσακαλώτος μάλιστα εισήγαγε τον νεολογισμό «μωροποίηση» του κράτους, εννοώντας τη σταδιακή αποδυνάμωσή του. Η δε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου, σε ένα θαρραλέο ξέσπασμα ειλικρίνειας, είπε ότι οι τραγωδίες της Μαρφίν, στο Μάτι και στα Τέμπη λειτουργούν ως τραύματα της Δημοκρατίας. Το κενό εμπιστοσύνης, που σε κάθε κρίση επανεμφανίζεται, είναι μια ακόμη από τις συνέπειες του Εμφυλίου, παρά τα 80 περίπου χρόνια που μας χωρίζουν, με νωπές ακόμα τις μνήμες των αποτρόπαιων εγκλημάτων.

Πολλά ακόμη, πολύ ενδιαφέροντα, σχόλια ακούστηκαν στο συνέδριο αυτό, χωρίς τους συνήθεις εξωραϊσμούς. Κοινά υπήρξαν και ορισμένα συμπεράσματα, από τα οποία σταχυολογώ μερικά: ο διαχρονικός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας μας ήταν ένα απογοητευτικό 1%, κατά μέσο όρο, μέσα στα 50 αυτά χρόνια, υποστήριξε ο Λουκάς Παπαδήμος· το

επίπεδο της παιδείας μας βρίσκεται ακόμη στα χαμηλότερα επίπεδα του ευρωπαϊκού μέσου όρου, μας θύμισε ο Στέφανος Μάνος· ο Νικηφόρος Διαμαντούρος επεσήμανε με λύπη ότι οι Έλληνες εκφράζουν σε όλα αξιακή αντίθεση, ενώ η πρύτανης του Παντείου Χριστίνα Κουλούρη συνόψισε τη σημερινή κατάσταση ως επανάπαυση στα κεκτημένα.

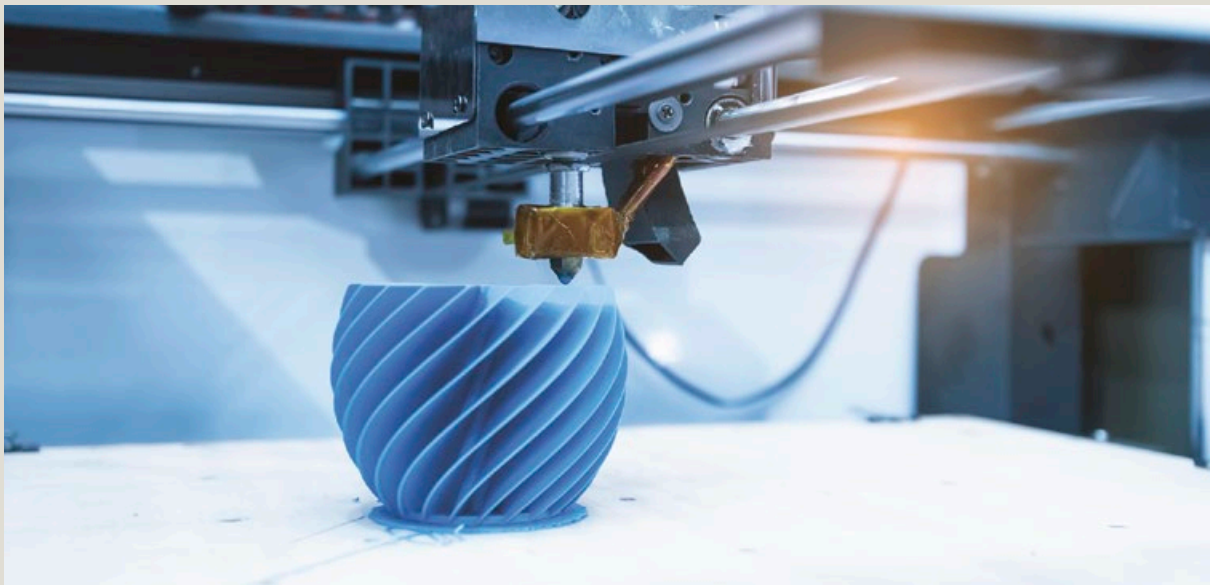
Βρισκόμαστε λοιπόν σήμερα, κατά γενική ομολογία, σε σταυροδρόμι γεμάτο προκλήσεις. Όταν οι ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την Εφορία κινούνται πάνω από 6,5 δισ. παρά τις αλλεπάλληλες ρυθμίσεις, όταν η παραοικονομία ανθεί παρά τις φιλότιμες προσπάθειες για τον περιορισμό της, τα πράγματα παραμένουν δυσοίωνα. Στο Ταμείο Ανάκαμψης βρίσκονται ακόμη διαθέσιμα 21 δισ., όμως με χρονικό περιθώριο απορρόφησης τα δύομισι χρόνια. Η εκπλήρωση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας βρίσκεται ακόμη στο 23% για τα ορόσημα και τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου «Ελλάδα 2.0». Αλήθεια, όμως, γιατί απεντάχθηκαν από το Ταμείο αντιπλημμυρικά και σιδηροδρομικά έργα, και μάλιστα στα Τέμπη; Πώς είναι δυνατόν και ποια δικαιολογία υπάρχει; Ικανοποιεί κανέναν η διαβεβαίωση ότι θα ενταχθούν σε άλλα επενδυτικά προγράμματα; Οι καταλήψεις και καταστροφές της δημόσιας περιουσίας στα ΑΕΙ συνεχίζονται, παρά τις ελπίδες που είχαν δημιουργήσει οι ψηφισμένοι νόμοι για πανεπιστημιακή αστυνομία, οι οποίοι παραμένουν ανενεργοί.

Ετσι λοιπόν το «ξεπάτωμα» της χώρας μας συνεχίζεται, αν θέλουμε να δούμε τα πράγματα χωρίς παρωπίδες και ωραιοποιήσεις. Από την άλλη μεριά, και στο θέμα της τεχνητής νοημοσύνης τρέχουμε πίσω από τις εξελίξεις, όταν όλα αλλάζουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα και προσαρμογές χωρίς τέλος, που απαιτούν συνεχή επαγρύπνηση.

Πολλοί από αυτούς τους προβληματισμούς θα απασχολήσουν το Οικονομικό Φόρουμ που ξεκινά αυτές τις ημέρες στο υποβλητικό τοπίο των Δελφών, σε μια προσπάθεια να φωτισθεί το μέλλον.

Τουλάχιστον, στο επίπεδο του πολιτισμού, δύο πρόσφατες εκθέσεις, πρωτότυπες σε σύλληψη και άψογες σε εκτέλεση, που συνεχίζονται σε δύο εμβληματικά μουσεία της Αθήνας, μας ανεβάζουν το ηθικό και μας κάνουν υπερήφανους: στο μουσείο της Ακρόπολης η έκθεση «Νοήματα», που φιλοξενεί έργα τέχνης σχετικά με την αρχαιότητα από μεγάλες ευρωπαϊκές συλλογές, και στο Κυκλαδικό Μουσείο η αποκαλυπτική έκθεση «Χαιρώνεια, 2 Αυγούστου 338 π.Χ.: Μια μέρα που άλλαξε τον κόσμο».

Τελικά, η σημερινή εποχή μου θυμίζει έντονα την προσέγγιση των αρχαίων Ελλήνων που συναντά κανείς σε επιγραφές από τον 3ο αιώνα π.Χ., σε ανάλογες περιόδους δυσκολίας: «Αναγκαίος καιρός», δηλαδή η κρίση ως ανάγκη και ευκαιρία - μάλιστα σε μερικές επιγραφές αναφέρεται ως «αναγκαίοτατος καιρός». Σε μια τέτοια συγκυρία ζούμε σήμερα.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ
ΛΥΣΕΙΣ

Ταμείο
Εγγυοδοσίας
Καινοτομίας

Στην Τράπεζα Πειραιώς στηρίζουμε τις καινοτόμες επιχειρήσεις του αύριο, σήμερα.

Η Τράπεζα Πειραιώς σε συνεργασία με την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα-HBD συμμετέχει στο Ταμείο Εγγυοδοσίας Καινοτομίας και παρέχει χρηματοδοτήσεις στις καινοτόμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις με:

- **προνομιακούς όρους και μειωμένες εξασφαλίσεις**
- **εγγύηση** του Ταμείου Εγγυοδοσίας Καινοτομίας σε **ποσοστό 80%** του δανείου τους
- **επιχορήγηση έως και 20%** του εκταμιευθέντος δανείου*.

Υποβάλετε την αίτησή σας στο www.ependyseis.gr/mis και επιλέξτε την Τράπεζα Πειραιώς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Ανάπτυξης
και Επενδύσεων

«Η εγγύηση παρέχεται από το Ταμείο Εγγυοδοσίας Καινοτομίας της ΕΑΤ, που χρηματοδοτείται από το Ελληνικό Δημόσιο»

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

*Εφόσον πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια καινοτομίας (επιχορήγηση 15%) και ESG (επιχορήγηση 5%).

Μάθετε περισσότερα στο 210 32 88 000 και στο www.piraeusbank.gr

ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΚΑΘΕ ΑΥΡΙΟ

Deloitte.

Machine
Speed
Human
Purpose
Together

People are creative. Machines are efficient. And together, we're engineering what's next and advancing business. Deloitte helps companies lead the way, with purpose and vision for the future.

deloitte.gr

